3 1761 08820521 6

L Ser. C
K 1825s

Karadžić, Vuk Stefanović
(comp.)

СРПСКЕ

Srpske

НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

narodne pjesme

СКУПИО ИХ И НА СВИЈЕТ ИЗДАО

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ

knj. 4

КЊИГА ЧЕТВРТА,

У КОЈОЈ СУ ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ НОВИЈИХ ВРЕМЕНА
О ВОЈЕВАЊУ ЗА СЛОБОДУ.

(ДРЖАВНО ИЗДАЊЕ)

541642
27.5.52

Биоград
ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1898

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

SEEN BY
PRESERVATION
SERVICES
DATE OCT 02 1987

5225

ПРЕГЛЕД

стр.

Посвета, предговор и речник четвртој књизи другога издања (Беч, 1833) VI

Посвета и предговор четвртој књизи трећег издања (Беч 1862) XL

Песме:

1. Перовић Батрић 1
2. Погибија Вука Мићуновића 5
3. Поп Црногорац и Вук Копривица 11
4. Три сужња 17
5. Шеховић Осман 22
6. Пипери и Тахир-паша 28
7. Лазар Пециреп 33
8. Смрт Алај-бега Ченгијића 45
9. Драшко Поповић и Гришац Осман-ага 56
10. Бој Црногораца с Махмут-пашом 62
11. Опет Црногорци и Махмут-паша 71
12. Ћелошевић Перо 76
13. Лука Пустахија и Веризовић Рамо 81
14. Ускок Кариман 85
15. По смрти Ускок-Каримана 89
16. Јаут-бег и Перо Мркоњић 93
17. Јанко Лакетић и Петар Бошковић 97
18. Мећикућићи с Брђанима 100
19. Ага од Медуна и Јован Бабовић 106
20. Чета Спушка 108
21. Пипери и Црнчани 110

стр.

22. Иван Николин 112
23. Мујо Хркотић и Божовићи 115
24. Почетак буне против дахија 117
25. Опет то из Црне горе 138
26. Бој на Чокешини 149
27. Узимање Ужица 160
28. Бој на Салашу 161
29. Кнез Иван Кнежевић 176
30. Бој на Мишару 186
31. Бој на Делиграду 195
32. Милош Стоићевић и Мехо Оругџић 210
33. Бој на Лозници 221
34. Луко Лазаревић и Пејзо 241
35. Бјелић Игњатије 253
36. Хвала Чупићева 267
37. Бој на Кукутници 270
38 Чавић Мустај бег и Кара-Ђорђије 272
39. Лазар Мутап и Арапин 273
40. Растанак Кара-Ђорђија са Србијом 288
41. Скопљак војшти на Шумадију 291
42. Поп Драговић и Марко Таушан 297
43. Станић Станојло 305
44. Војевање Црногораца и Руса на Никшиће . . 311
45. Устанак кнеза Милоша на Турке 315
46. Бој на Чачку 326
47. Петар Бошковић и Гарван барјактар 332
48. Бој на Морачи 337
49. Бој Морачана с Турцима 345
50. Опет Морачани с Турцима 348
51. Поп Љешевић и Матија Јушковић 350
52. Смрт Бибића Зеинила 357
53. Морачани и Колашинци 362
54. Јунаштво и смрт Лопушине Вука 383
55. Први ударац Турски на Грахово 399
56. Опет то, али друкчије 412
57. Смрт Смаил-аге Ченгијића 421

стр.
58. Опет то, мало друкчије 445
59. Опет то, али друкчије 461
60. Корјенићи и Трешњевски овчари 463
61. Мурат Оташевић и Мехмед буљубаша 476
62. Спомен од боја на Кукутници 482

Додатак

1. О смерти Гуше Бульукбаше 487
2. Дијоба Селимовића 489
3. Срби у Донаверту 491
4. Анђелко Вуковић и Синан кесеција 498
О овом издању 510

ИСПРАВКЕ

Стр. 13. стих 38: Црногорко. — 58, 60: извади. — 79, 70: Ма је. — 85, вр. 6: нејакушица. — 100, 75: ју у. — 106, 5: говоре. — 144, 100: дивнијем. — 189, 24: над сто. — 199, 143: се ка. — 209, 446: моја. — 212, 55: ћу на. — 218, 261: удесисмо. — 210, 302: одјекну. — 259, 184: срећна и несрећна. — 271, 16: надвалила. — 273, 4: покликта. — 277, 112: ситнијем. — 278, 134: ћулсом. — 285, 368: једноч. — 288, 8: пролило. — 297, 2: Јаворју. — 308, 89 и 310, 142: Стако. — 315, 4: Немамића; 23: пред. — 319, 141: лијепо. — 334, 65: објутру. — 354, 151: *љуто бојим.* — 372, 307: драги. — 383, 18: хаџијнски. — 384, 54: Бјелопавлиће. — 387, 143: оседлани. — 402, 106: војском. — 402, 124: позидати. — 418, 182: пуни. — 425, вр. 14—15 онда *опет.* — 427, 60: У вашему.

ПОСВЕТА, ПРЕДГОВОР И РЕЧНИК

ЧЕТВРТОЈ КЊИЗИ ДРУГОГ ИЗДАЊА (БЕЧ 1833.)

[III] ЕГО ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ

Господину Россійско-Императорскому дѣйствительному тайному Совѣтнику, Сенатору, дѣйствительному Камергеру, чрезвычайному и полномочному Послу при Его Величествѣ ИМПЕРАТОРѢ Австрійскомъ, всѣхъ Россійскихъ и разныхъ иностранныхъ орденовъ Кавалеру

ДИМИТРІЮ ПАВЛОВИЧУ

ТАТИЩЕВУ.

[V] ВАШЕ ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВО,

Милостивѣйшій Государь!

Сербская Словесность въ настоящее время уподобляется возраждающемуся юному растѣнію, которое не иначе можетъ возрастать и достигать своего совершенства, какъ при посредствѣ лучей солнечныхъ, сообщающихъ ему жизнь и красоту. Посвящая сію книгу Сербскихъ народныхъ пѣсенъ высокому имени ВАШЕГО ВЫСОКОПРЕВОСХО-

ДИТЕЛЬСТВА, я совершенно увѣренъ, что оно украсивъ ее, не только возбудитъ въ соотечест-
[VI] венникахъ моихъ особенное вни|маніе къ содержащимся въ ней піитическимъ изліяніямъ народнаго духа, но и произведетъ въ нихъ ревность къ усовершенію и распространенію отечественной Словесности.

ВАШЕГО ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА,

Милостивѣйшаго Государя

Вѣна 29. Мая 1833. года.

покорнѣйшій слуга
Вук Стеф. Караджичь.

[VII]

ПРЕДГОВОР.

1.

Због млоги узрока, а особито због гдекоји разлика у језику, нужно је, да се зна, од кога је, и из кога краја, која песма преписата; зато ево овде то назначујем.

I. Од Тешана Подруговића (родом из Ерцеговине из села Казанаца у Гацку):

Из прве књиге:

406. Пошетала Ајка Атлагића; [III, 100] *)

---

*) Римски бројеви у угластој загради означују књигу, а арапски страну овог државног издања.

Из друге књиге:

6. Кад се жени Српски цар Стјепане, [II, 125]
7. Уранио старац калуђере [II, 58]
12. Пораниле три Српске војводе [II, 211]
14. Или грми, ил' се земља тресе? [II, 236]
16. Цар Лазаре сједе за вечеру, [II, 278]
22. Сједе Марко за вечеру с мајком, [II, 321]
23. Рано рани Туркиња ђевојка, [II, 330]
26. Пита мајка Краљевића Марка, [II, 365]
27. Кулу гради црни Арапине, [II, 376]
VIII 28. Вино пије Муса Арбанаса [II, 390]
29. Славу слави Краљевићу Марко [II, 400]
32. Кад се жени Смедеревац Ђуро, [II, 460]
34. Запросио Поповић Стојане [II, 505].

Из треће књиге:

2. Пошетао од Будима краљу, [II, 583]
4. Вино пије Новак и Радивој' [III, 1]
7. Још од зоре нема ни помена, [III, 114]
9. Вино пије од Јањока краљу, [III, 92]
10. Књигу пише Новљанин Алија [III, 237]
11. Још зорица не забијељела, [III, 277]
16. Кад се жени Ришњанин ађија, [III, 435]
21. Вино пију млади Црногорци [IV, 11]

К ономе, што сам о Подруговићу казао у првој књизи на страни XXXIII [XLVII], додаћу овде још и ово. Он се по оцу звао Гавриловић, па су га Подругом и Подруговићем за то прозвали, што је био врло велики, т. ј. по другога човека. Ја га у почетку 1815. го-

дине нађем у Карловцима (у Срему) у највећем сиромаштву, где у риту сече трску и на леђима доноси у варош, те продаје и тако се рани; и кад дознам, колико и какови зна песама, дам му на дан, колико му треба, да може живети, и почнем од њега песме слушати и преписивати. Пошто ове
IX готово све песме у Карловцима од њега препишем, узмем га уочи цвети са собом на кола и одведем у манастир Шишатовац, мислећи, да онде (где сам код ондашњега архимандрита, а садашњега владике Карлштадтскога, Високопреосвештенога Господина Лукиана Мушицкога, имао господски квартир и сваку другу згоду и потребу), да преписујем све песме, које он зна; но кад се онда испред васкрсенија у Србији подигне буна на Турке, и њему као да уђе сто шиљака под кожу. Једва га којекако задржим око васкрсенија, те препишем неколике од они песама, које ми је путем идући из Карловаца на колима казивао, па га одма по васкрсенију узмем на кола и одведем у Митровицу, те оданде пређе у Србију, да се наново бије с Турцима. Пошто се оне јесени Срби умире с Турцима, он отиде у Босну, и провртавши којекуда по своме пређашњем обичају, састави неколико коња и намести се негде у најџ Сребрничкој да живи као кириџија; но наскоро по том испребијају га некаки Турци, па умре од убоја. Кад сам ја од њега песме преписивао, не знам, јели био што старији од 40 го-
X дина. Био је паметан и, као ајдук, поштен човек; врло је радо којешта весело и шаљиво приповедао, али се при том нигда није смејао, него

је све био мало као намрштен. Он је знао још најмање сто јуначки песама, све оваки, као што су ове, које сам од њега преписао, а особито од којекаки приморски и Босански и Ерцеговачки ајдука и четобаша.[1]) Никога ја до данас нисам нашао, да онако песме зна, као он што је знао. Његова је свака песма била добра, јер је он (особито како није певао, него само казивао[2]) песме разумевао и осећао, и мислио је, шта говори.

XI II. Од слепца Филипа Вишњића (родом испреко Дрине из села Мећаша у наији Зворничкој):

Из друге књиге:

4. Збор зборила господа ришћанска [II, 96]
30. Поранио Краљевићу Марко [II, 430]

Из треће књиге:

17. Књигу пише беже Љубовићу [III, 449]
22. Протужило самоуче ђаче [III, 70]
26. Боже мили! чуда великога! [IV, 117]
27. Полећеше два врана гаврана [IV, 149]

[1]) И сад имам на једној артији написано руком мога братучеда, покојнога Обрада Томића, који је Подруговића још отпре познавао и са мном га у Карловцима упознао, да Подруговић зна 15 песама од самога Мијата арам е.

[2]) Песме се, и женске и јуначке, казују, као кад човек чита из књиге, тако, да се познаје и стих и одмор (caesura). Стари људи песме деци више казују, него певају. Сила људи и жена има, које је млого лакше намолити, да песму казују, него да певају.

28. Вино пију три Српске војводе [IV, 161]
29. Војску купи Кулин капетане [IV, 176]
30. Полећела два врана гаврана, [IV, 186]
31. Закукала сиња кукавица [IV, 210]
32. Затјече се паша Али-паша [IV, 221]
33. Још ни зоре ни бијела дана, [IV, 241]
34. Често књиге земљу прелазише [IV, 267]

Филип је Вишњић прешао у Србију 1809. године, кад се Српска војска онога лета испреко Дрине натраг вратила, и после тога до 1813. године једнако је живео по Српским логорима око Дрине (1810. године био је у Лозници у муасери, кад су Богићевић Анто и Милош Поцерац и Бакал Милосав бранили Лозницу од Турака,
XII као што се пева у 32. песми треће књиге).| Кад Турци 1813. године опет обладају Србијом, и он с фамилијом својом пребегне у Срем, и намести се у селу Грку. Чујући ја, да он зна лепи песама, особито од Кара-Ђорђијна времена, добавим га у Шишатовац 1815. године (пошто ме Подруговић остави). те онде од њега препишем како ове песме, које су штампате, тако и још три од Кара-Ђорђијна времена, које сам оставио, да њима, ако Бог да здравље, зачиним пету књигу. Ја за цело мислим, да је ове све нове песме, од Кара-Ђорђијна времена, Филип сам спевао. Како ми је казивао, он је ослепио у младости од богиња, и по том је ишао не само по целоме Босанском пашалуку, него и у Скадар, те просио певајући уз гусле. Ја сам га онда наговарао, да иде опет у Србију, желећи, да би онамо још коју песму спевао; но никако га на то нисам могао наговорити,

јер му је било врло добро у Срему: где је год дошао, људи су га због његови песама частили и дарívали; сина је свога био дао у Грку у школу; имао је свога коња и таљиге, и чисто се био погосподио. Пре неколике године чуо сам, да је
XIII и умр̀о у Грку. Кад сам ја од њега песме преписивао, било му је око 50 година.

III. Од старца Милије (родом из Ерцеговине од Колашина, па за Кара-Ђорђијна времена добежао у Србију и наместио се у наији Пожешкој):

Из друге књиге:

13. Од како је свијет постануо, [II, 215]
15. Нетко бјеше Страинићу бане, [II, 253]

Из треће књиге:

1. Подиже се Црнојевић Иво, [II, 516]
14. Књигу пише Гавран арамбаша, [III, 290]

Чувши ја 1820. године у Крагујевцу, да Милија особито зна песму о женидби Максима Црнојевића, и о Бановићу Страињи (које сам ја обе песме још од детињства којекако знао и по том од млого људи слушао и преписане имао, али ми ни једна није била са свим по вољи), замолим се неколика пута Њиовој Светлости, Господару Милошу Обреновићу, да би ми га у Крагујевац добавио, или мене у наију Пожешку к њему послао; но при свему обећавању Њиове Светлости некако ми ова молба остане онда неиспуњена. Вративши се ја у пролеће 1821. године из Србије
XIV у Беч, молио сам писмено како Њиову Светлост,

тако и покојнога Васу Поповића, бившега онда главнога кнеза у наији Пожешкој, да би ми се те две песме од Милије преписале и послале; но ни то ми се не могне учинити. Кад у јесен, 1822. године, на позивање Њиове Светлости дођем опет у Крагујевац, Њиова Светлост, опоменувши се моји устмени и писмени молби, у онај исти час, кад на диванани преда Њи изиђем и пољубивши Имскут, станем се с Њима поздрављати, дозову из канцеларије свога писара, Лазара Теодоровића (садашњега старешину Српске депутације у Цариграду), и смејући се кажу му: „Лазо! пиши „кнезу Васу, да је дошао Вук, него и он одма нек „иде амо, и старца Милију жива нека доведе или „мртва нека донесе, а нека уреди, ко ће му код „куће, место њега, радити, док се он одовуд вра„ти.“ После неколико дана дође кнез Васа и доведе старца Милију. Али кад се с Милијом састанем, онда ми се тек радост окрене на нову тегобу и муку: не само што он, као и остали готово сви певачи (који су само певачи), није
XV знао песме казивати редом, до само певати; него без ракије[1]) није тео ни запевати, а како мало скрне ракије, он се, и онако, које од ста-

[1]) Он није имао обичаја, пити ракију из онога суда, у коме му се донесе; него је сасне у чутуру, коју је у јанцику носио, па после певајући пијаја сваки час помало. Ко се год деси код њега, он му наздрави, кад оће да пије, а пошто се напије, остави чутуру опет у јанцик, не пруживши је никоме. Кад би га ко онда запитао. каква је ракија, он је имао обичај стресавши се и намргодивши одговорити: „Зла, синко, и „грдна, не може грђа бити; не дао ти је Бог пити!“

рости, које од рана (јер му је сва глава била исечена тукући се негда с некаким Турцима из Колашина) слаб будући, тако забуни, да није свагда редом знао ни певати! Видећи ја то, ништа друго нисам знао чинити, него сам гледао, да ми сваку песму пева по неколико пута, док је нисам толико упамтио, да сам могао познати, кад се што прескочи, па сам га онда молио, те ми је певао полако (растежући речи), а ја сам за њим писао, што сам брже могао; а кад сам коју песму тако|
XVI написао, онда ми је он опет морао певати, а ја сам гледао у мој рукопис, да видим, јели све добро написано.[1]) Тако сам око ове четири песме провео више од петнаест дана. — Милија је знао још много онаки песама, као што је она 14. у трећој књизи; али ми се није дало, да још коју препишем. Њему се већ било мало досадило онде беспослену седећи и мени певајући, а уз то још нађе се људи (какови се обично код многи дворова налази), који се највише о том брину, како ће од свачега шалу и смеј заметнути, те му кажу: „Куд си ти, стар и паметан човек, пристао за бу-„далом? Зар не видиш, да је Вук луд и беспо-„слен човек, којему је само до песама и до бес-„послица којекаки? Ако ти њега узаслушаш, теби „ће читава јесен овде пропасти; него иди кући, „те гледај свој посао.“ И тако га подговоре, те
XVII једно| јутро, примивши од Њиове Светлости при-

[1]) Како старац Милија, тако и други гдекоји певачи, молили су ме у оваким догађајима, да им прочитам песму, и колико су се радовали, слушајући је онако, као што је они знаду, толико су се чудили, како сам ја све тако могао написати.

стојни поклон за дојакошњу дангубу, отиде из Крагујевца крију̏ћи од мене. — Кад сам прошавши година питао зањ, казали су ми да је умр̏о.

IV. Од старца Рашка (родом из Колашина, па још у почетку Српске буне на даље добежао у Србију и наместио се у нахији Јагодинској у селу Сабанти):

Из друге књиге:

5. Град градила три брата рођена, [II, 109]
8. Вино пије силан цар Стјепане [II, 173]
9. Побоље се Српски цар Стјепане [II, 178]
10. Састала се четири табора [II, 181]
11. Службу служи славни кнез Лазаре [II, 190]

Из треће књиге:

5. Вино пије Старина Новаче [III, 23]
6. Још зорица не забијелила, [III, 50]
13. Још зорица не забијелила, [III, 322]

Из четврте књиге:

18. Дозивао цареве Сулемане, [III, 56]
43. Знате л', браћо, јесте л' запамтили? [IV, 195]

По својој прилици је Рашко ову последњу песму сам певао у логору на Делиграду, јер је јани од кога тако по реду нисам могао чути, као од њега, а и они, од који сам је слушао, сви су
XVIII ми] казивали, да су је на Делиграду чули од њега, и да ју[1]) је он онде често певао Петру Добрињцу.

[1]) Ово је ју, у оваком догађају (где после овога местоимења иде глагол је), од велике помоћи.

V. Од некога Стојана ајдука, родом однекуд из Ерцеговине (па га ја 1820. године нађем у Брусници код Њиовога Сијатељства Господара Јована Обреновића, где је био затворен, што је, дошавши из ајдука, убио некаку бабу, за коју је мислио, да му је, као вештица, дете изела):

Из треће књиге:

8. Од како је свијет постануо, [III, 125]
15. Вино пије тридест капетана [III, 364]

Из четврте књиге:

4. Књигу пише Жура Вукашине [II, 98]

Ову последњу песму (о смрти војводе Момчила и о женидби краља Вукашина) имао сам још од петорице, од свакога мало друкчије, преписану, т. ј. једну од мога оца, једну од старца Рашка, једну од једнога човека из
XIX нађе Рудничке, једну ми послао кнез Васа Поповић (гледај XVIII), а једну Г. Ђука Марковић, член магистрата Шабачкога и капетан Посавски; но од свију ми се ова Стојанова (с којом се и Рашкова доста слагала) најбоља учинила. Ја сам од Стојана преписао још неколике лепе песме, а много ми ји је певао, које нисам могао преписати, јер сам онда итио у Крагујевац, а после кад запитам зањ, кажу ми, да се опет поајдучио и утекао у Ерцеговину.

VI. Од Ђуре Милутиновића Црногорца (он је, као слепац, негде око 1809. године, донео Кара-Ђорђији писмо од Црногорскога владике, па по том и заостао у Србији, где је до 1813. го-

дине имао нешто плате, као пензију, а 1814. године отиде у друштву с осталим Србима у Бесарабију, где је такођер примао по нешто на годину; но 1817. године, оставивши своју плату у Бесарабији, врати се опет у Србију, и од тога времена живи у Београду у двору Њиове Светлости. За Кара-Ђорђијна времена ишао је у Београду у велику школу, и сила је пута знао лекцију боље него
XX и је дан од ђака; а сад је у Београду најбољи скупитељ пренумеранта):

Из треће књиге:

18. Свадила се два брата рођена, [IV, 489]
19. Боже мили! чуда великога! [IV, 1]
23. Паша паде на Дољане равне [IV, 28]
24. Мамут везир вијеħ' учинио [IV, 62]

Из четврте књиге:

39. Процвиљеле три Српске војводе [IV, 17]
42. Књигу пише попе Љешевићу, [IV, 350]

Прву од ове две песме из четврте књиге најпре сам преписао у Крагујевцу 1820. године од бившега Старовлашкога кнеза и за Кара-Ђорђијна времена војводе Максима Рашковића, по том од Ђуре Милутиновића, а најпосле ми је послао и кнез Васа Поповић. У главној ствари слаба је разлика била између ови трију песама; али што се тиче реда, ова ми се Ђурина најбоља учинила. Ја имам од Ђуре још неколико леши песама, које у напредак мислим штампати.

VII. Од слепца Гаје Балаћа, родом из Рватске из Личке регементе (но сад је у Србији, и ја

сам песме од њега преписивао у Крагујевцу 1830. године):

XXI Из четврте књиге:

4. Цар честити диван учинио, [II, 445]
16. Вино пију Новак и Радивој' [III, 1]
31. Вино пију два Куртића млада, [III, 246]
33. Мили Боже, чуда големога! [III, 346]
34. Протужило тридест и пет друга [III, 419]
38. Полећела два врана гаврана [III, 539]
40. Синоћ паша на Језера паде [III, 86].

И од Гаје имам још неколике песме за штампање.

VIII. Од слепице Живане, која је седела у Земуну, а родом је била однекуд из Србије, и као слепица ишла је чак и по Бугарској:

Из четврте књиге:

1. Свеца слави Српски цар Степане, [II, 87]
2. Што протужи рано у недељу, [II, 89]
7. Појездише до два побратима, [II, 347]
8. Шатор пење Краљевићу Марко [II, 362]
13. Служио је Љутица Богдане, [II, 441]
22. Вино пију шездесет Сењана [III, 410].

И од Живане имам још песама за штампање.

IX. Од Анђелка Вуковића, родом из Косова из села Ораовца у наији Вучитрнској, па убивши некака Турчина, Синана (о чему је песма
XXII 45. у овој књизи),| добежи амо међу Србе, и постане момак код Њиове Светлости:

Из треће књиге:

12. Књигу пише од Удбине Панца, [III, 204]
20. Изгуби се пашина јабука [III, 312].

Из четврте књиге:

27. Вино пију тридесет Сењана [III, 167]
45. Фала Богу, фала јединоме! [IV, 498]

Ову је последњу песму Анђелко **с п е в а о** 1821. године путујући са мном два дана из Крагујевца у Београд, па онде заокупи једнога трговца, те му је ноћу препише, и сутри дан је мени преда. О истини историје њене толико ми је Анђелко приповедао, још пре, него је песму спевао, да је Синан, који му је још од пре претио, сретавши се с њим, ударио нањ, да га убије, но он убио њега, и по том побегао амо међу Србе. Анђелко је онда, кад је ову песму спевао, био момак око 35 година, раста је средњега, леп, црномањаст, добар и побожан човек, али велики јунак (на Чачку га је 1815. године, баш кад је дошао из Косова, ударило пушчано тане усред прсију, па изишло на леђа).

XXIII X. Од једнога трговца из Босне, који се 1815. године (пребегавши 1813. године из Србије) бавио у Карловцима у Срему:

Из друге књиге:

24. Султан царе у Косово сиђе [II, 335]
31. Разболе се војвода Дојчине [II, 450]

Из четврте књиге:

12. Нешто пишти у Стамболу граду; [II, 310]

XI. Од Грује Меанџијћа из Сентомаша (у Бачкој), с којим сам у јесен 1829. године контумацирао у Земуну:

Из четврте књиге:

6. Коње јашу до два побратима, [II, 345]
11. Љуто тужи Ђурађ Чарнојевић [II, 558]
37. Пије вино Србин Тукелија [III, 535]

XII. Од двојице Црногораца (Филипа Бошковића Бјелопавлића из Мартинића, и Милована Мушикина из Пипера из Црнаца), који су 1822. године у јесен били дошли у Крагујевац:

Из четврте књиге:

46. Бијела је кликовала вила [IV, 345]
47. Фала Богу! фала јединоме! [IV, 348]

Ове су две песмице особито важне због гдекоји разлика у језику, н. п. не само те место ће
XXIV (као што је напомену то и у предговору к првој књизи на страни XXXVI [L]), него и обље, место обје; цмилити, место цвилити; љуђи, место људи; и каживати, место казивати. Ово би све ваљало онамо на месту добро истражити и описати; јер у овим песмицама има и „до подне те“, и „ја ћу“; „обље,“ и „бјеу“ и т. д.

XIII. Од једнога сељака из Рудничке нахије:

Из друге књиге:

25. Боже мили! на свем тебе вала! [II, 368]

Из треће књиге:

35. Још зорица не забијелила, [IV, 326]

Из четврте књиге:

44. Виче вила с Рудничке планине [IV, 288]

XIV. Од некога Рова, момка Њиовога Сијатељства Господара Јована Обреновића:

Из прве књиге:

404. Рани мајка девет мили сина [II, 33]
405. Два су бора напоредо расла, [II, 14]

Од Рова имам још једну лепу песмицу за штампање.

XV. Од неке слепице Степаније из Јадра:

Из друге књиге:

1. Мили Боже! чуда великога! [II, 1]
2. Боже мили! чуда великога! [II, 93]
3. Збор зборила господа ришћанска [II, 45]
19. Пошетала царица Милица [II, 297]

Ову последњу песму био ми је послао и високопреподобни Г. Платон Атанацковић, садашњи игуман манастира Шишатовца, готово са свим оваку.

XVI. Од Павла Ирића, (родом из наије Ужичке), који је био ајдук, а по том момак код Њиове Светлости:

Из друге књиге:

33. Пошетала Ђурђева Јерина [II, 469]
38. Боже мили! чуда великога! [II, 501]

XVII. Из друге књиге:

17. Полетио соко тица сива [II, 286]
18. Кад Лазару одсекоше главу [II, 314]
21. Уранила Косовка девојка, [II, 306]

Из четврте књиге:

9. Поранио Краљевићу Марко, [II, 407]

послао ми је 1817. године садашњи Карлштадтски владика, високопреосвештени Господин Лукиан Мушицки, а он ји је преко некога од своји
XXVI млађи преписао од неке слепице, која је у Гргуревцима седила. Господин ми је Мушицки још 1815. године дао неколико јуначки песама (о високом Стефану, о Ђурђу Смедеревцу и т. д.), које за то до сад нисам штампао, што све очекујем, не би ли где нашао какога певача, да ми ји мало боље по реду каже. А и из садашње епархије своје послао ми је пре четири године велики свежањ различни народни песама, из који ће ји се моћи лепи за штампу изабрати.

XVIII. Покојни Васа Поповић, бивши главни кнез наије Пожешке, послао ми је у неколико пута око сто написани табака јуначки песама, које су, као што се види, писала четири писара. Највише ји је писао неки Марко Немањић, син
XXVII попа Филипа,[1]) бившега за Кара-Ђорђијна времена војводе у наији Новопазарској; а много ји има, које је писар Г. Јована Мићића, сердара Ужичке наије, преписивао од свога господара, коме

[1]) Поп Филип је био знатан певач, а у гусле ударати може бити да нико није знао боље од њега (и умро је готово с гуслима у руци: о његовом крсном имену, о Лучину дне — 1820. године, — кад је он у вече седио, те ударао у гусле и певао, окине се пиштољ некога од његови гостију, који је поред њега седио, те га убије); а и Марко је врло добар певач.

су и Њиова Светлост на моју молбу за то препоручивали; за остале пак не знам, ко ји је писао. Од они, што ји писао Марко Немањић, у овој су четвртој књизи:

5. Често књиге земљу преоћау, [II, 160]
15. Поранио Облак Радосаве [II, 491]
17. Вино пије Старина Новаче [III, 11]
19. Вала Богу, вала јединоме! [III, 59]
20. Вала Богу, вала јединоме! [III, 284]
24. Вино пије бане Задранине [III, 395]
28. Кад се жени Сењанине Иво, [III, 186]
29. Санак снила Иванова мајка [III, 216]
30. Мили Боже, чуда великога! [III, 269]
32. Књигу пише царе од Стамбола, [III, 317]
35. Вино пије Мијат арамбаша [III, 425]
36. Мили Боже, чуда великога! [III, 475] — А
21. (Књигу пише Асанагиница [III, 193]) је од они, што је Мићић казивао своме писару.

XXI. Из ове књиге:

10. Два се брата врло миловала: [II, 37]
25. Кулу гради Нуко Новљанине [III, 220]
26. Пију вино до два побратима [III, 142]

XXVIII послао ми је у Крагујевац 1859. године про|та Шабачки, преч. Господин Јован Павловић, а он је у Шапцу преписао од некакога трговца из Босне.

XX. Из књиге друге 20 [II, 299]:

I. Цар Мурате у Косово паде,
II. Да је коме послушати било,

III. Славу слави Српски кнез Лазаре
IV. Побратиме, Косанчић-Иване!
V. Који оно добар јунак бјеше,

Из треће књиге:

3. Мјесец кара звијезду даницу, [II, 616];

Из четврте књиге:

23. Процвилио сужањ Милутине [III, 395]
41. Од како је свијет постану, [IV, 22]

преписао сам (у Карловцима 1815. год.) од мога оца, који је, као побожан и збиљски (ernsthaft) човек врло мало марио за песме, него само колико ји је, готово неотице, упамтио од свога оца Јоксима и брата Томе, који су не само млоштво песама знали и радо ји певали и казивали, него и песме спевавали.[1])

[1]) Све оне песме, које су споменуте у предговору к првој књизи од стране XX. до XXVII. [XXXVIII—XLIV] спевао је мој дед Јоксим; а сина његовог Тому ја сам 1803. г. гледао, како радећи пољски посао шаше и спевава песму о смрти Смаил-бега Бегзадића, који је пре 4—5 дана био погинуо, пе седавши да се одмори, дозове мене к себи, и смешећи се стане ми је казивати. Ја сам ову песму, колико сам је од њега упамтио, написао још 1814. године, и ево је сад овде штампам, само ради историје народни наши песама, а не ради каке њене лепоте или друге важности:

Још зорица не забијељела,
Ни даница лица помолила,
Ал' покличе пребијела вила
Са Кличевца од града Костура,
Те дозиваше камену Скочићу 5

XXVI

XXIX

XXI. Из друге књиге:

35. Кад се жени Влашићу Радуле, [II, 512],

По имену бега Смаил-бега:
„Смаил-бего, жалосна ти мајка!
„Ил' не чујеш, ил' не ајеш за се?
„Ево на те војске са три стране:
„Једна, бего, на те војска иде
„Од онога града Бијограда,
„Друга војска од Шапца бијела,
„Трећа војска од града Зворника.
„Која, бего, на те војска иде
„Од онога града Бијограда,
„Пред њоме је Шаин-Авди-ага;
„Која, бего, на те војска иде
„Од онога Шапца бијелога,
„Пред њоме је Новљанине Бего;
„Која л', бего, на те војска иде
„Од Зворника града бијелога,
„Пред њоме је беже Али-беже.
„Бјежи, бего, жалосна ти мајка!
„Б'јеле ће ти дворе поарати,
„Поарати, ватром попалити,
„Тебе млада оће погубити."
Кад Смаил-бег вилу саслушао,
Он је њојзи тијо говорио:
„Мучи, вило, муком се замукла!
„Док је мени соко Синан-паша
„У Гораждu на Ерцеговини,
„Ја с' не бојим војске са три стране:
„Ни од Шапца, нити од Зворника,
„Ни од оног града Бијограда.
„Ја ћу писат' до четири књиге,
„Послаћу ји на четири стране;
„Једну књигу оћу написати,
„Послаћу је моме побратиму,

XXX преписао сам у Крагујевцу од једне старе жене;

36. Рани мајка два нејака сина [II, 69]

XXXI послао ми Г. Јован Берић из Будима, а

37. Рани царе у Јању девојку [II, 64]

XXXII послао ми Г. Урош Волић из Вршца; а из треће књиге

„Побратиму Тузли капетану,
„Нека дигне Тузлу и Градачац,
„И касабу равну Грачаницу,
„Равну Спречу до града Зворника,
„До Зворника, пак до Власаница;
„А другу ћу ситну написати,
„Послаћу је на Ерцеговину
„Моме шури соко-Синан-паши,
„Нека дигне листом Ерцеговце
„До Мостара и Никшићког града;
„А трећу ћу ситну написати,
„Послаћу је Босанском везиру,
„Нека дигне Босанске спаије;
„Четврту ћу књигу написати,
„Послаћу је Новоме пазару
„Ферат-паши а Ферат-агићу,
„Нека дигне љуте Арнауте.“ —
То су они у ријечи били,
Ал’ ето ти војске са три стране,
Опколише бијела Скочића,
Уватише бега Смаил-бега,
Уватише, па га погубише,
Бијеле му дворе поараше,
Небројено благо однесоше,
И добре му коње одведоше.
Оста вјерна љуба кукајући,
Кукајући, кано кукавица,
А преврћућ’, кано ластавица.

25. Мили Боже! на свему ти фала! [IV, 71]

Преписао сам у Крагујевцу од једног Црногорца.

Ово је рачун од јуначки песама. Краљичке ми је све песме, осим, 56. [164] (Ови двори паунови), дао Г. Максим Ранковић из Остружњице (у наији Београдској), садашњи член магистрата Београдскога, који је у младо доба млого пута ишао с краљицама. Сватовски песама преписао сам највише у Шишатовцу од неке бабе Јелене, која се родила у Србији у наији Јагодинској, па се удала у наију Параћинску у село Сикирицу, одакле је после, уз Турски рат, с мужем својим пребегла у Срем, и по том остала у селу Лежимиру. Остале пак женске песме преписивао сам од различни жена и девојака из различни крајева народа нашега (164. [375.] и 165. [376] дали су ми Њиова Ексцелленција Господин Стефан Стратимировић својом руком написане). Женске ми је песме млого лакше било преписивати од јуначкије, јер су кратке, па ко ји зна певати, зна и казивати, а млога се може и упам-
IIXXXI тити, само док се један пут чује,| али сам у скупљању њиовом имао другу сметњу. Младе и девојке обично се стиде пред туђим људма песме казивати и певати, и што се више моле, то се више затежу, а уз то још све су мислиле, да ја песме само од шале и од беспослице тражим и пишем; зато су се не само најбоље певачице често изговарале, да не знаду, него су ми гдекоје још одговарале: „Ми нисмо слепице, да вам песме пе„вамо и казујемо.“ У таковим догађајима доста

пута нисам могао ништа друго чинити, него поклоним што малим девојчицама, које још за тај стид не знаду, те почну певати, а велике ји онда стану поправљати (често карајући ји: „Није тако, ђаволе!“), док се и оне мало по мало не ослободе и не обезобразе.

Осим ови поменути лица, којије су песме или све или само неке већ напштампане, и ова су ми Господа, уважавајући ову драгоцену народност своју, слала песама, од који још ни једна није штампата: познати родољубац Српски Сава Текелија; Аврам Панић, парох Шидски; Стефан Ференчевић, парох Сомборски; Филип Петровић,
XXIV парох земунски; Павле Берић, садашњи секретар Њнове Ексцелленције Господина архи-епископа и митрополита Карловачког; Никола Ацић, садашњи директор школски у генералату Варадинскоме; Кузман Севкић, канцелиста магистрата Сомборскога; Петар Марковић, писар магистрата Крагујевачкога; Јован Ацић-Трифковић, писар Гружански; Адам Драгосављевић, учитељ Вуковарски; Лазар Марјановић, Грчки учитељ из Земуна; Јустин Михаиловић, трговац из Вуковара; Ђорђије Романчић, трговац из Земуна; Марко Утвић (за кога за сад нити знам, ко је, ни откуда је, него ми је песме од њега послао Г. Јован Берић из Будима). Г. Милосав Здравковић, старешина нађе Ћупријске, Г. Милутин Ђорђијевић, капетан Лепенички, и Г. Павле Даниловић, капетан Ваљевске Посавине, били су ми обрекли скупити песама, и прва двојица казивали су ми,

да су нешто скупили били; но до данас ни од једнога још ништа нисам примио.

2.

Као што сам казао и у објављенију, ја имам
XXXV и за пету књигу изабрани пе|сама, из различни времена и од различни догађаја, као што су од прилике и ове у четвртој књизи; а кад би сам штампао без избора све песме, које имам, јамачно би било још пет оволики књига. Будући да су мене гдекоји наши књижевници јавно кривили, што песме избирам, а не штампам све с реда; зато ћу да кажем овде штогод и о томе. Ја мислим, да је свака народна песма добра и лепа, само ваља наћи правога певача, који је зна, као што треба. Ја сам казао у предговору к првој књизи на страни XXXII [XLVI]: „Једни пјесама различно „пјевање по народу показује очевидно, да све пје„сме нијесу одма (у првом почетку своме) постале „онаке, какве су, него један почне и састави што, „како он зна, па послије идући од уста до уста „расте и кити се, а каштo се и умањује и квари; „јер какогођ што један човек лепше и јасније го„вори од другога, тако и пјесме пјева и казује.“ Рђав певач и добру песму рђаво упамти и покварено је другоме пева и казује; а добар певач и рђаву песму поправи према осталим песмама, које он зна. Тако ја мислим, да какав Подруговић да-
XXXVI нас чује најгору песму, он би је| после неколика дана казао онако лепо по реду, као што су и остале његове песме; или је не би никако ни упам-

тио, него би казао, да је то будалаштина, која није за памћење ни за казивање. Истина да у народним песмама (као готово ни у каквим) не треба тражити истините историје; али приповетка, која је у јуначким песмама најглавнија ствар, у песми од доброга певача никад није са свим противна здравоме народном, и у песмама обичном разуму. А рђаве ће песме, од рђави певача, најбоље показати примери: 1) У првој књизи Забава Г. Стеића на страни 201. и 202. пева Ненад у народној песми, да је Краљевић Марко носио пушку, кад се тукао с вилом; а народ наш не само што зна, да у време Краљевића Марка није било пушака, него се још приповеда, да је Марко, кад је први пут пушку видео и, да огледа њену силу, себи руку из ње пробио, утекао с овога света, рекавши: „Сад најгора рђа може убити најбољега јунака.“ 2) Она песма у Српској пчели за годину 1830. на страни 117—124. није друго ништа, него од рђавога

певача песма 36, из друге књиге [II, 69], и тако је покварена и искрпљена речима из различни други песама, да на млого места нема ни правога смисла ни реда, него онако, као кад човек бунца у болести па говори коју с брда, коју с дола, н. п. мати рани децу с преслицом и с трудом и великом муком а дете јој у златној колевци; Марјан се заклиње у лову, а не зна се, зашто; сабља му сломљена, а нити се зна, ода шта, ни зашто се то казује и т. д. 3) У Ружици за годину 1832. на страни 53. и 54. стоји у пе-

смици, како је Угричић Мата убио Богдана, а Богданова сестра отровала Мату, па казала:

„Волем бити морској риби рана,
„Нег' љубити брацу и душмана.“

Сад ко управо не познаје народни наши песама, нека ми каже, шта је то? Откуда ту у један пут морска риба, и како она девојка да јој буде рана? Како ли би она љубила брацу и душмана? Али ко познаје народне наше песме, онај ће одма казати, да је то будалаштина од певача, који је, не мислећи, шта говори, покупио речи из други песама, па ји метнуо овде, где им није места; јер
XXXVIII има песма, како је испреко мора Ишерлија Јова убио Богдана, што му није тео сестре да да, па покупио сватове и повео девојку, а кад су дошли на море, онда она рекла:

„Мили куме и ручни девере!
„Одреш'те ми свилене пањеле,
„Да умијем моје бело лице,
„Да не идем грдна међ' девере;“

А кад јој одрешили, а она скочила у море, говорећи:

„Волим бити морским рибам' рана,
„Него љуба мог брата крвника.“

Из ова три примера може паметан човек довољно видети, како рђави певачи песме кваре, и да је нужно песме избирати. Кад би се од каке врло старе песме, или макар и од новије, али од особитога и ретког догађаја, нашле само неколике врсте, па макар се ни оне не могле разу-

мети, опет би ји било вредно штампати; али од обични догађаја, код толики добри и лепи песама, штампати песме рђаве и луде, ја мислим да би била права будалаштина. Да би пак човек могао добру песму од рђаве разликовати, он мора песме познавати и разумевати, а то је за данашње наше књижевнике доста тешко. Ове речи мислим да ми
XXXIX ни један од њи, који је паметан, не| ће за зло примити, а још мање себи за срамоту; јер није никаке срамоте не знати оно, што човек није учио. Ако су наше народне песме и постале само од простога народа,опет не треба мислити, да ји сваки наш књижевник, без и каке у том науке и преправе, може разумети. За Г. Симу Милутиновића могло се и пре шест година мислити, да наше народне песме разуме боље, него и један од наши књижевника, јер се више од свију мешао с народом, који песме пева и приповеда; па опет толкујући ји Г. Герхарду у Липиспи [1]) није свуда правога смисла погодио, н. п. Где се у другој књизи на страни 129. каже за дервишева коња: „На глави му маа Стамболија,“
Они су превели:
Das ein Federbuſch aus Stambol ſchmückte
(који је украшен био Стомболском перјаницом!), а Стамболија онде значи Стамболска (велика)
XL зобница (торба,| из које коњи зоб једу), и то је по разуму управо, као што треба: господар пије, а коњ зоб зобље. Из исте књиге са стране 294. стих (који је и пословица):

[1]) Wila. Serbiſche Volkslieder und Heldenmährchen von W. Gerhard. Leipzig, 1828. Verlag von Joh. Ambr. Barth. две књиге.

„Ранитељ је, како и родитељ“
преведен је:
Denn der Zögling gleicht gewiß dem Vater
(јер је дете, као и отац му!), а то је са свим наопако! Из књиге треће са стране 171. стих (који је такођер као пословица):
„У торбици танка брашњеница“
(т. ј. торба је рђав амбар или магацин, јер се у њој много не може понети) преведен је:
Ja (es fehlt) ſogar an Brocken im Torniſter
(нестало и мрва у торби!) и т. д. Но, управо узевши, ни овим се погрешкама не треба чудити. Ја сам се родио и одрастао у кући, где су које дед и стриц, које различни други Ерцеговци, који су готово сваке године на зимовање долазили, по целу зиму песме певали и казивали; по том сам по логорима, како на Дрини и у Лозници (1804. и 1807 године), тако и у Кладову (1811. године) и у Неготину и у Брзој паланци (1812. и 1813. године) с великом жељом и радости песме
XLI слушао и певаче тражио и призи|вао[1]): и ево два-

[1]) У Лозници 1807. године, кад сам био писар код Г. Јакова Ненадовића, слабо се кад ручало или вечерало без певача (и будући, да је и Г. прота Ненадовић радо слушао јуначке песме, тако су нам капетани избирали и доводили најбоље певаче из њиови кумпанија); а у Кладову и у Брзој паланци имао сам гусле у кући, и, осим различни војника, који су ми певали, једно момче из наије Шабачке највише смо зато држали у служби (као кувара), што је врло лепо знало уз гусле певати. Тако међу свима овим песмама, које су до сад штампане, врло ји мало има, које нисам чуо пре, него сам стао песме скупљати; а читаве би две оволике књиге биле од они које сам пре слушао, а сад не могу да нађем певача, да ми ји лепо каже.

десет година, како песме тражим и купим; па се опет нађе у њима места (не спомињући појединн речи, које у живом језику нико све знати не може), која не разумем, н. п. у овој књизи на страни 29., 95., 137., 264.

Лоша краљу срећа прескочила —
Лоша му је срећа прискочила —
Добра бану срећа прескочила —
Но му добра срећа прискочила —

XLII Сад ја управо не знам, или се ту у почетку мислило, да је срећа прискочила (т. ј. притрчала); или, да је срећа прескочила пут; као што се, н. п. држи за несрећу, кад зец пређе пут; зато сам оставио, како сам и добио, на једном месту прескочила, а на другом прискочила.

3.

Поред свега млоштва различни песама, које имам, мени би опет сватко учинио велику љубав, ко би ми још каку народну песму (по згодној прилици) послао; а ја ћу и у напредак за сваку, коју штампам, казати у предговору, од кога сам је добио, као и за ове дојакошње овде сад што сам казао.

4.

У овој књизи има око 500 речи, који нема у моме Српском рјечнику; но ја сам за сад на крају назначио и истолковао само оне (понајвише Турске), за које мислим, да ји Србин не може

ласно разумети. Ја сам, које сам, које с помоћу гдекоји пријатеља, скупио до сад преко 4000 на-
XLIII родни наши речи, који у поменутоме рјечнику мом нема, и мислим ји издати у особитој књижици, као додатак. Зато молим свакога Србина, који би био бележио оваке речи, који нема у моме рјечнику, да ми ји по згодној прилици пошаље, а ја ћу му, кад ји узаштампам, јавно благодарити.

5.

Од свега срца благодарим ГГ. скупитељима на родољубивоме труду и на пријатељској љубави, и ГГ. пренумерантима на поверености и на родољубивој ревности. Истина да је пренумерација, особито као што је данас код нас, права прошња, и велика досада, не само за скупитеље и за пренумеранте, него и за списатеље; али како још немамо праве књижне трговине, а народ наш на мало места живи у великим гомилама, него понајвише растркан на далеко, она је једини начин не само књигу издати на свет, него је и по народу разнети (млого наши читатеља има, који би без пренумерације тешко и чули, да је књига на свет изишла, а камо ли да би је могли добавити и купити). Кад се они сами, видећи ову ползу и нужду пренумерације у данашњему
XLIV стању књижества нашега, неки, поред свега труда и досаде, радо примају скупљања пренумеранта, неки се пренумерирају на књиге баш ако ји и не читају, а неки се пренумерирају и на више књига, него што им треба (као што се, н. п. може видети овде

међу пренумерантима из Арада, Брода, Дубровника, Загреба, Земуна, Мошоња, Панчева, Пеште и Тријеста) само да би књижество свога рода потпомогли и списатељима издавање књига облакшали; надам се, да ће и мени опростити, што сам им с овим досађивао, и што ћу им још унапредак, ако Бог да здравље, досађивати.

У Бечу месеца Маија 1833.

Вук Стеф. Караџић.

ТОЛКОВАНИЈЕ НЕКОЛИКО РЕЧИ. 349

Абанија,* абајлија.
Азна-одаја,* ризница.
Аирли,* срећно.
Ак,* доћи коме ака главе, т. ј. оправити га с овог света.
Алча, алат.
Аргатар, аргатин.
Аргатлук, 1) аргатовање (надничење); 2) (као овде на страни 91.) робија.
Арслан,* лав.
Арчалија* пушка, у коју иде млого олова и барута.
Банда, из Талијанскога: la banda, страна; alla banda са стране, испрека.
Белија погача т. ј. бела.
Бијест, бијес, бес: одо бијести (ваља да не ће бити од обијести?), т. ј. од беса без невоље.
Биљташ,* камен, с кога се коњи узјахују.
Божјак, просјак.
Брго, брзо.
Ве, на страни 332. место вас (као што се говори и не место нас, ви место вам, и ни место нам).
Воћице, поводац, или дизген.
Годомин, (једни говоре Годомиљ) поље између Смедерева и Мораве.
Грђи, а, е, гори.
Даица,* ујак.
Демир,* гвожђе (овде значи гвозден).
Дизгин,* дизген.
Диљка, не знам откуда је.
Димирли,* гвозден.
Ђердек,* ложница.
Егбе,* бисаге.
Ел, на страни 198. и 205. значи где (ðaђ).
Енџије дукати, не знам каки 350
су то дукати.

Загар, огар.
Златали, од злата.
Ићи-туглија* паша, т. ј. од два туга (коњска репа).
Кавалија топ, т. ј. лак, мали, који се свуда ласно може вући (и носити на коњу?).
Јамак,* не знам шта је.
Јанија,* јело од меса.
Јел (ел), јер.
Јурук, Бугарин закона Турскога.
Каш, ункаш.
Клапа, лажа, (од клапити, тлапити?).
Кошија,* 1) трка; 2) оно, што се метне на трку.
Крагуј, ваља да је оно, што Турци у Босни (а и у Србији, н. п. у Лозници) зову акмаџа; falco nisus L., Sperber Ето сад знамо, откуда Крагујевац има своје име, и да је правилније Крагујевац, него Крагојевац (као што су гдекоји и у Србији били почели писати).
Крдисати,* разбити, покварити.
Кршан, шна, но, овде значи каменит и стрмен.
Кумаш* као платно од свиле (Atlas)
Лакрдија,* овде на страни 154. и 167. значи беседа.
Лаф,* разговор.
Левер,* војник, који служи за плату.
Лисје, лишће.
Ма, на страни 306. значи али, ама.
Малесија, тако се зове некакав комад земље око Скадре,
Малисор, човек из Малесије.
Мамени, ваља да је помамни.
Мермерли,* од мермера, мермером покалдрмљена.
Мет, атар (од meta?).
Миндер, * као душек.
Муктија,* муфтија.
Муурли * везир, који држи царски печат, т. ј. велики везир.
Наазар,* некакав чиновник царски.
Најзад, најпосле.
Намаз,* молитва.
Напрешит, а, о, итан, брз (гледај преша).
Не, на страни 192. значи нас (гледај ве).
Ни, гледај код ве, и у Граматици поред Српскога рјечника 351
на страни L.
Обиснути, прионути.
Одо, од, ода (одо бијести).
Обурвати, засути земљом, покварити.
Опусатити се, наоружати се.
Подрешен, а, о, ваља да је од подресити, т. ј. начинити ресе наоколо.
Посталица сабља, не знам, кака је то сабља.
Потље, 1) после, 2) осим.
Пратати, слати.
Претати, покрити пепелом у ватри, као што се у Србији леб и данас највише пече.
Приникнути } принети к
Принићи } устима.
Проз, кроз.
Проплапак, у планини место, где нема шуме.
Резил* учинити, т. ј. осрамотити.
Ршум, овде на стр. 190 (као и у трећој књизи на страни 180) значи вика и претња.
Сандал,* некако платно, од

кога жене у Турској највише граде гаће (сандалгаће и сандалије).

Севдисати,* загледати се (заљубити се).

Сеир,* чудо: овде на страни 148, 152, 156, и 175. чинити сеир значи, гледати онако од беспослице.

Сејсана, сеисана.

Сепетли сандук,* сепет са заклопцем, постављен изнутра платном и споља опшивен кожом, те начињен, као сандук; Koffer.

Сербес,* слободан, без страа.

Синџилат,* писмо, које се, боље тврђе ради, начини на суду.

Синџилатити, на суду што потврдити (чини ми се, у Београду се сад говори сицилити, и усицилити).

Сјетовати, овде на страни 138. значи тужити.

Сковија, (Тал. scuffia) капа.

Смагнути, поцрнети (као увенути?).

Снимити, скинути.

Тевабије,* момци и чиновници.

Тевдил,* incognito.

Тилсум,* амајлија 352

Токалија,* који носи токе.

Туфек,* туфекчија, пушкар.

Ћошак,* (на страни 229. и 230.) изведено, као диванана (die Altane).

Узаман, свагда.

Урумелија, Rumelien.

Џеба, некакав оклоп.

Џефердар, џефердан.

Шамлија,* из Шама.

Ше (шех), некакав Турски свештеник, као светац.

Шедрван,* Springbrunen.

Шерег (Мађарски), регемента или чета (отуда су постали у Рватској шережани и сережани).

Шпаг, чпаг, џеп.

ПОСВЕТА И ПРЕДГОВОР ЧЕТВРТОЈ КЊИЗИ
ТРЕЋЕГ ИЗДАЊА (БЕЧ 1862)

[III]

СВИЈЕТЛОМЕ И ЧЕСТИТОМЕ

КНЕЗУ ОД СРБИЈЕ

ГОСПОДАРУ

МИХАИЛУ М. ОБРЕНОВИЋУ.

[V]

СВИЈЕТЛИ И ЧЕСТИТИ КНЕЖЕ,

ПРЕМИЛОСТИВИ ГОСПОДАРУ!

Од почетка године 1844., како сам имао срећу те си ме ТИ познао, што сам год ја добра учинио у књижевности нашој, све је ТВОЈА слава и дика; јер живећи ја с муком и с натегом, као што сам живљео до онда, без ТВОЈЕ милостиве и родо-

љубиве помоћи тешко би се и што од онога могло учинити. Ако ли сам ја за ово вријеме у књижевности нашој учинио што рђаво и зло, оно је
[VI] само моја кривица и срамота; јер си ТИ мени помагао, као и сад што ми помажеш, само добро да чиним.

ТВОЈ

У Бечу 1. Октомврија 1862.

препокорни и захвални слуга
Вук Стеф. Караџић.

[VII]

ПРЕДГОВОР.

У предговору к овој књизи мислио сам казати: 1) зашто она није наштампана прије (иза треће) него тек сад; 2) о пјесмама које је састављао и писао Црногорски владика Петар I. (садашњи свети Петар), као што сам обрекао на страни 68.; 3) откуда је и од кога је која од овијех прије нештампанијех пјесама. Али је мене безпрестана главобоља тако забунила да ни о чему овоме за

сад не могу казати ништа као што би требало, него ћу само (и то с великијем страхом и с муком) казати што о овијем пјесмама које прије нијесу штампане. У овој књизи има 62 пјесме, од којијех 24 штапане су прије које у трећој књизи у Липисци године 1823. које у четвртој у Бечу године 1833., а осталијех 38 нијесу штампане нигда прије. Иза овога предговора гдје се поименце назначе све пјесме које су у овој књизи, ове које су прије штампане, наштампаће се рукописнијем словима.

[VIII] Ево сад што је могуће краћега рачуна о овима пјесмама које до сад нијесу штампане:

I. Пјесме под бројем:

2. (Погибија Вука Мићуновића),
8. (Смрт Алај-бега Ченгијћа),
25. (Опет то али из Црне горе),
47. (Петар Бошковић и Гарван барјактар),

послао ми Г. Саво М. Мартиновић Цетињанин, који је првијех година владе Црногорскога кнеза Данила био стотинаш у војсци Црногорској, потом је због познате онамо несложе и заваде изишао из Црне горе и сад живи у Задру. О овоме знатноме Србину ја ћу, ако Бог да здравље, говорити више у петој књизи, за коју ћу гледати да се што прије почне штампати.

II. Под бројевима:

7. (Лазар Пецирeп) и
57. (Смрт Смаил-аге Ченгијћа)

писали смо ја и покојни незаборављени пријатељ мој Моцо Ђорђијевић године 1846. у Србији, и то прву у Ваљеву од Дамљана Дуловића из Горње Мораче из села Трновице, који је онај дан ондје

у некога копао кукурузе на надницу па га ја, чувши да лијепо пјева уз гусле, измолим на неколика сахата те дође к мени у хан, а другу на Убу од Михаила Мариновића из нахије Требињске
[IX] из села Слим|нице, који је био младо момче па онђе у гостионици служио.

III. Под бројевима:

9. (Драшко Поповић и Гришац Осман-ага),
15. (Смрт Ускок-Каримана),
52. (Смрт Бибића Зеинила),
53. (Морачани и Колашинци),
54. (Јунаштво и смрт Лопушине Вука),
55. (Први ударац Турски на Грахово 1836),
56. (Опет то али друкчије),
57. (Опет то али друкчије),
60. (Корјенићи и Трешњевски овчари),
61. (Мурат Оташевић и Мехмед буљубаша),

послао ми је мој стари пријатељ и у овакијем пословима помагач поп Вук Поповић Ришњанин.

IV. Под бројевима:

12. (Ћелошевић Перо),
13. (Лука Пустахија и Веризовић Рамо),
17. (Јанко Лакетић и Петар Бошковић),
18. (Мећикућићи с Брђанима),
19. (Ага од Медуна и Јован Бабовић),
20. (Чета Спушка),
21. (Пипери и Црнчани),
22. (Иван Николин),
23. (Мујо Хркотић и Божовићи),

послао ми је владика Црногорски Петар II., а он је на моју мобу препоручио те су се преписале од некога Тодора Икова из Пипера.

[X] V. Под бројевима:

35. (Бјелић Игњатије),

39. (Лазар Мутап и Арапин),

43. (Станић Станојло),

писао сам ја још 1815. године из уста слијеппа Филипа Вишњића.

VI. Под бројевима:

37. (Бој на Кукутници),

45. (Устанак кнеза Милоша на Турке),

написао ми је и дао Марко син попа Филипа из нахије Пожешке из села Трнаве, о коме сам ја говорио у предговору к I. књизи у Липисци.

VII. Пјесму под бројем:

44. (Војевање Црногорско и Руско на Никшиће), написао ми је и послао (са још много пјесама из различнијех времена, које ће се послије штампати) Максим Шкрљић, којега су стари били ускоци у Морачи, пак се за времена кнеза Милоша доселили у Србију у нахију Ужичку у село Перутац или Перућац, а он је сад латов у Смедереву (а кад ми је ове пјесме писао и послао био је то исто у Радујевцу).

VIII. Пјесму под бројем:

58. (То исто мало друкчије),

дао ми је преклани на Цетињу сердар Ђуко Средановић који је ондје као управитељ двора кне-
[XI] жевога, а он ју је добио од некога из Херцеговине. Овај Г. Ђуко дао је мени онда још неколико лијепијех пјесама о различнијем бојевима за времена кнеза Данила које ће се штампати у петој књизи; а и прије тога он је мени послао неколике лијепе пјесме од старијех времена које ће

се послије штампати у реду с другима онаковима. У петој књизи кад буде говор о овијем поменутијем његовијем пјесмама морађу и о њему говорити што више.

IX. Пјесму под бројем:

62.. (Спомен од боја на Кукутници),

послао ми је преосвештени Господин Јанићије Непиковић владика Ужички и пр.

Осим ове именоване Господе и пријатеља мени су још и други гдјекоји, као н. п. стари мој пријатељ и у овакијем пословима помагач Г. Вук Врчевић садашњи Аустријски вицеконзул у Требињу, и покојни Стефан Цуца, слали и давали различнијех пјесама тако да сам ја од многијех овдје наштампнијех имао по двије и по три пак сам их поредио и наштампао ону која ми се најбоља учинила. Од Г. Вука Врчевића, као и од попа Вука из Рисна имам ја још различнијех пјесама за штампање.

Штампање ове књиге надгледао је Г. професор Др. Фр. Миклошић и Г. академ. сликар Димитрије Тирол, којима ја за то врло захваљивам. Што се
[XII] поред свега њиховога труда и добре воље опет потокрало штампарскијех погрјешака томе је највећи узрок што језик наш још није одређен и утврђен, да се зна како што мора бити. Највеће сам такове погрјешке ја само узгред опазио на страни 353. у првој врсти *терати*, у трећој *дотјерали*, а у четвртој *наћерали* (а требало би да је и горе *ћерати* и *доћерали*); тако и доље ниже у врсти 6. одозго бројећи стоји *беше* мјесто *бјеше*; тако је и на страни 94 у 9. врсти одозго наштампано *по-*

јекао мјесто *посјекао*; а и на страни 12. опет доље ситнијем словима наштампано је *онда* мјесто *онуда*.

Јамачно ће се наћи и више оваковијех погрјешака, али опет мислим да ће их бити мање него да је штампано послије моје смрти.

У Бечу у Октомврију 1862.

В. С. К.

ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ

НОВИЈИХ ВРЕМЕНА

О ВОЈЕВАЊУ ЗА СЛОБОДУ.

1.

Перовић Батрић

Боже мили! чуда великога!
Што процвиље у Бањане горње?
Да л' је вила, да ли гуја љута?
Да је вила, на више би била,
Да је гуја, под камен би била;
Нит' је вила, нити гуја љута,
Већ то цвили Перовић-Батрићу
У рукама Ћоровић-Османа;
Османа је Богом братимио:
„Богом брате, Ћоровић-Османе!
„Немој мене изгубити главу,
„Ево тебе стотина дуката;
„Седам брата седам Перовића
„Хоће дати седам џевердара,
„Седам снаха, седам вијенаца,
„Снаха моја Цв'јета Радулова
„Хоће дати в'јенце и обоце,
„Мајка моја Цуцкињу робињу,
„Још остало рухо из сандука;

III⁶, 215. — 14, 30, 104. џефердара. — 66. време. — 83. џефердаре. — 114. повр чое.

„А мој бабо Вучићевић Перо
„Хоће дати коња испод себе,
„Још уз коња стотину дуката.“
Одиста га Осман пустит' шћаше,
Враг донесе од Тупана Панта,
Те Осману ријеч бесједио:
„Ој Турчине, Ђоровић-Османе!
„Немој пуштит' Перовић-Батрића:
„Што ти даје небројено благо,
„Узео је благо од Турака;
„Што л' ти даје седам џевердара,
„С таки' их је скинуо Турака;
„Што ти даје в'јенце и обоце,
„Он ће наше снахе поватати,
„Те ће скидат' в'јенце и обоце;
„Што ти даје Цуцкињу робињу,
„То ће моју ћерку заробити,
„Те је дати за се у откупа;
„Што ти даје коња големога,
„Тај је коњиц родом из Бањана.“
То изрече од Тупана Панто,
Земљи паде, пушци огањ даде,
Те погоди Перовић-Батрића
Посред паса, укиде га с гласа,
Мртав паде у траву зелену;
А Осман му осијече главу.
Глас допаде у село Заљути
Милу бабу Перовић-Батрића.
Тад' закука сиња кукавица
У сред зиме, кад јој рока није,
У Заљути селу маленоме;
То не била сиња кукавица,

Већ то био Вучићевић Перо,
Мио бабо Перовић-Батрића:
„Авај мене! до Бога милога!
„Ће ми Батрић брата не остави,
„Који би га мог'о осветити.“
Тјеши њега Перовић-Радуле:
„Та не бој се, мој мио бабајко!
„Чекај мене до Ђурђева дана,
„Док се гора преоћене листом,
„Црна земља травом и цвијетом,
„Ја ћу једну чету сакупити,
„Пак ћу с њоме поћи у Бањане,
„Батрића ћу брата осветити.“
То вријеме за дуго не било,
Мало вр'јеме до Ђурђева дана,
Док се гора преоћеде листом,
Црна земља травом и цвијетом,
Чету купи Перовић-Радуле,
С њоме иде право у Бањане,
У Утес је планину до'дио,
Ту ми стаде три бијела дана,
Право гледа Гацку пространоме,
Док угледа на коњу Турчина,
Чим га виђе, тим га и познаде,
Да је главом Ћоровић-Османе,
Пак дружини својој бесједио:
„Браћо моја, љубимна дружино!
„Ево иде Ћоровић-Османе,
„Сви падните по трави зеленој,
„Ја ћу пасти друму на средину,
„Чекаћемо Ћоровић-Османа;
„Не палите пушке џевердаре

„На Турчина Ћоровић-Османа,
„Не би ли ми Бог и срећа дала,
„Да би њега жива уватио;
„Ако ли га не би уватио,
„Удри који, родила га мајка!“
Друштво паде по трави зеленој,
Радул паде друму на средину,
У то доба Ћоровић-Османе,
Но се скочи Перовић-Радуле,
Те он вата Ћоровић-Османа:
Једном руком коња за дизгене,
Другом руком Турчина за прси,
Обали га у траву зелену.
Остало му прискочило друштво,
Те Османа жива уватише.
Тад' бесједи Ћоровић-Османе:
„Богом брате, Перовић-Радуле!
„Немој мене изгубити главу,
„Ево тебе хиљаду дуката;
„Двадест брата двадест Ћоровића
„Хоће дати двадест џевердара,
„А кадуне буле Ћоровића
„Даће свака ситне перишане
„И са грла злаћене ђердане,
„На којим су бисер и дукати;
„Даћу тебе ата големога,
„Од ког бољег у свој Босни нема,
„У свој Босни и Херцеговини,
„Оседлаћу г' седлом сребрнијем,
„А покрити чохом до копита,
„Прије чохе пули рисовином
„Искићеном и сребром и златом.“

За то Радул ни хабера нема,
Но Осману ријеч бесједио:
„Ој Турчине, Ћоровић-Османе!
„Мој је Батрић на откупе био,
„Ти га не ћеше пустит' на откупе,
„Но му русу осијече главу;“
Па повади ножа од појаса,
Те он Турску осијече главу;
Узе њему главу и оружје
И његова коња големога.
За здраво се натраг повратише;
Док дођоше ломној гори Црној,
У Заљути селу маленоме,
Сусрете га Вучићевић Перо,
Руке шири, у лице га љуби,
Радул њега у скут и у руку,
Дарова му Османову главу,
Јоште рече Вучићевић Перо:
„Благо мене јутрос и до в'јека!
„Кад ја вијех за живота свога,
„Ђе осветих мојега Батрића.“
То изусти, а душу испусти,
Умрё је, покојна му душа!
Бог му дао у рају насеље,
А осталим здравље и весеље!

6

2.

Погибија Вука Мићуновића

(из црне горе)

Полећеше два врана гаврана
Од Требиња од Херцеговине,

Прелећеше Жупу Корјенићку,
Прелећеше Грахово и Звршно,
Доклен тице на Црквице доше
На погледу од Котора града,
Па отолен те су полећеле,
Доклен к Рисну бијеломе доше,
Па отолен тице полећеше,
Доклен доше над Котором градом,
А кад тице над Котором доше,
Вијале се изнад б'јела града:
Колико је у Котору кулах,
Ни на једну починут' не хоће,
Већ на кулу Зана Грбљичића,
А на њу су починуле биле.
Од града их нико не виђаше,
Већ љубовца Зана Грбљичића,
Па тицама тако бесједила:
„Богу вама, двије тице црне!
„Откуд сте ми јутрос дорариле?
„Да ве није срећа донијела
„Од Требиња од Херцеговине?
„Виђесте ли мога господара,
„Господара Грбљичића Зана?
„Је ли Зано хара' Корјениће,
„Како се је у град зафалио?
„Је ли доста робља заробио?"
Ал' бесједе двије тице црне:
„Ми смо јутрос тице дорариле
„Од Требиња од Херцеговине,
„Виђели смо твога господара,
„Господара Грбљичића Зана,
„Око њега двије бановине:

„Црногорце и шћима приморце,
„И Зано је хара' Корјенићe,
„И њихове куће попалио,
„И много је робље уфатио,
„Па се опет с војском повратио,
„Повратио под Требињем градом.
„Но да ти је видијети, кадо,
„Свадише се два добра јунака
„Под Требињем градом бијелијем:
„Завади се Ћеловић сердаре
„С некаквијем с Виса капетаном,
„Ко је бољи јунак од јунака.
„Бога моли Ћеловић сердаре,
„Да му пухне вијор од истока,
„Да се види, ко је јунак бољи!
„Бога моли, па га умолио,
„Те му пухну вијор од истока,
8 „И притиште тама под Требињем,
„Из те таме сијевају муње,
„Сијевају муње и громови,
„Који многе оцрнише мајке,
„Оцрнише, у црно завише,
„И љубовце у род опремише,
„И сестрице ражалише миле.
„Што ми кажу вијор од планинах,
„То не бјеше вијор од истока,
„Већ то бјеху соколови Турци;
„А што кажу таму под Требињем,
„То не бјеше тама од сумрака,
„Веће тама од пушчаног праха:
„Ту се двије ударише војске,
„Ту се многа прољеваше крвца,

„Ма покличе Мићуновић-Вуче:
„„А садеке моји соколови!
„„Да Требињска врата саломимо.““
„Па се загна Мићуновић-Вуче
„На бијела врата од Требиња,
„За брњицу руком доватио,
„И у врата ногом ударио,
„Па погледа око себе Вуко,
„Ал' са Вуком ниђе нико нема,
„Но сва војска насред поља рамна,
„А сам Вуко на бијела врата.
„Каде Турци Вука видијеше,
„Па на њега огањ оборише,
„Тако Вуку лоша срећа била,
„Пуче пушка од Клобука Зука,
„И погоди Мићуновић-Вука,
„Обје му је ноге саломила.
„Паде Вуче на бијела врата,
„На бијела врата од Требиња,
„Па покличе грлом бијелијем:
„„Хај ђе си ми, Поповић-Иване!
„„Погибе ти Мићуновић-Вуче
„„На бијела од Требиња врата,
„„Но ограби Вука рањенога!““
„Зато Иван не обраћа главе,
„Е је мука унијети Вука;
„Опет кличе Мићуновић-Вуче
„По имену Жутковића Тоша:
„„Хај ђе си ми, Тошо Жутковићу!
„„Ограби ме с вратах од Требиња.“
„За то Тошо не обраћа главе,
„Е је страшно и гледати врата

„А камоли унијети Вука!
„Но се добар јунак находио,
„Добар јунак Ђеловић сердаре,
„Па се загна на Требињска врата,
„Те ограби Мићуновић-Вука,
„Довати га на плећи јуначке,
„Па побјеже пољем испод града,
„Нањ пуцају пушке и лубарде,
„Ал' му тако Бог и срећа дала,
„Те јуначки ограбио Вука,
„Донесе га јунак под шатором,
„Под шатором Петровић-владике.
„Ма се загна Поповић-Иване
„И по пољу поћера Турчина,
„Е се стави, уједе га гуја,
„Е се бјеше Иван зафалио
„Пред владиком и пред ђенералом,
„Да ће жива уфатит' Турчина,
„Ма се клетви Туре не даваше,
„Но извади двије пушке мале,
„Па објема живи огањ даје,
„Те погоди Поповић-Ивана,
„Паде Иван у зелену траву,
„На њега се Туре загонило,
„Те да би му окинуло главу,
„Ма га не да соко тица сива,
„Кустодија Марко барјактаре,
„Но на Туре загон учинио;
„Кад видије оно Туре зорно,
„Да ће њега Марко изгубити,
„Па побјеже преко поља рамна.
„А кад Марко на Ивана дође,

„Довати га на плећи јуначке,
„Па побјеже преко поља рамна,
„Ал' сусрете Станишића Јова,
„Па га Јову на плећима даје,
„А Марко се натраг повратио,
„Да би оно Туре погубио.
„А кад виђе Туре Херцеговче,
„На Марка је коња нагонило,
„Па извади двије пушке мале,
„Донесе их до очих јунаку,
„Да би њему очи извадио;
11 „Али Туре обје превариле,
„Те му добру главу искобиле.
„А кад виђе Марко барјактаре,
„Скочи јунак ка' и соко сиви,
„За фузду му коња уфатио,
„Оном другом за грло Турчина,
„Обали га низ коња дората,
„Па му веже руке наопако,
„Поведе га низ поље широко,
„Дарова га Марко ђенералу,
„А он њему од злата медаљу,
„Да се Марко међу браћом дичи.
„Слушај, госпо, велике жалости:
„Пита сву ноћ Мићуновић-Вуче
„За Његуша Поповић-Ивана,
„Хоће ли му испанути душа;
„Иван пита, умрије ли Вуко,
„Док објема испанула душа,
„Питајући један за другога.
„Кад умрије Мићуновић-Вуче,
„Сва за Вуком заплакала војска,

„И сву војску на жалост окрену
„А највише свога господара,
„Господара Петровић-владику,
„Па овако говори владика:
„„А ох Вуче, мој соколе сиви!
„„А ох Вуче, златна перјанице
„„Свакојега правога Србина!““
„Па и опет говори владика:
„„Слушајте ме, браћо Црногорци!
12 „„Овакога сивога сокола
„„Још Српкиња породила није
„„Од Косова ни прије Косова.““
Тако ти се преселио Вуче,
Бог му дао души спасеније!
Нама, браћо, здравље и весеље!

3.

Поп Црногорац и Вук Копривица [1])

Вино пију млади Црногорци
У Цетињи [2]) усред горе Црне,

[1]) Нека се нико не чуди што се овдје Срби једнога закона бију између себе: Бањани се и сад броје у Турску државу, а отприје су морали с Турцима ударати на Црну гору и бранити се од Црногораца, као што су и Црногорци четујући онда по Турској слабо разликовали имање хришћанско од Турскога. Тако и у првој пјесми ове књиге „од Тупана Панто“ (опет Бањанин) није само говорио Ковровићу Осману да Батрића нипошто не пушта жива, него га је још и убио сам.

[2]) Гледај послије код стиха 94.

III[6], 226. — Само са четвртом напоменом: *Овако неки и овако пјевају.* —

Међу њима Црногорски кнеже
И до њега попе Црногорче;
Служи вино млада Црногорка,
Мила снаха Црногорског кнеза.
Када су се накитили вина,
Проговара попе Црногорче:
„Да л' је мајка родила јунака,
„Да л' секуна брата одњијала
„Без бешике у бијелу крилу
„И мушкијем опасала пасом
„И јуначким довикала гласом,
„Да отиде у Бањане равне,
„Да добави Копривицу Вука,
„Јали жива, јали мртву главу!
„Дао бих му хиљаду дуката
„И од главе калпак и челенку,
„С мојих плећа зелену доламу;
„Дао бих му токе и јечерму,
„Дао бих му ковче и чакшире,
„Дао бих му двије пушке мале,
„Што ваљају стотину дуката;
„Дао бих му мача зеленога,
„Дао бих му дуга џевердана.“
Сви јунаци ником поникоше
И у црну земљу погледаше,
Како расте трава на увојке,
Као дојке у младе ђевојке;
Ал' не гледа млада Црногорка,
Златну чашу држи у рукама,
Па говори попу Црногорцу:
„Је л' истина, попе Црногорче!
„Да ћеш дати, што си говорио?

„Да добавим Копривицу Вука
„У Ружицу у бијелу цркву.“
Проговара попе Црногорче:
„Истина је, млада Црногорко!
„И још ћу ти више поклонити,
„Црногорко! нег' сам говорио.“
Кад то зачу млада Црногорка,
Баци чашу из деснице руке,
Па довати дивит и хартију,
И начини једну ситну књигу,
Те је шаље Копривици Вуку:
„О мој куме, Копривица Вуче!
„Кумим тебе Богом истинијем
„И нашијем светијем Јованом,
„Ходи мене славној гори Црној,
„Да ми крстиш у бешици сина
„У Ружици у бијелој цркви.“
Оде књига у Бањане равне
На кољено Копривици Вуку.
Гледа књигу Копривица Вуче,
А прољева сузе од очију.
Гледа њега мати остарјела,
Она пита Копривицу Вука:
„О мој сине, Копривица Вуче!
„Откле књига? огњем изгорјела!
„Те је чатиш с' сузам од очију?“
Проговори Копривица Вуче:
„Књига, мати, из Цетиње равне,
„А од снахе Црногорског кнеза,
„Да ја идем на крштено кумство
„У Ружицу у бијелу цркву;
„Ваља држат' чедо на рукама,

„Да га крсти попе Црногорче;
„Знаш ли, попу што сам учинио?
„Девет сам му брата погубио,
„Хоће попе мене погубити;
„Зло је поћи, а горе не поћи.“
Вели њему мати остарјела:
„Не бој ми се, Копривица Вуче!
„Ти имадеш девет мили брата,
„Ти поведи девет браћинаца,
„Ако тебе до невоље буде,
„Нека ти се у невољи нађу.“
Проговори Копривица Вуче:
„Моја мати, јадна разговора!
„Да погине девет браћинаца,
„Да остане девет удовица,
„Да закука девет кукавица
„На нашему двору бијеломе,
„Лакше мене пребољет' једнога.“
Па с' опреми Копривица Вуче,
Опреми се штогођ љепше може,
Сав у срму и у чисто злато,
Око паса двије Даницкиње,
О појасу мача зеленога,
Па узима дуга џевердана,
Па он оде у подрум ђогату,
Свом ђогату потеже колане,
Па се њему на рамена баци,
Оде право врелу Цетињскоме,[3])
Б'јелу двору Црногорског кнеза.
Далеко га кума опазила,

[3]) Овдје је пјевач помијешао Црногорско племе Цетиње с Далматинском водом Цетином.

Мало ближе пред њег' пшетала,
Руке шире, у лица се љубе,
За лијепо питају се здравље,
Зове њега у бијеле дворе,
Оде Вуче пред Ружицу цркву,
Свеза ђога пред бијелом црквом,
Црногорка чедо донијела,[4])
Даде чедо Копривици Вуку,
Жао јој је Копривице Вука,
Проли сузе низ бијело лице.
Погледа је Копривица Вуче,
Своме се је јаду досјетио,
Али му се ино не могаше,
Носи чедо у бијелу цркву,
Ал' у цркви попе Црногорче.
Мало време за тим постајало,
Допадоше ђеца Црногорци,
17 Пуче пушка с мазгала једнога,
Те погоди Копривицу Вука,
Погоди га међу плећи живе,
Бог га чува и свети Јоване,[5])
Не ће њега зрно приватити.
Проговори Копривица Вуче:
„Чати боље, попе Црногорче!

[4]) Гдјекоји пјевају овдје и овако:
Пред црквом је коња одсједнуо,
Па уиђе у бијелу цркву,
Скиде калпак и златне челенке,
Те се моли Богу истиноме,
И цјелива крсте и иконе,
И дарива свето иванђеље;
Кумчетом га кума даровала —

[5]) Зато, што је дошао на кумство.

„Започеше пушке попуцират',
„Бог ће дати, да ће добро бити.“
Вели њему попе Црногорче:
„Бе не бој се, Копривица Вуче!
„Бију ђеца нишан око цркве.“
Мало време за тим постајало,
Пуче пушка с мазгала другога,
Те погоди Копривицу Вука,
Погоди га међу токе златне,
Бог га чува и свети Јоване,
Не може га зрно приватити.
Рече Вуче попу Црногорцу:
„Чати боље, попе Црногорче!
„Нешто пушке попуцују често.“
Вели њему попе Црногорче:
„Страшивице, Копривица Вуче!
„Од шта си се, море, уплашио?
„Бију ђеца нишан око цркве.“
Истом они у ријечи бјеу,
Пуче пушка с мазгала трећега,
Поквари му туру од перчина.
18 Кад то виђе Копривица Вуче,
Спушта чедо на коло црквено,[6])
Па извади дванаест дуката,
Те дарива своје мило кумче.
Побјеже му попе преко цркве,
Стиже њега Копривица Вуче
Оштрим мачем по свилену пасу,
Паде попе у бијелој цркви.
Док ујагми до ђогата Вуче,
Пуче на њег' тридесет пушака,

[6]) Оно насред цркве, што многи зову *богородичино коло.*

Ни једна га не промаши клета,
Ал' је добра срећа у јунака,
Олово га бити не стијаше,
Бог га чува и свети Јоване;
Кад се свога добави ђогата,
Па потеже мача зеленога,
Док опћера двапут око цркве,
Тридест Вуче одсијече глава,
Па побјеже преко горе Црне;
Кад се прими Чева каменога,
У Чеву га чета дочекала,
Пуче на њег' тридесет пушака,
Ни једна му ране не зададе;
Кад се Вуче на невољи виђе,
Он потеже мача зеленога,
Те рашћера младе Црногорце,
И ујагми главе три, четири,
19 Па отиде у Бањане равне,
Побратиме, здраво и весело.

4.

Три сужња

Процвиљеле три Српске војводе
У сужањству паше Скадарскога,
А да зашто? Веће ни кроза што,
За хараче од ломнијех Брда,
Јер се Брдска ђеца посилила,
Па не даду царевих харача,
А војводе паша преварио,

IV⁶, 283. — Нема 8 стиха. — 92. у Млетку.

На тврду их вјеру домамио,
Турио их на дно у тавницу:
Једно бјеше Вуксан од Роваца,
Друго бјеше Лијеш од Пипера,
Треће бјеше Селак Васојевић.
Љуто цвиле, јест им за невољу,
Сужањство је њима додијало.
Још бесједи Вуксан од Роваца:
„Браћо моја, љубимна дружино!
„Ми хоћемо овђе изгинути;
„Шта је коме данас најжалије?“
Вели тако Лијеш од Пипера:
„Мене, браћо, јесте најжалије:
„Скоро сам се јунак оженио,
„Остаде ми у двору љубовца
„Ни љубљена, нити милована
„Ни карана, нити сјетована;
„То је мене сада најжалије.“
Вели тако Селак Васојевић:
„Мене, браћо, јесте најжалије:
„Осташе ми двори и тимари,
„И још пусто небројено благо,
„У планини хиљада оваца;
„Остаде ми саморана мајка
„И сестрица без братске заклетве,
„Да кукају, како кукавице,
„У мојему двору бијеломе.“
Ал’ бесједи Вуксан од Роваца:
„Ала, браћо, рђава јунаштва!
„И ја имам дворе и тимаре,
„И у двору остарилу мајку,
„Вјерну љубу скоро доведену

„И сестрицу милу неудату;
„Ал' ја тога сад ништа не жалим,
„Већ ја жалим, ће ћу погинути,
„Погинути данас без замјене.“
У ријечи, коју бесједише,
Ал' ето ти од паше џелата
Баш на врата тавници проклетој,
Пак дозивље Лијеша војводу:
„Ко је овђе Лијеш од Пипера,
„Нек изиђе пред тавницу клету,
„Пипери га на откуп узеше,
„Даше зањга све Пиперске овце,
„И још млого небројено благо,
„И сувише робињу ћевојку.“ [7])
Превари се Лијеш од Пипера,
Те изиђе пред тавницу клету,
Џелат трже сабљу испод скута,
Ману сабљом, ос'јече му главу,
Пак Лијеша за тавницу баци;
Пак се опет натраг повраћаше,
Опет џелат са тавнице виче,
Те дозивље Селака војводу:
„Ко је овђе Селак Васојевић?
„Нек изиђе пред тавницу клету,
„Дошла му је остарила мајка,
„Од паше га узе на откупе,
„Даде зањга краве и волове
„И бијеле овце и јагањце,

[7]) Једни мјесто горње четири врсте овако пјевају:

Пипери се зањга подјамчили,
А Брда су харач донијела,
Те му паша живот поклонио.

„Још сувише небројено благо.“
Превари се Селак Васојевић,
Те изиђе пред тавницу клету,
Џелат трже сабљу испод скута,
Ману сабљом, ос'јече му главу,
Пак Селака за тавницу баци;
Пак се опет натраг повраћаше,
Опет џелат са тавнице виче,
Те дозиваше Вуксана војводу:
„Изиђ' амо, Вуксан' од Роваца!
„Ровчани те од паше купише,
„За те даше двије боце блага
„Све у ситно жута Млечанина,
„И бијеле овце и јагањце,
„Још сувише робињу ђевојку.“
Али Вуксан љута гуја бјеше,
Те се Турком варат' не дад'јаше;
Он излази пред тавницу клету,
Пак џелату бјеше говорио:
„Аман мало, пашини џелате!
„Попусти ми моје б'јеле руке,
„Да ја скинем одијело дивно,
„С мојих плећа зелену доламу,
„Под доламом токе од три оке,
„Којено су у Млетке ковane,
„Оне вр'једе пет стотин' дуката,
„Под токама од злата кошуља,
„Нит' је ткана, нити је предена,
„Ни у ситно брдо увођена,
„Веће ми је вила поклонила,
„Та немој је крвљу поганити!“
Превари се Туре на кошуљу,

Те Вуксану попустило руке.
Не ше Вуксан свлачит' одијела,
Од џелата сабљу уграбио,
Њом му русу осијече главу,
Па побјеже преко Скадра града.
Дочека га тридест Малисора,
Одиста га уватити ћаху,
Ал' се Вуксан ватат' не даваше,
Но се ману десно и лијево,
Свијем Турске осијече главе,
Па он бјега с главом без обзира;
А кад дође на мост на Бојану,
Дочека га хоџа и кадија,
Па овако њему говораху:
„Не напријед, Вуксане војводо!
„Јер си своју изгубио главу.“
Но бесједи Вуксане војводо:
„Чујете л' ме, хоџа и кадија!
„Ако тамо куд напријед немам,
„Ни натраг се немам куд вратити.“
Ману сабљом, ос'јече им главе,
Обојицу тури у Бојану,
Па он бјега даље у напредак.
Ћерају га пјешци и коњици,
Коњици га мало назираху,
А пјешци га ни чут' не могаху.
Здрав утече у Ровце камене,
Он утече, весела му мајка!
Њему мајка, а мене дружина!

24 5.

Шеховић Осман

Од како је свијет постануо,
Није љепши цвијет процватио,
Нит' се бољи јунак одродио,
Од како је постала крајина,
Него што је овијех година
У Клобуку граду бијеломе
Младо Туре Шеховић-Османе:
На љепоту као и ђевојка,
На стидноћу као и невјеста,
На јунаштво к'о Бојчић Алија;[8])
Ал' му власи одраст' не дадоше.
Подиже се Осмо у Никшиће,
У Никшиће у своје пунице,
С' собом води до два до три друга:
Једно бјеше Јерговићу Мујо,
Друго бјеше Шабан-агић Ибро,
Треће влаше Остојићу Марко.
Први јесу конак учинили
25 У Вилусу селу маленоме,
Код Вукића кнеза од Вилуса;
Одатле се рано подигоше,
Кад су били кроз гору зелену,
Разбоље се Јерговићу Мујо,
Пак дозивље Шеховић-Османа:
„Побратиме, Шеховић-Османе!
„Мене врло забољела глава,

[8]) По овоме види се да су ову пјесму спјевали Срби закона Турскога.

IV[6], 294. — Без напомене. — 35, 85. мени. — 46, 50. Муји.

„Ђогата се држати не могу,
„Заведи ме с пута подалеко,
„Одјаши ме од коња ђогата,
„Па ме метни у зелену траву,
„Покриј мене зеленом доламом,
„А по глави срмали марамом,
„Напуни ми пушку џевердана,
„Па га метни поред мене, побро,
„Ако мене буде за невољу,
„Не би ли ми био у невољу;
„А води ми дебела ђогата,
„Да не воде њега Црногорци.“
Вели њему Шеховић-Османе:
„Да луд ти си, мио побратиме!
„Није Осмо друштва остављао,
„Ђе пуцају пушке џевердани,
„Сијевају мачи гребештаци,
„И јуначке полијећу главе.“
Кад су мало пошли унапредак,
А Мују је мука додијала,
Повио се по коњу ђогату,
Од муке му зубма гриву скубе.
Кад то виђе Шеховић-Османе,
Ђе је Мују мука додијала,
Од ина се њему не могаше,
Заведе га с пута подалеко,
Па га скиде са коња ђогата,
Спусти њега у зелену траву,
Па га покри зеленом доламом,
А по глави срмали марамом,
Напуни му пушку џевердана,
Па га врже крај њега у траву,

Одведе му дебела ђогата.
Одатле се Турци подигоше;
Други их је конак сустигао
Код Кусиде студене водице
У лијепим Кусидским лукама
Код бијела моста Кусидскога.
Кад су били мосту Кусидскоме,
Игра коња Шеховић-Османе,
Игра коња и тамо и амо,
Па говори својој дружиници:
„Ево воде, ево живе згоде
„И конака добра за Турака.“
Ту од добрих коња одсједоше,
И код воде ватру наложише,
Коњма ситну зопцу устакоше.
Кад је било вече по вечери,
Сви су коњи зопцу позобали,
Осмов доро није ни такнуо,
Ногам' бије, а ушима стриже,
Често гледа на Коштац планину.
27 Ал' говори Шеховић-Османе:
„Браћо моја и моја дружино!
„Ја сам ноћас чудан сан уснио
„У Вилусу селу маленоме,
„Ђе ја дођох на воду Кусиду,
„Пак се сагох, да с' воде напијем,
„Спаде мене са главе челенка,
„Однесе је Кусида водица;
„Отпадоше токе од прсију,
„Однесе их Кусида водица;
„Сломи ми се пушка џевердане,
„И комади у воду падоше,

„Однесе их Кусида водица;
„Сад сви коњи зопцу позобали,
„А мој доро није ни такнуо,
„Ногам' бије, а ушима стриже,
„Често гледа на Коштац планину:
„Јали коби мене, јали себе;
„Веће, браћо, да се послушамо,
„Да ми ноћас стражу почувамо,
„Овуд иду често Црногорци,
„Страшиво је, да не изгинемо.“
Вели друштво Шеховић-Осману;
„А не бој се, Шеховићу Осмо!
„Добар јунак добар сан уснио,
„Сан је лажа, а Бог је истина;
„Од шта ћемо стражу да чувамо?
„За нама су два бијела града:
„Град Омутић и Трубјела кула,
„А изнад нас све Никшићке овце:
„Слободно је, како и у граду;
„А што доро зопце зобат' не ће,
„Ми смо чули од старих четника,
„Када коњиц зопце зобат' не ће,
„Он се нада добру даилуку,
„Ил' ће носит' роба ил' робињу,
„Или добру главу од јунака.“
Друштво леже санак боравити,
Осман узе пушку џевердана,
Па одступи мало од дружине,
И сам сједе стражу да почува;
Чувао је ноћи до поноћи,
Па он буди своју дружиницу:
„Устаните, моја дружинице!

„Већ је пола ноћи превалило,
„Ја сам чув'о стражу до поноћи,
„Ви чувајте до бијела дана,
„Да ја легнем санак боравити.“
Друштво спава, као и поклано,
Нити слуша, шта Осман говори.
Тад' се Осман на камен наслони,
Танку пушку метну преко крила. —
Подиже се Дамјановић Живко,
Он с' у чету диже у планину,
Има с њиме осамнаест друга.
Изиђоше на Коштац планину,
Изиђоше ноћи у поноћи,
Угледаше ватру код Кусиде,
Код бијела моста Кусидскога,
Па говори Дамјановић Живко:
29 „Браћо моја и моја дружино!
„Видите ли ватру код Кусиде?
„Није л' мајка родила јунака
„И мушкијем опасала пасом,
„Или сестра брата одњијала
„Без бешике на десници руци
„И на чистом крилу ђевојачком,
„Да отиде мосту Кусидскоме,
„Да уводи ватру код Кусиде:
„Ко је оно ватру наложио,
„Ил' су Турци, ил' су Црногорци,
„Ил' су каке младе кириције,
„Ил' чобани код бијела стада?“
Сви јунаци ником поникоше
И у црну земљу погледаше,
Ал' не гледа Мандушићу Вуче

С побратимом Гардашевић-Вулом,
Већ узеше пушке по средини,
Па одоше низ Коштац планину,
Кад дођоше на воду Кусиду.
Бијеломе мосту Кусидскоме,
А то Турци ватру наложили,
Њих тројица око ватре леже,
Онда рече Гардашевић Вуле:
„Побратиме, Мандушићу Вуче!
„Који ј' оно јунак у сриједи,
„Што ј' на њему калпак и челенка,
„На прсима токе позлаћене,
„На студен се камен наслонио,
„Танку пушку држи преко крила?“
Вели њему Мандушићу Вуче:
„Зар не видиш? Њима не виђео!
„То је љута из камена гуја,
„Љута гуја Шеховић-Османе
„Из Клобука града бијелога,
„Штоно Црну гору затворио,
„Млогу нашу браћу погубио.“
Кад су Турке добро разгледали,
Вратише се уз Коштац планину,
Те казују Дамјановић-Живку.
То је Живко једва дочекао,
Јер му ј' Осман сина погубио;
Одлећеше низ Коштац планину,
Оде Живко сину на освету.
Кад дођоше на воду Кусиду
Бијеломе мосту Кусидскоме
И живом се огњу прикучише,
Онда Живко друштво разредио:

На Турчина по три каурина,
На Османа самога дванаест,
Пак на Турке јуриш учинише
И побише око ватре Турке;
Док убише Шеховић-Османа,
Два најбоља изгубише друга.

31

6.

Пипери и Тахир-паша

Паша паде на Дољане равне
Крај Златице више Подгорице,
Ту је паша табор учинио
И распео бијело шаторје,
Па отоле ситну књигу пише,
Те је шаље у кршне Пипере
А на руке попу Вукосаву:
„Вукосаве, попе од Пипера!
„Пошљи мене харач од Пипера,
„Харач тежак од седам година;
„Уз хараче осам ђевојака,
„Што ће љубит' пашине делије;
„Уз ђевојке дванаест талаца,
„Све таоце, које тебе пишем:
„Од Рогана два Рогановића,
„Од Бедана два Бедановића,
„Од Племића два брата Племића,
„Од јакога браства Вукчевића

III⁶, 239. — 32. 83. допаднула.

„Сва четири брата Тошковића,
„И твојега, попе, Милутина,
„И дијете Мрчарића Пеја,
„Без Пеја ти не ћу ниједнога;
„Ако ли ми то послати не ћеш,
„Ево тебе моју вјеру дајем:
„Хоћу дићи силу и ордију,
„На Пипере кршне ударити,
„Све Пипере листом попалити
„До бијеле Тошковића куле,
„Још и б'јелу кулу Тошковића:
„Поробићу мало и велико,
„Изгорјети огњем свеколико.“
А кад попа књига допанула,
И кад виђе, шта му књига пише,
Све Пипере браћу сакупио,
И пред њима књигу проучио.
Кад Пипери књигу разумјеше,
Пипери се препадоше љуто,
Сви говоре, да хараче дају,
Уз хараче осам ђевојака,
Уз ђевојке дванаест талаца,
Све таоце, које паша пише;
Док ето ти Мрчарића Пеја
И са шњиме попов Милутине,
Па говори Мрчарићу Пејо:
„О Пипери, црн ви образ био!
„Што велите, да хараче шљете,
„Имате их, даћете их Турцим';
„Уз хараче дванаест талаца,
„Имате их, даћете их Турцим',
„Ја ћу први пред таоцим' поћи;

„Ал' што шљете осам ђевојака,
„Од Бога је велика грijота,
„А од људи покор и срамота:
„Боље нам је свима изгинути,
„Но у Турке давати ђевојке.
„Да ми наше изведемо робље
„У планине и кршеве луте;
„Да шездесет друга изберемо,
„Затворимо у бијелу кулу,
„У бијелу кулу Тошковића,
„А остали Пипери јунаци
„Нек увате тврде метеризе
„И пећине куће зазидане,
„Што су њини стари зазидали
„Од велика страха и зулума,
„Од зулума од Отмановића;
„Јоште паши књигу отпишите:
„Чини, пашо, што си намислио;
„Не дамо ти ништа до камена,
„Да с' њим бијеш у оба рамена.“
Кад Пипери Пеја разумјеше,
Они веле попу Вукосаву:
„Пиши књигу, попе Вукосаве.“
Онда попе књигу начинио:
„Тахир-пашо, земљи Господару!
„Што ти иштеш харач од Пипера,
„Харач тежак од седам година,
„Уз хараче осам ђевојака,
„Уз ђевојке дванаест талаца;
„Чини, пашо, што си наумио,
„Не дамо ти ништа до камена,
„Да с' њим бијеш у оба рамена.“

А кад пашу књига допанула,
Књигу гледа паша Тахир-паша,
Па кад виђе, што му књига пише,
Он повика огњене чауше,
А чауши по војсци царевој:
„Ко је коњик, потежи колане,
„Ко је пјешак, притежи опанке:
„Да идемо харати Пипере.“
Па с’ отоле подигнула војска,
На Пипере кршне ударише:
На Рогане село ударише,
И Рогане село опалише;
На Бедане село ударише,
И Бедане село опалише;
На Племиће село отидоше,
И Племиће село опалише;
Док су дошли до јакога браства,
До јакога браства Вукчевића
И бијеле куле Тошковића,
И бијелу кулу опколише;
Ал’ да видиш јада од Турака!
Пуч’ из куле шездесет пушака,
Те погибе шездесет Турака,
Остали се препадоше Турци,
Па се натраг мало повратише,
Но се б’јела отворила кула,
Па изиђе шездесет јунака,
За Турцима јуриш учинише,
Па викнуше остале Пипере:
„О Пипери, родила вас мајка!
„Оставите тврде метеризе
„И пећине куће зазидане,

„А на Турке јуриш учините.“
Кад Пипери ријеч разумјеше,
Оставише тврде метеризе
И пећине куће зазидане,
Па на Турке јуриш учинише,
Пођераше кроз Пипере Турке,
Нађераше низ Орлујске стране.
Да је коме стати погледати,
Как’ Пиперске сабље сијевају,
Турске јадне главе зијевају.
Ришћанска се посилила војска,
Као, брате, ко је задобио;
А Турска се препанула војска,
Каоноти ко је изгинуо:
Има мртвих, има рањеника.
Кад дођоше до воде Златице,
Пуче једна пушка од Турака,
Те погоди попов-Милутина
Посред паса, укиде га с гласа,
Мртав паде у траву зелену.
А кад бише на мост од Златице,
Пуче друга пушка од Турака,
Те погоди Мрчарића Пеја
Баш под капу међу очи црне,
Мртав паде у воду Златицу;
Ал’ то виђе паша Тахир-паша,
У Златицу коња нагонио,
36 Не би л’ Пеју уграбио главу;
Бог му не да ни срећа његова,
Златица га вода потопила,
У слано га море занијела;
Остали се разбјегоше Турци. —

Да дорасте Мрчарићу Пејо,
Да дорасте, како не дорасте
(Немаше му но седамн'ест љета),
Бољи ћаше бити на јунаштву
Од јунака Краљевића Марка
И сокола Реље Бошњанина. —
То је било, кад се и чинило,
Тек велимо, да се веселимо.

7.

Лазар Пецирeп

Вино пију млади Црногорци
Насред Чева на зборну главицу,
Међу њима сердарина Марко,
Око Марка млади Црногорци,
Свијех ћу их по имену казат':
Двије Цуце и двије Бајице,
Два Његуша и двије Бјелице,
37 Још два брата два Ђурашковића,
Још до Марка Дамљановић Живко,
А до Живка Радуловић Симо,
А до Сима Пецирeп Лазаре.
Када су се напојили вина,
А од вина ћеиф задобили,
Ја што рече сердарина Марко:
„Вала Богу, браћо Црногорци!
„Ја како се, браћо, изродисмо!
„Те нестаде међ' нама јунака,
„Као, браћо, што је у Турака;
„А какви су од Никшића Турци!

„А какав је Амза капетане,
„Кака ли су два Амзина сина!
„Какав ли је Бабићу Јашаре!
„Какав ли је Цидићу Агане!
„Какав ли је Париповић Ибро!
„Какав ли је Бећа Пелевићу!
„Још каква су два сина Бећина!
„Још каква су два Веризовића!
„Какав ли је Јуса и Авдија!“
Још'те нешто говорити ћаше,
Јера муче редом Црногорци,
Да не мучи Пецире̑п-Лазаре,
Већ се јунак пропе на кољена,
Па овако Марку бесјећаше:
„Црн ти образ, сердарина Марко!
„Што ти хабаш младе Црногорце,
„А фалиш ми од Никшића Турке,
„Који Турци леже на узуру;
38 „А ради им сиротиња раја,
„Њима јесте ласно бјесовати.
„Кад ја бијах под моју Голију
„На широку долу Реповића
„И б'јеше ми под Голију кула,
„А ја имах хиљаду оваца,
„Три стотине коња и говеда,
„И сто суда чела пријесједа.
„Бијаше ми добро под Голијом;
„Још ја имах два брата од мајке,
„Тимотија и брата Матија:
„Враг нанесе и несрећа црна
„Ево ли ти Амзе капетана
„И са њиме четрдест грађана;

„Силни Турци на конак пануше,
„И могах их дочекати дивно:
„Доста пива и доста јестива
„И дебела од овнова меса,
„Ал' не шћеше од града грађани,
„До ми тежак зулум учинише:
„Уљегоше у хиљаду брава,
„Заклаше ми четрест јагњади,
„Припекоше за вечеру Турци;
„Ја кад пустих у овце јагањце,
„Заблејаше овце подојнице,
„Овце блеје, погледују на ме,
„Кад ћу њима јагњад испуштити,
„А у мене срце испуцало;
„Наљутих се, Марко побратиме!
„Тад уљегох у бијелу кулу,
39 „Али Турци припекли јагањце
„Сваки своје а уз ватру живу;
„Ја ишћерах са конака Турке,
„И отех им четрест јагњади,
„Све печака на дрвену ражњу,
„Кад отискох Азму капетана,
„И са њиме четрест грађана,
„Бусну ми се Азма капетане:
„„Ала мене не родила мајка,
„„До кобила, која ђога мога,
„„Кад ја дођем ка Никшићу граду,
„„Ако не ћу покупити војску,
„„И не дођем под Голију на те!““
„Што се Турчин пијан завалио,
„Тријезан је војску покупио;
„На ме скупи седам стотин' друга,

„И ево га под Голију дође,
„Ја утекох у гору зелену,
„Сердар Марко, су два брата своја;
„Турци моје плијенише овце,
„Плијенише хиљаду оваца,
„Три стотине коња и говеда,
„И стотину чела пријесједа;
„Још ми већи зулум учинише:
„Бијелу ми кулу похараше,
„Похараше па је запалише,
„А стару ми мајку поћушнуше,
„Оста мајка стара на буњаку,
„Моја мајка оста кукајући,
„А одоше Турци пјевајући,
„И бијеле појавише овце
„Уз Голију високу планину;
„Турци јаве, а ја погледујем;
„Па довикнух два брата од мајке:
„„Видите ли, моја браћо драга!
„„Дајте, браћо, да се подигнемо,
„„Да ми наше испратимо овце.““
„Дигосмо се у Гол'ју планину,
„И стигосмо у Голију Турке,
„Ђе стигосмо, кавгу затурисмо.
„Полагано уз Гол'ју планину
„Док догнасмо у Ноздре камене,
„Посјекосмо седам, осам глава;
„Ту ме, брате, дочека бусија,
„Те ми оба брата погинуше.
„Ја се не шћех на њих обзирати,
„Да ми оба посјекоше Турци.
„Ја поћерах уз пољану Турке,

„Док дођерах врх Дуге пољане,
„Уз пољану, уз клисуру тврду,
„Још посјекох седам осам глава;
„Више мене не дадоше Турци,
„До ме натраг огњем отискоше.
„Ја се, браћо, низ планину вратих,
„Те укопах два брата од мајке,
„Оба моја брата без индата;
„Па ја одох под Голију кули,
„Кад ја дођох под Голију кули,
„Жестоке ме уватише мисли:
„Шта ћу саде од живота свога?
41 „Све мислио, на једно смислио,
„Па побјегох Чеву каменоме
„О честиту о Лучину дану:
„Добро сте ме, Марко, дочекали,
„Бијелу ми кулу начинили,
„И лијепо даривали даром;
„И при мене добра срећа била:
„Лијепа се зима намјерила:
„Ја се дигнем, побратиме Марко,
„О Јовању, по Божићу дану,
„И покупим седам, осам друга,
„И заведох чету од приморја,
„Заведем је у Рудине, Марко,
„Те уводих у Рудине овце,
„И ја дођох на једну торину,
„На торину, на Ћулуповића.
„Ту бијаше хиљада оваца,
„Код оваца два Ћулуповића,
„Код Турака двије каде младе;
„Ја ударих на Ћулуповиће,

„И плијених хиљаду оваца,
„И посјекох два Ћулуповића
„И заробих двије каде младе,
„Одведох их Чеву каменоме,
„И одјавих хиљаду оваца.
„Кад сам био кроз Пипере, Марко,
„Виђе мене Никчевић Илија,
„Илија ме Богом братимљаше:
„„Богом брате, Пецире̄п-Лазаре!
„„Црногорци нека јаве овце,
42 „„Ти устави двије каде младе,
„„Да ми овђе ноћцу преноћимо,
„„Грађанима књигу оправимо,
„„Да врнемо двије каде младе,
„„Да узмемо благо у грађана,
„„То нам вјери поднијет' не море,
„„Што ће нама двије каде младе!““
„Ја послушах побратима мога,
„И уставих двије каде младе,
„И уставих овна за вечеру,
„А једног сам њему поклонио;
„Па смо књигу ситну накитили,
„Оправисмо у Никшића града.
„Ђе рекосмо, ту се састадосмо,
„Ми одовду, а Турци одонду;
„Ми извели двије каде младе,
„Турц' одонду донијеше благо:
„Сто дуката, дв'јести талијера.
„Ми узесмо за кадуне благо.
„Ту сте мене учинили криво:
„Мене дасте стотину дуката,
„Црногорцим' двјести талијера.

„И ја дођох Чеву каменоме,
„И ту нађох хиљаду оваца,
„Ту сам с друштвом дијелио овце,
„Дијелио овце и дукате,
„И тебе сам исе учинио,
„Тек ти није вајда, побратиме! —
„Ја покупих другу чету малу,
„Па одведох чету уз приморје,
„Кад ето ти седамдесет коња,
„Седамдесет коња и грађана,
„Хоће Турци граду Дубровнику,
„Да ћерају робу свакојаку;
„Ја уводих, и одоше Турци,
„Послах књигу Чеву каменоме,
„Те покупих седамдесет друга,
„Те дочеках од града грађане,
„Те посјекох седамдесет глава,
„И одведох седамдесет коња,
„И узех им робу свакојаку,
„И ја Чеву питомоме дођох,
„И ту сам ти шићар дијелио,
„И тебе сам исе учинио,
„Тек ти није вајда, побратиме! —
„Што ми валиш од Никшића Турке!
„Ја покупих једну чету малу,
„Одведох је ка Никшићу граду.
„Кад ја бијах Сливју широкоме,
„Еве ли ти два сина Амзина,
„Силни Турци наћерали рају,
„Она гони кола и волове,
„Да ћерају из Сливља камење,
„А да граде на Никшића кулу.

„Ја уводих два сина Амзина,
„И при мене добра срећа била:
„Њима су се кола поштетила,
„Ту су Турци примркнули били,
„На јадну се нагоњаху рају,
„Ја сам тада њима ударио,
44 „Те посјекох два сина Амзина,
„И узех им двадесет волова,
„И ја Чеву питомоме доћох,
„И шићар сам дијелио дивно,
„И мене су старјешинство дали,
„И тебе сам исе учинио,
„Тек ти није вајда, побратиме! —
„Што ми валиш од Никшића Турке!
„Што ми валиш Бећу Пелевића!
„Што ми валиш два Бећина сина!
„Ја сам чету покупио малу,
„И доведох ка Никшићу граду,
„По ноћи сам у град улазио,
„Кад ето ти два сина Бећина,
„Силни Турци из каве иђаху;
„Ја сам оба уватио жива,
„Обојици погубио главе,
„Од Турака нико не опази;
„Ја попалих по Никшићу куле,
„Једну ноћцу седамдесет кула,
„И ту сам ти осветио кулу,
„Моју, Марко, под Голијом кулу! —
„Што ми кажеш Бабића Јашара!
„Трипут сам му доходио кули!
„Трећи пут га посјекао жива!
„Ту сам своју вољу испунио!“ —

У ријечи, у којој бијаху,
Еве ли ти Рогановић Тура,
Вас се Туро у крв учинио,
Баш од ножа камзе саломио.
Кад је Туро к њима доходио,
Таде њима божу помоћ виче,
А сви су му помоћ приватили;
А Лазар је на ноге скочио,
Те сусрета побратима свога,
„Аирала, побратиме Туро?
„Ђе си био? Шта си задобио?“
А рече му Рогановић Туро:
„Побратиме Пецирепп-Лазаре!
„Ја сам, брате, био у Рудине,
„Са мном било седам, осам друга,
„И уводих у Рудине овце,
„И уводих цијеле Рудине.
„До торине два Веризовића;
„Ту бијаше Јуса и Авдија,
„Ту ме силни припазише Турци,
„Те ме, брате, нађераше Турци,
„И с дружином мојом раздвојише:
„Ја утекох, оста ми дружина.“
А рече му Пецирепп-Лазаре:
„Побратиме, Рогановић Туро!
„Кад си, брате, био у Рудине,
„А бисмо ли плијенили овце?“
А рече му Рогановић Туро:
„А да није Јусе и Авдије,
„Ласно бисмо плијенили овце;
„Осамдесет и осам торина,
„У свакој је по хиљаду брава.

„Томе малу ни есапа нема!
„Ама не да Јуса и Авдија!“
Рече њему Пецире̑п-Лазаре:
„Побратиме, Рогановић Туро!
„Дај да једну покупимо војску,
„Да удримо на Рудине шњоме!“
Опет рече Рогановић Туро:
„А да није Јусе и Авдије
„Ласно бисмо плијенили овце!“
Тада рече Пецире̑п-Лазаре:
„Побратиме, Рогановић Туро!
„Кад ми силну сакупимо војску,
„Ти разређуј у Рудине војску,
„Ја ћу Јуси ићи и Авдији,
„Е ја њима добру згоду знавам!“
А кад зачу Рогановић Туро,
То је Туру врло мило било,
Па овако говораше побру:
„Побратиме, Пецире̑п-Лазаре!
„А ти хајде на Цетиње равно,
„Па с Цетиња на Његуше иди,
„А с Његуша до приморја равна;
„Ти покупи силовиту војску,
„Е су силни у Рудине Турци.“
Кад то зачу Пецире̑п-Лазаре,
Тад’ је Лазар на ноге скочио,
Поклони се сердарини Марку,
И Марко му био опростио.
И силну су покупили војску;
Једну купи Пецире̑п Лазаре,
Другу купи Рогановић Туро.
Кад су силну саставили војску,

47 Три хиљаде избројише војске,
Све брђана како ватре живе;
Па одоше на Рудине с војском,
Увукоше у Турке хајдуке;
Ама рече Пецире̑п-Лазаре:
„Дај овако да се раздвојимо:
„А ти хајде на Рудине с војском,
„Ја ћу узет' неколико војске,
„Теке хоћу изабрат' дружину,
„Који може стићи и утећи,
„На тијесну мјесту причекати,
„За рањена приватити дру̑га,
„И на оштру ударити ћорду,
„Коме није жао погинути;
„Ја ћу ићи на дно од Рудина,
„Ђе је стража од равна приморја,
„Од приморја и од горе Црне.“
Послуша га Рогановић Туро,
Па му даде изабрано друштво,
Све момака како ватре живе;
И ту су се раздвојили били.
Ама рече Пецире̑п-Лазаре:
„Побратиме, Рогановић Туро!
„Раздвојићеш на четворо војску,
„Те околи цијеле Рудине,
„Па ти хајде мене низ Рудине;
„Оставићу стражу од Никшића,
„Ја ћу ићи Јуси и Авдији
„Па што да Бог и Богородица,
„Ја ћу тебе, брате, ишчекати!“
48 Тако су се раздвојили били:
Оде Лазар на дно од Рудина

И са њиме друга шест стотина,
Добру стражу од Никшића тура,
Да не дође хиндат од Никшића,
А он оде Јуси на торину,
Те околи Јусу и Авдију.
То је глава од града Никшића.
И ту су их припазили Турци,
А Лазар им добру згоду знаде,
Мрке им је вашке придражио,
За вашкама потрчаше Турци,
Е се Турци боје од Брђана,
А Лазар им удри на торину,
Те ограби овце и торину.
Каде Јуса виђе и Авдија,
Натраг су се повратили Турци,
Да ограбе овце и торину,
Е виђеше, ђе су Црногорци.
Али прије Лазар ограбио,
Па дочека Јусу и Авдију,
Обојици погубио главе;
И ту Лазар приватио овце.
У то доба Рогановић Туро
Разредио на Рудине војске,
Околише су четири стране;
Црногорци искупљају овце,
А доносе од Турака главе.
Кад су дошли Пецирeп-Лазару,
Донијеше три стотине глава.
49 И при њима добра срећа била,
Нико њима није погинуо.
До отале војске саставише,
Па одоше низ Рудине с малом,

И на тефтер ударише овце,
А силне су овце у Турака:
Седамдесет и седам хиљада,
Одјавише ломној гори Црној,
И здраво су Гори долазили,
И на Чеву дијелише овце,
И Лазару старјешинство дали.
Дивно су се Срби насулили,
И отоле с' разметнуше војске.

8.

Смрт Алај-бега Ченгијћа

(ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ)

Вино пију до три побратима
На Крваво Кчево на крајину:
Од Кчева је Петар Пустахија,
Од Његуша до два Кустодије,
До два брата, Лазар и Перица.
Кад се ладна накитише вина,
Око свашта збора заћедоше,
А највише зборе за јунаштво:
Ће би добар шићар шићарили,
Или добре главе откинули.
Но говори Петар Пустахија:
„О Бога ви, до два побратима!
„Ка' сте вазда у Боку Которску,
„Ви с господом испијате вино,
„Да нијесте ћегоћ угледали,
„Е да бисмо шићар шићарили
„И доста се блага наузели?"
Њему веле до два побратима:
„Истина је, драги побратиме!

„Да смо често у Боки Которској,
„Ал' нијесмо шићар угледали,
„А ђе бисмо четом шићарили;
„А ђе, Петре, има доста блага,
„То су нама драги пријатељи,
„Шњима ладно испијамо вино,
„И често смо код њих на дворове,
„Радиј бисмо главе изгубити
„Но невјеру њима учинити,
„Али њима ишта наудити.
„Но ти, Петре, драги побратиме!
„Ка' си скоро из Херцеговине,
„А стаја' си Гацку пространоме
„На бијеле дворе Ченгијћеве,
„Добро знадеш кланце и богазе
„У поноћи као усред дана,
„А скоро си из чете дошао,
„Да нијеси ђегођ угледао,
51 „А да бисмо с четом шићарили
„Али добре главе ограбили
„Од каквога голема јунака,
„Од Турчина нашега крвника?"
Ал' им вели Петар Пустахија;
„Кад сам скоро из чете дошао,
„На многа сам мјеста уводио,
„Да бих добар шићар угледао,
„Ђе бих поша' и чету повео,
„Ал' нијесам ништа угледао,
„Никаквога голема шићара,
„А да би смо с четом плијенили;
„Али јесам видио прилику,
„Ђе бисмо ми дочекали Турке:

„Сад ј' уд'рила коса у сијено,
„Косе Турци широке ливаде,
„По широку пољу Гатачкоме;
„На ливаду Ченгијћ-Алај-бега:
„Ту је јадна сиротиња раја,
„То су наша браћа од старине,
„Вазда плачу у Турачке руке,
„Њима Турци сваке муке дају,
„Особито Ченгијћ Алај-бего,
„Крвника га Ришћанскога нема,
„Вјерујте ми, оба побратима,
„Кад сам стоја' Гацку пространоме
„Већ код бега Српског душманина,
„Што рађаше од јаднијех Србах,
„Какве њима муке удараше,
„Сад с' у мене распале пламови,
52 „Само би ми сузе прокапале;
„И чујте ме, оба побратима!
„Кунем ви се Богом истинијем
„И овијем вином црвенијем,
„И тако ми мојега оружја!
„И тако ми не остало пусто!
„Бих му радиј одасјећи главу,
„Да осветим сиротињу рају,
„Него добит' за живота благо."
А кад чуше оба побратима,
Па једанак на ноге скочише,
А срдито Петру бесједише:
„Устан', Петре, покупи хајдуке,
„Да Ченгијћа бега потражимо,
„Тирјанина рода ришћанскога;
„Ако Бог да и Богородица,

„Али ћемо бегу посјећ' главу,
„Али наше тамо оставити,
„Да се суше на Турске градове;
„Већ доиста друге бити не ће.“
Кад разумје Петар Пустахија,
Што рекоше оба побратима,
Пољуби их у бијело лице,
Па у руке лати џевердара,
Па покупи петнаест хајдуках
Од крвава Кчева на крајину
И малога села Велестова,
Велестова и од Марковине,
Дивно Петар Пустахија бира,
Све по пушци и крвавој руци,
Који с Турком знаде боја бити,
И на мегдан Турке дочекати,
И рањена друга уграбити,
Да му Турци не пос'јеку главу.
А пред четом три Српска витеза,
Калауз Петар Пустахија,
А за њиме Лазар и Перица
Од равнога поља Његушкога,
А за њима дружина остала.
Чета пође уз Рудине равне,
Суминуше Плочу и Трубјело
И Омутић крваву палангу,
Чета пође уз Вардар планину,
И планину здраво прелазише,
Чета иде уз Дубочке равне,
И Дубочке здраво прелазила,
Суминули Троглаву планину,
Докле доше уз Бабу планину,

Ту је трудна чета починула,
Починула три бијела дана,
Четврти се данак подигнула,
Чета пође низ Корита жупна,
Чета сиђе пољу Гатачкоме,
На крај равна поља починуше,
На крај поља у гору зелену.
Но да видиш Петра Пустахију!
Он дофати танкога дурбина,
Пак се пење јели у врхове,
Да он гледа на четири стране,
54 Да га Турска не опази стража,
А кад јели у врхове дође,
Обратио танкога дурбина,
Натури га пољу Гатачкоме,
На дурбин је поље прегледао,
И угледа триста косилаца
На ливаду Ченгијћ-Алај-бега,
Све то бјеше Српска сиротиња,
Косе бегу зелену ливаду
На срамоту, а не с добре воље.
Па да видиш Петар-Пустахију!
На страну је дурбин окренуо,
На дворове Ченгијћ-Алај-бега,
Даде му се нешто погледати
Ниже двора зеленој ливади,
Ливаду је магла притиснула,
Из магле се јунак намолио
На његова голема лабуда,
По имену Алај-бег-Ченгијћу,
Зорна коња а зорна јунака!
Нађера га на поље широко,

Докле триста косилаца нађе,
Колико је зоран и бијесан!
Не хоће им Божју помоћ звати,
Него Србе гледа попријеко,
Па извади плетену канџију,
А на њих је ата нађерао,
Па их туче плетеном канџијом,
Уђерива у кошуљу месо;
Пиште јадни Срби сиромаси,
Бога моле, бега проклињаху:
„Хајде тамо, Ченгијћ-Алај-бего!
„Да би Бог да' и Богородица,
„Заклала те пушка Црногорска!
„Твоју русу однијели главу!“
Бога моле, и умолиће га.
Све то гледа Петар Пустахија,
Пак он сиђе низ јелове гране,
Па у руке лати џевердара,
А покличе оба побратима,
И покличе петнаест хајдуках:
„А на ноге, браћо Црногорци!
„Ево бега а ево мегдана.“
Па шарене пушке доватише,
Полећеше крајем поља равна,
И на друму бегу западоше,
Кад се врати на своје дворове.
Дивно Петар уреди дружину,
Да запану око друма пута:
Пустахија насред друма пута,
Од горе је грану откинуо,
На је попе насред друма пута,
А за граном Петар запануо,

Според њега оба побратима,
Једно Лазар а друго Перица,
Кустодије витези јунаци,
Који знаду уграбит' поштење,
Ће се с'јеку главе од Тураках.
Док ето ти Ченгијћ-Алај-бега
На његову вилену лабуду,
56 Ма је страшно бега погледати,
А камо ли на њег' ударити;
На бега је богато оћело
И оружје што је за јунака:
На бега је свилена кошуља,
Сврх кошуље плетена јечерма,
Жеженијем златом преплетена,
Врх јечерме токе убојите,
Златне токе од четири оке,
А сврх токах зелена долама
Од зелене чохе венедика,
На доламу тридесет путацах,
Свако пуце миче литру злата,
Опасан је свиленијем пасом,
За пасом му пушке позлаћене
Без никаква ножа ни анџара,
О бедри му сабља демишкиња,
Сва у суво злато окована,
Преко крила држи џевердара;
Вас у срму и у чисто злато,
На глави му феса плетенога,
Око феса замотао чалму,
Сву од свиле и жежена злата,
А за чалмом перјанице златне,
Које му је султан поклонио,

Сијекући јадне Херцеговце,
Херцеговце, Србе од старине;
Још да видиш коња виленога!
Дивно бјеше коња окитио:
Татарско му седло ударио,
57 Прекрио га црвеном мауром
Жеженијем златом искићеном,
Боже мили чуда великога!
Златнеките тичу до копитах,
Зауздан је фуздом позлаћеном.
А кад виђе Петар Пустахија
Алај-бега на коњу Турчина,
Сву дружину Богом братимљаше:
„Богом браћо, млади Црногорци!
„Немој који пушку опалити,
„Та му данас не остала пуста!
„Е ћу чекат' бега посред пута;
„Ако би ми Бог и срећа дала,
„Да бих бега уфатио жива,
„Нове ћу му муке ударити,
„Мучићу га за петнаест данах,
„Нека знаде, шта су муке љуте,
„Како мучи наше Херцеговце;
„Па ћемо му тадар осјећ' главу.“
Сва дружина Петра послушала.
Ево иде Ченгијћ Алај-бего,
Пјева беже на коња лабуда,
Припијева младе Херцеговце
Та ускоке од Херцеговине,
Припијева Петра Пустахију:
„Ђе си, Петре, курвино копиле?
„Ти ако си у гору зелену,

„Изиђи ми на мегдан јуначки,
„Причекај ме насред друма пута,
„Да те видим мојијем очима,
58 „Да обрнем на те џевердана.“
Све то Петар и слуша и гледа,
Ал’ се љута гуја не чујаше,
Укрива се за јеловом граном,
Бога моли, пушку потпрашује,
Док на њега лабуд нагазио,
Сину Петар као сива муња,
За фузду му коња уграбио,
Ма ни беже не стоји залуду,
Но уграби сјајна џевердара,
На Петра га бјеше приправио,
А повикну грлом бијелијем:
„А ту ли си, Петре Пустахија!“
Доиста га убити хоћаше,
Него Петру срећа прискочила,
Е Перица не да Кустодија,
Од образа пали џевердара,
На зло му се мјесто којасило,
Дернуше га двије синџирлије,
На прси му токе преломише,
А на плећи прозор отворише;
Паде Турчин у траву на главу,
А припаде Лазар Кустодија,
Алај-бегу одас’јече главу,
Лабуда му држи Пустахија,
Прискочише петнаест хајдуках,
Па с Турчина скидоше оружје
И ођело што је на јунака.
А да видиш Петра Пустахију!

Он појаха дебела лабуда,
59 Па повикну своје Црногорце:
„Бјеж'те, браћо, ако Бога знате!
„Дубоко је Гацко поље равно
„А далеко мала гора Црна.“
Побјегоше крајем поља равна.
Глас допаде на дворе Ченгијћа,
Да је Петар бега изгубио,
Па зелена топа опалише,
Глас одјекну на четири стране,
Те се већа поточ подигнула
Од широка поља Гатачкога,
Поћераше чету уз планину,
Догнаше их у Корита равна,
Па скочише Турци Корјенићи,
Бјежи чета уз Бабу планину,
Калаузи Петар Пустахија,
Близу су их Турци пристигнули,
Ма не даду к себе Црногорци,
Но се бране огњем из пушаках;
Пребјежаше низ Бабу планину,
Док дођоше низ равне Рудине,
Не хоће их Турци оставити,
Прискочише Турци Рудињани,
Бијеснога вука поћераше,
Пустахију Петра харамбашу,
Су његове сиве соколове,
Соколове младе Црногорце,
Убише се бојем низ Рудине,
Па двојицу ране допадоше
Од његове чете гласовите,
60 Но дружини Бог на помоћ био,

Па обадва пењу на лабуда,
А води га Петар Пустахија,
А остали Турке причекаше,
Ту се смјеста заметнула кавга,
Хајдуцима Бог и срећа дала,
Те четири убише Турчина,
А седмину раном обранили,
Око њих се Турци забавише,
Па их више Турци не ћераше,
Но на томе боја раздвојише,
Ево чета низ Рудине пође,
И ћерају два рањена друга,
Оде чета ноћно без мјесеца,
Суминуше Турске пандурице,
Срећа бјеше, Турци не знадоше,
А ни један утећи не ћаше,
Да их Турске страже опазише.
Здраво доше на Кчево крваво,
И бегову донесоше главу,
Па хајдуци шићар дијељаху:
Рањеници пушке позлаћене,
Неко капу, а неко доламу,
Неки носи токе позлаћене,
Неки носи бегове јечерме,
Неки носи ћурке и сарука,
Неки носи златне перјанице,
Арамбашам' дају старјешинство:
Пустахији дебела лабуда,
А Лазару сабљу оковану,
61 А Перици бистра џевердана;
На томе се чета раздвојила.

9.

Драшко Поповић и Гришац Осман-ага

Пили вино до два побратима
Више Спужа у Бјелопавлиће,
У гиздаво село Мартиниће,
На јуначки очак Радовића:
Једно Турчин од бијела Спужа,
По имену Гришац Осман-ага,
А друго је Поповићу Драшко,
Војевода од Кчева крвава.
Вино пију, разговарају се,
А кад бише у највише пиће,
А намјера бјеше намјерила
Јест од Брда Брђанку ђевојку
Од Пипера племена јакога,
Попадију[9]) попа Пилетића,
62 А родом је с Чева каменога,
И родица Драшка Поповића.
А кад Драшка познаде рођака,
Па се Драшку сави у крioце.
А каква је родила је курва!
Искићена човом венедичком,
Начичана сребром бијелијем,
Испуњена златом жеженијем,
А од себе дивна и угледна,
Љепша цура но бијела вила.
А кад виђе Гришчевић-Османе,

[9]) Ваља да се била вјенчала па остала код оца а муж јој запопивши се попом отишао да учи књигу, као што је онамо од прије често бивало; јер иначе не знам како би се звала и попадија и ђевојка.

Узиграше токе на јунака,
Па је Драшку ријеч бесједио:
„Побратиме, Драшко Поповићу!
„Дај ми, Драшко, Брђанку ђевојку,
„Једну ноћцу да преконачимо,
„А даћу ти једну пушку малу,
„Коју ми је паша даровао,
„Кад доношах Црногорске главе,
„А ваља ти гроша три стотине;
„Даћу ти је, преварит' те не ћу."
Али Драшко ништа не збораше,
Ја' му свађу с побратимом било;
Али опет Осман говораше:
„Побратиме, Драшко Поповићу!
„Дај ми, Драшко, Брђанку ђевојку,
„Једну ноћцу да преконачимо,
„А даћу ти обје пушке мале,
„Обје ми је паша даровао,
„Кад доношах Црногорске главе,
63 „Ваљају ти гроша шес стотина."
А вели му Поповићу Драшко:
„Побратиме, Гришчевић-Османе!
„Хајде поћи Спужу бијеломе,
„Па ми пошљи твоју булу младу,
„Једну ноћцу да преконачимо,
„А даћу ти, Драшко, џевердана
„И сувише двије пушке мале,
„А све ми је принцип даровао,
„Кад доношах главе од Турака;
„Још кад би ти добра срећа била,
„Кад бих тебе оградио сина,
„Турци би га каурином звали."

А кад зачу Гришац Осман-ага,
То Турчину жао на св'јет било,
Па изваде обје пушке мале,
Једанак им ватру наложио
У прсима Поповићу Драшку,
А кад виђе Драшко Поповићу,
Виђе јунак, да је погинуо,
Засука се на обије стране,
Ма је једна Драшка погодила,
Сломи десну по рамену руку.
А кад виђе Гришац Осман-ага,
Е остаде Драшко Поповићу,
Плећи даде а бјежати стаде
Проз бијелу кулу Радовића,
А не да му Драшко Поповићу,
Но лијевом пали пушку малу,
Те Турчина добро погодио
64 Посред паса, не даде му гласа,
Ни жива га земља не шчекала,
А припаде, пос'јече му главу,
И узе му обје пушке мале,
Па побјеже проз Бјелопавлиће,
За њим јадна пристаје ђевојка,
А Драшку је ријеч бесједила:
„А да, Драшко, јадан брате драги!
„Што ће саде ова сестра грдна,
„Што изгуби брата оваквога?
„Сад ће Спушки Турци устанути,
„И мене ће живу уватити
„И на живе муке ударити,
„А тебе ће главу изгубити:
„Ја не жалим моје муке живе,

„Него, брате, твоју добру главу,
„Што си с мене данас изгубио.“
А Драшко јој ријеч говораше:
„Бјежи к мене, јадовна ђевојко!
„Па м’ одпаши паса свиленога,
„Те увежи моје ране љуте,
„Па бјеж’ са мном проз Бјелопавлиће.“
А кад зачу лијепа ђевојка,
Па допаде својему роћаку,
А узима мараме од свиле,
Па увеза Драшку ране љуте,
А узе му од Турчина главу,
И узе му обје пушке мале,
Побјегоше проз Бјелопавлиће,
Док дођоше Зети води ладној,
Ал’ је пуста Зета устанула,
Е је не би орав прелетио,
А не рањен Драшко прегазио,
Па се мучи око воде ладне,
Докле страга завика ђевојка:
„Аох Драшко! ево погибосмо,
„Спушки су не Турци пристигнули,
„Ево иду два Мећикућића,
„Осман-ага и Усеин-ага,
„На два коња ка’ на горске виле.“
А кад виђе Драшко Поповићу,
Он отиде крајем воде ладне,
Доклен нађе једнога овчара
Крајем Зете воде валовите,
Па му Драшко ријеч бесједаше:
„О за Бога, ко си код оваца,
„Узимам те Богом побратима

„Пренеси ме преко воде ладне
„А ево ти пушке двије мале
„Са Турчина Гришац-Осман-аге,
„И мене се кажи по имену.“
А овчар му ријеч говораше:
„Ја сам Саво Неваљаловићу,
„А родом сам из Жупе Никшићке,
„Чувам б'јеле овце Бошковићу,
„Не смијем те пренијети, Драшко,
„Сад ће мене Турци изгубити.“
А вели му Драшко Поповићу:
„Богом брате, пренеси ме, Саво,
„Па бјеж' са мном Кчеву каменоме,
66 „Од Бога ти Бож'ју вјеру дајем,
„Држаћу те како своју главу,
„Дати дио како брату своме.“
А кад Саво ријеч разумио,
Па на плећи Драшка доватио,
Пренесе га преко воде ладне,
И пренесе Брђанку ђевојку,
Тек изиде води на брежину,
А на воду долећеше Турци,
Осман-ага и Усеин-ага,
Па у воду коње уђераше,
Али тако Осман-ага виче:
„Стани, Саво Неваљаловићу,
„Тако ли се носе Турске главе?
„Сад ћеш мене платит' свеколико.“
А кад Саво ријеч разумио,
Од образа танку брешку пали,
Осман-агу добро погодио
Насред воде на коња дората

Посред паса, не даде му гласа,
Паде Туре у воду студену,
Те га вода Зета унијела;
А кад виђе Поповићу Драшко,
Па лијевом пали џевердана,
Усеина добро погодио
У врх главе међу очи црне,
Ни жива га земља не шчекала,
Паде Турчин у воду студену,
И њега је вода понијела,
А у воду запловио Саво,
67 Оба Турска коња уватио,
На једнога Драшко узјахао,
На другога Саво и ђевојка,
Побјегоше проз Бјелопавлиће,
Док дођоше селу Загарачу,
Ту је Драшко трудан починуо,
Па ђевојци пратиоце дао,
Па је посла у Пипере равне
На дворове попа Пилетића.
Отолен се Драшко подигао,
И поведе Сава побратима,
Кад дођоше Кчеву каменоме,
Држа Сава како своју главу.
И то било, ка' се је чинило,
Ова пјесма свијема Србима,
Од мен' пјесма, а од Бога здравље.

68

10.

Бој Црногораца с Махмут-пашом [10])

Махмут везир вијеħ' учинио
У бијелу Скадру на Бојани,
На вијеħу везир сакупио
Сву господу Турску изабрану,
Када их је везир сакупио,
Још је 'вако њима говорио:
„Ево згоде, моји витезови!
„Сад да силну војску подигнемо,
„Да ми гору Црну освојимо,
„Гору Црну и приморје равно,
„Којено смо одавна жуħели.
„Ја имадем, моја браħо драга!
„Црногорце неке пријатеље,
„Даħу њима мита неколико,
69 „Продаħе ми ломну гору Црну,
„Учинићу, што је мене драго.
„Него ево моје ране љуте:
„Брħани ми путе затворише,
„Те не могу војску саставити
„Од све Босне и Херцеговине
„И од наше земље Арбаније.

[10]) Ја за цијело мислим да је ове обадвије пјесме о бој Црногораца с Махмут пашом начинио Црногорски владика Петар I. (садашњи Свети Петар), па су послије ушле у народ и идући од уста до уста колико се могло догоњене према народнијем пјесмама. У предговору ја мислим о овоме говорити више.

III[6], 245. — Без напомене. — 89, 98, 164. допаднула. — 90, 143, 196. Цетињски. — 219 момчад млада. — 239. време. — 291 име нигда.

»Хајд'мо дићи земљу Арбанију!
»Да пуштимо огњене вјетрове
»На Пипере и Бјелопавлиће,
»Поробимо мало и велико,
»Изгоримо огњем свеколико,
»Док дођемо, браћо, до Никшића,
»Ту хоћемо табор учинити,
»А распети бијело шаторје,
»Силну ћемо саставити војску
»Од све Босне и Херцеговине
»И од наше земље Арбаније;
»Па на троје дијелити војску:
»Једну ћемо оправити војску
»До Новога града бијелога,
»Што је наше од старине било:
»Кад дођемо граду Дубровнику,
»Ту хоћемо, браћо, запашити
»Баш мојега брата Ибрахима,
»Да пашује и да господује,
»Нек се чудо на далеко чује;
»Другој дати по мору бродове,
»Нека возе бумбе и топове,
»Пра, олово и другу захиру,
»Бој да бију, о миру не раде.
»Сад не има у Боку Которску,
»У њу нема момка ниједнога,
»Све је пошло у Талију равну,
»Баш да брани Млетке од Француза;
»Трећа ваља да отиде војска,
»Нека иде преко горе Црне,
»Да ми Црну гору освојимо,
»Гору Црну и приморје равно,

„И на мору коња напојимо,
„Док дођемо до Котора града.
„Кад дођемо до Котора града,
„Ту хоћемо, браћо, запашити
„Баш Мехмеда мојега синовца,
„Нек пашује и нек господује,
„Нека за то и Латини знаду:
„То је моја жеља превелика.“
Тако вели Махмуте везире,
Па он скочи на ноге лагане,
Те довати дивит и хартију,
Брже пише једну ситну књигу,
Те је шаље ломној гори Црној,
На Цетиње до Петра владике:
„О владико, Црногорски краљу!
„Ти ак' хоћеш, да смо пријатељи,
„Немој дават' помоћ Брђанима,
„Нити примај робља од Брђана,
„Не примај га малој гори Црној;
„Хоћу пуштит' огњене вјетрове
„На Пипере и Бјелопавлиће,
71 „Поробити мало и велико,
„Изгорјети огњем свеколико;
„Јал' ћу своју изгубити главу,
„Јал' Брђане истражити листом
„До Острога високе планине.
„Још чујеш ме, Црногорски краљу!
„Ак' уздајеш помоћ Брђанима,
„Ил' успримаш робље од Брђана,
„Ја с' у моју уздам Арбанију,
„Да Брђан'ма ни помоћи не ћеш.“
Ал' не вели Турчин: ако Бог да!

Већ се Турчин у силу уздаше,
А сила је у Бога вишњега,
Који Турком ни помоћи не ће.
Кад владику књига допанула,
Књигу гледа Цетински владика,
А кад виђе, што му књига пише,
Проли сузе низ бијело лице.
Код њега се бјеху намјерили
Црногорски избрани главари,
Цетињани и други јунаци,
Још овако бесједи владика:
„Црногорци, моја браћо драга!
„Ево нас је књига допанула
„Од силнога Махмута везира,
„Јест се везир, браћо, зафалио,
„Да ће Брда истражити листом
„До Острога високе планине;
„И то збори Махмуте везире,
„Да ће дати мита неколико,
72 „Узеће га млади Црногорци,
„Продаће му ломну гору Црну,
„Гору Црну и приморје равно
„До бијела града Дубровника;
„Учиниће, што је њему драго,
„А знате ли, моја браћо драга!
„Како клети коре Србе Турци
„Од жалосна боја Косовскога,
„Од издаје Бранковића Вука,
„Нек му буде вазда вјечна мука!
„Могу л' бити ране жесточије,
„Но кад уд'ри небеска стријела,
„Те устр'јели голема јунака?

„Није тако јака ни стријела,
„Да рашчупа срце у јунака,
„Као таки укор и срамота.
„Ваши стари (вели) војеваше,
„Војеваше, а и боја бише
„Ради вјере и слободе драге,
„Да у турско ропство не падају.
„Од Бога је велика гријота,
„А од људи укор и срамота
„Издавати Брђане јунаке,
„Брђани су наша браћа мила.
„Него, браћо, ако Бога знате!
„Да идемо у Бјелопавлиће,
„Да бранимо Брђане јунаке.
„Да с' нијесу Турци посилили,
„Кад су преће кроз нас проходили
„А без ране и без мртве главе,
73 „На Цетињи развалили цркву,
„Опалили б'јела манастира,
„Не би знали наше Кошћелице,
„Сад трзали нама утробице.“
Кад то чуше млади Црногорци,
Сви владици клетав учинише,
Да Брђане издавати не ће,
Него скупа њима изгинути.
Каде виђе Цетински владика,
Каде виђе слогу и слободу,
Он ми пише једну ситну књигу,
Те је шаље Махмуту везиру:
„Ој Турчине, Махмуте везире!
„Ти се прођи Брдске сиротиње,
„Немој њима вријеђати рана,

„Које си им, паша, задавао:
„Бог ће дати да их скор' освете.
„Ако си се, пашо, посилио,
„Што си преће кроз нас проходио
„А без ране и без мртве главе
„На Цетиње развалио цркву,
„Опалио б'јела манастира:
„Што си б'јелу развалио цркву,
„То си сваког млада Црногорца,
„Свакога си у срце уд'рио;
„Што л' опали б'јела манастира,
„То си, пашо, свима ране зад'о;
„Што ли знадеш наше Кошћелице,
„То нам трзаш саде утробице."
Кад везира књига допанула,
74 И он виђе, што му књига пише,
За то везир ни хабера нема,
Већ он диже земљу Арбанију,
Шњоме дође на Дољане равне
Крај Златице више Подгорице,
Ту је везир табор учинио
А распео бијело шаторје.
Но владику гласи допадоше,
Кад владика гласе разумио,
Владика ми бјеше излазио
На зелену гору Вртијељку,
Па опали топа убојнога,
Неколико војске сакупио,
Цетињане и друге јунаке,
Шњима оде преко горе Црне,
Докле дође у Бјелопавлиће
Под бијелу кулу Бошковића,

Ту владика ноћцу преноћио.
Кад у јутру јутро освануло,
Зету ладну воду прегазише,
На Слатину воду доходише
Пред бијелу Врачевима цркву,
Ту владика табор учинио
А распео бијело шаторје.
Кад то виђе Махмуте везире,
Он се бјеше ближе примакнуо
Више Спужа града бијелога,
Више Спужа спрема Дердемеза
Под зелену гору Височицу,
Ту је везир табор учинио
А распео бијело шаторје.
Кад то виђе Цетински владика,
Он отоле ситне књиге пише,
Па их шиље преко горе Црне
Црногорским главарим' на руке,
А кад књиге земље пријеђоше,
И главаре дома находише,
И виђеше, што им књиге пишу,
Оставише мајке и љубовце,
И овчари у планинам' овце,
Доватише торбе упртњаче,
Танке пушке у руке деснице,
Па одоше преко горе Црне,
Сваки хита, за владику пита.
Док владику бјеху находили:
На Слатини њега находише
Пред бијелом Врачевима црквом,
Ту се силна искупила војска.
Код владике војске не бијаше,

Свега, брате, петнаест стотина
Ама што је војска код владике,
То су мрки од планине вуци;
Што л' пред војском јесу человоће,
То бијаху крилати орлови;
Што ли момчад млади барјактари,
То бијаху сиви соколови.
Још овако везир говораше,
Пуштио је по војсци телала:
„Ко доведе живога владику,
„Ил' донесе главу владичину,
76 „Ево њему Зета земља равна,
„И у Зети три бијела града,
„И још више три товара блага.“
Вели Јакуп ага Сердаревић,
И делија Мехмед Кокотлија,
Бијаху се они зафалили,
Да ће довест' живога владику,
Јал' донијет' главу владичину,
Ма не веле Турци: ако Бог да!
Већ се Турци у силу уздаху,
А сила је у Бога вишњега,
Који Турком ни помоћи не ће.
Ту ми сташе три нећеље дана.
Од шта земан, од тог и вријеме,
Вр'јеме дође, ударит' се хоће:
У четвртак сигура се војска,
У петак ће да ударе Турци.
Но владика војску искупио
Пред бијелу Врачевима цркву,
Те им даде Божје благосове,
И вишњему Богу препоручи,

Да м' он буде војсци предводитељ,
А Турцима скори побједитељ.
Кад у петак јутро освануло,
Ево Турци на њих ударише:
Погоне се војске по мегдану,
Докле било дневи по по подне,
Али Турци плећи окренуше,
Плећи даше, бијегати сташе.
Да је тебе стати погледати,
77 Тешку бруку Махмута везира,
Како бјежи с главом без обзира,
Док утече Спужу бијеломе
У гиздаво село Мартиниће.
Ту погибе цвијет од Турака:
Кулуглије и младе делије,
Хазнадари, паше, силиктари,
Ево млоги огњени чауши,
И остале аге и спахије
Од Ушћупа и од Албасана,
И од Љеша и од Драча града,
Од Кавај а и Облома града,
Од Тирана и Дибрана града,
Од Призрена и од Вучитрна,
Од Сјенице и од Митровице,
И лијепе шехер Ђаковице,
И од Оче и од Ораовца,
И од Пећи, Аса и Гусиња,
Од Вуцињ а и Бара бијела,
Љешкопољци на гласу јунаци,
И од Спужа града крвавога,
И гиздаве шехер Подгорице;
И остале Скадарске делије;

Ту погибе Јакуп Сердаревић,
И делија Мехмед Кокотлија,
Којино се бјеху зафалили,
Да доведу живога владику,
Јал' донесу главу владичину.
Ту везиру изгинуло војске,
Свега, брате, петнаест стотина,
78 А владици војске не погибе,
Свега, брате, осамнаест друга,
Међу њима три најбоља друга:
Крцун Саво од мјеста Бјелица,
С Љуботина Станко барјактаре,
И од Брда Војводића Бего;
Њима нигда име не умире;
Бог им дао у рају насеље!
А осталим здравље и веселье!

11.

Опет Црногорци и Махмут-паша

Мили Боже, на свему ти фала!
Од када је војску изгубио
Махмут везир од Скадра бијела,
Ратујући и боја бијући
С Брђанима и с Црногорцима
У гиздаво село Мартиниће
Више Спужа у Бјелопавлиће,
(Ту је Махмут војску погубио,
Погубио аге и бегове,

III⁶, 256. — 36. на Цетињу равну. — 44. преко Никш'ћа. — 73, 148. па гледати.

Кулуглије и своје делије
Које ласно бројит' не могаше),
Нити спава, ни се разговара,
Нити клања ни авдес узима,
Но се срди на Петра владику
И на оне младе Црногорце,
Који с Петром у Брда идоше,
Па се уд'ри шаком по кољену:
„Ала јунак што сам учинио!
„Од кога се јесам поплашио,
„Од једнога црна калуђера!
„Ко ће моју силу придобити,
„Докле ми је у ћесу новаца,
„А у Црну гору издајника,
„Који су ми лакоми на благо:
„Продаће ми ломну гору Црну,
„Црну гору и приморје равно
„До бијела града Дубровника;
„Све ћу јунак огњем попалити;
„Ту ћу врћи брата Ибрахима,
„Да краљује и да господује,
„Да се и ја чујем на далеко.“
Ово рече, купи силну војску,
С војском паде на Дољане равне
Крај Златице више Подгорице:
Отлен паша ситну књигу пише,
А шаље је на Цетиње равно:
„О владико, Црногорски краљу!
„Купи мене царева харача,
„Донеси га Скадру бијеломе;
„Ако л' ми га донијети не ћеш,
„Похараћу ломну гору Црну;

„Су три ћу ти стране ударити:
„Једну ћу ти војску оправити
„Про Никшића и преко Грахова,
„Да ми дође на Новога града;
„Другу ћу ти војску оправити
„Преко Бара града бијелога,
„Преко Бара и Паштројевића,
„Ка ће војска на Солило доћи;
„Трећу војску уз ту гору Црну,
„Да изгори твоје манастире,
„И ис'јече младе Црногорце,
„И пороби младе Црногорке:
„Све ће ми се војске састанути
„На куфину дужда Млетачкога;
„Са мном боја учинити не ћеш.“
Кад владици ситна књига дође,
Књигу гледа, купи Црногорце,
Па пред њима књигу казиваше:
„Црногорци, моја браћо драга!
„Али ћете, да му харач дамо,
„Ал' с Турчином да боја чинимо?“
Сви говоре: „Харач да не дамо,
„Но с Турчином да боја чинимо.“
Владика је сакупио војску,
Мало војске, до седам хиљада,
Шњоме пође Виленици малој.
Ту стадоше млади Црногорци,
Ту стадоше за петнаест дана.
Кад погледа Махмуте везире,
81 Он погледа јунак у планину,
Те угледа војску владичину.
Да је тебе стати, погледати

Соколове младе Црногорце,
Како чине иску и весеље,
Међу собом зборе и говоре:
„Како ћемо паши ударити,
„Ударити паши наоколо?“
Оно мало доба постајало,
Дође петак Турски светац дође,
Кад Турчину погибао дође,
Но је Махмут силу подигао,
И отиде преко Ћемовскога
На село је Крусе ударио
Прије но је огријало сунце,
Богме Крусе село опалио.
Кад владика гласе разумио,
Е се везир с војском подигао,
Владика ми разређује војску,
Ређе редом племе до племена,
Међу њима ређе человође,
Који су ми учни боја бити,
Учни боја, желе војевати;
Међу њима стануо владика,
Па им био тако говорио:
„Црногорци, моја браћо драга!
„Знате, како Србе коре Турци
„Од жалосна поља Косовога,
„Од издаје Бранковића Вука,
„Да би њему била вјечна мука!
82 „Је ли кака рана жесточија,
„Но стријела кад уд'ри у срце?
„А ни она није тако јака,
„Ни никаква остала работа,
„Као такви укор и срамота.

„Да нас није преће прегазио,
„И неслоге наше опазио,
„Не би знао, ће су Кошћелице,
„Ни би трз'о наше утробице,
„Нити би се Турчин зафалио,
„Да ће коња напојит' на мору,
„А попалит' огњем свеколико.
„Црногорци, моја браћо драга!
„Часнијем се крстом прекрстите,
„Ристу Богу руке подигните,
„Сви једанак сабље повадите,
„А у Турке јуриш учините,
„Бог ће ласно погубити Турке.“
Како их је дивно научио,
Још'те су га боље послушали.
Ево на њих ударише Турци,
И бише се дневи неколико,
Живијем се огњем погоњаху
По мегдану тамо и овамо;
Мало било, Турци плећи дају,
Плећи дају и бјежати стају;
Црногорци Бога споменуше,
А у Турке јуриш учинише,
До Ситнице поћераше Турке,
Три хиљаде глава осјекоше.
83 Кад дођоше на Ситницу Турци,
Ситница се вода премостила
Од Турака и добријех коња.
Не утече ништа до камена,
Но утече паша Ибрахиме,
А ни он ми утећи не ћаше,
Но Бог уби једно попче младо,

Унесе га на плећи јуначке.
Ту погибе цвијет од Турака,
Од старијех Турскијех оцака:
Од Призрена и од Вучитрна,
Од Сјенице и од Ђаковице,
И од Пећи и Нова Пазара,
Од Гусиња и од Колашина,
И од Скадра града широкога,
И од Бара на крајини града;
Од Вуцињa нитко не утече.
Па да ти је стати, погледати!
Црногорци сад су соколовци
Крвавијех нога до кољена,
Крвавијех крила до рамена,
Сијекући Турке витезове.
Мало било, ево, једно момче,
Ево једно момче владичино,
Али јаше хата Махмутова;
Мало било, ето друго греде,
Али носи од Махмута главу;
Треће носи пушке Махмутове,
Сваки носи биљег од Турчина:
Нетко сабље, а нетко барјаке,
84 Нетко јаше коње седленике.
Црногорци сад су соколовци.

12.

Ћелошевић Перо

(из црне горе)

Санак снила Турска була млада,
Санак снила под главицом Спушком,
Вјерна љуба Бећиров Амета:

Е се до ње момче догоњаше,
Ка' да бјеше од Бјелопавлићах,
Од Китице села Мартинићах,
По имену Ћелошевић Перо,
Окиде јој златнога ђердана,
Понесе га селу Мартинићах.
Они санак својој госпи каже,
Госпи милој, Аметовој мајци;
Но је була були бесједила:
„Мучи, снахо, већ га не заспала!
„Ласно ти се сану овизиват':
„Ја сам јуче на догање била,
„И ту бјеху на искупу Турци,
„Збораху се Турци за јунаштво:
„Дигле су се овце Војводића,
„Оне пасу на поље Кошице,
„А пландују броду Косицкоме,
„Код овацах Ћелошевић Перо;
„А тако јој јада и грдила!
„Јесам чула, ђе говоре Турци:
„Онакога у сва Брда нема,
„По три коња једанак прескаче:
„Данас те му Турци ударити,
„И Перо ће посјећ' Амет-агу.«
У ријечи, у које бијаху,
Али Амет Бећировић дође,
Скупио је војске пет стотинах,
И он узе свијетло оруже,
Води војску између главицах,
И на троје војску дијелио:
Пред једном је Туре Смаил-ага,
Пред другом је Мратовића Јело,

А пред трећом Омовић-Мурате,
За Муратом Амет Бећировић;
На Перове отидоше овце.
Смаил с војском на Грабину пође,
Да се бије с доњосеоцима;
Јело броду Лукиноме пође,
Да он чека индат низ Кошице;
Оно дневи око подне било,
Уљегле су овце у пландишта,
Код овацах поспали чобани,
86 Но не спава Јездовић Мушика,
Нема мајка до њега једнога,
Он од муке спати не могаше,
Фаташе га трољетна грозница,
На далеко опазио Турке,
Скочи момче, а Пера пробуди:
„Диг' се, стрико, већ га не заспао!
„Ево на нас војска од Тураках.“
Скочи Перо, како суха муња,
Једном руком уфати оруже,
Другом брата под пазухо Марка;
Сви овчари уз ливаду бјеже.
Но су Турске пушке попуцале,
И убише Петра Вујашкова
И јаднога Мирковића Сава,
Обојици посјекоше главе;
А остаде Јездовић Мушика,
На је момче Перу говорило:
„Благо тебе, о мој стриче Перо!
„Кој' утече селу Мартинић'ма,
„Аманат ти моја стара мајка!“
А да видиш Ђелошевић-Пера!

Он извади пушку леденицу,
Те је даде своме брату Марку:
„На је тебе, остала ти пуста!
„Бјежи шњоме селу Мартинић'ма,
„Мене пута до Милице нема,
„Но ја хоћу до Мушике доћи.“
Па се загна Перо низ ливаду,
И нагна се јунак на јунака,
87 Ћелошевић на Бећировића,
Ћено Амет сијече Мушику;
Перо свога ножа извадио,
И Амета добро ударио,
Рас'јече га до међу раменах.
Амет паде, а Перо припаде,
Ограби му двије кумбурлије,
Па у Турке обље обрнуо,
Но му пусте ватру не хоћаху,
Од крви су пушке закиснуле;
Он их бачи, а вељу дофати,
И доброга обали Турчина,
А делију Махмут-Кокотлију,
Мртва га је земља дочекала.
Па побјеже Перо уз ливаду,
Од онијех утећи могаше,
Но га срете војска од Кошицах.
Перо грлом и авазом вика:
„Ко је јунак, ако Бога знате!
„А да мене дође на индату,
„И да види муку од јунака“
Но му Турци овце плијенише,
Не да Перо без зле среће овце,
Он у овце скочи на угича,

Те с угича саломи чактара,
Па га бачи у њедра јуначка,
А у Турке уриш учинио,
Дочека га Омовић-Мурате,
И удари сила на јапију;
Мурат њега пос'јече по глави,
88 Перо руком рану притиснуо,
Да му крвца очи не залива,
Па Мурата добро ударио,
По рамена ос'јече Турчину.
Цикну Туре, побјеже у војску.
Али с банде други доскочио,
Авдул-ага од Смаиловићах,
Уд'рише се два добри јунака,
Но му Перо ни манут' не даде,
Окиде му иза шаке руку.
Заскачу га са свакоје банде,
Пушкама га убити не могу,
А Перо се не да ножевима;
Претијече на потоке Турке,
Од Тураках многи јада гради:
Четворици руке окинуо,
И дванаес обрани Тураках,
А једноме скочи на рамена,
Та Турчину Гришевић-Алији.
Таде Туре ријеч бесједило:
„Фала Богу, чуда великога!
„Ђе пос'јече Ђелошевић Перо,
„Посијече толике јунаке
„И ископа Спужа на крајину!
Испод себе пали пушку малу,
Те је Перу ногу саломио,

Паде Перо на зелену траву,
И добру му посјекоше главу.
Па се Турци Богом кунијаху:
Триш му је труп без главе скочио!
89 Ма се Перо добро осветио,
Што мртвијех, што ли рањенијех,
Има пуно осамнаес другах.
Ах! нека га, свијетла му душа!
Такви јунак никад не умире,
Но остаје, да се споменује.

13.

Лука Пустахија и Веризовић Рамо

(ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ)

Књигу пише Веризовић Рамо
У питому Жупу крај Никшића,
Па је посла ломној гори Црној
А на Кчево Пустахији Луки;
„Море чу ли, драги побратиме!
„Мож' ли знати, јеси л' запазио,
„Када смо се, побро, братимили?
„Братимисмо с', а не извршисмо.
„Ходи, побро, у питому Жупу,
„Да ми брацку нашу извршимо,
„Да се, побро, дарујемо даром.
90 Каде Луку књига допанула,
Те он виђе, што му књига пише,
Но се димно Лука оћеднуо,
И под руку узе џефердара,
Па отиде преко Липовице,

И навали долом питомијем,
И изљезе уз Острог планину,
Докле дође у питому Жупу
На дворове Веризовић Рама,
Па зацука зећиром у врата
Скочи Рамо, отвори му врата,
Руке шире, у лица се љубе,
Па му даје вино и ракију;
Док се Лука добро напојио,
Паде јунак трудан и уморан,
Па га бјеше санак преварио.
Скочи Рамо од земље на ноге
И на Луку меће гвожђе љуто:
А на ноге коњске букагије,
Конопцем му савезао руке,
Па је Рамо вранца дофатио,
Хитро му се у рамена бачи,
И отиде низ Ливеровиће;
И умину село Озриниће,
Докле дође у Никшиће граду
На дворове Луковац-Алије,
Те Алију зове полагано;
Скочи Туре пред бијелу кулу,
Но му збори Веризовић Рамо:
„Знаш, Алија, што је ланих било,
91 „Када ти је погинуо бабо,
„Пос'јече га Пустахија Лука,
„Крвника сам добавио твога,
„Дај ми твоје двије пушке мале
„И твојега коња големога,
„А дађу ти у руке крвника.“
То ј' Алија једва дочекао,

Те му даје пушке и ђогина.
Па с' ондоле оба подигоше,
И ојдоше у питому Жупу,
И дођоше Раму на дворове.
Ал' се бјеше Лука пробудио,
Куне Лука побратима свога:
„Што је ово, побратиме Рамо!
„Што је ово, вино те губало!
„Што превари побратима свога
„На лијепу Божу вјеру тврду?"
Но да рече Веризовић Рамо:
„Полакоде, побратиме Лука!
„Није ласно сјећи наше Турке,
„Па слободно ходит' овудије."
Рамо Луку поклони Алији,
Алија га зајми савезана,
Поведе га низ питому Жупу.
Кад дођоше према Озринићах,
Но погледа Луковац Алија,
Па Алија Луки говорио:
„Ну погледај, мој крвниче Лука,
„Погледајдер на бедем од града!
„Ка' се црне Црногорске главе,
92 „И твоја ће оњен, ако Бог да!"
Но му Лука таде бесједио:
„О Алија, жалосна ти мајка!
„Ланих сам ти изгубио баба,
„А јутрос ћу тебе, ако Бог да!"
Ијетко се напучи Алија,
Ману сабљом, да га посијече,
А Лука му руке надодаје,
Пос'јечему конопац на руке;

Кад се Лука руку дофатио,
Скочи Лука, ка' четири вука,
Он покупи од оке камење,
Те удари на коња Турчина;
Тако му је Бог и срећа дала,
Те он димно Турчина погоди,
Паде Туре коњу под копита,
А припаде Пустахија Лука,
Пос'јече му главу од раменах,
И узе му коња и оруже,
И оћело, што је на Турчина,
Њега свуче, а себе обуче,
И побјеже преко Озринићах,
Ко га види, свак од њега бјежи,
Докле дође у Острог планину,
Ту је Лука коња оставио,
А отиде преко Буавицах,
Докле дође у Веризовиће,
На Турску је језик преврнуо,
Зове Лука Веризовић Рама:
„Ну ход', Рамо, пред бијелу кулу,
93 „Мен' утече Црној гори Лука,
„Но м' изнеси двије пушке мале,
„И изведи бијесна ћогата!"
Скочи Рамо на стубе пред кулу,
А упали Лука џефердара,
Те је Раму срце опалио,
Па побјеже зеленом планином,
Докле дође у Острог планину,
Ту окрочи коња Алијина,
Па отиде низ Брда питома,
Здраво дође Кчеву крвавоме,
Здраво дође, весела му мајка!

14.

Ускок Кариман

Овај ускок Кариман био је Црногорац из Цуца из села Ровина од братства Томановића, и било му је име Живко. Приповиједа се да је на кући био потребан и инокосан или као што се онамо каже нејак и најакушица, а на Трешњеву била је кућа Пешиканова задружна и силна и бијесна, која се није бојала никога, него је чинила све шта јој год драго било, па је тако и Живку често браве крала и на срамоту отимала, и он је све трпио. Једном пред малу Госпођу, коју прислужују Томановићи, пошаље Живко своју мајку и сестру у приморје
94 да донесу десетак боца вина и мало ракије и још коју потребу за прислужбицу; Пешикани дознавши за то договоре се па отиду те их дочекају, кад се поврате из приморја, и отму им вино и ракију и све остало. Кад Живко дозна за то, он прво јутро изишавши пред кућу повиче: „остављајте с Богом Црногорци! и ти света Госпођо, не покарај ме, што те више никад славити не ћу!“ и отоле ускочи у Требиње и потурчивши се онамо стане четовати на Црну гору: приповиједа се да је посјекао више од 40 Црногорскијех глава, међу којима су биле и двије браће Пешикана: Пеја и Коице. Кажу да кроз Бијелу гору и поље Дврсно и Стрекавицу и сад стоји мрамориje, које је ударано на гробовима онијех људи што их је он поубијао; и приповједа се да је понајвише ишао само сам у чету па је Црногорце дочекивао из бусије. Као што се и у овој пјесми види, и у Црној гори се приповиједа да су Црногорци навратили и поткупили Шаренце те га некако убију.

Вино пију Турци Требињани
У Требињу граду бијеломе,
Међу њима Ускок Каримане.
Кад се Турци напојише вина,
Тад' бесједе Ускок-Кариману: 5

Даница IV. 52. — Без напомене. — 54. постајало. — 60. силом отимаше. — 67. приваташе. — 89. Нема тог стиха. — 94. Б'јеле им је.

„Ој Турчине, Ускок-Каримане!
„Што се, Туре, оженити не ћеш
„Из Требиња Туркињом ђевојком?
„Ево овђе до тридесет ага,
„Сваки има у двору својему
„Који шћерцу, који милу сеју;
„Проси, Туре, ђе је тебе драго,
„Од тебе се нитко понест' не ће,
„Свак ће дати за тебе ђевојку.“
Ма бесједи Ускок-Каримане:
„Чујете ли, Турци, браћо моја!
„Не мислим се женит' у Требињу
„Ни Туркињом ни влашком ђевојком;
„Но ћу једну чету покупити,
„Пак ћу поћи Чеву на крајину,
„Б'јелој кули Драга војеводе;
„Б'јелу ћу му кулу похарати,
„А његову посјећи ћу главу,
„Јешу ћу му шћерцу заробити,
„Довешћу је у Требиња града,
„Пак је хоћу јунак потурчити,
„Узећу је за вјерну љубовцу.“
Ријеч бјеше, брате, ходилица,
Она оде од уста до уста,
Доклен дође до војводе Драга:
Кад то чуо војевода Драго,
Бојаше се Ускок-Каримана,
Па он пише једну ситну књигу,
Тер је шиље у Херцеговину,
У Рудине селу Шаренцима,
А на руке Кресојевић-Крсту:
„Чујеш ли ме, Кресојевић-Крсто!

„Изгуби ми Ускок-Каримана;
„Ако тебе Бог и срећа даде,
„Те изгубиш Ускок-Каримана,*)
„Бјежи к мене Чеву на крајину,
„Вјера моја мене не убила!
„Б'јеле ћу ти дворе оградити
„Код мојијех, боље од мојијех;
„Све имање твоје потпунићу.
96 „И даћу ти Јешу за Перишу.“
Књига дође Кресојевић-Крсту,
Кад он виђе, што му књига каже,
Књигу гледа, па се књизи смије:
„Боже мили, чуда великога!
„Од кога се плаши војевода!
„Да од кога? веће ни од кога,
„Од Турчина једног невјерника!“
То вријеме мало постојало,
Мало стаде, до Ђурђева дана,
Но се диже Ускок-Кариман
У Рудине, да он купи овце:
Ђегођ Туре бјеше доходило,
Сваки њему овцу дариваше,
Ко не даде, оном' отимаше,
Докле дође у село Шаренце
Баш под кулу Кресојевић-Крста
На чатрњу на воду студену,
Ту находи Крстову љубовцу,
Божју помоћ њојзи називаше:
„Божја помоћ, Крстова љубовцо!“
„И она му помоћ приватила.

*) Ст. 39 и 40 из *Данице*.

Још јој вели Ускок Каримане:
„Ој Бога ти, Крстова љубовцо!
„Додај мене воде у маштрафи,
„Јер сам Турчин ожеднио љуто.“
Кад то чула Крстова љубовца,
Дода̀де му воде у маштрафи;
Не ше Турчин воду ни маштрафу,
Но Српкињу за бијелу руку;
Ма му вели Крстова љубовца:
„Сједи с миром, Ускок-Каримане,
„Јер тако ми Бога истинога!
„Да те види мој ђевер Периша,
„Би он твоју изгубио главу.“
То Периша и слуша и гледа
Са чардака са бијеле куле,
Па он пали сјајна џефердара,
Те погоди Ускок-Каримана
Посред паса, укиде га с гласа,
Мртав паде код воде чатрње.
У то доба Крсто прискочио,
Те с Турчина скинуо оружје
И русу му одсјекао главу;
Пак с' отоле браћа подигоше
Побјегоше Чеву на крајину
Б'јелу двору војеводе Драга.
Ту их Драго дочекао дивно,
Бијеле им дворе оградио
Код својијех, љепше од својијех,
Потпунио све њино имање,
И даде му Јешу за Перишу.

98 15.

По смрти Ускок-Каримана

Пију аге од Требиња вино,
Тридес ага и више четири,
Шњима сједи паша од Требиња,
Паша сједи, агама бесједи:
„Аге моје од мога Требиња!
„Ви сви знате, није било давно,
„Кад ускочи Томановић Живко
„Из Ровина са сред горе Црне,
„Нама ускок у Требиње дође,
„Ми ускока дивно дочекасмо,
„Дочекасмо па га потурчисмо,
„Дадосмо му кулу и читлука,
„А Требињском булом оженисмо,
„А лијепо име изабрасмо,
„Име Турско ускок-Каримане:
„Сада знате, аге моје драге,
„Какав бјеше соко Каримане.
„Док бијаше ускок у Требиње,
„Све тамнице пуне каурина,
„А на граду доста бјеше глава
„Од проклете ломне горе Црне,
99 „Од каура нашијех душмана;
„Саде неста соко-Каримана,
„Нама неста на бедему глава,
„У тамници влаха ђавољега:
„А боље би, Турци браћо, било,
„Да је двадесет ага погинуло
„Од Никшића и од Корјенића,
„Од Требиња и Турских крајина

„Него један соко-Каримане;
„Зашто би нас соко осветио,
„А градове главам' окитио,
„Све тамнице влаха напунио;
„А сад нема влаха ни Турчина
„Да освети соко-Каримана,
„Да убије два брата Шаренца,
„Што убише ускок-Каримана,
„Ја бих њега добро даровао,
„Бијелу му кулу начинио,
„А дао му шћерцу за љубовцу;
„Ако ли се влаше море наћи,
„Даћу њему ситну бурунтију,
„Да не дава гроша ни харача
„Док од њега тече мушке главе.“
Кад то чуше аге свеколике,
Аге чуше, али не дочуше,
Него крешу а у лулу пушу,
Ма не креше Асан-Беговићу,
Него Асан паши одговара:
„Силан пашо, драги Господаре!
„Куј ми, пашо, златну перјаницу,
„Е ја имам вјерену љубовцу,
„А гради ми кулу у Придворце,
„Ја ћу поћи кули два Шаренца,
„И оба ћу брата погубити
„И донијет' двије влашке главе
„За једнога соко-Каримана.“
На јеглен се Туре зафалило,
Пак је зором Туре подранило,
Опремило себе и дората,
И отиде да тражи Шаренце;

А кад Туре бјеше уз Погачу,
Путем срете бољега јунака,
Од Никшића Маруновић-Мујa:
„Здраво Мујо, драги побратиме!“
Пита њега Мујо побратиме:
„Докле си се, Асо, подигао?“
Све му Асан по истини каже,
А вели му Маруновић Мујо:
„Ја ћу с тобом, драги побратиме!“
Пак обадва заједно пођоше.
Док дођоше кули два Шаренца,
Али дома браћа не бијаху,
Него пошли у сестре на пиће.
Отолен се Турци подигоше
И одоше у Пиву питомну
На дворове сестри два Шаренца;
А кад близу куле испадоше,
Угледа их сестра два Шаренца,
Браћу своју сестра авизала,
А вели јој Кресојевић Крсто:
„Драга сејо од оца и мајке!
„Ти истрчи пред бијелу кулу,
„Па ако те упитају Турци,
„Камо тебе Петар али Крсто,
„Ти им реци, дома су отишли.“
У то доба Турци на вратима,
Анђелија дочека на врата,
А силни је Турци уватише
И на живе муке ударише,
Она млада муку подношаше:
Али браће казат' не хоћаше;
А то гледа и Петар и Крсто,

Па је Крсто Петру говорио:
„Вићи, брате од оца у мајке!
„Како сестру Турци намучише!
„Јуриш, брате, да им ударимо,
„Да се кући ни вратити не ће.“
Па скочише на ноге лагане,
Петар вата Маруновић-Мујa,
Крсто вата Асан-Беговића,
Па се носе по трави зеленој;
А Крсто се јачи намјерио,
Пак освоји Асан-Беговића,
Па га закла као жива брава;
А Мујо се бољи намјерио,
И освоји Петра на долини,
Удари га ножем по образу,
Пос'јече му брка и образа,
Петар викну а брата покликну:
„Не дај, Крсто, брате од матере!“
102 А Крсто се на Мујa поврати,
Удари га ножем по појасу
И просу му трбух по долини;
Обојици главе посјекоше
И узеше коње и оружје,
А својој се кули не враћаше,
Побјегоше низ Херцеговину,
Док дођоше Рисну на габелу,
Ришњани их дочекаше дивно,
Дароваше по дв'је пушке мале
И на плећи зелене доламе
Под Кошћелу кућу и авлију.

16.

Јаут-бег и Перо Мркоњић

Ни зорице ни бијела дана,
Од данице ни спомена нема,
Док с' у Скадру врата отворише,
Из града је јунак излазио
На дорату коњу од мегдана,
Зелен га је барјак поклопио,
Поклопио њега и дорина,
За њим иде до тридест Турака:
То бијаше силан Јаут-бего.
103 Па говори силан Јаут-бего:
„Браћо моја, до тридесет Турака!
„Није л' мајка родила јунака,
„Јал' сестрица брата одгојила
„На чистоме ђевојачком крилу
„И мушким га опасала пасом
„И јуначким дозивала гласом,
„Спремила га у чету јуначку,
„Да је данас у мојој дружини,
„Ко би знао село неробљено,
„Неробљено ни скоро паљено,
„Ђе бисмо ми шићар шићарили?"
Све му ћути тридесет Турака,
Проговара луди Амет-ага:
„Ја мој брато, силан Јаут-бего!
„Што ће тебе село и ђаволи,
„Откле ће нас власи поћерати?
„Већ ја знадем ћара и шићара:
„Да идемо цркви у Дечане,
„Да бијелу поробимо цркву,

„Да носимо благо Немањића,
„А нико нас поћерати нема,
„Него сами црни калуђери,
„Ни у једног ни пушке ни ножа.“
Кад то чуо силан Јаут-беже,
Он послуша свога брата мила,
Па окрену тридесет Турака,
Отидоше цркви у Дечане.
Далеко их старац угледао,
Угледао старац игумане,
А мало их ближе сусретнуо,
Те им добре коње приватио,
Па одведе коње у подруме,
А одведе у ћелије Турке.
„Ја чујеш ли, старац игумане!
„Готов', море, госпоску вечеру,
„Јање пеци, а туку пирјани,
„А замеди препеке ракије.“
То је њега старац послушао,
Те зготови госпоску вечеру,
Те вечера тридесет Турака.
И ту Турци ноћцу преноћише.
Каде свану и огрија сунце,
Поранило тридесет Турака,
Они пију каву и ракију;
Кад се мало понапили Турци,
Проговори силан Јаут-бего:
„Ја чујеш ли, старац игумане,
„Ид' отиђи у бијелу цркву,
„Те донеси благо Немањића,
„Да ти б'јелу не поробим цркву.“
Ал' говори старац игумане:

„Прођи ме се, силан Јаут-беже!
„Овђе није Немањића благо,
„Веће нешто сиротињског блага;
„Ак' однесеш сиротињско благо,
„Клеће тебе млога сиротиња.“
За то Турчин хаје и не хаје,
Већ дозива опет игумана:
„Игумане, један папазино!
„Зар ти људски послушати не ћеш?
„Ако викнем Арнауте луте,
„Жива ће те на ватру ложити
„И на сваке муке ударати,
„Па их опет мораш донијети.“
Опет вели старац игумане:
„Ви можете како год хоћете,
„Али нема блага Немањића.“
Тек да скочи тридесет Турака
Да увате старца игумана
Да на муке њега ударају,
Ал' се Турцим' даде погледати,
Погледати низ поље зелено,
Ал' ето ти једнога јунака,
Све курјачки каса преко поља:
Какво му је свијетло оружје!
Све у срми и у суву злату;
Кад га виђе силан Јаут-беже,
Он је своме говорио друштву:
„Морете ли, браћо, познавати
„Оно псето што каса уз поље?“
Познаје га тридесет Турака,
Познаје га, познат' га не може:
У то доба јунак у ћелију,

Те Турцима добро јутро виче,
И Турци му помоћ приватили:
„Да си здраво, силан каурине!“
А што бјеше Мркоњићу-Перо:
Помаче се тридесет Турака,
Те и Перу мјесто направише
У застави према Јаут-бегу;
Дадоше му чаше неколике
Ожђелдије и добродошлице,
Док се Перо мало напојио.
Када чаша Јаут-бегу дође,
Онда вели силан Јаут-бего:
„Здрав да си ми, Мркоњићу Перо!
„Ни у моје ни у твоје здравље,
„Ни у здравље цара ни ћесара,
„Ни у каква проча господара,
„Већ у мога мача зеленога,
„Који ће ти осијећи главу.“
Ћути Перо, ништа не бесједи,
Чаша иде од руке до руке,
Доке сиђе у Перове руке,
Онда Перо бегу наздравио:
„Здрав да си ми, силан Јаут-бего!
„Ни у моје ни у твоје здравље,
„Већ у име Бога истинога
„И светога краља Дечанскога,
„Коме сам се данас замучио,
„И у мога бистра џевердана,
„Који ће ти срце прекинути.“
Чашу попи, на синију баци,
А положи пушку по синији,
Доброј пушци даде ватру живу,

Добра пушка ватру приватила,
Не поквари токе на прсима
Већ поквари срце у Турчину.
Како беже паде по трпези,
А то цикну луди Амет-ага,
Па потеже од бедрице ћорду,
Шћаше Перу осијећи главу,
Дочека га Брђанине-Перо
А на своје двије пушке мале,
На прси му токе проломио
И на леђи пенцер отворио;
Онда скочи Мркоњићу-Перо,
Па потеже ножа окована,
У остале ударио Турке,
Седам, осам осијече глава,
А остали побјегоше Турци:
Од тридесет двадест утјецало,
Нити траже коња ни оружја,
Нити траже блага Немањића,
Већ да кажу како им је било,
Кад су ишли цркви у Дечане
Те тражили Немањића благо.

108

17.

Јанко Лакетић и Петар Бошковић

(ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ)

Књигу пише Лакетићу Јанко,
Па је посла у Бјелопавлиће,
А на име Петру Бошковићу:
„Море чу ли, Петре Бошковићу:
„Што ми ћераш сестру Комненију?

„Што преко ње гледаш на другије?
„Но ако ти није мајка курва,
„Ти окупи све Бјелопавлиће,
„Ходи шњима на Сливље зелено;
„Ја ћу скупит' сву питому Жупу
„И Дробњаке све до воде Таре,
„Сву крајину од Херцеговине;
„Да ми онђе медан под'јелимо."
Кад је Петра књига допанула,
И он виђе што му књига пише,
Он окупи све Бјелопавлиће,
Све им, што је и како је, каже:
„Затака ме Лакетићу Јанко
„За његову сестру Комненију;
109 „Не ћерам је, е ј' од рода злога,
„Но шњом немам од срца порода;
„Но устан'те, моја браћо драга!
„Да ми Јанку на медан идемо."
Поведе их на Сливље зелено,
А одонуд Лакетићу-Јанко,
Он доведе сву Херцеговину,
Шњом изљезе ниже Озринићах,
Па се двије силе примакоше,
Изљегоше двије меданџије:
Јанко узе за себе ђевера
А од Жупе војводу Вучура,
Петар узе војеводу Рада;
Сретоше се четири јунака,
Ема Јанко иде пријеварно:
Пушку пали вој'вода Вучуре,
Те зађеде Петра Бошковића,
Понесе му пуца са доламе;

Кад то виђе војевода Раде,
Он извади сабљу од бедрице,
Те пос'јече војводу Вучура.
Онада се боја зађенуло,
Убише се прахом и оловом:
Е се бију Сливљем зеленијем,
Бјелопавлић плећи обрнуо,
А он бјежи преко Планинице,
Угнаше их низ плочу Повијнску
Догнаше их и до Дабовићах,
И шеснаест посјекоше главах.
Но кад бише до куле бијеле,
А до куле Видића Николе,
Искочише два Видановића,
Искочише на бијелу кулу,
Кад то виђе Видићу Никола,
Од образа пали џефердара,
Те погоди Виданов' Николу,
Паде јунак на бијелу кулу,
А прискочи Видићу Никола,
И Никола пос'јече Николу;
Поломи се сва Херцеговина,
Бјелопавлић њима кеисао
И пред њиме тридест Повијанах,
Загнаше их уз плочу Повијнску,
Навалише преко Планинице
До крај Сливља ниже Озринићах,
Тридест и пет посјекоше главах.
Бјелопавлић шамлак учинио,
Али нема Петра Бошковића.
Мало било, ништа не стануло,
Али иде Петар Бошковића,

И он води Лакетића Јанка
Без никакве ране на јунака,
Поведе га у Бјелопавлиће,
Дарова му црвену доламу,
И даде му сестру Комненију,
Поведе је у питому Жупу.

111

18.

Мећикућићи с Брђанима

(ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ)

Зацмиљеше два Мећикућића
На ливаде више Подгорице
Уз кољено паше Крујанина:
„А помагај, пашо господару!
„Од зулума живјет' не можемо:
„Уложише н' Брда сваколика,
„Е не бију с три, четири стране:
„С једне стране ломна гора Црна,
„Она бије хаге и бегове;
„С друге стране племе Бјелопавлић'
„Роби робље, а сијече главе;
„С треће бију крвави Пипери,
„Ћерају ни голема плијена,
„Од воде ни затворише врата.
„Но ни подај војску и топове,
„Да уд'римо на Бјелопавлиће,
„На најдоње село Мартиниће,
„Ће имаде седам, осам кулах,
„Ми ћемо то село похарати,
„Влашкијех се накидати главах,
112 „Поробити влахиње ђевојке,

„А оженит' млоге пашајлије.“
Но им паша ријеч говорио:
„Хај'те јадни, два Мећикућића!
„Ја не имам војске за Брђане,
„Ту је Махмут везир ударио,
„Дочека га Црногорски краљу,
„Пос'јече га војске пет стотинах,
„Отолен се грдан повратио.“
Но му рече Туре Мехмед-ага:
„Ту можемо ласно ударити
„И то ћемо село опалити
„Без мртвога и без рањенога.“
Таде телар у ливаде вика:
„Ко је коњик, коња сигураје!
„Ко је пјешац, сигурај опанке!“
Па се бјеше војска опремила,
И радосно боју узиграла.
Ондолен се сила покренула,
Докле дође Спужу крвавоме,
Ту их срете Мехмед-капетане,
Па је војсци стиму учинио:
Све механе Спушке отворио,
Те сву војску напоји ракијом,
Неваљали с' јунак учинио;
Оњен су му Турци починули,
Доклен п'јевци у крила уд'рише,
И питоме тице запојаше,
Ондолен се сила подигнула,
Стоји тутањ коњах и јунаках.
113 Ма је стража војску опазила,
Од Црнацах Пуровић-Јакове,
Пушком меће, „ко је јунак!“ вика.

Њега зачу Мартинићка стража,
Пушо Минин су дванаест другах,
Мартинић'ма хабер учинио.
Оно зачу сабља попе Раде,
Скочи попе из бијеле куле,
И он браћу Мартиниће вика,
За њим скочи четиридест другах,
А да Турску силу дочекају;
Потрчаше преко Горевићах
Више куле Ђурановић-Сава;
Али иде по дно села војска,
Шњом се бију оба Бојанића.
Мили Боже, чуда големога!
Ка' је Турска сила пресилила,
Од градине до поља Бјелиша
Све је Турска сила пресилила,
И све доње село опалише;
Но је мука и невоља љута:
Куће пале, из њих носе благо,
Робе робље, а сијеку главе;
И бијеле куле попалише,
До не могу Стојковића кулу,
У кулу је Стојковићу Лако,
Но га Турска сила опколила,
А једно му Туре бесједило,
Ја од Спужа Цолевић-Омере:
„Бјеж' из куле, Стојковићу Лако!
114 „Бјеж' из куле, да те не горимо."
Но говори Митар-Стојковићу:
„Ха напријед, курвино копиле!
„Ми смо вама сигурали ручак:
„Из пушаках врућијех крушаках,

„Од ножевах црвенога вина;
„Сад те дођи Брда и крајине,
„Прискочите мало и велико,
„Да се бије боја свеколико.“
Оно рече, танку пушку пали,
Те погоди Спужанин-Османа,
И од куле одагони Турке.
Обезнани с' Малесија љута,
Те обрну уз ломну Рудину,
Но се кољу ђеца Мартинићи,
А сили се одржат' не могу,
Мартинићи плећи обрнули,
Претекоше сабљу попа Рада,
Шњим је јунак Милановић Мушо;
Јунак попе, и од куће му је,
Од образа пали цефердара,
И од војске одвоји војника,
Пос'јече му главу од раменах,
Па је Мушу ријеч говорио:
„У њих, Мушо, ако Бога љубиш!
„Ко погине данас од Тураках,
„Тај се хоће вјечно спомениват'.“
Оба танке пушке напунише,
По тројицу убише пушкама;
А од војске пушке попуцале,
Са земљом их мртве саставише,
Узеше им главе и оружје.
Но из војске јунак искочио,
Шабан Ћека Грудски војевода,
Ћаше Туре роба да уфати,
Но не даду ђеца Мартинићи,
Но бранђаху робље од Тураках.

И танке су пушке попуцале,
Те војводи срце опалише,
Узеше му главу и оружје.
Таде пуче пушка од Тураках,
Те погоди Марка Миловога,
Паде јунак на зелену траву,
Па дозива Рашка Бојанина:
„Ну ход', Рашко, жалосна ти мајка!
„На муку се гледају јунаци,
„Узми мога камена шићара,
„Па ако те не убију Турци,
„Те би мене ко жив остануо,
„Предај му га, Божиј ти аманет!"
А што ћу ти веће јаде казат'?
Мартиниће Турци опколише,
Ту на једно седам посјекоше,
А ранише двадест и четири.
Они бјеже к селу Мартинић'ма,
Боја бију, бране рањенике,
Док дођоше к селу Мартинић'ма,
Мартинићи куће оставише,
До Ђелошев не хће Милутине,
Од образа танку пушку пали,
116 И од војске обали војника.
Ного пуче друга од Тураках,
Милутину срце опалила.
Да да ти је, побро, погледати,
Како пишти робље Мартинићко!
Бој се бије, крв се пролијева,
Крајина се брани од Тураках,
Војска куће Мартинићке пали.
Турчину би до истока рука,

Од истока обрну нерука:
Мало било, ништа нестануло,
Али дође стотина Црнацах,
Пред њима је Пуљев Радоване,
Халакнуше, Бога споменуше,
И Турчина брзо поломише;
Стаде цика танкијех пушаках,
Стаде виска младијех момаках,
Е су момчад на Турчина гибна
И на Турске главе и оружје;
Прах сијева, крв се пролијева;
Тек Пиперске пушке запуцале,
А Турске су буле закукале:
„Куку нама јутрос и до вијек'!
„Ено Пипер удари Турчину,
„Ништа пуштит', до камена, не те.“
Бјежи војска преко Мартинићах,
А за њоме Брда и крајине,
Угнаше их пољу зеленоме.
Но се загна Пуљев Радоване
Су његову стотину Црнацах,
117 А на Пулић ниже Мартинићах
На барјаке бега задримскога;
Пушку пали Пуљевићу-Мило,
Те погоди бега задримскога,
Па прискочи, ограби му главу,
Мило главу, Радован оружје,
Пет Турскијех посјекоше главах,
А ћерају низ Коприву Турке.
У то индат од Пипера дође,
А стотина и педесет другах
Испријека не даду лијека,

И убише педесет Тураках.
Брђани их грдне завршуше,
Двадест и пет главах уграбише,
А мртвијех, ни броја им нема.

19.

Ага од Медуна и Јован Бабовић

(из црне горе)

Књигу пише ага од Медуна,
Те ју посла у Васојевиће
А на име Бабовић-Јовану:
„Море чу ли, Бабовић-Јоване!
„Е сам чуо, ђе говори људи,
„Да си добар јунак на свијету,
„Ма ни мене не куде дружина;
„За тобом је вјереница љуба,
„Да је такве за влашићем нема:
„Но ако ти мајка није курва,
„Ходи, дођи на Кучко збориште,
„И доведи вјереницу љубу;
„Ја ћ' одовуд моју каду младу,
„Ко добије, нек води обије!“
Кад Јована књига допанула,
Књигу гледа, а мајци кажује,
А Јовану мајка говорила:
„Хајде, синко, Турчину на медан!
„Радија сам без тебе једнога,
„Но да тако под срамоту живиш.“
Ондолен се Јован подигнуо,
С собом води вјереницу љубу,

И отиде на Кучко збориште,
И ту хагу од Медуна нађе,
Он извео своју каду младу.
На брицке се сабље ударише!
Једном ману Бабовић-Јоване,
И дофати хагу од Медуна,
Окиде му иза шаке руку.
Но га куми хага од Медуна:
„Не за Бога, Бабовић-Јоване!
„Немој моју окинути главу,
„Но ми узми коња и оружје,
119 „И узми ми вјереницу љубу;
„Имам блага, да се раним шњиме.“
То је Јован за Бога примио,
Оправи га грдна на дворове,
А узе му коња и оружје,
И одведе љубу вјереницу.
Тако стаде за годину дана.
Опет хага ситну књигу пише,
И посла је Бабовић-Јовану:
„Копиљане, Бабовић-Јоване!
„Коме узе коња и оружје,
„И одведе вјереницу љубу,
„А окиде иза шаке руку?
„Десна ме је пребољела рука,
„Лијевом сам сјећи научио;
„Ходи, курво, мене на медана!“
Кад Јована књига допанула,
И он виђе што му књига пише,
Он отиде хаги на медана:
На брицке се ђорде ударише,
Једном ману хага од Медуна,

И дофати Бабовић-Јована,
Дофати га по свилену пасу,
Лијева је замашита рука:
Пос'јече му двије пушке мале;
А Јован се добро насрдио,
Једном ману, хагу дофатио,
Пос'јече му главу од рамена,
Па му узе коња и оружје
И његову булу каданцику;
Здраво Јован на дворове пође,
Здраво пође, весела му мајка!

20.

Чета Спушка

(из дрне горе)

Мала се је чета подигнула
А од Спужа града бијелога,
Чета мала, петнаес Тураках,
Пред њима су до два побратима,
Једно ми је Бошковић-Смаиле,
А друго је Каро Рецовића.
Када чета Височици дође,
Па погледа село Мартиниће,
Али виђе овце Војводића,
Код овацах Стојковића Мато
Од малога села Мартинићах,
К њему су се Турци загонили;
Стаде Мато подагонит' овце,
Но му вика Бошковић-Смаиле:
„А не бој се, Стојковићу Мато!

„Да л' нијесмо вјеру уфатили?“
Но ми Мато ријеч проговара:
„О Смаиле, родила те курва!
„Лијепу смо вјеру уфатили,
„Ал' је танка вјера у Турака,
„Ка' од вуне конац у везитку.“
А Смаиле танку пушку пали,
Те погоди Стојковића Мата,
Десну му је ногу саломио,
Па на њега Турци кеисаше;
Но је Мато јунак од јунака,
Од образа танку пушку пали,
Те погоди Бошковић-Смаила,
Мртва га је земља дочекала;
Таде скочи Рецовићу-Каро,
Да од Мата посијече главу,
Не да Мато главу без мртвијех,
Од појаса пали пушку малу,
Рецовићу срце опалио,
Па му добру посјекоше главу.
Ондолена побјегоше Турци,
Мртве носе, а овце ћерају,
За њима се поточ подигнула
Од Црнацах и од Мартинићах,
Пред њима је Ђукановић бего,
Достигоше на Риманић Турке,
Ту с' убише огњем из пушаках,
И отеше овце свеколике.
Пуче једна пушка од Пиперах,
Те погоди Муја Булинога,
Са земљом га мртва саставила.
Кад то виђе Тодоров Илија

Од Црнацах села каменога,
Трже ножа, да га посијече,
Ного пуче пушка од Тураках,
Те Илији срце покосила,
И на томе боја раздвојише.

21.

Пипери и Црнчани

(из црне горе)

Бијела је вила кликовала
С Кошутице високе планине,
Те дозива у Црнце камене
А на име Јовановић-Вела:
„Чујеш, Вело, зло јутро ти било!
„Ал' не чујеш, ал' се чут' не смијеш,
„Ка' удари Пипер на Копиље,
„И плијени овце свеколике.“
Ного вилу нико не зачује,
Но ју зачу Муча Раичевић,
Збори вили с пенцера од куле:
„Немаш кога кликовати, вило!
„Ево данас до седам годинах,
123 „Ка' смо, вило, у рат с Пиперима,
„Од њих су ни браћа погинула
„Око сабље Бошка Јованова;
„Ево, вило, дванаес годинах,
„Ка' смо у рат с Бјелопавлићима,
„Од њих су ни браћа погинула
„Око млада Боја Макошина,
„А у село није ни камена,
„До сам свега двадес и пет другах.“

Па он скочи од земље на ноге,
Те кликује своју сиротињу.
Потрчало двадес и пет другах,
Докле поточ у Китицу дође,
У Китицу, више Петровићах,
Ту претече овце и Пипере,
И отеше овце Пиперима,
И убише доброга јунака,
Од Петровић' Марка Премовога.
А кад брду Ђурђевоме дође,
Пиперима добар индат стиже,
Уз Копиље сва Стијена листом,
И с Црнцима боја заметнуше:
Пуче једна пушка са Стијене,
Те погоди Бошка Јованова;
Ного пуче друга од Пиперах,
Те погоди Мучу Раичева
Оба земља мртва дочекала;
Ного трећа пуче од Стијене,
Те погоди Радоја Андријна;
И четврта пуче од Стијене,
124 Те погоди Вујошев' Андрију;
Пета пушка пуче од Пиперах,
И погоди Вујов' Радосава,
Све их земља мртве дочекала;
Не остаде до двадес Црнацах,
Мртве носе, и догнаше овце,
А кренуше браћу да копају,
Но им не да копат' Бјелопавлић,
Већ удари на поље Копиље,
Плијенише овце свеколике
Ту наједно седам посјекоше,

Не остаде ништа до тринаес.
Тад' закука дван'ес удовицах,
Које ране тридес сирочади,
Но се јави Стаматов-Иване:
„А камо ве, небраћо Пипери?
„Немојте ми пр̀штит' сиротињу!
„Да се зајмим с Бјелопавлићима.“
Пиперима пуче срце живо,
Жао им је на свијету било:
„Ха удрите, убила ве муња!“
Убише се боја низ Копиље,
Нагнаше их на врх Клисовика,
Ту отеше овце свеколике,
Па се бију низ гору Жупину
До равнога Вуксанова гувна,
Седамнаес посјекоше главах,
Изљегоше на Копиље равно,
Ал' су дошле од Пиперах куме,
Закумише, те се помирише.

125

22.

Иван Николин

(из црне горе)

Чета се је мала подизала
А од Спужа града бијелога,
Чета мала, петнаес Турака,
Пред четом је бего Зотовића,
За бегом је Суљо Цаковића.
Оде чета низа Зету равну,
Докле чета у Пенаре дође

На дворове Шикмановић-Вука.
Ту их Вуче дивно дочекује,
Доста даје, што је за Турчина.
Ного бего Вуку говорио:
„О тако ти, Шикмановић-Вуче!
„Куда ћемо с четом обрнути?“
Вуче мисли, бегу говорио:
„Чујеш ли ме, бего Зотовићу!
„Да идемо с четом на границе
„На бијеле владичине овце,
„Него овце имају овчаре,
„Који воде хрте и шљеднике,
„Шљедници те чету опазити,
126 „Ископати чету Црногорци:
„Но хајдемо у Доње лугове,
„Да чекамо Цеклинске трговце,
„Ту ћемо их исто дочекати,
„Посјеч' ћемо Црногорску главу,
„Понијет' је на главицу Спушку,
„Да се мало уставе Брђани,
„Који дају јаде градовима.“
Кад то зачу бего Зотовића,
Од страха се у болест метнуо,
Лежа Туре, главе не дигнуло!
Ондолен се чета покренула,
Пред њом пође Шикмановић-Вуче,
Западоше у Доње лугове,
Да чекају младе Црногорце.
Када сјутра дан и зора дође,
Јесте добри јунак испануо
Од простране ломне горе Црне,
Од Превлаке Николин Иване;

Он је Турску чету угледао,
А кад виђе, е утеч' не може,
Он за плећи ножа сакриваше,
И ту њега Турци уфатише,
Узеше му пушке обадвије,
У лађу га бјеху убачили,
И водом га бјеху одвозили;
Таде вићи Николин' Ивана,
Ка' поштено Турке упитао:
„Ко је овђе бего Зотовића?“
Турци кажу Суља Цаковића.
127 Таде вићи Николин' Ивана!
Он извади свога јатагана,
Јатагана испод талагана,
Те удари Суља Цаковића,
Удари га у прси јуначке,
На плећи му јатаган испао,
Па он јунак у воду скочио,
И за лађу рукам' дофатио;
Маче Иван, да потопи Турке,
Но се Турци преврнут' не даду,
Већ тргоше ноже од појаса,
На лађу му прсте окидоше;
Таде Иван воду подронио;
Кад при крају бјеше долазио,
На врх воде главу износио;
Но је јунак Шикмановић Вуко,
Од образа танку пушку пали,
И Ивану срце опалио,
Иван паде у дно воде ладне.
Па ондолен Турци отидоше,
Под Жабљак се бјеху увозили,

И ту Суљу ножа извадили,
И онђе му душа испанула.[11])

128 23.

Мујо Хркотић и Божовићи

(из црне горе).

Кад утече Хркотићу Мујо,
Кад утече из села Стијене,
Посијече три Стијењанина,
Војеводу Мекина Синана,
И делију Сточков-Радована;
Он отиде Спужу на крајину,
На сараје на Мећикућића.
Ту се бјеше јунак потурчио,
Па се Мујо пред Турцима фали,
Да ћ' изгубит' Радојев-Савића
И војводу Пејов-Радована.
Оно зачу Радојев-Савићу,
Па окупи браћу Божовића,
Међу њима јунак говорио:
„Хо'те, браћо, да се покоримо,
„Да врнемо на Стијену Мујa,
„Да му нашу браћу опростимо."
Таде рече Мекића Чокета:
„Чујете л' ме, браћо Божовићи!
129 „Ја ви дајем Божу вјеру тврду,
„Теке дође на Стијену Мујо,
„То ћу јутро дизат' из Стијене;

[11]) Ово је све истинска истина: а и у осталијем Црногорскијем пјесмама више је историје, него поезије.

„Но ако сте браћа од освете,
„Да дајемо мито у Тураках,
„Не ћемо л' му изгубити главу.“
Па ондолен књигу направише,
Послаше је Спужу на крајину
А на име Спушку капетану:
„Ходи, Туре, да се састанемо!“
Кад Турчина књига допанула,
И он виђе, шта му књига каже,
Окупио све Мећикућиће,
И поведе уз Копито Турке,
Па засједе шњима у Пржине;
А одонуд Савић с Божовић'ма
Па се пита Савић с капетаном:
„Знаш ли, Туре, твога добра баба?
„Ка' ни оци бјеху пријатељи,
„Ходи и ми да се познајемо;
„Издај мене Хркотића Муја,
„Узми блага колико ти драго.“
Кад то чуо Спушки капетане,
Издаде га, ријеч не чинио.
Па с' ондолен бјеху раздвојили,
А отиде Савић с Божовић'ма,
И западе на Ив' Милетића.
А кад сјутра дан и зора дође,
Сву дружину санак преварио,
До сокола Радевић-Шћепана,
Кад погледа друмом зеленијем
Али иде Хркотића Мујо,
Напусти га Радевић-Шћепане,
Не ће будит' друга ни једнога,
Но упали сјајна џефердара,

Те погоди Хркотића Муја;
За то Мујо ни хабера нема,
Но упали бијелу латинку,
Ал' му пуста огањ не прифати;
Но скочише браћа Божовићи,
И на Муја огањ просипаше,
А припаде Савовић Мушика,
Пос'јече му главу од рамена,
И узеше с Турчина ођело,
Па одоше здраво на дворове.

24.

Почетак буне против дахија

Боже мили! Чуда великога!
Кад се ћаше по земљи Србији,
По Србији земљи да преврне

II[a], 179. — *О Почетку Србске буне против' Дахія 1804. лѣта.* — 2, 438. хћаше. — 5. ни су. — 15. сташе светцы. — 20. хваташе. — 38. ухвати. — 40. 409. хвата. — 42. Београдцы. — 46. Мехмед (тако свуда *х*). с' њиме. — 51. Београду (тако свуда *е*). — 51. 315. Станбол. — 54. чудніе. — 56, 75. 170, 301, 388, 406, 411, 432, 497, 540, 561, 603. пакъ — 61. похваташе. — 62. небесне. — 63, 87. послѣдка. — 74. нејма. — 84, 88, 175. Очже. — 114, 115, 359, 360. арачъ. — 118. њинове. —122. донела. — 135. њиново, — 138. грѣхоту. — 151. Вако наши. — 156. тко. — 162. ни гдье. — 167. незна ни еданъ говорит'. — 171. с' кньигомъ говорити. — 233. одъ цїела. — 245. Остружњице. — 248. хачжи (тако свуда *х*) Руфїма. — 258. крхата. — 268. гдье. — 283. да у нѣга гледамъ. — 309. Мїхайла. — 317. жутїе. — 331 хвала, — 340. махни. — 363. хате поклоняйте. — 366. узъ њи. — 373. све седамъ Дахїя. — 382. тевтишу. — 383. њиновыхъ. — 386. Гротской. —

И да друга постане судија,
131 Ту кнезови нису ради кавзи,
Нит' су ради Турци изјелице,
Ал' је рада сиротиња раја,
Која глоба давати не може,
Ни трпити Турскога зулума;
И ради су Божји угодници,
Јер је крвца из земље проврела,
Земан дош'о, ваља војевати,
За крст часни крвцу прољевати,
Сваки своје да покаје старе.
Небом свеци сташе војевати
И прилике различне метати
Виш' Србије по небу ведроме;
'Ваку прву прилику вргоше:
Од Трипуна до светога Ђурђа
Сваку ноћцу мјесец се ваташе,
Да се Србљи на оружје дижу,
Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
Другу свеци вргоше прилику:
Од Ђурђева до Дмитрова дана
Све барјаци крвави идоше
Виш' Србије по небу ведроме,
Да се Србљи на оружје дижу,

392, 397. Булюкбашу. — 395. нах'е. — 397. Мату. — 401. Гьеру. — 447. поити. — 448, 449. їошт'. — 450. Србльи. — 454. одмах' дозна. — 477. У ноти: Валя да е ово причастїе! — 485. хћеде. — 496. изиде. — 497. своихъ. — 510. кадифу. — 531. мртвыхъ. — 538. каменъ майцы. — 545. предъ ньи. — 548. у сви градски. — 565. У ноти нема: (кажу да). 591. што годь. — 593. нит' са. — 604. свїе. — 627. набрзо. — III⁶, 262. — 162. ниђе. — 245. Остружњице. — 459. јошт.

Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
Трећу свеци вргоше прилику:
Гром загрми на светога Саву
Усред зиме, кад му време није,
Сину муња на часне вериге,
Потресе се земља од истока,
Да се Србљи на оружје дижу,
132 Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
А четврту вргоше прилику:
Виш' Србије на небу ведроме
Увати се сунце у прољеће,
У прољеће на светог Трипуна,
Један данак три пута се вата,
А три пута игра на истоку,
То гледају Турци Бијограци,
И из града сви седам дахија:
Аганлија и Кучук-Алија,
И два брата, два Фочића млада,
Мемед-ага и шњиме Мус-ага,
Мула Јусуф велики дахија,
Дервиш-ага градски таинција,
Старац Фочо од стотине љета,
Све седам се састало дахија
Бијограду на Стамбол-капији,
Огрнули скерлетне бињише,
Сузе роне, а прилике гледе:
„Ала кардаш! Чуднијех прилика!
„Оно, јолдаш, по нас добро није.“
Па од јада сви седам дахија
Начинише од стакла тепсију,
Заграбише воде из Дунава,
На Небојшу кулу изнесоше,

Наврх куле вргоше тепсију,
У тепсију зв'језде поваташе,
Да гледају небеске прилике,
Што ће њима бити до пошљетка.
Око ње се састаше дахије,
Над тепсијом лице огледаше;
Кад дахије лице огледаше,
Све дахије очима вићеше,
Ни на једном главе не бијаше.
Кад то виђе све седам дахија,
Потегоше нацак од челика,
Те разбише од стакла тепсију,
Бацише је низ бијелу кулу,
Низ бијелу кулу у Дунаво,
Од тепсије нек' потрошка нема.
Па од јада сви седам дахија
Пошеташе брижни невесели
Низ Небојшу кулу Јакшићеву,
Одшеташе у каву велику,
Пак сједоше по кави великој,
Све сједоше један до другога,
Старца Фочу вргли у зачеље,
Бијела му брада до појаса,
Пак повика све седам дахија:
„К нама брже, хоџе и 'ваизи!
„Понесите књиге инџијеле,
„Те гледајте, што нам књиге кажу,
„Што ће нама бити до пошљетка."
Потекоше хоџе и 'ваизи,
Донесоше књиге инџијеле;
Књиге гледе, грозне сузе роне,
Дахијама овако говоре:

„Турци, браћо, све седам дахија!
„'Вако нама инџијели кажу:
„Кад су 'наке бивале прилике
„Виш' Србије по небу ведроме,
„Ев' од онда пет стотин' година,
„Тад' је Српско погинуло царство,
„Ми смо онда царство задобили,
„И два влашка цара погубили:
„Костантина насред Цариграда
„Украј Шарца, украј воде ладне,
„И Лазара на пољу Косову;
„Милош уби за Лазу Мурата,
„Ал' га добро Милош не дотуче,
„Већ све Мурат у животу бјеше,
„Док ми Српско царство освојисмо,
„Онда себи везире дозива:
„Турци браћо, лале и везири!
„Ја умријех, вама добих царство,
„Него ово мене послушајте,
„Да вам царство дуговјечно буде:
„Ви немојте раји горки бити,
„Веће раји врло добри буд'те;
„Нек је харач петнаест динари,
„Нек је харач и тридест динари;
„Не износ'те глоба ни пореза,
„Не износ'те на рају биједа;
„Не дирајте у њихове цркве,
„Ни у закон, нити у поштење;
„Не ћерајте освете на раји,
„Што је мене Милош распорио,
„То је срећа војничка дон'јела:
„Не може се царство задобити,

„На душеку све дуван пушећи;
„Ви немојте рају разгонити
„По шумама, да од вас зазире,
„Него паз'те рају к'о синове,
„Тако ће вам дуго бити царство;
„Ако л' мене то не послушате,
„Већ почнете зулум чинит' раји,
„Ви ћет' онда изгубити царство. —
„Цар умрије, а ми остадосмо,
„И ми нашег цара не слушасмо,
„Већ велики зулум подигосмо:
„Погазисмо њихово поштење,
„Свакојаке б'једе износисмо,
„И на рају глобе навалисмо,
„И грijоту Богу учинисмо.
„Сад су 'наке постале прилике,
„Сад ће нетко изгубити царство,
„Не бојте се краља ниједнога,
„Краљ на цара ударити не ће,
„Нити може краљевство на царство,
„Јер је тако од Бога постало;
„Чувајте се раје сиротиње;
„Кад устане кука и мотика,
„Биће Турком по Медији мука,
„У Шаму ће каде проплакати,
„Јера ће их раја уцв'јелити.
„Турци браћо, све седам дахија!
„Тако наши инџијели кажу,
„Да ће ваше куће погорети,
„Ви дахије главе погубити;
„Из огњишта прониħ' ће вам трава,
„А мунаре попаст' паучина,

136 „Не ће имат' ко језан учити;
„Куд су наши друми и калдрме,
„И куда су Турци пролазили
„И с коњскијем плочам' задирали,
„Из клина ће проникнути трава,
„Друмови ће пожељет' Турака,
„А Турака нигде бити не ће.
„Тако књиге инџијели кажу."
Кад то чуше сви седам дахија,
Све дахије ником поникоше,
И преда се у земљу поглаше,
С књигом не зна нико бесједити,
Ни како ће књизи отказати.
Старац Фочо подавио браду,
Па је б'јелу са зубима гризе,
Ни он не зна с књигом бесједити,
Већ се и он томе послу чуди;
Не пониче Фочић Мемед-ага,
Не пониче, већ јунак покличе:
„Дишер море, хоџе и 'ваизи!
„Мол'те Бога и језан учите
„Сваки данак а све по пет пута,
„Не брин'те се нама дахијама:
„Док је нама здравља и памети,
„И док нам је Биоградског града,
„Ми смо кадри управити градом,
„Око града сиротињом рајом.
„Кад краљеви на нас војштит' не ће,
„Како ће нам раја досадити,
„Кад нас има у седам дахија,
137 „У свакога по магаза блага?
„Каква блага? Све мека дуката,

„А све пуста блага лежећега;
„У нас, браћо, четири дахије,
„Аганлије и Кучук-Алије,
„И у мене и Мула-Јусуфа,
„У свакога има пуста блага
„Небројена по двије магазе;
„Нас четири када устанемо,
„Устанемо на ноге лагане,
„А магазе с благом отворимо,
„Просућемо рушпе по калдрми,
„На дукате покупити војску;
„Нас четири велике дахије
„На четверо разд'јелити војску,
„На четверо к'о четири брата,
„Поћи ћемо из нашега града
„Кроз нашије седамн'ест нахија,
„Исјеч' ћемо све Српске кнезове,
„Све кнезове, Српске поглавице,
„И кметове што су за потребе,
„И попове Српске учитеље,
„Само луду ђецу оставити,
„Луду ђецу од седам година,
„Пак ће оно права бити раја,
„И добро ће Турке послужити.
„Док погубим кнеза Палалију
„Из лијепа села Бегаљице,
„Он је паша, а ја сам субаша.
„Док погубим и Јована кнеза
138 „Из Ландова села маленога,
„Он је паша, а ја сам субаша.
„И Станоја кнеза из Зеока,
„Он је паша, а ја сам субаша.

„Док погубим Стеву Јаковљева
„Из Лијевча гн'језда хајдучкога,
„Он је паша, а ја сам субаша;
„И Јована кнеза из Крснице.
„Док погубим до два Чарапића
„Из потока Б'јелог од Авале,
„Кој' су кадри на Врачар изићи,
„У Биоград Турке затворити,
„Они с' паше, а ја сам субаша.
„Док погубим Црнога Ђорђија
„Из Тополе села поносита,
„Који с Бечким тргује ћесаром,
„Он је кадар сву џебану купит'
„Од бијела града Варадина,
„И оружје, што је за потребе,
„Он је кадар на нас завојштити,
„Он царује а ја субашујем.
„Док погубим протопоп' Николу
„Из лијепа села Ритопека,
„Он пашује, а ја субашујем.
„Док погубим Ђорђија Гузоњу
„И његова брата Арсенија
„Из лијепа села Жељезника,
„Кој' је кадар Топчидер затворит';
„Док погубим протопопа Марка
„Из лијепа села Оструженице,
139 „Он је паша, а ја сам субаша,
„Док погубим до два игумана,
„Аџи-Ђеру и Аџи-Рувима,
„Који знаду злато растапати
„И са њиме ситне књиге писат',
„Нас дахије цару опадати,

„Око себе рају сјетовати,
„Они паше, а ми смо субаше.
„Док погубим Бирчанин-Илију,
„Обор-кнеза испод Међедника,
„Ево има три године дана,
„Од како се врло посилио:
„Кудгођ иде, све кр̈ата јапе,
„А другога у поводу води;
„Он буздован о ункашу носи,
„А бркове под калпаком држи,
„Он Турчину не да у кнежину,
„Кад Турчина у кнежини нађе,
„Топузом му ребра испребија,
„А кад Турчин стане умирати,
„А он виче на своје хајдуке:
„„Море, слуге! тамо пашче бац'те,
„„Ђе му гавран кости наћи не ће,“
„А кад нама порезу донесе,
„Под оружјем на диван изиђе,
„Десну руку на јатаган метне,
„А лијевом порезу додаје:
„„Мемед-ага, ето ти порезе,
„„Сиротиња те је поздравила,
„„Више теби давати не може.“
„Ја порезу започнем бројити,
„А он на ме очима стријеља:
„„Мемед-ага! зар ћеш је бројити?
„„Та ја сам је једном избројио;“
„А ја више бројити не смијем,
„Већ порезу украј себе бацим,
„Једва чекам, да се скине б'једа,
„Јер не могу да гледам у њега;

„Он је паша, а ја сам субаша.
„Док погубим кнеза Грбовића
„Из лијепа села Мратишића,
„Он је паша, а ја сам субаша.
„Док погубим и Алексу кнеза
„Из лијепа села Бранковине,
„И Јакова брата Алексина:
„Цар и ћесар кад се завадише,
„Код ћесара обрштери бише,
„И носише од злата кашкете,
„Попл'јенише све Турске паланке,
„Поробише, ватром попалише,
„Цар и ћесар кад мир учинише,
„А они се цару предадоше,
„И код цара кнезови посташе,
„Млоге Турке цару опадаше,
„Седам паша, што су опаднули,
„Опаднули, па их поморили;
„Они паше, а ми смо субаше.
„Док погубим кнеза Тавнавскога,
„Из Љутица Станка обор-кнеза;
„Док погубим кнеза Мачванскога,
141 „С Богатића Мартиновић-Лазу,
„Он је паша, а ја сам субаша.
„Док погубим кнеза Поцерскога,
„С Метковића Ружичић-Мијајла,
„Он је паша, а ја сам субаша.
„Док запалим Рачу украј Дрине,
„И погубим Аџи-Мелентија,
„Кој' је иш'о преко мора сињег,
„Те је влашку ћабу полазио,
„Пак се узгред у Стамбол свратио,

„И од цара ферман излагао
„За стотину жутијех дуката,
„Да власима богомољу гради,
„Да је гради за седам година,
„Начини је за годину дана,
„Ево има шест година дана
„Како зида покрај цркве куле,
„А у куле набавља џебану
„И по мраку топове привлачи;
„Видиш, јолдаш, да се нечем' нада!
„Пак ћем' онда заћи кроз нахије,
„Те исјећи све Српске кметове.
„Како би нам раја додијала?“
Све дахије на ноге скочише,
Мемед-аги сви се поклонише:
„Фала јолдаш, Фочић-Мемед-ага!
„Твоја памет пашовати може,
„Ми ћемо те пашом учинити,
„Тебе ћемо свагђе послушати.“
Старац Фочо поче говорити:
142 „Нуто момка! и нуто памети!
„С којом р'јечи на пашалук сједе!
„Узми синко, Фочић-Мемед-ага,
„Узми сламе у бијелу руку,
„Мани сламом преко ватре живе:
„Ил' ћеш ватру са тим угасити,
„Или ћеш је већма распалити?
„Ви можете, и Бог вам је дао,
„Тако силну покупити војску,
„И пођ' ћете, синко, кроз нахије;
„Једног кнеза преварит' можете
„И на вјеру њега домамити;

„Своју ћете вјеру изгубити,
„Једног посјеч', а два ће утећи,
„Два пос'јеци, четири одоше,
„Они ће вам куће попалити,
„Ви дахије од њих изгинути.
„Ал' ви тако немојте радити,
„Него мене старца послушајте:
„Ја сам глед'о у нашем инџилу,
„Ово наше дуго бити не ће,
„Него ће се пром'јенити царство,
„Већ се, синко, подобрите раји:
„Од харача раји отпустите,
„Нек је харач, к'о што Мурат рече;
„Проћите се глоба и пореза;
„С кнезовима ви се побратите,
„Кнезовима ате поклањајте,
„Кметовима осредње парипе,
„С поповима у дослуку буд'те,
143 „Не би л' и ми уз њих преживљели,
„Јера наше дуго бити не ће.
„А што ће вам више пусто благо?
„Да мељете, изјест' не можете.“
Ал' говори Фочић Мемед-ага:
„Мој бабајко, не слушам те стари.“
То изрече, а на ноге скочи,
И за њиме остале дахије,
Пак на граду бацише топове,
На дукате покупише војску,
Њи четири велике дахије:
Аганлија и Кучук-Алија,
Мула-Јусуф, Фочић Мемед-ага,
На четверо разд'јелише војску,

Њи четири, к'о четири брата,
Пак на граду отворише врата,
И одоше с војском по тефтишу
Кроз њихових седамн'ест нахија.
Првог Српског кнеза преварише:
Домамише кнеза Палалију
И у Гроцкој њега погубише;
И Станоја кнеза из Зеока
Преварише, па га погубише
У његову двору бијеломе.
Преварише Марка Чарапића,
Преварише, те га погубише;
И Гагића Јанка буљубашу
Из Болеча села маленога;
Погубише кнеза Теофана
Из Орашја Смедеревске на'је;
144 Та и кнеза Петра из Ресаве,
Преварише Мата буљубашу
Из Липовца близу Крагујевца,
Те и њега млада погубише.
Моравцима цркви допадоше;
И ту Аџи-Ђера погубише,
А Рувима у град опремише,
И у граду њега погубише.
Мемед-ага у Ваљево дође:
Грбовић се бјеше осјетио,
Па Грбовић на страну побјеже,
А дође му обор-кнез Алекса,
И дође му Бирчанин Илија,
Обојицу вата Мемед-ага,
Бијеле им савезао руке,
Па их води на мост Колубари;

А кад виђе обор-кнез Алекса,
Да ће Турци оба погубити,
Тад' он рече Фочић-Мемед-аги:
„Господару, Фочић-Мемед-ага!
„Поклони ми живот на мејдану,
„Ево теби шесет кеса блага."
Мемед-ага говори Алекси:
„Не могу те, Алекса, пустити,
„Да ми дадеш и сто кеса блага."
Ал' бесједи Бирчанин Илија:
„Господару, Фочић-Мемед-ага!
„Ево теби и сто кеса блага,
„Поклони ми живот на мејдану."
Вели њему Фочић Мемед-ага:
145 „Не будали, Бирчанин-Илија!
„Тко би горског упустио вука?"
Мемед-ага викну на џелата,
Џелат трже сабљу испод скута,
Те Илији одсијече главу;
А Алекса сједе на ћуприју,
Па овако поче говорити:
„Бог убио сваког ришћанина,
„Који држи вјеру у Турчину!
„Ах Јакове, мој рођени брате!
„Ти не држи вјере у Турцима,
„Ђе с' удесиш, удри се с Турцима."
Још Алекса говорити шћаше,
Али џелат говорит' не даде,
Трже сабљу, одс'јече му главу.
Када до два кнеза погибоше
На ћуприји насред Колубаре:
Кнез Алекса, Бирчанин Илија;

Аџи-Рувим насред Биограда,
Једног дана, а једнога часа:
Виш' њих јарко помрчало сунце.
Мемед-ага конаку похити,
Не би л' још ког Срба застануо.
Да још бира ђеког да пос'јече.
Ал' кад Срби жалост опазише,
Из чаршије на мах побјегоше,
Мемед-аги ниједан не дође.
Кад то виђе Фочић Мемед-ага,
Одмах позна, да горе уради,
И одмах се бјеше покајао,
146 Ал' се веће доцкан покајати,
Већ повика дванаест делија,
И Узуна свога кавеџију:
„Чујете ли, моји соколови!
„Брзо добре коње посједните,
„Пак трчите у село Тополу,
„Не би л' Црног погубили Ђорђа:
„Ако ли нам сад утече Ђорђе,
„Нека знате добра бити не ће.“
Кад то чуше дванаест делија,
Одмах добре коње посједоше,
И пред њима Узун кавеџија.
Отидоше у село Тополу
У суботу уочи нећеље;
На освитак нећељи дођоше
Прије зоре и бијела дана,
И Ђорђијне опколише дворе,
Ударише с обадвије стране,
А са двије стране повикаше:
„Изиђ' амо, Петровићу Ђорђе!“

Тко ће љута змаја преварити?
Тко ли њега спаваћива наћи?
Ђорђе се је јунак научио
Прије зоре свагда уранити,
Умити се и Богу молити,
И попити по чашу ракије:
Бјеше Ђорђе прије уранио
И отиш'о у доње подруме.
Када виђе око куће Турке,
Он се њима јавити не ћеде.
147 Јави им се млада Ђорђијница:
„Да Бог с вама, Турци, ноћас био!
„Шта тражите овђе у то доба?
„Ђорђе сада пред кућом бијаше,
„Ту сад бјеше, пак некуд отиде,
„А ја не знам, куд је отишао.“
А то Ђорђе и гледа и слуша.
Кад је Ђорђе избројио Турке,
Чашу попи, а пушку потпраши,
Узе доста праха и олова,
Па изиђе својему обору
Међу своји дванаест чобана;
А кад дође, чобане избуди,
И овако чобанима рече:
Браћо моја, дванаест чобана!
„Устаните, обор отворите,
„Из обора ишћерајте свиње,
„Нека иду, куда коме драго;
„А ви, браћо, мене послушајте,
„И шарене пушке потпрашите;
„Ако Бог да, те се оно стече,
„Што сам данас радит' наумио,

„Честите ћу вас све учинити,
„Оковати у сребро и злато,
„А у свилу обућ' и кадиву."
Сви чобани једва дочекаше,
Ишћераше свиње из обора,
Пак шарене пушке потпрашише,
На мах они за Ђорђем пођоше.
Оде Ђорђе право своме двору,
148 А кад Турке с чобанима виђе,
Онда Ђорђе овако говори:
„Чујете ли, дванаест чобана:
„Сваки јако глајте по Турчина,
„Ал' немојте пушака метати,
„Докле моја најприје не пукне,
„Ја ћу гледат' Узуна Мемеда,
„Виђећете, што ћ' од њега бити."
То изрече Петровићу Ђорђе,
Земљи паде, пушци огањ даде,
Пуче пушка, остат' пуста не ће;
Ђе је глед'о, Ђорђе погодио,
Мртав паде Узун са кулаша.
Кад то виђе дванаест чобана,
На мах пуче дванаест пушака,
Мртви паде онђе шест Турака,
Шесторица на коњма побјеже.
На мах Ђорђе викну по Тополи,
Те сакупи још'те више друштва,
Све по трагу Турке пођераше,
До Сибнице села дођераше,
И ту Турци у хан побјегоше,
Ками мајци да остати могу!
Ту их Ђорђе опколи са друштвом,

Па он викну у село Сибницу,
Сибничани сви му долећеше:
Ту се саста стотина јунака,
На мах Србљи хана запалише,
И тројица Турак' изгорјеше,
А тројица пред њих истрчаше,
149 И Србини сва три погубише.
На све стране Ђорђе књиге посла
У свих градских седамн'ест нахија
На кметове селске поглаваре:
„Сваки свога убијте субашу;
„Жене, ђецу у збјегове кријте."
Кад то чуле српске поглавице,
На мах они послушаше Ђорђа:
Сви скочише на ноге лагане,
Припасаше свијетло оружје,
Сваки свога убише субашу,
Жене, ђецу у збјег одведоше.
Кад је Ђорђе Србље узбунио
И с Турцима веће завадио,
Онда Ђорђе прође кроз нахије,
Па попали Турске карауле,
И обори Турске тефериче,
И удари на Турске паланке,
Све паланке он Турске попали,
Женско, мушко, све под мач удари,
Тешко Србље с Турцима завади.
Турци мисле, да је раја шала,[12])

[12]) Кад су Србљи први пут дошли на Шабац (1804), онда (кажу да) су Турске жене у Шапцу пјевале:

„Подигло се неколико влаха,
„И понели у тиквици праха,

Ал' је раја градовима глава;
Уста раја к'о из земље трава.
У градове сађераше Турке;
Трчи Ђорђе од града до града,
И грађане свагђе довикује:
„Чујете ли, ви Турци грађани!
„На градов'ма отворајте врата,
„Између себе дајте зулумћаре,
„Ак' хоћете мирни да будете,
„Да градова цару не кваримо:
„Јер ако их ви дати не ћете,
„Између себе Турке зулумћаре,
„Те градове раја начинила,
„Градила их по девет година,
„Кадра их је за дан оборити
„И са царем кавгу заметнути;
„А када се с царем завадимо,
„Да устане сви седам краљева,
„Да нас мире, помирит' нас не ће;
„Бићемо се, море, до једнога."
Тад' грађани сузе пролеваху,
И Ђорђији 'вако говораху:
„Бег-Ђорђије, од Србије главо!
„Даваћемо штогод раја иште,
„Не кварите царевих градова,
„Ни са царем замећите кавге,
„Ми даћемо Турке зулумћаре."
Па грађани устадоше Турци,
На градов'ма отворише врата,

„Да освоје Шабац од Турака;
„Они мисле, да је Шабац шала,
„Ал' је Шабац Биограду глава."

Између себе дају зулумћаре,
151 Зулумћаре изјелице Турке,
Предају их у Србињске руке.
Боже мили и Богородице!
Када Срблји докопаше Турке
Зулумћаре у бијеле руке,
Па их сташе Срблји разводити
Преко поља без свијех хаљина,
Без ћурака и без антерија,
Без сарука у малим капама,
Без чизама и без јеменија,
Голе, босе топузима туку:
„Море, баша! кам' пореза наша?“
У по поља Ђорђе сабљу вади,
Зулумћарске одсијеца главе.
А кад Ђорђе исијече Турке,
Исијече Турке зулумћаре,
Онда Ђорђе у градове уђе;
Што би Турак' по градов'ма б'јелим,
Што би Турак' за сјече, ис'јече;
За предаје што би, то предаде;
За крштења што би, то искрсти.
Кад је Ђорђе Србијом завлад'о,
И Србију крстом прекрстио,
И својијем крилом закрилио
Од Видина пак до воде Дрине,
Од Косова те до Биограда,
'Вако Ђорђе Дрини говорио:
„Дрино водо! племенита међо
„Између' Босне и између' Србије!
„Наскоро ће и то време доћи,
152 „Када ћу ја и тебека прећи
„И честиту Босну полазити!“

25.

Опет то из Црне горе

Фала Богу, фала великоме!
Од како је свијет настануо
Такви зулум није постануо,
Што постаде земљи Шумадији,
Шумадији и земљи Србији
Од Тураках од Бијограђанах,
Од четири Турачке дахије:
Од Алије и Кучук-Салије
И Турчина Салим-муселима
И Османа брата Салимова,
А с њима субашах пет стотинах:
Тирани су рода хришћанскога,
По Србији тешки зулум граде,
По Србији и по Шумадији:
Ђегођ Срба богатога наше,
На срамоту узимаху благо,
И то Срби опростити ћаху.
153 Али Турци више јаде граде:
Ђегођ наше Срба богатога,
У Србина добра коња свога,
Узимљу га Турци без динара,
Узимљу га, паре му не дају,
И то Срби опростити ћаху.
Него Турци виши зулум граде:
Ђегођ наше гласита јунака
И на Срба добра џефердара,
Узимљу га Турци без динара,

Узимљу га, паре му не дају,
И то Срби опростити ћаху.
Али Турци виши зулум граде:
Ђегођ наше доброга јунака
Од Србије али Шумадије,
Свакојему посјекоше главу,
И то Срби опростити ћаху.
Него Турци виши зулум граде:
Ђе нађоше храброга витеза,
На вјеру га прикучују Турци,
Тер му нове муке ударају
На колац му душу истрзају,
И то Срби опростити ћаху.
Али Турци виши зулум граде:
Јер све иду по конаках Турци,
Иду силни четири дахије,
Собом воде башах пет стотинах
По Србији и по Шумадији,
Пак ће нађу Срба зенћилога,
Њему дођу на конаку Турци,
154 Тер их рани од Митрова дана
До весела дана Ђурђевога,
Рани добро и коње и Турке,
Друкчије му бити не могаше,
Још му љубе на срамоту љубу,
И то Срби опростити ћаху.
Него Турци виши зулум граде:
Ђегођ наше лијепу ћевојку
Ал' невјесту скоро доведену,
Љубе Турци на срамоту лице,
Док свакојој лице обљубише,
И ту жалост Срби опрашћаху.

Али Турци виши зулум граде:
Има пуно триста ђевојаках,
Вјерене су ал' не привјенчане,
Свакојзи је чедо под појасом,
Што су клети оградили Турци,
То жалосни Срби опрашћаху.
Него Турци виши зулум граде:
На срамоту попадије љубе
У нећељу, кад попови служе.
Фала Богу да је вићет' коме
Тешке муке од душманске руке
Од Турчина Српског душманина!
Зла зулума, гори нема рашта,
Већ Србима живовања нема.
Дигоше се четири дахије
И с њима субашах пет стотинах,
Сву Србију земљу обредише,
Најпослиј ед под Тополом доше,
Поред б'јеле војводине куле,
Поред куле Петровића Ђура,
Починуше под Тополом Турци
На широке зелене ливаде,
Ал' Ђорђија два весеља гради:
Брата жени а сестру удаје;
Јована је брата оженио
Испод Саве из касабе тврде
Милом шћерцом Саве од Посавја;
А удаје Јелу сестру драгу
За некога попа Мркоњића;
У кулу је хиљада сватовах,
Тер у кули пију вино ладно,
Пјесме пију и весеље граде,

Под кулом је коло ђевојаках,
Тер веселе пјесме извођаху,
Међу њима војводина Јела,
Мила сестра из Тополе Ђура,
Уз њу стоје два ручна ђевера.
Ал' да видиш војводину Јелу,
Колико је красна и угледна!
Све је коло главом надвисила
И дивнијим красом покрасила;
На њу сјаше свила и кадифа
Од врх главе до зелене траве;
На грло јој три струке ђердана,
Колико је грло у ђевојке,
Што јој није ђердан уфатио,
Би јој стала рука од хајдука.
Ал' да видиш Салим-муселима!
156 Он дофати танкога дурбина,
Обрати га војводиној кули,
И угледа коло ђевојаках
Под бијелом војводином кулом
И у коло војводину Јелу,
Пак Турчину очи преграбила,
Но да вели Салим-муселиме,
Он Осману брату говораше:
„О Османе, брате од матере!
„Доведи ми војводину Јелу,
„Да јој лице под чадором љубим.“
Ал' му тако Осман одговара:
„Прођ' се, брате, Салим-муселиме!
„Прођ' се врага и ђевојке младе,
„Ми смо страшни зулум учинили
„По Србији и по Шумадији,

„Опрашћају Срби за невољу,
„А ти знадеш, мој брате рођени!
„Баш црнога из Тополе Ђура,
„Пак ти Ђуро опростити не ће,
„Но ће прије изгубити главу,
„Пак ни тебе добро бити не ће.“
Ал' Османа Салим прекорио
И тешку му ријеч бесједио:
„О Османе, грђи од ђевојке!
„Доведи ми војводину Јелу,
„Доведи је, да јој љубим лице;
„Ако ли је ти довести не ћеш,
„Доиста си гори од ђевојке.“
Скочи Осман на ноге лагане,
157 Пак закрочи на свога гаврана,
Обрати га војводиној кули;
А кад дође под бијелом кулом,
И ту коло ђевојаках нађе,
Међу њима војводину Јелу,
Код ње стоје два ручна ђевера,
Турски ага Божју помоћ зваше,
Одговара коло ђевојаках:
„Бог и с тобом, аго Шумадијнски!“
Ал' говори Туре Осман-ага:
„Је ли тестир, лијепе ђевојке!
„Је ли тестир у коло играти?“—
„Тестир ти је, ага, зашто није?“
Још овако говоре ђевојке:
„Немој нама зулум учинити,
„Играј, Туре, колико ти драго.“
Скочи Осман са коња гаврана,
Дофати се кола ђевојаках,

Доброга се дофатио друга,
Баш за руку војводину Јелу,
Два пут колом Осман обратио,
Трећом Јелу за руке повуче,
Примаче је до коња гаврана,
Пак је бачи на гаврана свога.
То гледаху два ручна ђевера,
Ах нека их, црн им образ био!
То нијесу биле мушке главе,
Но су грђи од сваке ђевојке.
Скочи Осман, посједе гаврана,
Добро бјеше Јелу прикучио,
158 Прикучио тер је придржава,
Пак пођера низ Тополу вранца,
Код Селима под чадором дође,
Даде Јелу Сали-аги своме,
Пак је ага пољубио дивно,
И даде јој Поцерску ракију,
И даде јој купу од ракије,
Да башама послужи ракију;
Пак им служи војводина Јела.
Како коме коју чашу дава,
Сваки Јелу међу очи љуби;
Али вели војводина Јела:
„О за Бога, аге Шумадијнске,
„Ако могу свјема бити слуга,
„Ја не могу свјема бити љуба.“
Ал' говори Салим-муселиме:
„А не бој се, војводина Јело!
„Ти никоме љуба бити не ћеш
„Нако мене Салим-муселиму,
„А ни мени дуго бити не ћеш,

„Но док сване и огране сунце,
„Тадер ћу те двору отправити,
„Да те воде кићени сватови,
„Да те воде, јал' како ти драго.“
Ал' изиде војводина љуба
На прозоре од бијеле куле,
Пак погледа коло ђевојаках,
Играју ли коло наоколо,
Али кола никаквога нема,
Ни весеља имаху ђевојке,
159 Него роне сузе од образа,
А ни Јелу вићет' не могаше,
Пак се јаду била досјетила,
Тер дофати танкога дурбина,
И разгледа Турске чадорове,
Ту лијепу заву угледала,
Ђе Турцима служаше ракију,
А просипље сузе од образа.
Листо трчи војводина љуба
Код својијех хиљаду сватовах,
Пак Ђорђију кори господара:
„О Ђорђије, весеље ти црно!
„Тебе Турци сестру одведоше.“
Ал' кад зачу Петровићу Ђуро,
Скочи Ђуро, ка' да се помами,
Пак припаса сабљу о појасу,
За појас му седам самокреса,
Седам грла, четрнаест зрна,
И у руке лати џефердара,
За њим Јован Петровићу пође,
И он узе од боја оружје:
За појас му двије пушке мале,

А у руке везена шишана
Полећеше пјешке на ногама,
Сви сватови двору остадоше,
А Ђорђија под шатором пође
За Јованом братом од матере,
Пак Турцима Божју помоћ зваху.
„Бог и с вама, из Тополе Ђуро!“
Ал' говори Петровићу Ђуро:
„Богом брате, Салим-муселиме!
„Пушти мене моју сестру драгу,
„Немој њојзи нагрдити лице,
„На поклон ти моја остра ћорда,
„И даћу ти мога џевердара,
„А такога у Србију нема.“
На то Турчин не окреће главу.
Опет кумѝ војевода Ђуро:
„О Турчине, Салим-муселимѐ!
„Пушти Јелу, не грди јој лице,
„А даћу ти мога џефердара,
„И даћу ти моју оштру ћорду,
„И даћу ти добра коња мога,
„А такога у Србију нема.“
На то Турчин не окреће главу.
Ал' му трећом Ђуро говораше:
„О Турчине, Салим-муселиме!
„Пушти Јелу, не грди јој лице,
„Све ти дајем, што ти обећајем,
„И даћу ти коња Јованова
„И на коња пуни товар блага,
„Све цекина жутога дуката.“
Одговара Салим-муселиме:
„Прођ' с' од мене из Тополе Ђуро!

„Благо није ни сребро ни злато,
„Но је благо, што је срцу драго;
„А сад Јелу тебе дати не ћу,
„Док не сване и не гране сунце,
„Доклен Јели не обљубим лице;
„Ни тадер је тебе дати нећу,
161 „Но некакву попу Мркоњићу,
„Да је води, ал' како му драго.“
Ал' се Ђуро љуто насрдио,
Пак окрену пушкў џефердара
На Турчина Салим-муселима,
Џефердар му ватру прифатио,
Не погоди Салим-муселима
Но Османа брата Салимова,
Дернуше га двије синџирлије
У повије међу очи двије,
Саломи му чело на четверо;
Сали-ага вади пушке мале,
Да погуби из Тополе Ђура,
Обије му ватру прифатиле,
Не погоди из Тополе Ђура,
Но Јована брата војводина,
Живо му је срце изгорио;
Ђуро вади седам самокреса,
У Турски их шатор обратио,
И живу му ватру прифатише:
Ту је седам ага погубио,
Пак је Ђуро сабљу извадио,
На Салима загон учинио,
Ал' је Салим коња уграбио,
Пак узјаха на коња лабуда,
Тер побјеже пољем низ Тополу,

Ђорђија се на муку видио,
Ал' ево ти војводине Јеле:
Османова уграбила вранца,
До Ђорђије тер га провођаше.
162 Ал' да видиш Петровића Ђура!
Кад појаха Османова вранца,
За Салимом у пољеру пође,
Тер га ћера низ Тополу равну
С голом сабљом у десници руци.
Колико се Салим препануо!
Брже бјежи војводиној кули,
Еда би га скапулала кула
И у кулу кићени сватови.,
Да би њему живот опростио,
Пак је б'јелу кулу уграбио,
А под кулом коња оставио,
Тер утече у бијелу кулу,
Он утече међу сватовима;
У то дође војевода Ђуро,
Пак пред кулом оставио вранца,
Брзо трчи у бијелу кулу
С голом сабљом у десницу руку;
Ал' кад дође на врата од куле,
Ту је свога находио баба,
Ђе од куле затворио врата,
Да сачува Салим-муселима.
Но Ђорђија тако говораше:
„Петре бабо, отвори ми врата!
„Да погубим душманина мога."
Ал' га стари Петар закумио:
„Сине Ђуро, ако Бога знадеш!
„Не изгуби Салим-муселима,

„Опрости му живот на мегдану.“
Ал’ овако Ђуро бесједио:
163 „Петре бабо, отвори ми врата,
„Јере ће ти нестанути главе.“
Тако њему Петар одговара:
„Немој, синко, војевода Ђуро!
„Јована си брата осветио,
„И доста си јада учинио,
„То ти Турци опростити не ће.“
Колико се најадио Ђуро!
Јер не хоће отворити врата,
Тер не може срцу одољети,
У Ђура се срце ражљутило,
Зубом шкрипну, иза гласа викну:
„Петре бабо, отвори ми врата,
„Јер ће твоја нестанути глава.“
Не ше Петар отворити врата,
Ногом махну војевода Ђуро,
Ногом махну, тер саломи врата,
Своме бабу одас’јече главу.
А кад виђе Салим-муселиме
Да је Ђуро оца погубио,
Бјежи Турчин проз бијелу кулу,
Пак искочи проз пенцер од куле,
Тако му је враг на помоћ био,
Тер под кулом коња находио,
Пак лабуда коња окрочио,
[illegible] утече низ Тополу равну,
А за њим је Петровићу Ђуро
На пустога вранца Османова
С голом сабљом у бијелу руку.
Утекоше низ Тополу Турци,

Побјегоше стојну Биограду,
С њиме бјежи Салим-муселиме,
И Тополу Турци оставише.
То је било, кад се је чинило,
Ни ту био нит' оком видио,
Но сам чуо, ђе ми други кажу.
Турчин не ће, ако те не може,
Србин вели: „Да ако ме не ће!“
Сад велимо, да се веселимо,
О Ђорђија, свијетла ти ћорда!
Који знадеш за част и поштење,
И остави спомен вјековити,
Да се знаде, куд си пролазио.

26.

Бој на Чокешини

Полећеше два врана гаврана
Са врх Цера изнад Чокешине
Крвавијех кљуна до очију
И крвавих ногу до кољена;
Салећеше у богату Мачву,
Те падоше насред Прњавора
На бијеле Крсманове дворе,
Баш Крсмана кнеза Вуичића.
Ту излази љуба Крсманова,
Излазила, па је говорила:
„Ја два врана, два по Богу брата!
„Јесте л' скоро са Цера планине?
„Јесте л' вид'ли цркву Чокешину

Ш[6], 286. — 43. попаднула.

„И у цркви славна игумана,
„Игумана Аџи-Костантина?
„Јесте л' вид'ли Ћурч'ју арамбашу,
„Који чува страже од Турака
„С његовије триста и три друга,
„Да не буде робља из Поцерја?
„Јесте л' вид'ли мога господара,
„А Крсмана кнеза Вуичића?
„Јесте л' вид'ли Ваљевца Јакова,
„Та Јакова Српског комендата?
„Је ли дош'о Ваљевац Јакове?
„Је ли дош'о и довео војску?
„Је л' колико војске у Јакова?
„Отиш'о је Крсман пред Јакова,
„Да дочека војску Јаковљеву,
„Под Јаковом коња да привати.
„Ће је Крсман? Вода г' однијела!
„Што с' не нађе код својега двора?
„Турска ћу се назвати робиња
„За живота њему и за здравља;
„Мене Турци јесу додијали
„Свако вече двору долазећи,
„Свако вече и свако ми јутро,
„Не могу им ватре надавати,
„Ја како ћу љеба нам'јесити,
166 „Како ли ћу воде нанијети?
„Сви питају, куд је Крсман ош'о,
„А ја јадна казати не смијем.
„Јуче су се пушке испуцале,
„Сву је Мачву тама попанула:
„Није тама ода зла времена,
„Ни година што родити не ће,

„Већ је тама од пра' пушчанога.“
Ал' бесједе двије тице вране:
„О госпођо, Крсманова љубо!
„Ради бисмо добре казат' гласе,
„Не можемо, већ каконо јесте:
„Ми смо јутрос са Цера планине,
„А јуче смо ваздан почивали
„На бијелој цркви Чокешини;
„Виђели смо Аџи-Костантина,
„Костантина, славна игумана,
„Ће Србиње јунак причешћује
„Без канона и без испов'једи:
„Јер Србиње на бој опремаше,
„Заклиње их крстом и законом,
„Да брат брата у боју не изда;
„И вид'ли смо Курч'ју арамбашу
„С његовије триста и три друга,
„Који чува страже од Турака,
„Да не буде робља од Поцерја;
„И вид'ли смо Ваљевца Јакова,
„У Јакова није млого војске,
„Нема више већ триста Србова,
„И четири с њиме арамбаше:
167 „До два брата, два Недића млада:
„Димитрије и с њим Глигорије;
„Треће бјеше Дамњан Кутлишанац,
„А четврто Дамњановић Панто;
„Сва четири јесу једнолика,
„Једног раста, а једног погледа,
„Једне ћуди, а једне помисли;
„На њима је рухо једнолико:
„Чиста свила до земље спушћена,

„А кадифа у крaћем скројена,
„Све оружје у злато облито,
„У рукама пушке једнолике,
„Једног арча, од дванаест драма,
„На глави им капе кадифлије,
„Златнеките бију по појасу;
„Једној мајци, сви ти су једнаци!
„Када дође Ваљевац Јакове,
„Када дође и доведе војску,
„Под Јаковом Крсман коња прими,
„Добра коња крилата ђогата:
„Како дође Ваљевац Јакове,
„Како дође и доведе војску,
„Те се Јаков саста са Ћурчијом,
„У образ се они пољубише,
„Ал' за здравље питат' се не ћеше,
„Веће одма кавгу заметнуше:
„Вако рече Ћурч'ја арамбаша:
„„Та Јакове, Српски комендате!
„„Оћеш, болан, више довест' војске?
„„Ако л' не ћеш више довест' војске,
168 „„Ја се први с Турци бити не ћу:
„„Јер ја нисам дрво врбовина,
„„Кад пос'јеку, да с' омладит' могу,
„„Па да будем врба, к'о и била,
„„Већ Ћурчија горски арамбаша,
„„Кад пос'јеку, омладит' се не ћу;
„„Ја сам јунак душу огр'јешио
„„И уз часне посте омрсио,
„„У Љешници три ноћи ноћио,
„„И три дана по њојзи одио,
„„Док сам Турску уводио војску,

„„С Турцима сам мрсно вечерао,
„„Вечерао мрсно и ручао,
„„С Турцима сам иш'о у џамију,
„„Турски клањам, Српски Бога молим;
„„У Турака много има војске:
„„Седам хиљад' и триста Турака.
„„И пред војском до два серашћера:
„„Дервиш-ага из града Зворника,
„„Ножин-ага од села Маоче;
„„Па сам чуо, што говоре Турци:
„„Турци веле, да Поцерје робе,
„„Да запале цркву Чокешину,
„„Да погубе Аџи-Костантина.“
„Ал' беседи Ваљевац Јакове:
„„Ти Ћурчија, један пржибабо!
„„Ни стари ти четовали нису,
„„Већ чували краве по Срнјему.[13])
„„Ласно ти је, море, бабе пржит'
„„У поноћи, кад нико не види,
„„Ал' је мучно међан дијелити
„„У по подне св'јетў на видику:
„„Не ћу, море, више купит' друштва,
„„С ово брата дочекаћу Турке.“
„Истом они у ријечи бише,
„Кренуше се Турци из Љешнице:
„Бубњи бију, а свирале свире
„Сва се земља испод Цера тресе,
„Право Турци иду Чокешини.
„Кад то виђе Ћурч'ја арамбаша,
„Он докопа пушку по средини,

[13]) Ћурчија је био родом из Срнјема из села Босута.

„Обазре се рече три ријечи:
„„Моја браћо, до триста другова!
„„Ко ће са мном, нека иде за мном:
„„Ја се први с Турци бити не ћу.“
„Што бијаше огња пламенита,
„Са Ћурчијом оде у планину.
„Кнез Мијајло Ружичић пошао
„Из лијепа села Метковића,
„И он води три хиљаде војске;
„Кад Мијајло опази Ћурчију,
„Ће Ћурчија струже уз планину,
„Препаде се Ружичић Мијајло,
„На мах своју распустио војску:
„„Моја браћо и моја дружино!
„„Кад Ћурчија бјежи у планину,
„„Нема данас боја са Турцима,
„„Ви бјежите сваки своме двору,
„„Да се сваки код свог двора нађе.“
„Ту Мијајло распустио војску.
„Чича Јаков остаде пред црквом
„Су својијех три стотине друга,
„Су четири своје арамбаше;
„А игуман Аџи-Костантине
„Није требе да с' у боју деси:
„Костантин се игуман уклони;
„А чича се Јаков препаднуо,
„Посједнуо крилата ђогата,
„Голу сабљу држи у рукама,
„Па дружини 'вако говораше:
„„Браћо моја, три стотине друга!
„„Да црквену затворим' авлију,
„„Да бусије себе поградимо,

»»Па да овђе дочекамо Турке.«
»Ал' бесједе два брата Недића:
»»Чича Јашо! што си полуђео?
»»Ми нијесмо једне женске главе,
»»Под затвором женски да помремо,
»»Па да цркву крви обојимо,
»»Да костима цркву потрусимо,
»»Већ хајдуци, убојни јунаци,
»»Што замећу по крајини кавгу
»»Између' цара и између' краљева;
»»Да идемо, да сретемо Турке,
»»Да се далек' с њима побијемо,
»»Ђе је свему св'јету на видику.«
»То рекоше, па се послушаше,
»Сви шарене пушке потпрашише,
171 »Па Недићи напријед пођоше,
»А за њима Дамњан Кутишанац,
»За Дамњаном Дамњановић Панто,
»А за Пантом дружина остала.
»Чича Јаков на ђогату јаше,
»Голу сабљу у рукама носи,
»Иде вићет', побит' како ће се.
»На далеко сусретоше Турке,
»Повисоко од бијеле цркве,
»Виш' Врањевца дубока потока,
»На високу брду голетноме,
»Ђе Љешници јесте на погледу:
»Слушај, госпо, ко заврже кавгу:
»Два Недића бусије не траже,
»Већ падоше оба на кољена,
»А обадва пушке оборише,
»Обје пукле, остаће им пусте.

„Бого мили, чуда големога!
„Ђе два брата, два Недића млада,
„Погодише у Турској ордији
„До два брата, два Турчина млада,
„Оба брата извр Вуковија,
„Оба брата, оба барјактара,
„Оба па'ше, ногом не макоше,
„Барјаци им пусти остадоше;
„Земљи паде Дамњан Кутишанац,
„Земљи паде, пушци огањ даде,
„И он уби у Турској ордији
„Из Зворника Асан-барјактара,
„Асан паде, барјак му остаде;
172 „Земљи паде Дамњановић Панто,
„Земљи паде, пушци огањ даде;
„Пантелија уби у ордији
„Из Брчкога Глибан-барјактара,
„И он паде, ни ногом не маче.
„На ма пуче од триста Србова,
„На ма пуче триста џевердана,
„Мртвих паде за триста Турака;
„Од Турака седам хиљад' пуче,
„Магла паде од неба до земље,
„Нит' се види неба ни облака
„Од онога праха пушчанога.
„Боже мили! срца слободнога
„У два брата, два Недића млада!
„Ђе с Турцима заврголе кавгу,
„Триста Срба са седам хиљада:
„Два Србина уд'риш' на педесет,
„Четворица на стотину Турак',
„Осморица на двјеста Турака.

„Бој чинише пуно и за млого,
„Ја у дану пуно седам сата;
„Све разбише Турке на буљуке.
„Сташе Турци натраг узмицати,
„Рањенике Јањи проносити;
„Ев' Турцима индат придолази,
„Недићима нико ни откуда,
„Ђе је срећа, ту је и несрећа;
„Кад се седам навршило сата,
„Ев' Недићи рана допадоше:
„Пребише им Турци обојици
173 „Из пушака ноге до кољена;
„Оба сјела један до другога,
„Они вичу, рек'о б' вино пију,
„Око себе Србадију рабре,
„Пушке пуне, на Турке бацају.
„Ђе је срећа ту је и несрећа:
„У Недића нестаде џебане,
„А не могу на ноге устати,
„Да потраже по друштву вишека,
„Већ из гласа сташе дозивати:
„„О дружино, браћо Србадијо!
„„Није ли се у ког догодило
„„Ја вишека, да нама докучи:
„„Празне су нам пушке у рукама,
„„Још видимо према себе Турке;
„„У кога се вишек' догодило,
„„За вишек му ево по жут дукат,
„„Ако му се и то мало чини,
„„За вишек му ево десет дукат'.“
„Доста злата, ал' џебане нема.
„Стаде викат' један до другога,

„Ни у једног није се десило;
„А то Турски шпијуни зачуше,
„Отрчаше, Турцима казаше,
„Да ј' у Срба нестало џебане.
„Кад то чуше до два серашћера,
„Ножин-ага и с њим Дервиш-ага,
„Од појаса сабље повадише,
„Издалека Турке повратише,
„И на силу Турке нађераше:
174 „„Јала кардаш, јуриш на душмана!
„„У душмана нестало џебане.“
„Кад ли, болан, Турци јалакнуше,
„На Србиње јуриш учинише!
„Ту се Србљи покорити не ће,
„Већ се бране и празним пушкама;
„Изломише пушке на седморо,
„Ев' тукући око себе Турке;
„А кад танке пушке изломише,
„Сваки Србин вата по Турчина,
„Како који докопа Турчина,
„Сваки паде по Турчину своме:
„Сваки Србин мори по Турчина,
„А Србина по двадест Турака.
„Погибоше два Недића млада,
„И погибе Дамњан Кутишанац,
„И погибе Дамњановић Панто,
„Погуби га Дервиш од Зворника:
„Дервиш-ага Панту долећео,
„Удари га сабљом изненада,
„У једном му одсијече главу,
„Пантелија оста на ногама,
„Глава паде у траву пред тело,

„Мртва глава са земље говори:
„„Ти си, Дедо, ј**у ми ти нену!
„„Јер ме тако из преваре тучеш?“
„Сви се Турци онда зачудише,
„Та што рече мртва Српска глава.
„Ту погибе за триста Србиња,
„А Турака Јањи донесоше
„Пет стотина, онђе укопаше,
„Вергијаша ни носили нису.
„И данаске стоји коштурница
„Од Србаља и још од Турака
„Виш' Врањевца дубока потока
„На високу брду голетноме;
„Та знаће се њино разбојиште,
„Док је Цера и Видојевице
„И на небу сунца и мјесеца.
„Ће Недићи јесу погинули
„У суботу на светог Лазара
„Пред Ристово пред цвјетоносије.
„Чича Јаков на ђоги утече
„Стрампутице путем пријекијем;
„А Ћурчији 'вако говораше:
„„Ej Ћурчија, да те Бог убије!
„„Јер ме данас издаде Турцима?
„„Ако Бог да и срећа од Бога,
„„Ти се не ћеш наносити главе,
„„Наносити, за ту пријевару.“
„И што рече Јаков, не порече.“

176 27.

Узимање Ужица

Санак снила Кучукова када,
Чудан санак, а у чудан данак,
У суботу у очи нећеље,
Ће Ужице тама попанула;
Крчагово ружом процавтило
Пола плавом а пола црвеном,
Вију вуци на Терезијама,
Са Татинца лајаше лисица,
Нешто пуца са малих Крушчица,
Уз Ћетињу муње сијевају,
На Забучју орли пролијећу,
Понајвише орли крсташићи,
И међ' њима тица кукавица.
Кад се била из сна пробудила,
Она оде млада на чардаке,
Те казује Кучук-Заим-аги,
Шта је млада у сану видила;
Но јој вели Кучук-Заим-ага:
„Зло си снила, горе ће ти бити:
„Што Ужице тама попанула,
„То ће Срби града освојити;
177 „Што је поље ружом процватило,
„Пола плавом а пола црвеном,
„То су, кадо, крстати барјаци;
„А под њима бијели чадори,
„Под чадоре Српске поглавице
„Пију вино и бистру ракију,
„Сутра јуриш хоће на Ужице.
„Што су вуци на Терезијама,

„Оно јесте Ваљевац Јакове
„И са њиме Ваљевска нахија.
„Са Татинца што лаје лисица,
„Оно јесте Лазаре Мутаве
„И са њиме Гружа и Морава.
„А што пуца са малих Крушчица,
„Оно јесте Милан од Бруснице
„И са њиме Рудничка нахија;
„Они вуку убојне топове,
„Шњима наше обаљују куле.
„Уз Ћетињу што с'јевају муње,
„Оно јесте од Тополе Ђорђе
„И са њиме ломна Шумадија.
„У Забучју орли што пролећу,
„Понајвише орли крсташићи,
„Оно јесте Ужичка нахија
„И са њоме ломно Драгачево
„И пред њима обор-кнез Алекса.
„А што кука тица кукавица,
„Оно јесте прото Милутине
„Та од Гуче села питомога;
„Са њим кажу тридесет попова
178 „И тридесет црни калуђера,
„Те се моле Богу без престанка,
„Не би л' нашег освојили града.“

28.

Бој на Салашу

Вино пију три Српске војводе
У богатој и поносној Мачви,

II[a], 202. — *О битки Српской с' Турцыма на Салашу (у Мачви) 1806. мѣсеца Марта.* — 4. Херићева.— 16. по-

У лијепу селу Метковићу,
А код двора Петра Ерићева:
Прво бјеше Српска војевода
Катић Јанко из села Рогаче
Од Космаја гн'језда соколова;
А друго је војвода Вуица
Из Азање сниже Смедерева;
А треће је Српска војевода
Чупић Стојан змају из Ноћаја;
С њима пије до двјеста Србина,
Ту Србина без коња не бјеше,
Већ све Срби на коњма добријем,
На хатима, а под миздрацима.
Ја када се напојише винца,
179 Те им винце изиђе у лице,

напише вїнца — 33. вѣрный слуга. — 48. Мехмед (тако и даље са *x)*. — 61 Булюкбаша. — 52, 265. своіне. — 59. ухватише. — 77, 110, 122, 168, 183, 187, 201, 224, 247, 280, 284, 297, 374, 424. 434. пакъ. — 85, 174, 215. нейма. — 213. мени. сутри. — 117. сутра. — 118. грѣхоте. — 120, 266, 419 гдье. — 126.моїе. — Србала. — 153, хатима. — 162, 262. халакаю. — 166. хоћете ли. — 173 176, 214. стаїе. — 178. хвала. — — 184 тѣло, — 18[. добрїе. — 208, 213. препаднути. — 224. хайдемо. — 226, 296. помоћъ иде. — 229, 255. црвенїе. — 266 музовнїе. — 265. Ива овога стиха: Веће виде гдье су ябанлїе. — 267. жели — 274. нитко. — 285. хайте. — 298. неймашъ. — 299. хћели.— 314. шћеше.— 321. Уметъ и.— 325. Арамбаша.— 332 себи. — 343. поменуо.— 344. У ноти'.... было е врло скривїо, и была е заповѣстъ изишла... пакъ с' е тимъ случаемъ... 372. хћеде да се коня. — 381. сах'та. — 385, допадную. — 387. їошт'.. — 419. У ноти: Те године мѣсеца Авфуста погинуо е на Митарскомъ полы. — 428. Бога ти милога. — 435. хвали. — 444. У ноти: Изъ Богатића. — III[6], 299. — 154. Кано.

А ракија приче говорити,
Поче им се Чупић туговати:
„Ах мој брате, Јанко и Вуица!
„Тешко су ми Турци додијали,
„Јер сам, браћо, на крајини лутој,
„Украј Дрине, украј воде ладне,
„Пак ми Мачву из преваре краду,
„Не могу се с њима удесити,
„А да ми се с њима удесити,
„Волио би нег' царево благо,
„Да ја видим, чија јесте Мачва,
„Чија јесте, чија л' ће остати;
„То би сада, браћо, највољео. —“
Истом Чупић у ријечи бјеше,
А стражарче долеће са страже,
Вјерна слуга Јуришића Станка,
Иза Батра, са села Салаша,
Гологлаво бјеше, без обуће,
Без обуће и без дуге пушке;
Од шумскога трња одерано,
Грознијем се сузам' упрљало;
Војводама када оно дође,
Оно њима Бога не назива,
Већ овако њима проговара:
„Жље га сјели, три Српске војводе!
„Жље га сјели и вино попили!
„Ви пијете и попијевате,
„Сиротиња у невољи цвили:
„На Мачву вам Турци ударише,
„Седам хиљад' и триста Турака,
„И пред њима Мемед-капетане
„Од Зворника града бијелога,

„Бијела му брада до појаса;
„Буљугбаша Јуришићу Станко
„Са својијех седамдесет друга,
„Шћаше јунак да узбије Турке,
„И на Турке огањ оборише,
„Пуче пушак', од Јуришић-Станка,
„Пуче пушак' седамдесет равно,
„Од Турака седам хиљад' пуче:
„Ми не знасмо један за другога,
„Ко л' погибе, ког' ли уватише,
„Ко л' утече, који ли остаде,
„Нит' знадосмо, куд се ђеде Станко.
„Еле Турци Мачву прегазише,
„Поробише Совљак и Глоговац.
„Тко је вама коње набавио?
„Тко је вама чоху порезао?
„Тко ли вам је поков'о оружје?
„Разма јадна сиротиња раја,
„Пак с Турцима рају завадисте,
„И Турцима сада издадосте;
„Што чините? да вас Бог убије!
„Што чините, јер се не бијете?
„Не бијете, јал' се предајете?«
„Кад то чуо Чупићу Стојане,
У руци му пуна чаша вина,
Пуна му се чаша задесила,
Од ешка му задрктала рука,
181 Па испусти чашу на синију
(Нит' се разби нит' се проли вино),
А пљесну се руком по кољену,
Под кољеном скерлет чоха пуче,
И бијела кожа на кољену;

На руци му три златна прстена,
Та сва три му цркла на прстима;
Чупић Стојан грозне сузе проли:
У Стојана нема млого друга,
Разма цигле двије вјерне слуге,
Једно бјеше Сићићу Маринко,
А друго је Шуманац Васиљу;
Стојан викну двије вјерне слуге:
»Слуге моје! брже коње ваше.«
А он скочи, припаса оружје,
Собом Стојан до мркова дође,
Па мркову притеже колане,
Притеже му четири колана,
А и пету ибришим-тканицу,
Узду врже, на мркова сједе;
Око њега двије вјерне слуге.
'Вако Чупић рече са мркова:
»Браћо моја, Вуица и Јанко!
»Будите ми данас у невољи,
»Да идемо дочекати Турке.«
А Вуица гледну на Катића,
Катић Јанко у земљу преда се,
Јер Катићу мило не бијаше
Бој заметат' у земљи незнаној
С мало друштва, а с млого Турака,
182 Друштва мало, а и то невјешто,
Не познаје стаза ни богаза,
Проли сузе Чупићу Стојане,
Сузе проли, па опет говори:
»Браћо моја, Вуица и Јанко!
»Будите ми данас у невољи,
»Данас мене, ја ћу сјутра вама;

„Ил' ви пошли ил' не пошли, браћо,
„Ја ћу један ударит' на Турке,
„Под срамотом овом остат' не ћу,
„Мрет' ми данас или мрети сјутра,
„Волим прије о мање гријоте.“
Кад погледа војвода Вујица,
Та ће Чупић грозне сузе лије,
Вуици се врло ражалило,
Па он скочи на ноге лагане,
И Чупићу овако говори:
„Побратиме, Чупићу Стојане!
„Нека знадеш, ја те издат' не ћу
„Са мојијех сто педесет друга;
„Ко те изд'о, издало га љето!
„Бијело му жито не родило!
„Стара њега мајка не вијела!
„Њим се мила сестра не заклела!“
Пак Вуица викну на дружину:
„А на ноге, моји соколови!
„Брзо своје коње опремајте.“
Вујо оде до коња алата,
Притеже му четири колана,
А и пету ибришим-тканицу,
183 Узду врже, сједе на алата,
Око њега сто педесет друга:
Ту се Вујо и Стојан састаше
Срамота се Јанку учинила,
Да он јунак од друштва остане,
Да остане и да их издаде,
Веће и он на ноге устаде,
И долеће до коња ђогата,
До ђогата гриве окнивене,

Притеже му четири колана,
А и пету ибришим-тканицу,
Узду врже, на ђогата сједе,
Око њега педесет момака.
Три војводе заједно пођоше,
Три војводе као три сокола,
А за њима до двјеста Србина
На атима и под миздрацима,
Коно сродно јато голубова;
Боже мили, да лијепе киге!
С Метковића села полећеше,
Пак Богатић село прелећеше,
У Клијење село долећеше,
А кад бише у село Клијење,
Чупић Стојан гледну испод руке,
Ал' му Совљак огњем горијаше,
А по њему Турци алакају.
Онда Чупић 'вако проговори:
„Браћо моја, Вуица и Јанко!
„И ви браћо, дв'је стотине Срба!
„Оћете ли, да се послушамо:
„Да ми добре коње одјашемо,
„Па да с коња збацимо теркије,
„Да ми добрим коњма облакшамо:
„Да колане коњма притегнемо;
„Брзо ћемо с' ударит' с Турцима:
„А немојте жалити теркија,
„Ја сам чуо од старијех људи:
„Онђе нема нигда старјешине,
„Старјешине, ни да судит' може,
„Који није кадар платит' вина
„У механи за потребна друга;

„Вала Богу! и Бог ми је дао,
„Ако Бог да, те здраво будемо,
„Теркије ћу вама допунити,
„И хоћу вас вином напојити;
„Ако л' који у бој погине,
„Тражићу га, па га саранити,
„Л'јепо ћу му тело опојати."
Кад то чуло дв'је стотине Срба,
Сви Стојана одмах послушаше,
Па с добријех коња одсједоше,
Позбацаше са коња теркије,
И колане коњма притегоше,
Пак на добре коње усједоше,
Потекоше путем пријекијем,
На Салашко поље истрчаше.
А кад они на друм изиђоше,
Турци прошли друмом широкијем,
Прошли Турци у богату Мачву,
Око пута преко поља равна
На плочама траву одадрли,
Ал' се још'те повратили нису.
Кад је Стојан саглед'о друмове,
Опет оњe уставио друштво,
Па он својој дружини говори:
„Браћо моја, Јанко и Вуица!
„И ви браћо, дв'је стотине Срба!
„Ја сам ноћас лијеп сан уснио,
„Нека знате, наш ће мејдан бити,
„Ако Бог да, добићемо Турке,
„Само, браћо, држ'те се јуначки:
„Немојте се, браћо, препанути;
„Видите ли то Салашко поље,

„Колико је дуго и широко,
„Кад се Турци с плијеном помоле,
„Све ће поље собом закрилити,
„Ви се, браћо, препанут' немојте;
„Ја сам чуо од старијех људи:
„Нема смрти без суђена дана,
„Ни јунака без првога брата;
„Нека знате, ја ћу бити први;
„Већ овако да се послушамо:
„Око главе саруке завијте,
„А по Турски сабље припашите,
„И по Турски коње разиграјте,
„Да се Турци далек' не осјете,
„Нас је мало, а млого Турака;
„Па ајдемо право међу Турке,
„Ко нас гође види од Турака,
„Свак ће мислит', њима индат иде;
186 „А када се с Турцим' изм'јешамо
„Да сви, браћо, Бога поменемо,
„А по једну пушку избацимо,
„Више пушак' немојте бацати,
„Већ тргните сабље од појаса,
„Да кроз Турке јуриш учинимо,
„Пак да Турке одмах рас'јечемо,
„Рас'јечемо Турке на буљуке,
„Нека не зна један за другога;
„Тако ћемо Турке забунити.
„Јоште, браћо, да вам ријеч кажем:
„Извадите дрвене чутуре,
„Напијте се Поцерске ракије,
„Зарад' срца и зарад слободе."
Кад то чуло дв'је стотина Срба,

Сви по Турски главе замоташе,
А по Турски сабље припасаше,
Пак тргоше дрвене чутуре,
И стадоше све два и два пити;
Чупић трже дрвену чутуру,
На он пије са два побратима.
По једном се пићем обредише,
А по другу пити започеше,
Ал' се Турци пољем помолише.
Колика је сила у Турака!
Све су поље собом закрилили,
Они гоне плијен од Совљака:
Седам хиљад' бијелих оваца,
Пет хиљада црвенијех коза,
Три хиљаде крава музовнијех,
187 Шест стотина Мачванских волова;
Стоји блека овац' за јањцима,
Стоји мека јањац' за овцама,
Века стоји коза за јарићи,
А јарића дрека за козама;
Стоји рика крава за теладма,
А телади мека за кравама;
Бука стоји Мачванских волова,
Не познају својијех чобана,
Види стока ће ће путовати,
Паке жали свога завичаја;
А за њима Турци алакају.
Виче Турчин један до другога:
„Лакше, Мујо, не умори марве.“ —
„Хоћу, Усо, а да како не ћу;
„Далеко је Дрини путовати,
„Бојати се Чупића Стојана.“

Турци мисле, нико их не слуша,
Чупић слуша, пак сузе прољева,
Та од јада гледајућ' очима,
Како Турци Српски плијен гоне
(У звјерки би срце препукнуло,
А камо ли у живу јунаку!)
Па говори Чупићу Стојане:
„Видиш, брате, Јанко и Вуица!
„Видите ли сиротињског пл'јена!
„Тко б' остао под овом срамотом!"
Па он сарук на очи намаче:
„Ајте за мном, како који може."
Сви саруке на очи нам'коше,
188 А по Турски копља окренуше,
И по Турски коње разиграше,
Пак сви шуте, ништа не говоре,
Већ одоше на сусрет Турцима:
Најнапријед Стојан на мркову,
За Стојаном Вујо на алату,
За Вуицом Јанко на ђогату,
А за Јанком дв'је стотине Срба.
А када их Турци опазише,
Они мисле, њима индат иде,
Па овако њима говораху:
„Вала, кардаш, немаш куда амо;
„Што смо ћели, то смо учинили;
„Овђе вама не има исета."
Србљи шуте, ништа не говоре,
А када се с Турци изм'јешаше,
Изм'јешаше, пак се познадоше,
Тад' сви Србљи Бога поменуше,
А на Турке огањ оборише;

Од Србаља дв'јеста пушак' пуче,
Мртвих паде за двјеста Турака;
Од Турака седам хиљад' пуче,
Паде магла од неба до земље,
Нит' се види неба ни облака,
Виш' њих јарко помрчало сунце
Од пушчаног праха и олова:
Али Срблји, старе мејданџије,
Више пушак' метати не шћеше,
Већ тргоше сабље од појаса,
И кроз Турке јуриш учинише,
189 Растиснуше Турке на буљуке
Као вуци бијеле јагањце,
Да не знаде један за другога,
Тко ли гине, тко ли задобива.
Турци вичу: „Умети Мухамед!"
Срблји вичу: „За вјеру ришћанску
„И за славу имена Српскога!"
Кад се двије ударише војске,
Црнобарац Станко харамбаша
На даништу бјеше крај Салаша
С побратимом Нинковић Јовицом
И са побром Латковић Јованом;
Кад стадоше сабље сијевати,
Станко срцу одољет' не може,
Веће они с даништа скочише,
Сваки себе уби по Турчина,
Пак на Турске коње усједоше,
И по пољу Турке поћераше.
Када виђе Чупићу Стојане
Ја у боју Црнобарца Станка,
Чупић њему 'вако проговори:

„Бе аферим, Црнобарац-Станко!
„Да си синоћ мог брата убио,
„И да си ми дворе запалио,
„Та све би ти данас опростио,
„Нити би те игда прекорио;
„Проклет био, тко ти споменуо!
„Кад си Србљу тако у помоћи.“ [14])
Да се коме стати нагледати,
Како Српске сабље сијевају,
Мртве Турске главе зијевају!
Ту не оста Србљин у дружини,
Који Турске не одс'јече главе,
Који по дв'је, који по четири,
Војводама ни броја не има.
С'јече Турке од Рогаче Јанко,
Што би Јанко Турак' оставио,
Дочекује војвода Вујица;
Што б' Вујица Турак' пропустио,
Дочекује Црнобарац Станко;
Што би Станко Турак' промашио,
Дочекује Латковић Јоване;
Што би Јован Турак' оставио,
Дочекује Нинковић Јовица;
Што б' Јовица Турак' пропустио,
Дочекује Чупићу Стојане.
Чупић ради, да гласник не оде:
Сабљом с'јече, а мрковом гази,
Другом руком буздованом туче,

[14]) Станко из Црне баре био је нешто скривио, па побјегао у хајдуке, и била је изишла заповијест, да се не може предати, него да се мора погубити; но тим се случајем предао и остао на миру.

На све стране Чупић посла има,
Јер он жели, да гласник не оде.
Од Србаља нитко не погибе,
Разма једно цигло момче младо,
А ни оно не би погинуло,
191 Али смотри токе на Турчину,
Пак не шћеде коња да се држи,
Већ сјах' с коња да токе добије,
Па га Србљи у боју згазише;
Ет' тако је лудо погинуло!
Од Турака мало ко утече,
Разма један Мемед-капетане
На ђогату коњу виловноме;
Поћера га Чупић на мркову,
Ћераше се преко поља равна,
Ћераше се за пуно два сата:
Нит' му може Мемед измакнути,
Нит' га може Чупић престигнути,
Јер је Чупић коња уморио,
И мрков му рана допануо,
На мркову седам грдних рана,
Још се коњма покорити не ће.
Ал' говори Чупић са мркова:
„Потурицо, Мемед-капетане!
„Обазри се, да се огледамо,
„Да видимо, чија је сад Мачва:
„Ил' је твоја, ил' ће бити моја,
„Чија ли је од старине била.“
Турчин мучи, ништа не говори,
Веће бјежи с главом без обзира.
Опет Чупић њему проговара:
„Јао, курво, Мемед-капетане!

„Ћераћу те Дрини до обале,
„Док те јунак у Дрину не нагнам,
„Ја се тебе оканити не ћу;
192 „Ако ли ми уз Дрину побјегнеш,
„Ћераћу те до града Зворника,
„Да би знао, да ћу погинути,
„Ја те данас оставити не ћу.“
Тад' се Турчин натраг обазрео,
Десну руку на прси метнуо,
Стојану се до седла поклања:
„Богом брате, Чупићу Стојане!
„Поклони ми живот на мејдану;
„Твоја Мачва, и твоја старина,
„Ја се у њу нигда вратит' не ћу;
„Нит' ћу доћи, нит' ћу завојштити,
„Већ ћу с тобом у дослуку бити,
„Држаћу те како брата свога;
„Ако л' би се у њу кад вратио,
„Еда Бог да и Мухамед светац,
„Те ја из ње главе не изнијо!“
(Боже мили, чуда великога!
Ће сам Турчин тада себе прокле)
Ал' се Стојан не би повратио,
Ћер'о би га макар и пјешице;
Али Катић прист'о за Стојаном
На ђогату гриве окнивене,
Па га Катић сустићи не може,
Већ Стојана грлом дозиваше,
Грлом виче, б'јелом руком маше:
„Побратиме, Чупићу Стојане!
„Врат' се амо, Бога ти једнога!
„Пуст' Турчина једног огласника,

„Нека каже Босанском везиру,
193 „Како јесте војску покупио
„Без фермана и без бурунтије
„И без р'јечи цара честитога;
„Па како је поробио Мачву
„(Нек' се вали по Босни каменој),
„Очерао краве и волове
„Очерао и козе и овце,
„Нек' им буле сир и масло купе."
Онда Чупић послуша Катића,
Пак се прође Мемед-капетана,
Поврати се Јанку у Салаша,
Од Турака шићар покупише,
Сиротињски плијен повратише
А Илију Срба саранише.
Од како је гавран поцрнио,
Није змија гују дочекала,
Као Чупић Мемед-капетана
У широку пољу Салашкоме;
Ако ли тко вјеровати не ће,
Нека иде те очима види:
Знати ће се Турска коштурница,
Докле тече сунца и Салаша.

194 29.

Кнез Иван Кнежевић

Војску купи Кулин-капетане
Крајишнике Турке невјернике,
Који драгог Бога не познају,

Забавник за 1820 г., стр. 165. — Народна пјесма о *Кнезу Ивану Кнежевићу* (из преко Дрине из села Попова — имен. Попови) и Добрићком робљу (1086). — 84. утре. — 88 љепши.

Не имају ни вјере ни душе;
Војску води на богату Мачву,
Кудгођ пређе, свуда Србљу прети:
„Ако Бог да, те с' одовуд вратим,
„Хоћу, море, Србље разредити,
„Ви Кулина хоћете познати.“
Ришћанске га мајке проклињаху:
„Тамо ош'о, Кулин-капетане,
„Тамо ош'о, амо не дошао!
Кулин пређе сву Босну поносну,
Семберију земљу па до Дрине,
Дрину пређе, украј Мачве стаде,

104, 109, 152, 156, мени. — 106, 109, 113, 151, 245. теби. — 264. завали. — 268. У ноти:

Мислим да ће свакоме Србљину бити мило још̑те коју ријеч чути о Ивану Кнежевићу.

Из саме се пјесме види, да је он био од старине оборкнез од Бијељинског кадилука, који се зове Семберија (у Зворничкој нахији на лијевом брijегу Дрине). Ја сам га очима мојим виђео 1802-ге године, кад је долазио у Јадар Алибегу Видаићу, брату Капетанпашину. — Он је најприје постао свима познат у Јадру и у Мачви, и у цијелом људству славе и чести вриједан, 1806-те године, кад је то Добрићко робље откупио. Послије тога одма почело му се зло за добро враћати, као што често бива међу људма: те исте године уватио га је познати арамбаша Црнобарац Станко са својим друштвом, и водили га са собом по шуми (као Ређепов арамбаша Гица Старовлашкога кнеза Јову Рашковића, 1812.) док се није откупио, као од ајдука. — 1809-те године, кад су српске војске прешле преко Дрине у Босну, морао је и он са својом кнежином устати на Турке. Тога истог љета, кад Србљи буду несретњи на Каменици (код Ниша), и покварн се сав онај крај до Мораве, онда Црни Ђорђије заповједи, да се војске Српске врате из Босне за Дрину, и само оне оближње нахије да чувају

Поред Дрине улогори војску,
Па Србију зове на предају;
Од Србије нико дођ' му не ће,
Већ Кулина у дубину маме;
Више Кулин путоват' не смије.
Иван-кнеже Семберији глава,
Он Кулину често одлажаше,
Под чадоре принос доношаше,
Не би л' њему Срби мирни били;
И тешко се кнеже додворио,
За свашто се умолит' могаше.
Мудар бјеше Кулин-капетане,
Виђе Кулин, да је кнеже мудар,

границу, а остала сва војска да иде пред Турке на Мораву (као и он што се вратио од Васојевића (с Црногорске границе), и оставивши Сјеницу и Нови Пазар, повукао се за планине); тада је и кнез Иван морао оставити своју баштину и све имање, и с многима другим Прекодринцима доћи у Србију. — До 1813-те године живио је у Мачви доста добро; а 1816-те године чуо сам, да се био намјестио у селу Грабовцу (више Земуна), и да има једно кљусе и таљиге, те с њима заслужује љеб себи и својима. И може бити да онђе још тако живи; ако није већ отишао на истину, или се опет вратио у Србију, како се сад умирило под Господаром Милошем Обреновићем.

Тако је дакле Ивана Кнежевића већ одавно пођерала срећа, као многе поштене и знамените људе на овоме свијету. — Он је у Сријему прошавшије годпна био сиромашнији, него ико у његовој кнежини; а Бог зна, и сад како живи: али Ристос Господ, кад стане свакоме плаћати по свом ђелу, платиће и њему за сва добра, што је коме починио, и накнадиће му за све муке, што је поднијо на овом свијету; а народ Српски, доклегођ својим језиком узговори, пјеваће му име, и с највећим поштовањем и благодарности опоминаће га се.

III⁶, — 316.

Па се Кулин с кнезом побратио:
„Побратиме, оборкнеже Иво!
„Ев' ти јеси Семберији глава,
„А ја јесам над крајином Турском;
„Од сад, кнеже, да се побратимо."
То рекоше, па се побратише.
Иде Иво двору Поповима,
Па кметове Семберске дозива:
„Не бојте се ропства од Кулина."
Оде Иван по својој нахији,
Турској војсци таин да саставља.
А Кулин је Иву преварио,
Једно јутро курва поранио,
По васкрсу пред светога Ђурђа,
С војском оде уз ту воду Дрину;
Каде дође Јадру води ладној,
У Добрићу селу освануо.
Добрићане Србље дозиваше:
„Од'те, море, коње приватајте,
„Праву рају нигда робит' не ћу,
„А с хајдуци како начинимо."
Сви у скупу Добрићани дошли,
Онда Кулин викну на војнике,
196 Турци бритке сабље повадише,
Добрићанске кмете исјекоше:
Седамдесет и четири главе,
Што Србињске исјекоше Турци;
Па Илију кнеза уватише,
И Вилипа попа Добрићкога,
Бијеле им повезаше руке;
А сав Добрић село поробише,
Поробише, ватром попалише,

Заробише триста робињица,
Плијен гоне, а робиње воде.
Савезана и попа и кнеза
Кад ордији Турци дођераше,
Обадва их на коље набише
И ружном их смрти поморише,
Под чадор'ма робље под'јелише.
Ето кнеже из нахије иде,
Таин вуче у Турску ордију
Су својијех дванаест кметова.
Кад се кнеже Турцима прикучи,
Испод руке гледну по ордији,
Ал' се Турска војска ипарала,
Ђе је чадор, ту је и робиња.
Виђе кнеже, да је дошло робље,
Колико је срца милостива,
Трипут пада, па он обумира,
Гледајући јада ев' од робља,
Низ образе грозне сузе лије:
„Нуто, браћо, јада од Србије!
„Неђе Турци јесу преварили,
197 „Те ришћанску славу погазили."
А кад Иван међу Турке уђе,
Утр сузе, па се силом смије,
Турски Турцим' Бога називаше:
„Добро ти сте, Турци, уранили!
„И добар сте ловак уловили." —
„Јесмо, кнеже, не може се љепше."
Каде дође Кулинову кнеже,
Кулинову свилену чадору,
Па му пође руци и папучи,
Па му Турски Бога називаше;

А Кулин му Бога приваташе.
Па се Кулин с мјеста помицаше,
До себе му мјесто начињаше,
Па му пружа каву са шећером;
Ал' се Иван за невољу смије,
И Кулину 'вако говораше:
„Та Кулине, драги побратиме!
„Ни ћу сиђет', ни ћу каве пити,
„Кад си мене тако преварио,
„И без мене ловак уловио;
„Хоћеш мене учинити исе?
„Ја без тебе што сам уловио,
„Све ћу, побро, тебе поклонити."
Ал' бесједи Кулин-капетане:
„Побратиме, оборкнеже Иво!
„Биће тебе исе к'о и мене;
„На поклон ти тридесет робиња."
Кад то чуо Кнежевић-Иване,
198 Пред Кулином у земљу пољуби:
„Вала тебе, Кулин-капетане!
„А на робљу и на дару твоме."
Кад виђеше робиње остале,
Та да Иван може помоћ' робљу,
Све из једног грла процвиљеше,
И до Бога тешко протужише,
Па кроз Турке јуриш учинише,
Ивану се за скут уватише:
„О Иване, и отац и мајко!
„Избављај нас, какогоди знадеш,
„Не пусти нас ти у Турске руке."
Која брати, а која очими.
Иван пође, а робље му не да,

Иван срцу одољет' не може,
Сузе рони, а робиње тјеши:
„Не бојте се, драге сестре моје,
„Ја ћу молит' Србље око себе,
„Не би ли вас како избавили.“
Оде Иван говорит' Кулину:
„О Кулине, драги побратиме!
„Што ћу ти се нешто замолити,
„Хоћеш ли ме, побро, послушати?
„Продај мене свеколико робље,
„Ишти пусто небројено благо.“
Ал' бесједи Кулин-капетане:
„А мој побро, оборкнеже Иво!
„Ти не можеш купит' тога робља:
„Ја ћу искат', што ти дат' не можеш;
„Ти ћеш с робља изгубити главу.“
199 Ал' бесједи Кнежевић-Иване:
„А мој побро, Кулин-капетане!
„Ишти благо све жежено злато,
„Ишти блага, колико ти драго,
„Ти не жали ни мене ни робља.“
Узе Кулин цијенити робље:
„Даћеш, Иво, пет товара блага.“
Иван пред њим у земљицу љуби:
„Побратиме, Кулин-капетане!
„Ево тебе три товара блага,
„Даћеш мене свеколико робље.“
То рекоше, па се погодише.
Узе Кулин бесједит' Ивану:
„Хоћеш, побро, сад водити робље?
„Кад ћеш мене донијети благо?“
Вели њему Кнежевић-Иване:

„Хоћу, побро, сад водити робље,
„Благо ћу ти донијет' послије.“
Бесједи му Кулин-капетане:
„Имаш, побро, тврде јамце за се?“
Ал' бесједи Кнежевић-Иване:
„Ја увијек по три јамца држим:
„Једног јамца Бога великога,
„Другог јамца моју тврду вјеру,
„Трећег јамца: преварит' те не ћу;
„Ако ли ми тима не вјерујеш,
„Ја имадем и друга четири,
„Сва четири господе Турчина:
„Дервиш-агу из града Зворника,
„Мул' Амета више Бијељине,
„И Турскога млада књижевника
„Из џамије млада мујезина,
„Четвртога агу Омер-агу.“
Сва четири ту се догодише,
За Ивана тако с' ујамчише,
Седмог дана да донесе благо.
Онда Иван покупио лађе,
Па он стаде превозити робље,
Турцима се не да превозити;
Каде Иван све превезе робље,
Узја Иван дору помамнога,
Па он оде свом бијелу двору,
А за њиме триста робињица.
Када робље свом двору доведе,
Испред двора посадио робље,
Три товара љеба изломио,
И све јесте робљу разгодио,
Па изнесе вина и ракије,

Нарани их љебом бијелијем,
А напоји вином и ракијом.
Кад је Иван робље напојио,
Онда Иван коња посједнуо,
Па поведе све триста робиња,
Одведе их шеру Бијељини.
Кад доведе Бијељини робље,
На конаке робље наредио,
Па им даје ручак и вечеру;
Слуге Иван посла на све стране
По свој својој земљи Семберији,
А на село свако поручује:
201 „Од свакога двора бијелога
„Нека овђе дође старјешина,
„Која жена јесте удовица
„У својему двору старјешина,
„Нек' и она Бијељини дође;
„И која је жена нероткиња,
„Нек' и она дође Бијељини.“
Кад то чула земља Семберија,
Сва Ивану по ријечи дође;
Кад се свијет слеж' у Бијељину,
Онда Иван по народу пође,
Низ образе грозне сузе лије,
А оваке ријечи говори:
„Ко не има од срца порода,
„Ев' сад може срце отворити,
„Купит' сина или милу ћерцу,
„Своју душу врћи у чистоту,
„Нерођено ј' боље нег' рођено;
„А ко има од срца порода,
„Тај нек купи данас још једнога,

„Једног сина или милу ћерцу
„Зарад' Бога и заради душе;
„Који братац миле сеје нема,
„Сад је може за благо купити,
„Својој души мјесто уватити:
„Откупљујте, моја браћо драга!
„Избављајте те Србињске душе
„А од Турске од нечисте руке.“
Кад то чуше Сембери Србињи,
Одмах сташе куповати робље,
202 А Иван им стаде продавати.
Не ће Иван да цијени робља,
Не би л' прије саставио благо:
Прода Иван триста робињица,
И састави два товара блага,
А трећега саставит' не може:
Трећи товар узајмио блага
Од Омера и од мул' Амета.
А кад Иван саставио благо,
Носи благо Кулин-капетану.
Кад је Кулин опазио благо,
То Кулину врло мило било,
Па Ивану кнезу говорио:
„Вала тебе, Иво оборкнеже!
„Таког кнеза до Стамбола нема.“
Опет Иван Србље сакупио
Пред Бродачку пред бијелу цркву,
Па је Иван Србљем говорио:
„Чујете ли, Србљи, браћо драга!
„Оно робље, што сте куповали,
„Немојте га глади поморити,
„Већ све оно робље распустите,

„Нека иде, куд је коме драго;
„То је, браћо, мала задужбина,
„Откупити робље од Турака,
„Па држати, да код нас робује,
„Већ нек иде, куд је коме драго.“
Кад то чули Србљи свиколици,
Онда они распустише робље,
Оде, робље, куд је коме драго.
203 Благо Иви и Ивиној души!
И то Иви нико не припозна,
Ни Ивану когоди зафали,
А камо ли да Ивану плати.
Иван не ће ни од кога плате,
Ивану ће Ристос Господ платит'
Када Иван буде на истини.

30.

Бој на Мишару

Полећела два врана гаврана,
Са Мишара поља широкога
А од Шапца града бијелога,

II[a], 219. — *О битки Српской с' Турцыма на Мишарском' полю 1806. мѣсеца Августа.* У ноти: Една е пѣсна о Мишарскомь бою печатана у малой пѣснарицы [Види ниже], но будући да е ова са свимъ другчїя (и ово е правый оригиналъ), зато нека се и она напечата. — 4. крвавіе. — 16, 51. до'нѣ. — 25. кои с' е. — 27. араче. — 28. ухватити. — 32. опреміо. — 42. Мачванскіе. — 43. Сербскіе. — 47, 91. птице. — 61. У Гьоргье. — 84. овако говори. — 86, 88. іошт' — 96, 167. Мехмед. — 113. каменъ. — 120, 122. Богата. — 124. ни еси. — 128. хачжи. — 130. Мости. —

Крвавијех кљуна до очију,
И крвавих ногу до кољена.
Прелећеше сву богату Мачву,
Валовиту Дрину пребродише,
И честиту Босну прејездише,
Те падоше на крајину љуту,
Баш у Вакуп проклету паланку,
А на кулу Кулин-капетана;
Како па'ше, оба загракташе.
Ту излази када Кулинова,
204 Излазила, те је говорила:
„Ја два врана, два по Богу брата!
„Јесте л' скоро од доње крајине,

---

135. пакъ. — 139. похваташе. — 140. а ньи. — 188. доле паде. — Ш[6], 326.
I[a], 117:

О смерти Кулин-Капетана,

КОИ Є ПОГИНУО КОД ШАБЦА НА МИШАРСКОМ ПОЉУ 1806 ЉЕТА: КАД СУ СРБЉИ НАД ТУРЦИМА СЛАВНУ ПОБЄДУ ОДРЖАЛИ.

Полетила два врана гаврана
Крвавие кљуна до очию,
И крвави ногу до кољена,
Полетили из Турске ордие
Са Мишара поља широкога.
Одлетили преко Босне славне
Чак далеко на Суву Краину,
Те паднули на биеле дворе,
По имену Кулин-Капетана.
Ял' излази љуба Кулинова,
Маше на ньи своїом десном руком,
Десном руком и златном марамом;
Ал' ни єдан полетити неће.
Тад' говори љуба Кулинова:

„Од Мишара поља широкога
„А од Шапца града бијелога?
„Јесте л' вид'ли млогу Турску војску,
„Око Шапца града бијелога

„Ој Бога вам два врана гаврана
„Од кудасте? од кое ли землье?
„Ни стел' скоро од Сербске краине
„Са Мишара поља широкога?
„Ни сте л' видли мога Господара,
„Господара Кулин-Капетана;
„Єл' већ скоро Сербље покорио
„И сву њину земљу освоио?
„Єли много робље заробио,
„И велики плиен задобио?
„Оће л' скоро бєлу двору доћи,
„И довести младие робиња,
„Све лиепи Сербски дєвојака;
„Да ми дєцу по двору њияю,
„И да служе око бєла двора.
„Оће ли ми доста дотерати
„Лиепие крава Мачванские
„И велики Тамнавски сивуља?
Кад то чуше два врана гаврана,
Єдан гракће, други проговара:
„Ој Бога ми Госпо Кулинова!
„Ми смо синоћ од Сербске краине,
„Са Мишара поља широкога;
„Ради би смо добре донет' гласе,
„Али треба право казивати:
„Видили смо твога Господара,
„Господара Кулин-Капетана;
„Он є юче юриш учинио
„Да разбие Сербље на Мишару
„И да продье граду Београду;
„Али га є срећа преварила,
„Єрбо су га Сербљи дочекали,

„И у војсци Турске поглавице?
„Јесте л' вид'ли мога господара,
„Господара Кулин-капетана,
„Кој' је глава на сто хиљад' војске,

„И сву су му войску разтерали;
„И он ти є юнак погинуо
„Са своием милим побратимом,
„Побратимом Мехмед-Капетаном,
„(Од Зворника града биелога)
„Коино є био десно крило
„Цєле Босне и ньене краине.
„И мисмо им очи повадили,
„И ньинесе крвце напоили.
„Већ ти неће више двору доћи
„Ни довести младие робиньа,
„Нит' дотерат' плиен од Сербие;
„Бритку сабльу твога Господара,
„Каквеоно у свой Босни нейма,
„И остало руо и оруже
„То су биле слуге поние ле
„Да донесу двору биеломе;
„Али су и Сербльи предсєднули
„У Китогу, и све задобили.
„И еноти сада бритке саблье
„У Милоша Поцерског' войводе,
„И личи му льепше бит' неможе,
„Баш канда є за ньега кована.“
Кад то зачу льуба Кулинова,
Баци яглук из деснице руке,
Пак си чупа свое русе косе,
И запєва из грла биела:
„Кара Гьоргье невеселиосе!
„Ой Китоже незелениосе!
„Зашт' погуби мога Господара,
„И остале Босанске юнаке,
„Какве Босна нигда родит' неће.“

„И који се цару затекао,
„Да ћ' Србију земљу умирити
„И од раје покупит' хараче:
„Да ће Црног Ђорђа уватити
„И жива га цару опремити;
„И да ћ' исјећ' Српске поглавице,
„Кој' су кавгу најпре заметнули?
„Је ли Ђорђа цару оправио?
„Је л' Јакова на колац набио?
„Је ли Луку жива огулио?
„Је л' Цинцара на ватри испек'о?
„Је л' Чупића сабљом посјекао?
„Је л' Милоша с коњма истргао?
„Је л' Србију земљу умирио?
„Иде ли ми Кулин-капетане?
„Води л' војску од Босне поносне?
„Иде ли ми, хоће л' скоро доћи?
„Не гони ли Мачванскијех крава?
„Не води ли Српскијех робиња,
205 „Које би ме вјерно послужиле?
„Каж'те мене, кад ће Кулин доћи?
„Кад ће доћи, да се њему надам?«
Ал' бесједе двије тице вране:
„Ој госпођо, Кулинова љубо!
„Ради бисмо добре казат' гласе,
„Не можемо, већ каконо јесте:
„Ми смо скоро од доње крајине
„А од Шапца града бијелога
„Са Мишара поља широкога,
„Вићели смо млогу Турску војску
„Око Шапца града бијелога,
„И у војсци Турске поглавице,

„И вид'ли смо твога господара,
„Господара Кулин-капетана,
„И вид'ли смо Црнога Ђорђија
„У Мишару пољу широкоме;
„У Ђорђија петн'ест хиљад' Срба,
„А у твога Кулин-капетана,
„У њег' бјеше сто хиљад' Турака.
„Ту смо били, очима гледали,
„Кад се двије ударише војске
„У Мишару пољу широкоме,
„Једно Српска, а друго је Турска;
„Пред Турском је Кулин-капетане,
„А пред Српском Петровићу Ђорђе;
„Српска војска Турску надвладала.
„Погибе ти Кулин-капетане,
„Погуби га Петровићу Ђорђе;
„С њим погибе тридест хиљад' Турак';
206 „Изгибоше Турске поглавице,
„По избору бољи од бољега,
„Од честите Босне камените,
„Нити иде Кулин-капетане,
„Нити иде нити ће ти доћи,
„Нит' се надај, нити га погледај,
„Рани сина, пак шаљи на војску:
„Србија се умирит' не може.“
Кад то зачу Кулинова када,
Она цикну како љута гуја,
Па кадуна 'вако говорила:
„Јао врани, да зла тога гласа!
„Још ми каж'те, два по Богу брата!
„Кад сте били, очима гледали,
„Знадете ли још ког по имену

„Поглавара, кој' је погинуо,
„Од честите Босне камените?“
Говоре јој двије тице вране:
„Знамо сваког, госпо Кулинова,
„Сваког знамо, и казат' хоћемо
„Поглавара сваког по имену,
„И ко их је, кадо, погубио:
„Погибе ти Мемед-капетане
„Од Зворника града бијелога,
„Погуби га Милош од Поцерја;
„Пак погибе паша Синан-паша
„Из Горажда са Херцеговине,
„Погуби га Лазаревић Луко;
„Погибе ти Мула Сарајлија,
„Погуби га Чупић код Дреновца;
207 „Погибе ти Асан Беширевић
„У Китогу лугу зеленоме,
„Погуби га попе Смиљанићу;
„Погибе ти Дервентски капетан,
„Погуби га Ваљевац Јакове,
„На Добрави одс'јече му главу.
„Нешто Турак на Саву удари,
„На добријем коњма препловише,
„Утекоше у земљу Њемачку,
„Ками мајци да утећи могу!
„Зачуо их витез Цинцар Јанко,
„И зачуо Лазаре Мутапе,
„Припасаше свијетло оружје,
„Пријеђоше у земљу Њемачку,
„Пак по трагу поћераше Турке;
„Стигоше их на првом конаку,
„Баш на ушћу код воде Босута.

„Истом Турци на конак одјали,
„У Босуту пред бијелом крчмом,
„Али Цинцар из краја повика:
„Стани, Туре! нијеси утекло.
„С друге стране Мутап повикао.
„Кад то зачу Остроч-капетане,
„Лудо д'јете, одмах се препаде,
„Аџи-Мосто на мах обумрије;
„Ту долеће Цинцар са Мутапом,
„Мутап Мосту одсијече главу,
„Цинцар Јанко Остроч-капетану;
„Утече им од Градачца Дедо;
„А ни он им не би утекао,
208 „Ал' у Деда млого пријатеља,
„Па га сакри Њемачка господа.
„Кад згубише Остроч-капетана,
„Ту Србини како мрки вуци
„Од њих пусто одузеше благо,
„И добре им коње поваташе,
„А њих јадне у Саву бацише,
„И овако Сави говорише:
„„Саво водо, валовита, ладна!
„„Ждери, Саво, наше душманине.“
„Посјекоше Остроч-капетана
„У Њемачкој пред бијелом крчмом,
„Не стиде се цара ни ћесара.“
Кад то зачу Кулинова када,
Љуто цвили, до Бога се чује,
Јадикује кано кукавица,
А преврће како ластавица;
Па овако проклињати стаде:
„Бјео Шапцу, не бијелио се,

„Већ у живој ватри изгорјео!
„Јер код тебе Турци изгибоше.
„Црни Ђорђе, да те Бог убије!
„Од како си ти закрајинио,
„Млогу ти си мајку уцв'јелио,
„А љубовцу у род опремио,
„И сестрицу у црно завио:
„И мене си јадну уцв'јелио,
„Јер ми згуби мога господара,
„Господара Кулин-капетана
„Попе Луко, рана допадну̀о!
209 „Јер погуби пашу Синан-пашу,
„Који знаде Босну сјетовати?
„О Милошу, пушка те убила;
„Јер погуби Мемед-капетана,
„Којино је био десно крило
„Ц'јеле Босне и њене крајине?
„О Јакове, да те Бог убије!
„Твоји двори пусти останули!
„Јер погуби Дервент-капетана?
„О. Чупићу, жалости дочек'о!
„Јер погуби мулу Сарајевског,
„Који знаде и цару судити?
„О Китоже, не зеленио се!
„Смиљанићу, не веселио се!
„Јер погуби Бешырева Асу,
„Кога љепшег у свој Босни нема?
„Остаде му злато испрошено;
„О Цинцаре, да те Бог убије!
„Мало јада по Турћији радиш?
„Ја шта тражиш по земљи Њемачкој?
„Јер погуби Остроч-капетана,

„Лудо д'јете, јединца у мајке?“
То говори Кулинова када,
То говори, а с душом се бори;
Доље паде, горе не устаде,
Већ и она црче од жалости.

31.

Бој на Делиграду

Знате л', браћо, јесте л' запамтили?
Кад Крушевац Срби приватише,
Сва се Турска земља усколеба,
Сташе Турци ситне књиге писат',
Те пошиљу један до другога.
Фала Богу! који књиге пише?
Који пише, коме ли их шиље? —
Књиге пише паша Шашић-паша
У Лесковцу на Морави граду,
Пошиље их Скадру на Бојану
Ка ономе Бушатли-везиру,
По имену паши Ибраиму:
„Аман, пашо! ти отац, ти мајка!
„Да л' не знадеш, да л' за нас не ајеш?
„Ђаури нам земљу приватише,
„И паланке наше попалише,
„Џамије нам наше оборише,
„Нашу децу луду погазише,
„Наше каде резил починише:
„Развише им авлије мараме,

IV⁶, 310. — *(1806. године).* — 121. У ноти: Јер кажу, да се онде у чаршији (где се пазари — купује и продаје) све говори Арнаутски. — 248. Урумелије. — 305. виде. — 408. мене.

„И са леђа скидоше кафтане,
„Испод грла скидоше ђердане,
„Све на њима енџије дукате,
„И са ногу гаће од кумаша;
„Што господа у соби сеђаше
„На миндеру и свил'ном душеку,
„То сад бежи боса по снијегу
„Усред зиме, кад није земана;
„То је зазор цару у Стамболу,
„Камо л' тебе цареву већилу!“—
Књиге гледа Бушатли-везире,
Оне гледа, друге ситне пише,
Пошиље их паши Шашић-паши:
„Шашић-пашо, на крајини крило!
„Држ' се мало, не упусти града,
„Пратићу ти Мемед-пашу стара
„Од Гусиња града бијелога,
„Те се држ'те до Ђурђева дана;
„А кад дође бијел данак Ђурђев,
„Те се гора листом преобуче,
„Црна земља травом и цвијетом,
„И ижљегне јагње за заклање,
„А свежу се коњи у пајване,
„Планине се наките јабланом;[15])
„Тад' ћу силну сакупити војску,
„Па ћу доћи Нишу бијеломе,
„Од Ниша ћу низ Мораву поћи,
„С паланке ћу уд'рит' на паланку,
„Докле дођем на Ћуприју равну.
„На Ћуприј' ћу воду пребродити.

[15]) Пјевач ми рече, да овдје јаблан значи некакав планински цвијет.

„Растурићу војску у Србију,
„Србију ћу земљу поарати,
„Поарати, паке попалити,
„Све ћу њино робље поробити,
„Што је женско, све ћу поробити,
„Што је мушко, све ћу погубити:
„Кнезове ћу њине извешати,
„А војводе на коље уд'рити;
„Уватићу Српска поглавара,
„По имену Црнога Ђорђија,
„Њега хоћу жива одерати,
„Кожу ћу му цару оправити.“
То се Турчин тако пофалио,
Заборави рећи: Ако Бог да! —
Тако стаде до дана Ђурђева:
А кад дође бијел данак Ђурђев,
Сва се гора листом преобуче,
Црна земља травом и цвијетом,
И изљезе јагње за заклање,
Свезаше се коњи у пајване,
Планине се китише јабланом;
Таде везир ситне књиге пише,
Па их шаље на дванаест страна:
Прву шаље бегу Кавајскоме,
У Кавају покрај мора града,
Баш на бега, сестрића својега:
„Слушај мене, од Кавају бего!
„Бери војску, штогод више можеш,
213 „Брже ајде Скадру бијеломе;
„Јер имамо с ћаурином кавгу.“
Другу везир књигу опремио
У Топтана покрај мора града,

На онога бега Топтанскога:
„Чу ли мене, од Топтана бего!
„Брже бери силну млогу војску,
„Те ти ајде Скадру бијеломе;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Трећу књигу везир опремио,
Опреми је к Тепелену граду,
На онога Али-пашу стара:
„Али-пашо, од крајине крило!
„Брже бери Тоску љуту војску,
„Те ти ајде на Мораву Бинчу,
„Чекај мене на Морави Бинчи;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Па четврту књигу опремио,
Опреми је у Гусиње равно,
На Ћул-бега, на шуру својега:
„Чу ли мене, од Гусиња бего!
„Брже бери силну млогу војску,
„Све Брђане безумне јунаке,
„Спушти војску к Пећи на крајину,
„Те ти ајде у Подримље равно,
„У Призрену да се састанемо;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Пету књигу везир опремио,
Опреми је Пећи на крајину,
Ка ономе Раман-паши младу:
214 „Пријатељу, пашо Раман-пашо!
„Бери, пашо, млогу силну војску,
„Прати војску у Подримље равно,
„И пред војском два твоја синовца,
„По имену два моја сестрића;
„Баш једнога Дервиш-пашу млада,

„А другога бега Етем-бега,
„Што бољега у Турчина нема,
„У Призрену да се састанемо;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Шесту књигу везир опремио,
Опреми је Ђаковици равној,
Ђаковици, Арнаут-пазару,
На онога Мустај-пашу млада:
„Бери војску, пашо Мустај-пашо!
„Бери војску, што год више можеш,
„Те ти ајде у Подримље равно,
„У Призрену да се састанемо;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Седму књигу везир опремио
У Призрена града бијелога,
На онога Саип-пашу млада:
„Чу ли, зете, пашо Саип-пашо!
„Бери војску, што год више можеш,
„И гради ми конак у Призрену;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Осму књигу везир опремио
У Косово у Приштину града,
На онога Малић-пашу млада:
„Малић-пашо, од крајине крило!
„Бери војску, што год више можеш,
„И гради ми конак у Косову,
„У Липљану да се састанемо;
„Јер се ђаур на оружје диже,
„Примиче се на Косову ближе.“
Па девету књигу опремио,
Опреми је Врањи на Мораву,
На онога Мемед-пашу млада:

„Чу ли мене, пашо Мемед-пашо!
„Бери, пашо, силну млогу војску,
„И чекај ме на Морави Бинчи;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
А десету књигу опремио
У Кратово града бијелога
Наазару цареву већилу:
„Наазаре, цареви већиле!
„Бери војску, што год више можеш,
„Ајде брже Нишу бијеломе;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Један'есту књигу опремио
Ка ономе Кара-Фејзи младу:
„Кара-Фејзо, од крајине крило!
„Крени војску, твоје крцалије,
„Те ти ајде Нишу бијеломе;
„Јер имамо с каурином кавгу.“
Дванаесту књигу опремио,
Опреми је великом Видину,
На онога пашу Осман-пашу:
„Чу ли мене, пашо Осман-пашо!
„Прати мене војску у индата,
216 „Прати војску Нишу бијеломе,
„И прати ми топе и кумбаре;
„Јер имамо с каурином кавгу.“ —
Силне су се књиге растуриле.
Књигу гледа од Кавају бего,
Па он бере силну млогу војску,
Одведе је Скадру бијеломе.
Књигу гледа од Топтана бего,
Па он бере силну млогу војску,
С војском оде Скадру бијеломе.

Књигу гледа паша Али-паша,
Он покупи Тоску љуту војску,
С војском оде на Мораву Бинчу,
Онде чека Бушатли-везира.
Војску бере од Гусиња бего,
Он покупи све Гусиње редом,
Суводола и Бијора равна,
И покупи Драгу и Рожаја,
Све Брђане безумне јунаке;
Спусти војску Пећи на крајину,
Оде с војском у Подримље равно,
Стаде чекат' Бушатли-везира.
Књигу гледа паша Раман-паша,
Па он стаде силну брати војску;
Он покупи Полог-Метоију,
И покупи Прекорупље равно,
И сву подгор изнад Метоије,
И Ругову више Пећи равне;
Спреми војску у Подримље равно,
И пред војском два своја синовца,
217 Везирева два млада сестрића,
По имену Дервиш-пашу млада
И са шњиме бега Етем-бега,
Што бољега у Турчина нема:
Оде војска у Подримље равно,
Стаде чекат' Бушатли-везира.
Мустај-паша стаде брати војску,
Он покупи Ђаковицу равну,
Ђаковицу, Арнаут-пазара,
И покупи Реку и Јуника,
Оде с војском у Подримље равно,
Стаде чекат' Бушатли-везира.

Саип-паша стаде брати војску,
Он покупи бијела Призрена,
И покупи све Подримље равно,
И покупи Гору и Сиринић,
И покупи Љуму и Тополу;
Стаде чекат' Бушатли-везира.
Малић-паша стаде брати војску,
Он покупи сву Приштину равну,
И покупи Ново брдо редом,
И покупи све Јањево равно,
И бијела града Вучитрна,
И покупи Дмитровицу равну,
И покупи сву паланку Бањску,
И сву Шаљу изнад Митровице,
И Дреницу испод Чичавице,
Стаде чекат' Бушатли-везира.
Мемед-паша покупио војску,
Па он паде на Мораву Бинчу,
218 Стаде чекат' Бушатли-везира.
И Наазар покупио војску,
Све Јуруке и Бугаре младе;
Прати војску Нишу бијеломе.
Кара-Фејзо диже силну војску,
Силну војску, крцалије младе,
Те отиде Нишу бијеломе,
Стаде чекат' Бушатли-везира.
Осман-паша силну бере војску,
Па опреми Нишу бијеломе;
Млоге спреми топе и кумбаре,
Да чекају Бушатли-везира.
Таде везир стаде брати војску,
Он покупи Малесију љуту,

И покупи Скадра на Бојани,
И покупи Миридита равна,
Покрај мора све Латине љуте,
И пред њима Ђон-Маркова сина;
И покупи све спахије редом,
Све спахије од Урумелије,
И делије од Анадолије;
Па кад било у очи недеље,
У суботу заучило подне,
Пукоше му на граду топови,
Ето везир из Скадра се крену,
Те удари преко Малесије,
Дође везир у Призрена града,
Онде седе за петнаест дана,
Док се силна сустигнула војска.
А кад било уочи недеље,
219 У суботу заучило подне,
Пукоше му на граду топови,
Таде везир из Призрена пође,
Те отиде у Косово равно,
У Липљану шатор разапео,
Онде седе за недељу дана,
Док се силна сустигнула војска,
Па се везир из Косова крену,
Те он паде на Мораву Бинчу,
Онде везир шатор разапео,
Те он седе три бијела дана,
Док се силна сустигнула војска.
Ондале се везир подигнуо,
Те отиде Нишу бијеломе;
Онде седе три недеље дана,
Док се силна сустигнула војска.

И на тефтер војску пребројио,
Изиђе му сто иљада војске.
Па кад било уочи недеље,
У суботу заучило поднѐ,
Пукоше му на граду топови,
Ето везир из Ниша се крену,
Крену везир силну млогу војску,
И понесе топе кавалије,
И повезе топе бађемезе,
И кумбаре, чим градове прима,
И лумбарде, чим градове пали;
Па удари низ Мораву ладну.
Но да видиш чуда великога!
Колико су Турци пресилили,
Нагони се јунак на јунака,
Бре који ће понапријед поћи,
Ко ће прије Срба погубити,
А ко ли ће роба заробити,
А кад били испод Алексинца,
Лоша јих је срећа сусретнула:
Савила се насред друма гуја,
Љута гуја Петар од Добриње,
Насред друма шанац начинио,
Па у шанацу шатор разапео,
Под шатором пије ладно вино.
А кад Петра Турци опазише,
На Петра се Турци нагоњау,
Петар тури момке у параду,
На Турке је ватру оборио,
И Турке је љуто изранио.
Каде виђе Бушатли-везире,
Где не може ништа на јуришу,

Таде војску натраг повρнуо,
Па намести табље и топове,
Те на Петра ватру оборио,
Оборио топе и кумбаре.
Према њему на Морави ладној,
Онде беше Младене везире,
И са шњиме војвода Станоје,
И са шњима до два обор-кнеза:
Једно беше обор-кнеже Јефто,
А друго је обор-кнез Милоје;
Сви гледају јаде према себе.
Турци бију Петра од Добриње,
221 Бију њега топом и кумбаром;
Тешко му је војска изгинула,
Што остало, све се поплашило,
И свакоме лице потамнело
Од проклета топа и кумбаре,
Од брзога праа и олова.
Често Петар по бедену шета,
По бедему и по метеризу,
Те огледа страже и капије,
И слободи сву дружину редом;
Ето пуче проклета кумбара,
Те удари Петра господара,
Удари га у десницу руку,
Клону рука низ чошну доламу;
Но је јунак, Бог му помогао!
Те не уче Петар ни лелече,
Да не тура страве у дружину,
Да не квари ћефа војводама;
Тек се маши дебелу ђогину
Те отиде Младену везиру,

Па Младену ријеч говорио:
„Бог т' убио, Младене везире,
„Да л' не видиш, њима не видео!
„Да л' не видиш, да л' за нас не ајеш?
„Тешко мене досадише Турци,
„Досадише топом и кумбаром,
„Млога ми је војска изгинула,
„Што остало, све се поплашило,
„И сваком је лице потамнело,
„Од проклета топа и кумбаре,
222 „Од брзога праха и олова;
„И ја сам се, брате обранио,
„Обранио у десницу руку;
„Но ти прати војску на измену,
„Те потпуни мога Делиграда,
„Да ми Турци шанац не привате;
„Вера моја и тако ми Бога!
„Ако Турци мој шанац привате.
„Приватиће сву нашу Србију.“
Итро Младен Петра послушао,
Те опреми војску на измену,
И потпуни шанца Петровога.
Мили Боже, на свем тебе вала!
Често ли се војске ударау,
Ударау по пољу широку,
По зелену лугу Моравскоме,
Нагоне се у воду Мораву,
Крвави се сва вода Морава
Од јунака и добријех коња:
Тако били три недеље дана.
Докле Петру одлакнула рука,
Он отиде под шатора свога,

Под шатором ситну књигу пише,
Па дозивље Туфекчију Стева:
„Побратиме, Туфекчија Стево!
„Ти понеси књигу у недрима,
„Право иди у село Тополу,
„Ка нашему господару Ђорђу,
„Те му баци књигу на колено.“
Узе књигу Туфекчија Стево,
223 Па се маши хату маленоме,
Оде право друмом широкијем,
Те он дође у село Тополу,
Онде нађе господара Ђорђа,
Књигу њему на колено баци.
Узе књигу господар Ђорђије,
Па је даје писару Стевану.
Узе Стево књигу прегледати,
Књигу гледа, грозне сузе рони;
Пита њега господар Ђорђије:
„Мили куме, писаре Стеване!
„Кака књига, кака ли је гласа?
„И до сад су књиге долазиле,
„Нијесмо их сузне пропраћали,
„А данаске грозне сузе рониш.“
Ал' говори писаре Стеване:
„Мили куме, господару Ђорђе!
„Књига лоша, а лоша је гласа:
„Књигу пише Петар од Добриње,
„На њега су Турци навалили,
„Навалио Бушатли-везире
„С његовијех сто иљада војске,
„Тешко Петру војска изгинула,
„Што остало, све се поплашило,

„И њино је лице потамнело
„Од проклета топа и кумбаре,
„Од брзога праха и олова,
„Нама Петар ситну књигу пише:
„„Где си саде, господару Ђорђе?
„„Да се мени на невољи нађеш,
„„Да ми Турци шанац не привате;
„„Вера моја и тако ми Бога!
„„Ако Турци мој шанац привате,
„„Приватиће сву нашу Србију.““
Кад то зачу господар Ђорђије,
Он се маши џепу свиленоме,
Те извади два дуката жута,
Те их даје Туфекчији Стеву:
„Нај ти, Стево, два дуката жута,
„Те ти иди, те се напиј вина.“
Па он диже силну своју војску,
Све атлије и све токалије,
Сваки носи џиду на рамену,
До по џиде ошшивено вуком
Да с' јунаку не помичу руке;
Те удари преко Шумадије;
Леонтије Српски Митрополит,
И он иде друмом широкијем,
И са собом све води попове,
И он вози велике топове,
Дође Ђорђе равну Крагујевцу.
Но са града покликнула вила,
Баш са града према манастиру,
Манастиру бијелу Коњицу,
Она зове Бушатли-везира:
„О везире, жалосна ти мајка!

„Да л' не знадеш, да л' за се не ајеш?
„Ето на те Црнога Ђорђија
„Са његовом силном млогом војском!
„Све атлије и све токалије,
„Сваки носи џиду на рамену,
„До по џиде опшивено вуком,
„Да с' јунаку не помичу руке;
„Леонтије Српски митрополит,
„И он иде друмом широкијем,
„И са собом све води попове,
„И он вози велике топове;
„Вера моји и тако ми Бога!
„Ако стигне господар Ђорђије,
„Те затече тебе на Морави,
„Да ти имаш крила соколова,
„Не би перје изнијело меса:
„Бијежаћеш, но побећи не ћеш;
„Бранићеш се, одбранит' се не мо'ш;
„Молићеш се, помоћи ти не ће.“
Кад то зачу Бушатли везире,
У поноћи учинио лонцу:
Он дозива паше и бегове
И остале њине поглаваре,
Сваки својој заказаше војсци,
Од петала они подранише,
Плећи даше, бијегати сташе.
Мили Боже, на свем тебе вала!
Кад иђаху низ Мораву Турци,
Све скакаху Турци, ка' јелени;
А кад ли се натраг поврнуше,
Отидоше Турци, ка' * * *

226

32.

Милош Стоићевић и Мехо Оругџијћ

Закукала сиња кукавица
На главици више Бијељине;
То не била сиња кукавица,
Веће мајка Оругџијћа Меха.
Ако кука, јест јој за невољу:
Синоћ мајка оженила Меха,
А јутрос га на војску опрема,
Остаје му љуба нељубљена,
Нељубљена и незагрљена;
Мајка Меха на војску опрема
На Прудове Дрини валовитој,
С њиме иде паша Али-паша,
А за пашом сва остала војска.
Али-паша Меха сјетоваше:
„О јолдашу, Оругџијћу Мехо!
„Српска војска Дрину воду преће,
„И пред војском Српске поглавице:
„Прво јесте Лазаревић Луко,

II³, 226. — *О смрти Мехе Орукчжића, кога е Милошъ Стоићевићъ, По'церскїй Войвода, посѣкао на мейдану 1809. мѣсеца Маїа-* — 4. Мехе. — 6, 10, 14, 197, 272, 303, 310, 343. Меху. — 21. старыхъ. — 33. Гьогу. — 39. нїе си. — 71, 86, 93, 115, 123, 171, 179, 185, 198, 270, 279. 288, 308. пакъ. — 98. 149. гьоги. — 114. Пейзе. — 153. дори. — 167. хћеше. — 183. Србскїе. — 190. одохъ. — 216. нах'е. — 238, 337. теби. — 239. ни 'си. — 248. Панцѣрлїя. — 244. одимъ. — 260. хала, хала. хвала. — 265, 309. махну. — 266. гребу ми ти. — 272. хћаше. — 288. страх'. — 310. себи. — 311. дохвату. — 325. очжа изъ Станбола. — 333. шех'ру. — 344. храброг'. — III.⁶, 333.

„Који Шапцем комендира градом,
„А на Луку Турске мајке туже,
„Млого их је стари уцв'јелио;
„А друго је Српска поглавица,
227 „Цинцар Јанко од Орида града,
„Који кавге по свијету тражи,
„Ђе је кавга, да се онђе нађе;
„А треће је Српска поглавица,
„Из Ноћаја Чупићу Стојане,
„Који није пријатељ Турцима;
„Четврто је Српска поглавица,
„Из Поцерја Поцерац Милошу,
„У кога је сабља Кулинова,
„Турцима је паше на срамоту,
„Бога туче, сабљом Турке с'јече,
„Не стиди се цара ни везира:
„Оди мудро, не погини лудо,
„Сачувај се од душманске руке
„А од Срба Турског душманина;
„Јер ти јеси Бијељини глава,
„А нијеси самој Бијељини,
„Већ си глава над по Босне славне.“
Ал' бесједи Оругџијћу Мехо:
„Не будали, пашо Али-пашо!
„Ево има три године дана,
„Од како је Кулин погинуо
„У Мишару пољу широкоме,
„Сабља му се јесте огласила
„У некаква Поцерца Милоша,
„И ја одим и чету проводим,
„Кудгођ идем, за Милоша питам;
„Волио б' се с њиме удесити.

„Нег' царево благо задобити:
„Да покајем Кулин-капетана,
„Да повратим сабљу Кулинову;
„Ако буде Милош преш'о Дрину,
„Милоша ћу ни мејдан зазвати,
„С њиме ћу се данас огледати,
„Макар своју изгубио главу.“
Истом они у ријечи били,
Српске страже припазише Турке,
Отрчаше у логор, казаше
Под шаторе Лазаревић-Луки;
А кад чуо Лазаревић Луко,
Хитро скочи у шатору своме,
Пак припаса свијетло оружје;
Уста Луко, пође по логору,
Стаде дизат' пјешце и коњике;
Пјешацима 'вако говораше:
„Србљи пјешци! браћо моја драга!
„Притежите за ноге опанке,
„Гарабиље пушке потпрашујте,
„Па у равно поље излазите:
„Силни Турци у поље дођоше,
„Ваља, браћо, дочекати Турке
„На шарене пушке гарабиље.“
Кад пјешаци Луку саслушаше,
Сви притежу за ноге опанке,
Гарабиље пушке потпрашују,
На алаје у поље излазе:
Шарке пушке по средини носе,
А на Турке попријеко гледе
Као вуци на б'јеле јагањце.
Коњицима Луко говораше:

„Коњаници, моја браћо драга!
„Ко је коњик, коње опремајте,
„Сабље паш'те, колане притеж'те,
„Па у равно поље излазите:
„Силни Турци у поље дођоше,
„Ваља, браћо, дочекати Турке,
„По равну се пољу поћерати,
„На св'јетлу се сабљу огледати,
„Срамота је побјећ' са мејдана."
Од коњика најпре Милош чуо:
Па припаса свијетло оружје,
А долеће до коња ђогата,
До ђогата ока шаренога;
Притеже му четири колана
А и пету ибришим-тканицу;
Када Милош ђогу колан стеже,
Ту се ђогат боју осјетио,
Па првијем закопа ногама,
Ногам' копа, а ушима стриже,
Милошу се живо срце смије;
Види Милош на коњу ђогату,
Ће ће тај дан мејдан отворити,
Наком себе спомен оставити.
Друго чуо јунак од коњика,
Чупић Стојан из села Ноћаја,
Скочи Чупић у шатору своме,
И припаса свијетло оружје,
Па долеће до коња дората,
Који ваља кутије дуката,
А Чупића стоји без динара,
Јера га је Чупић задобио
Од Турчина Пејза Мехмед-аге,

Па га јаше Турком на срамоту;
Притеже му четири колана
А и пету ибришим-тканицу.
Треће чуо Богићевић Анта
Од Лознице, од бијела града,
Скочи Анта у шатору своме,
И припаса свијетло оружје,
Па долеће до коња мркова,
Притеже му четири колана
А и пету свилену тканицу;
Узде вргли, а на коње сјели.
Луко силну искупљаше војску,
Искупљаше пјешце и коњике,
А војводе војске очекују.
Под Милошем смиром ђогат не ће,
Већ Милоша забољела рука
Устежући виловна ђогата,
Кад с' Милошу веће додијало,
Он с' обазре на оба рамена,
'Вако рече двије, три ријечи:
„Браћо моја, пјешци и коњици!
„Ви хајдете, како ви можете,
„А ја одо, како ђогат хоће:
„Ђогат ми је боја пожељео,
„Моја десна засилила рука,
„Рада се је с Турцима играти,
„При појасу сабља ожедњела,
„Пожељела крви од јунака;
„Ја отидо, да сабљу напојим,
„Да напојим крви од Турака.“
То изрече Поцерац Милошу,
А ђогату попусти дизгене;

Тад се слеже ђогат преко поља,
А за њиме Чупић на дорату,
Доро ђогу не да одмакнути,
На сапи му главу наслонио;
За Чупићем Богићевић Анта
На мркову коњу виловноме,
Мрков не да дору одмакнути,
На сапи му главу наслонио.
Три војводе у једно одоше,
Боже мили! срца слободнога!
Помислише на старе јунаке,
Како ваља мријет' на мејдану,
Њих тројица пред двадес't хиљада!
И далеко сусретоше Турке,
'Вако с Турци кавгу заметнуше:
Њих тројица три пушке бацише,
Од Турака двадес't хиљад' пуче:
Војводама Бог и срећа даде,
Ниједна им ране не зададе;
Ал' војводе старе мејданџије
Више пушак' метати не шћеше,
Већ тргоше сабље од појаса,
Сташе збијат' Турке у буљуке.
А заост'о Лазаревић Луко,
Па се Луко пред логором креће
Преко поља кано и планина,
Далек' бјеше Оругџијћу Мехо,
Далек' бјеше пред својом ордијом,
На ђогату коњу виловноме;
Под њиме се ђогат помамио.
Преко себе б'јелу пјену баца;
Турчин носи сабљу у зубима,

Па се Српској прикучује војсци;
Да се Турчин Срба докопао,
Не би ни он главе изнесао,
Ал' би доста јада починио,
И Српскијех мајки уцв'јелио;
Опази га Поцерац Милошу,
Па говори Анти и Стојану:
„Чујеш брате, Анто и Стојане!
„Вас двојица Турке узбијајте,
„Сад ће вама наша браћа доћи,
„Вићећете јада од Турака;
„А ја одо на коњу ћогату,
„Да повратим ону потурицу,
„Да нам каква квара не учини,
„Да Србињске мајке не уцв'јели,
„Свака мајка рада вићет' сина."
То изрече Поцерац Милошу,
Трже сабљу у десницу руку,
Лако пође, па Меха престиже,
Па са сабљом њега повраћаше,
И овако њему говораше:
„Стан', Турчине, куд си насрнуо?
„Видиш, море, да си погинуо."
Ал' се Турчин не да повратити.
По равну се пољу пођераше,
На чарку се збиља ишћераше.
Двије војске стале, те гледале,
Ће с' јунаци по мејдану гоне,
Па се ћешто из пушака туку,
Један другом ране не задаје
(Двије војске стоје, те гледају,
Кој' ће коме очи преварити);

А кад мале пушке поизбаце,
Обојица коње зауставе,
Пушке пуне, са коња говоре,
Један другом љуте јаде даје;
'Вако рече Оругџијћу Мехо:
„Море влаше! из које си на'је
„Како ли се зовеш по имену?
„Имадеш ли остарјелу мајку?
„Јеси ли се, море, оженио?
„Постаће ти мајка кукавица,
„Остаће ти љуба удовица;
„С киме си се данас поћерао“
Бесједи му Поцерац Милошу:
„Што ме питаш, море, потурицо?
„Ја имена свога крити не ћу:
„Ја сам с врха Шабачке нахије,
„Из Поцерја Поцерац Милошу,
„Код кога је сабља Кулинова;
„Стара ме се нагледала мајка,
„Младога ме мајка оженила,
„Вјерне сам се љубе наљубио,
„Турских сам се глава насјекао,
„Свом сам срцу жељу испунио,
„Већ не желим свијет пром'јенити;
„Веће, море, млада потурицо!
„Ти окле си, из кога ли града?
„Како ли се зовеш по имену?
„Је ли тебе у животу мајка?
„Да се ниси скоро оженио?
„Постаће ти мајка кукавица,
„Остаће ти була нељубљена;
„С киме си се данас поћерао.“

Бесједи му Оругџијћу Мехо:
„Ни ја, влаше, имена не кријем;
„Ја сам, море, исред Бијељине,
„По имену Оругџијћу Мехо,
„Којино сам Бијељини глава,
„Панцирлија над по Босне глава;
„Ево има три године дана,
„Од како је Кулин погинуо
„У Мишару пољу широкоме,
„Сабља му се јесте огласила
„У некаква Поцерца Милоша;
„И ја ходим, и чету проводим,
„Кудгођ идем, за Милоша питам,
„Волио б' се с њиме удесити
„Нег' царево благо задобити:
„Да покајем Кулин-капетана,
„И повратим сабљу Кулинову:
„Ала, ала! милом Богу вала!
„Ето, влаше, сад се удесимо
„У по поља св'јету на видику,
„Сад ћемо се, море, огледати.“
Кад то чуо Поцерац Милошу,
Главом ману, зубима шкргутну:
„Ти си, Мехо, ј** у ми ти нену!
„За ме питаш, а ја тебе тражим:
„Жена био, тко ти побјегао!“
Намјери се ђетић на ђетића,
Па на сусрет коње потекоше,
Трже Милош сабљу у десницу;
Ћаше Милош дочекати Меха
На десницу и на оштру сабљу,
Нека виде војске обадвије,

Како ђетић од Србије с'јече;
А кад виђе Оругџијћу Мехо,
Препаде се, да га Бог убије!
На далеко свог коња устави,
Па потрже двије пушке мале,
Нанишани обје на Милоша,
Обадв'јема живу ватру даде,
Обје пукле, остануће пусте:
Ал' Милошу Бог и срећа даде,
Ниједна му ране не зададе,
А кад виђе Оругџијћу Мехо,
Ђе остаде Милош на ђогату,
Препаде се, срамота га било!
Па он од стра' обје пушке баци,
Даде плећа бјежат' у ордију.
Њега ћера Поцерац Милошу
На ђогату коњу виловноме:
„Стани, море, Оругџијћу Мехо!
„Обазри се, да се огледамо,
„Срамота је бјежат' са мејдана;
„Није шала, двије војске гледе."
Ал' се Турчин не см'је обазрети,
Веће бјежи с главом без обзира.
Злу се Милош послу домислио:
Он потеже пушку кубурлију,
Пушци Милош живу ватру даде,
Пуче пушка, запјева Милошу,
Оругџијћу на жалост одјеку;
Враг догоди, те Меха погоди.
Поче Мехо дремат' на ђогату,
А Милош му стаде говорити:
„Море Мехо! Је л' ти мало пића?

„Млогога сам тако напојио,
„Па кад заспи, више се не диже.“
Ману Милош сабљом и десницом,
Према себе ударио Меха
На довату по бијелу врату,
У једном му одсијече главу.
Кад погибе Оругџијћу Мехо,
Остали се препадоше Турци,
Од све војске погибе им глава;
Онда Србљи у глас повикаше,
А на Турке сложно ударише.
Да се коме стати нагледати
Како Српске сабље сијевају,
Мртве Турске главе зијевају,
Ту не оста Србин у дружини,
Који Турске главе не одс'јече.
237 Од Србаља мало тко погибе,
Од Турака мало тко утече;
Изгибоше Турске поглавице:
Погибе им хоџа из Стамбола,
Који благе р'јечи говораше,
Ког је царе био опремио,
Да по земљи благе збори р'јечи,
Не би л' како земљу умирио;
С њим погибе дван'ест поглавара;
Утече им паша Али-паша,
Утече им шеру Бијељини.
Весели се, под Цером Поцерје!
Којено си гн'јездо соколово:
Кад Србину буде за невољу,
У тебе се по соко излеже,
Те Србину буде у помоћи.

Весели се, Милошева мајко,
Ти, која си Милоша родила.
Весели се, Поцерац Милошу!
Десна ти се посветила рука!
Која знаде погубити Меха,
Свим Турцима раброг поглавара,
А Србима свима душманина.
Весели се, Поцерац Милошу!
Дуго ти се име спомињало:
Докле текло сунца и мјесеца!

238

33.

Бој на Лозници

Затјече се паша Али-паша
У Зворнику у својему граду
На ћитапу своме алкурану:
„Ој да би ме не родила мајка
„Ни влахиња ни млада Туркиња,
„Већ кобила, која хата мога,
„Хоћу силну покупити војску
„По Зворнику и по Мулалуку;
„Па ћу звати пашу Сребрницу,
„Херцеговце соколове Турке,
„Мостаране до мора јунаке;
„Па ћу звати млоге капетане,
„Крајишнике љуте убојице,
„И четири санџак-алајбега,
„Седам паша са седам санџака,
„И осмога пашу учтуглију;

III⁶, 346. —

„Кад сакупим војску у Зворника,
„Погрaдићу орахове шајке,
„Шајке лаке, орахове лађе,
„У Зворнику, у мојему граду,
„Па ћу шајке спустити низ Дрину,
„Ја пред војском покрај Дрине поћи,
„С војском сићи до поља Тичара
„На Тичару с војском Дрину прећи,
„На Лозницу хоћу ударити,
„На Лозницу, моју ђедовину,
„Коју ми је ђеде освојио,
„У Косову пољу задобио,
„У Косову на свијетлу сабљу.
„Па од мене Раци преотеше,
„Преотеше на љуту срамоту.
„Код мојијех пет стотина кмета;
„Сад ја кмета немам ниједнога.
„Мислим сјести у б'јелу Лозницу
„До Илијна ил' до Пантелијна;
„А кад сједнем у б'јелу Лозницу,
„Поватаћу влашке поглавице:
„Јакова ћу на колац набити,
„А Луку ћу жива одерати,
„Милоша ћу с коњма истргати,
„Чупића ћу бритком сабљом посјећ',
„Цинцара ћу на ватри спалити;
„Кучку курву Богићевић-Анту,
„Који ми је Јадар посвојио
„И под своје крило приватио,
„Хоћу њега на коло вргнути,
„Ја не могу рала уватити,
„Нит' умијем орат' ни копати,

„Веће хоћу тако урадити,
„Да би своју изгубио главу;
„Већ с' овако живљети не може.“
То говори паша Али-паша,
То говори, ал' Бога не моли,
Већ окрете силну купит' војску
По Зворнику и по Мулалуку:
Књигу пише, посла Сребрници,
Другу посла на Херцеговину,
Трећу посла бијелу Мостару
На Мостарце до мора јунаке,
А четврту Босанском везиру,
Учтуглији паши Кукавици;
Пету посла у крајину љуту,
На тридесет и три капетана;
Шесту посла, брате, на четири,
На четири санџак-алајбега;
Седму посла ев' књигу клетвену
На Бошњаке Турке Мусломане,
На мечете и на све џамије,
На све хоџе и на мујезине:
„Ко је Турчин и Турског племена,
„Те га јесте Туркиња родила
„И Турскијем мл'јеком задојила,
„Те вјерује свеца Мухамеда,
„Нек се диже туђи ђаурина:
„Ђаури нам тешко додијаше,
„Нашег цара прво уцв'јелише,
„Уцв'јелише, за срце ујеше:
„Двије њему земље освојише:
„Оџунлију и Маћедонију;
„Исјекоше Турке јењичаре,

„Јењичаре, цареве синове,
„А градове б'јеле поурваше,
„Од џамија цркве погрдише;
„И те би им јаде опростили,
„Ал' видите л', ђе ће горе бити?
„П'јани власи мировати не ће;
„По Зворнику и по Бијељини
„Ми се Турци мћи не смијемо
„Од влашкијех љутијех змајева,
„Прелијећу преко воде Дрине,
„Па се наше Босне привађају,
„Дочекују по друмов'ма Турке,
„И русе им ос'јецају главе;
„Из чаршије изић' не смијемо
„Нит' на воду Дрину извирити;
„Нека знате, више ћ' јада бити:
„Сву ће нашу Босну посвојити:
„Од'те, дођ'те, ако Бога знате!"
Оде књига по свој Босни славној
На све Турке Турске поглавице,
Када Турци књиге проучише,
Низ образе сузе прољеваше,
Па скочише на ноге јуначке,
Из подрума коње изведоше,
Припасаше свијетло оружје,
Са сви страна војску сакупише,
На Зворнику граду одведоше.
Кад се Турци под Зворник слегоше,
Те их паша на тефтер узео,
Ал' Турака сто хиљада дође.
То је паши врло мило било,
Па он гради орахове шајке,

242 Шајке лаке, орахове лађе,
У Зворнику у својему граду;
Па он шајке отиште низ Дрину,
А он с војском покрај Дрине сиђе,
На Тичару с војском Дрину пређе;
Изиђоше у поља Лозничка,
Украј Дрине табор учинише
И Лозничка поља притискоше:
Све је бијел чадор до чадора,
Коњ до коња, јунак до јунака,
Бојна копља кано чарна гора,
Све с' вијају по пољу барјаци
Кано мрки по небу облаци;
Товни коњи, а бијесни Турци,
На алаје по пољу одлазе,
На Лозницу попријеко гледе.
Ту су Турци мудри и паметни:
Бише Турци украј воде Дрине,
Бише Турци за петнаест дана,
Не шћедоше заметати кавге.
А кад своју одморише војску,
Па се војска у једно сустиже,
Прије зоре и бијела дана,
Лозници се граду прикучише,
На Лозницу сложно ударише,
Прве Турци шанце освојише
И по шанцу адет поставише:
По бедену вргоше барјаке,
А у шанцу амаз проучише;
На Лозницу на град ударише,
243 Како Турци нагло ударају,
За беден се рукам' привађају,

Лозница се из темеља креће.
У граду су до три војеводе:
Прво јесте Српска војевода
Од Лознице Богићевић Анто,
А друго је Српска војевода
По имену Милош од Поцерја,
А треће је Српска војевода
Ја из Шапца Бакал Милосаве.
Трчи Анто по бедену граду
Кано соко по јелову грању,
По бедену поређа барјаке,
А Србине мође на бусије;
Виче Анто грлом бијелијем,
Виче Анто, к'о да соко кликће,
Око себе Србадију рабри:
„О Србини, не бојте се, браћо!
„Пун'те пушке, а туците Турке;
„Нек је Турак' сто хиљада војске,
„Нас у граду двадесет стотина,
„Нека знате, разбићемо Турке.
„Не жалите праха ни олова,
„У мене је за доста џебане;
„Да ложимо три мјесеца дана,
„Да ложимо, војску би гријали:
„Џебане нам нестати не може.“
Стоји цика Српскијех пушака,
Јаук стоји око град' Турака;
Црвен пламен свезан је за небо
244 А од оне ватре из пушака.
Бој чинише три бијела дана:
Ни престаше, нити сна имаше,
Ни сједоше, ни љеба једоше,

Нит' стадоше, нити воде пише;
Нагло Турци на град ударају,
Ништа Турци успрегнути не ће.
Бре какав је Поцерац Милошу,
И какав је Бакал Милосаве,
Прије би се они помамили,
Него би се Турцима предали.
Излијеће Поцерац Милошу,
Излијеће на горњу капију,
На ђогату коњу крилатоме,
Па сијече Турке око града;
Ту се Милош не зна уморити,
Док под собом коња не ознојн;
А кад ђогат под њиме сустане,
Он се онда ев' у град поврати,
Ђога сјаше, дората узјаше,
Па изгони дора на капију,
Све једнако Милош с'јече Турке,
Јер се Милош не зна уморити.
С другу страну на доњу капију
Излијеће Бакал Милосаве
На јагрзу коњу великоме,
Па сијече Турке око града;
Ту се Бакал не зна уморити,
Већ разгони Турке око града,
Док под собом коња не умори;
Кад јагрза у пјену учини,
Тад се с коњем он у град поврати,
С оног сјаше, а другог узјаше,
Па једнако он разгони Турке.
Ко ће сили Бож'јој одољети?
Ко л' побити све цареве Турке?

Све једнако бојак без престанка:
Нити знаду, кад им данак прође,
Данак прође, кад ли ноћца дође:
Све једнако магла од пушака.
Дан четврти кад је освануо,
Ев' пошета Богићевић Анто
По Лозници по бедену граду:
Анто гледа свуда око града,
Јесу л' Турци ишто узмакнули;
Турци нису ништа узмакнули,
Већ се граду ближе примакнули.
Кад то виђе Богићевић Анто,
Препаде се Богићевић Анто,
Па процвиље из грла бијела,
Цвили Анто како љута гуја,
Како љута гуја под каменом,
Вели Анто: „Јаој моја мајко!
„Мили Бого! Што ли ћу ти јако?
„Сад ће Турци Лозницу узети,
„Ми војводе главе погубити,
„Сиротиња муке допаднути;
„Ја не жалим нит' се тога страшим,
„Ми војводе што би изгинули,
„Али што ће наше јадне душе?
246 „Душе не ће вићет' Бож'јег лица:
„Сиротиња с нас муке допада."
Ту му дође Поцерац Милошу,
Крвава му сабља до балчака
И десница до рамена рука,
Сијекући око града Турке,
Милош тјеши Богићевић-Анту:
„Ја мој брате, Богићевић-Анто!

„Немој тужит', не плаши Србова,
„Еда Бога и Богородице!
„Како смо се побили с Турцима,
„Ево има шест година дана,
„Бегоћ смо се с Турцим' ударили,
„Свагђе јесмо Турке разбијали:
„Добре коње у срму облисмо,
„У скерлет се чоху обукосмо,
„Све од Турак' што смо добивали;
„Еда и сад Турке разбијемо,
„Од Турака шићар добијемо!"
Ал' бесједи Богићевић Анто:
„А мој брате, Поцерац-Милошу!
„До сад смо се с Турцим' ударали,
„Кад на Турке огањ оборимо,
„Одмах почну Турци узмицати,
„А сад Турци узмакнути не ће;
„Је ли бојак три бијела дана?
„Је ли ово ватра без престанка?
„Ништа Турци узмакнути не ће,
„Већ се ближе прикучују граду,
„На Лозницу нагло ударају:
247 „Сад ће Турци Лозницу отети,
„Ми војводе главе погубити,
„Сиротиња муке допаднути.
„Слатки Бого! што ли ћу ти јако?"
Ал' ето ти Бакал-Милосава,
Крвава му сабља до балчака
И десница до рамена рука,
Сијекући око града Турке,
Бакал кара обје војеводе:
„Не будал'те, двије војеводе!

„Ил' сте луди, ил' сте се препали?
„Што се, болан, 'нако не владате,
„К'о су с' старе војводе владале?
„Ђе је вама дивит и хартија?
„Што ви ситну књигу не пишете,
„Не пишете, па је не шаљете
„Б'јелу Шапцу, Лазаревић-Луки,
„Комендату од Шапца бијела,
„Нек вам даде индат у Лозницу?
„Другу пиш'те, Чупићу пошљите,
„Трећу пиш'те шеру Парашници
„Голом сину Зеки буљубаши:
„Та они су на гласу јунаци,
„Њих се боје сви Турци Бошњаци;
„Ако нама од њих помоћ дође,
„Нека знате, разбићемо Турке.“
Кад то чуо Богићевић Анто,
Та онда се пера осјетио.
Узе Анто перо и хартију,
Дркћу руке, писати не може,
248 Веће даде Поцерцу Милошу:
„Нај ти, побро, Поцерац-Милошу!
„Нај ти, побро, перо и хартију,
„Књигу пиши, ја ћу говорити.“
Узе Милош дивит и хартију,
Милош пише, а говори Анто.
'Вако Анто у књизи говори:
„Господару, Лазаревић-Луко!
„Ја из Шапца Српски комендате!
„Или чујеш, болан, ил' не чујеш?
„Или за нас хајеш, ил' не хајеш?
„На Лозницу Турци ударили

„И прве нам шанце освојили
„И по њима адет поставили
„(По бедену уд'рили барјаке,
„И у њима амаз проучили),
„А Лозницу града опасали;
„Нагло Турци на град ударају,
„За беден се рукам' приватају,
„Лозница се из темеља креће,
„Хоће Турци Лозницу узети.
„Да ти видиш, Лазаревић-Луко,
„Ја каква је сила у Турака!
„И какви су коњи у Турака!
„Још да Турци пију рујно вино,
„Рујно вино јал' бистру ракију,
„Би нагнали своје добре коње,
„Би Лозници на беден скакали;
„Ал' не пију вина ни ракије,
„Па уздама коње помећају.
249 „Дај нам индат до нећеље прве,
„Ако ли нам не дадеш индата,
„Ја индата до нећеље прве.
„Када буде у свету нећељу,
„Ја ћу Турцим' предати Лозницу:
„Бранити се више не можемо."
Оде књига Шапцу бијеломе.
Учи књигу Лазаревић Луко,
Учи књигу, грозне сузе лије;
Другу Луко на кољену пише,
Те је шаље бијелој Лозници,
А на руке Богићевић-Анти
И свом побру Бакал-Милосаву
И Милошу, крилу од Поцерја:

„Чујете ли, до три војеводе!
„Браните се, не дајте Лознице
„Ја у Турске у проклете руке,
„Не дај града без велика јада,
„Без прољева крви од Србина;
„Не ће проћи три бијела дана,
„Стићи ће вам помоћ са свих страна,
„Вићећете јада од Турака.“
Оде књига бијелој Лозници.
Оде Луко друге књиге писат':
Прву пише, шаље у Љешницу
Ев' из Борка Симеуну кнезу:
„Симеуне, Бијоградски кнеже!
„Не распусти Бијоградске војске,
„У Љешници дочекаћеш мене:
„Лозница нам у невољи цвили,
„Ваља дават' индат у Лозницу
„И Србиньске избављати душе
„Од Турака из нечисте руке.“
Другу пише, те Чупићу шаље:
„О Чупићу, змају из Ноћаја!
„Војску купи, хајде у Љешницу,
„Лозница нам у невољи цвили.“
Трећу пише, шаље Парашници,
Голом сину Зеки буљубаши:
„Голи сине, буљубаша Зеко!
„Дед' устани и голаће крени,
„Да си брзо у б'јелу Љешницу,
„Лозница нам у невољи цвили.“
Трећу пише, те Катићу шаље:
„О војводо, Катић-Симеуне!
„Деде крени твоје Прекодринце,

„Ти си цаба госпоство добио,
„Сад ћ' у тебе срећу окушати;
„Да си брзо у Љешницу б'јелу,
„Лозница нам у невољи цвили,
„Онђе ћу те вићет' код Лознице,
„Онђе ћу ти љебац поклонити.“
Кад Чупићу ситна књига дође,
Чупић учи, грозне сузе лије,
Главом маше, зубима шкргуће,
Јер је Чупић тешко обољео,
И тешко га болест обрвала,
Па се коња држати не може.
Викну Чупић слуге и дворане:
„Чујете ли, моје вјерне слуге!
251 „Трч'те боље по богатој Мачви,
„Поздравите моје буљубаше:
„Побра Луку, Јосиповић-Перу,
„С Богатића Ковић-Михаила,
„А од Дрине Бјелић-Игњатију,
„И поздрав'те Срдана Илију;
„Моји момци, лави одабрани!
„Јаш'те коње, хајте у Љешницу,
„Војску куп'те по богатој Мачви,
„Хајте листом у Љешницу б'јелу:
„Лозница нам у невољи цвили.“
Буљубаше кад чуше Чупића,
Сви скочише на ноге јуначке,
И по Мачви војску покупише,
Без Чупића лавови одоше,
Луко купи око себе војску
Ја по Шапцу и около Шапца,
По Посављу око воде Саве,

По Тавнави и по Поцерини;
На мах Луко покупио војску.
У Љешницу шанцу дојездише
Једног сата а једног минута,
Поглавице уједно дођоше
У по с' ноћи онђе састадоше.
Једнако је бојак на Лозници:
Пушке праште, а топови гуде,
Испод неба лијећу лубарде:
Све бањемез бањемеза виче,
А лубарда лубарду дозива.
Ту Србињи спавати не могу:
252 Уста Луко, пође по логору,
Па он себе зове поглавице:
„Чујете ли, Српске поглавице!
„И ви, браћо, мали и велики!
„Послушајте, што ћу бесједити:
„Ако Бог да и Богородица,
„Те се сјутра с Турцим' ударимо,
„Дете, браћо, да се не издамо:
„Ко издао, издало га љето!
„Бијело му жито не родило!
„Стара њега мајка не вићела!
„Њим се мила сестра не заклела!
„Јоште, браћо, да вам ово кажем:
„Који би што у боју добио,
„Да добије везирево благо,
„Нека другу не даде исета,
„Проклет био ко од њег' искао!
„Свако себе нек шићара тражи.
„Хајте, браћо, бијелој Лозници,
„Оно ј' тежак бојак без престанка.“

То рекоше, на ноге скочише,
Сви коњици коње посједоше,
А пјешаци пушке докопаше;
Све с' коњици по два поређаше,
А пјешаци по два загрлише;
Поглавице напријед пођоше.
Из Љешнице у по ноћи пошли,
Па на Јадар воду ударише,
Док Србињи Јадар пребродише,
Први Србљи у Руњане дошли,
253 Још посљедњи Јадар прелажаху,
У Руњаним' ишчекат' се хоће
Код студене воде Теферича
У Руњанским зеленим шљивицим',
Ту по ладу попадала војска:
Ко с' угрија'о, водом с' разлађује,
Ко је жедан, ладну воду пије,
Ко водицу, ко љуту ракију;
Пјешадија у пушке загледа,
А коњици колане притежу,
На Лозницу попријеко гледе.
Опет Луко пође по логору,
Стаде Луко разређиват' војску,
Куд ће који уд'рит' поглавара,
'Вако рече Лазаревић Луко:
„О из Борка кнеже Симеуне!
„Ти удари јунак од Истока,
„Од Истока са својега сента,
„Уза Штиру, уз воду студену;[16])

[16]) Овђе се познаје, да је слијепац ову пјесму спјевао, јер Штира тече до Лознице од Југа к Сјеверу, а испод Лознице се савија, па иде готово управо к Западу.

„А бимбаша, Катић-Симеуне!
„Ти удари пољем од Липнице,
„Ту ћ' у тебе срећу окушати.
„Голи сине, Зеко буљубаша!
„Добро чувај брда и Гучева,
„Утећи ће у планину Турци;
„А ја одо с мојом кумпанијом
254 „Од куда су понајтјешњи кланци,
„Од Запада покрај воде Дрине.
„Ви Мачванске чујте буљубаше!
„Чупићеви лави изабрани!
„Кад Чупића међу вама нема,
„Ви хоћете друмом ударити,
„Ево друмом најнапред на Турке:
„Ви најприје заметните кавгу,
„Нека буде сваколика кавга
„На онога Срдана Илију,
„И нек буде срећа Срданова.“
То рекоше, па се посулише
Сваки своју страну разматраше;
Ал' је мука на бој ударити.
Турци бију једнако Лозницу,
Три војводе по Лозници оде,
Ев' погледа Милош у Руњане,
Милош најпре Србе опазио,
Па дозивље Богићевић-Анту:
„Побратиме, Богићевић-Анто!
„Кака ј' војска по брдим' Руњанским?
„Ако оно Турцим' индат иде,
„И још оно буде Турска војска,
„Нико не ће остат' од Србина,
„Српска ће се св'јећа утрнути;

„Ако л' оно буде Српска војска,
„Тере нама сада индат стигне,
„Сад ћеш вићет' јада од Турака.
„Деде узми дурбин од биљура,
„Не би л' војску на дурбин познао."
Узе Анто дурбин од биљура,
У шљивике Руњанске погледа,
И познаде, да је Српска војска,
И познаде Лазаревић-Луке;
А кад позна Богићевић Анто,
Он казује Милошу Поцерцу:
„О Милошу! нама индат дође!
„Ево Луке славна комендата."
Онда рече Поцерац Милошу:
„Побратиме, Богићевић-Анто!
„Ти обуци све Турске хаљине,
„И ти узми три, четири друга,
„Кроз Турску се војску прокрадите,
„Па идите у Руњанске башче:
„Ако Срба буде са јабане,
„Те не знаду од куд уд'рит' ваља,
„Ваља тебе уредити војску."
Кад то чуо Богићевић Анто,
Узе Анто три, четири друга,
Обукоше све турске хаљине,
Па на добре коње посједоше,
Кроз Турску се војску прокрадоше
И одоше баш пред Српску војску.
Кад с' машише брда Руњанскога,
Од Турака нико их не виђе,
Разма један паша Али-паша;
Али-паша Турцим' бесједио:

„Јењичари, моја ђецо драга!
„Ен' утече градска поглавица,
„Од Лознице Богићевић Анто,
256 „Јал' утече, јал' по индат оде:
„Сад јуришом хајте на Лозницу,
„Готова је бијела Лозница.“
А кад, болан, Турци алакнуше
И Лозницу града опасаше!
Туку града са четири стране:
С једне стране топовима туку,
С друге стране бојним лубардама,
С треће стране лагум поткопаше
А с четврте јуриш без престанка,
Трчи Милош по Лозници граду,
Око себе Србадију рабри:
„Не бојте се, Србльи, браћо драга!
„Пушке пун'те, а туците Турке,
„Сад ће нама лијеп индат стићи,
„Вићећете јада од Турака.“
Какав огањ гори на Лозници,
Црвен пламен до неба свезали.
Дође Анто Српскоме логору,
Опази га Лазаревић Луко.
Пред Анту је Луко потрчао,
Са Антом се у образ пољуби,
Немају се кад за здравље питат',
Веће рече Лазаревић Луко:
„Како ј', брате Анто, у Лозници?“
Анто проли сузе низ образе,
Антонија нема шта казиват':
„Видиш, Луко, како ј' у Лозници!
„Сад су Турци ушли у Лозницу,“

„Па се сада кољу по Лозници,
257 „Већ потец'те, ако Бога знате!“
Онда Луко викну поглавице:
„А Србиљи! свак на своју страну.“
Па коњици коње посједоше,
А пјешаци пушке загрлише,
Па Лозници граду потекоше,
Најнапријед Срдане Илија,
И пред њиме Пурко барјактару,
Он пјешице свилен барјак носи,
Барјак носи, војсци калаузи,
А Илија за њим на ђогату.
Најпре Турци вићеше Илију
И пред њиме Пурка барјактара,
Па се Турци тада препадоше,
Кад Илију за собом вићеше,
Па се Турци натраг окренуше,
Не би л' како узбили Илију,
На Илију огањ оборише;
Ал' Илија успрегнути не ће,
Већ подвикну к'о да пије вино,
Па на Турке јуриш учинио;
Са сви страна Србљи ударише,
Једнолико сложно ударише,
И на Турке огањ оборише,
Кано грозна киша из облака,
Тако с' просу пушка од Србаља.
Кад то вићe Поцерац Милошу,
Он на граду отворио врата,
Па из града јуриш учинио,
Са свих страна забунише Турке.
258 Боже мили и Богородице!

Кад се двије ударише војске,
Једно Српска, а друго је Турска,
Стоји цика тананих пушака,
Стоји јаук рањених јунака;
Ето гребу мачи гребештаци,
Ев' шкргућу кости од јунака;
Јека стоји убојних топова,
Земља јечи ведро небо звечи,
А све зељош зељоша дозива,
Виш' њих јарко помрчало сунце
Од онога праха и олова.
Турци даше плећа, побјегоше
Дрини води ладној на обалу:
Ево паше на ноге скочише,
А на добре коње посједоше,
Дрини води ладној утекоше;
Оставише убојне топове
И џебану, што је за потребе,
И бубњари бубњеве бацише,
И свирачи свирале бацише,
Побацаше зиле и борије,
Погубише ситна ћиманета.
Мили Бого! чуда големога!
Да се коме чуда нагледати,
Како Српске сабље сијевају,
Мртве Турске главе зијевају!
Ту не оста Србљин у дружини,
Који Турске не одс'јече главе.
Што Турака од сабље утече,
259 На Дрину их воду нађераше.
Колика је Дрина вода ладна,
А на њојзи ниђе брода нема,

Ту је Турчин тада пребродио,
Ђе је који доспјети могао.
Преко Дрине мало ко прије̏ђе,
Камо чудо, што у Дрини оста!
Дрина вода не тражи тефтера,
Веће ждере без броја јунаке.
Бого мили и Богородице!
Од како је постала Лозница,
Нису љепше Срби̏ли задобили,
Него тада, кад разбише Турке,
Од Турака шићар задобише.
Ова пјесма свјема Србињима,
Од мен' пјесма, а од Бога здравље!

34.

Луко Лазаревић и Пејзо

Још ни зоре ни бијела дана,
Али-паша Дрини води доће,
Дође паша и доведе војску,
Поред Дрине разапе шаторе,
Па се паша покрај Дрине шеће,
А титра се златним буздованом,
К'о ђевојка зеленом јабуком,
У балчак се сабљи покуцкује,
А на Мачву попријеко гледи,
Па се паша и сам разговара:
„Док ми војска из дубљине дође,
„Дрину воду пребродићу ладну,

III⁶, 370. — 18. добро. — 243. утјечу. — 305. рамени.

„Прегазићу сву богату Мачву,
„Китог проћи и у Шабац доћи
„У дворове Лазаревић-Луке,
„Хоћу њему назват' добро јутро.
„Ал' у з'о час по ме, али поњга,
„По једнога добра бити не ће.“
То говори паша Али-паша,
То говори, ал' Бога не моли,
Веће мисли тако да уради.
Ал' бесједи Пејзо Мехмед-ага:
„Господине, пашо Али-пашо!
„Ев' у нашој Босни каменитој
„Има, пашо, тридес't капетана,
„И имаде седам паша малих,
„И велики паша учтуглија;
„У свакога има по ћевојка,
„У ког шћерца, у ког мила сеја,
„Рад је сваки, да ми је поклони,
„Сваки жели да ме зетом зовне;
„Ал' сам Бо̑гу јемин учинио,
„Да с' Туркињом оженити не ћу,
„Него ћу се оженит' влахињом;
„Из Поцерја главитом ћевојком,
261 „Којано је б'јела и румена,
„Која пије вино и ракију;
„Та њом ћу се јунак оженити,
„Влахињу ћу младу обљубити
„На срамоту Лазаревић-Луки,
„И Чупићу, који Дрине чува;
„Веће, пашо, драги господине!
„Дај ти мене до два поглавара:
„Прво дај ми Осман-барјактара,

„Друго дај ми Тузлу капетана,
„И дај мене три хиљаде Турак'
„На хатима, а под миздрацима,
„Да ја пређем преко воде Дрине,
„Да прегазим сву богату Мачву,
„Да осванем у Поцерју славном,
„Да поробим села испод Цера,
„Да запалим цркву Петковицу,
„Па ћ' оданде уд'рит' низ Тавнаву.
„Тавнаву ћу попалит' до Саве,
„Уза Саву у Шабац ћу доћи:
„А ти хајде Шапцу бијеломе,
„Онђе мене хоћеш дочекати,
„Онђе с', пашо, састати хоћемо."
Кад то чуо паша Али-паша,
То је паша једва дочекао,
Па му даде до два поглавара,
Једно прво Осман-барјактара,
Друго даде Тузлу капетана,
Изабра му три хиљаде Турак'
На хатима, а под миздрацима,
262 Па овако Пејзи говораше:
„Пођи с Богом, Пејзо Мехмед-ага!
„Попалите села испод Цера,
„Све мушкиње под мач ударите,
„А женскиње под робље довед'те.
„Док ми војска из дубине дође,
„И ја хоћу Дрину пребродити,
„Мачву прећи и сву поробити,
„Китог проћи и у Шабац доћи:
„Онђе, Пејзо, да се састанемо."
Одатле се Пејзо подигао,

У по ноћи Дрину пребродио,
И ту Пејзи Бог и срећа даде,
Српска њега не привиђе стража.
Оста паша Дрине чувајући,
Оде Пејзо у Поцерје славно.
Кад се д'јели срећа и несрећа,
Тавна ноћца од бијела дана,
У Поцерју освануше Турци
Код бијеле цркве Петковице,
Петковицу опколише Турци,
Игумана старца затекоше,
Три му ђака млада посјекоше,
А тројица у гор' утекоше,
Игумана жива уватише,
Намастирско благо покупише,
Како Турци добро задобише,
Више Турци у села не шћеше;
Игуману руке савезаше,
Па га туку перним буздованом,
263 Пјешке њега поред коња гоне,
Па се Турци паши повратише.
Кличе вила прије јарког сунца,
Саврх Цера високе планине,
Дозивати Српскоме логору,
Украј Дрине шанцу Бадовинцу,
Из логора зове поглаваре:
Прво зове Лазаревић-Луку,
Друго зове Чупића Стојана:
„Жље заспали, српске поглавице!
„Жље заспали, зао сан уснили!
„Тешко су вас преварили Турци,
„Петковицу поробили цркву,

„Исаију старца уватили,
„Бијеле му савезали руке,
„Намастирско одузели благо,
„Три су њему ђака погубили,
„А тројица у гору утекла.
„Ви спавате, за то и не знате.
„Је ли вама од Бога гријота,
„А од људи покор и срамота?
„Ђе је ваша вала и јунаштво?
„Што чините? Јер се не бијете?“
Кад то чуо Лазаревић Луко,
Он се пљесну руком по кољену,
Скерлет чоха пуче на кољену,
Па се скочи, припаса оружје,
И повика Чупића Стојана:
„А на ноге, Чупићу Стојане!
„Тешко су нас преварили Турци:
264 „Мачву прешли, очли у Поцерје,
„Петковицу поробили цркву,
„Исаија заробили старца,
„А још може више јада бити;
„Већ мој брате, Чупићу Стојане!
„Ти припаши свијетло оружје,
„Па ти узми војске понајвише,
„Па се спусти покрај воде Дрине,
„Тврде страже покрај воде врзи,
„Да не може тица пролећети,
„А камо ли татар прокасати
„И од Босне књигу пронијети:
„Бојати се Осман-капетана
„Из Градачца из бијела града,
„Да богате не пороби Мачве;

„Па кад дођеш шеру Парашници,
„Ти поздрави Зека буљубашу,
„Нек' устане Зеко буљубаша,
„И нек' крене голаће јунаке,
„Поред Батра воде нек постави
„Тврде страже све једну до друге."
Чупић скочи, припаса оружје,
Узе Чупић понајвише војске,
Па се спусти покрај воде Дрине,
Тврде страже на бродове баци;
Када дође шеру Парашници,
Он поздрави Зека буљубашу,
Уста Зеко и голаће крену,
Тврде страже покрај Батра баци;
Да какви су голаћи јунаци!
Убили би под облаком ждрала,
А камо ли на земљи јунака!
Како би их Осман преварио?
А кад страже тврде поставише,
Стаде Луко пребирати војску:
Узе себе четрест коњика
И стотину младијех пјешака,
И поведе Бакал-Милосава,
И поведе Марка из Штитара:
Милосава води ради дике,
Ради дике и рад' разговора,
А Штитарца Марка рад' јунаштва;
И поведе Глувца Михаила,
Који с'јече мачем без разлога,
И поведе Гркињића Ђорђа,
Когано је на сабљу отео
Од Турака из ропства Турскога,

И држи га као свога сина,
Који Луку свлачи и облачи
И свиленим опасује пасом.
Пође с њиме четрест коњика
И стотина младијех пјешака,
Оде Луко уз ту воду Дрину,
Да обиђе шанац у Љешници
И у шанцу свога брата Ђуру,
Свога брата Ђуру капетана,
Да га млада не преваре Турци;
А кад Луко Новом селу био,
Ђе су Турци Дрину прегазили,
Још се Турци повратили нису;
266 Куд су Турци Мачву прегазили,
На плочама траву однијели,
Стаде ука Луке око пута.
Јоште Луко пута истражује,
А Турци се пољем помолише,
Савезана игумана воде;
Није шала, три хиљаде Турак'!
А у Луке четрест коњика
И стотина Србина пјешака!
Кад је Луко опазио Турке,
Препаде се Лазаревић Луко:
„Мили Бого! та што ћу ти јако?
„На злу ти се мјесту затекосмо!
„У равноме пољу широкоме,
„Ђе не има ни трна ни грма,
„Нас је мало, а млого Турака:
„Да с' бијемо, разбит' не можемо,
„Да бјежимо, утећ' не можемо;
„Шуме нема, да се заклонимо,

„Већ можемо лудо изгинути,
„Веће, браћо, стотина пјешака!
„Покријте се по зеленој трави,
„Па пушака метати немојте,
„Нека за вас Турци и не знаду;
„Ми коњици одосмо пред Турке,
„Па ће Турци на нас ударити,
„Ми с' пред њима измаћи хоћемо,
„К вама ћемо Турке напустити,
„Ви гледајте сваки по једнога.
„Па на Турке огањ оборите,
„Са пламеном Турке забуните,
„А ми ћемо сабље повадити
„И у Турке јуриш учинити:
„Не би л' како Турке забунили,
„Не би л' старца од Турак' отели."
Тако Луко Србље сјетовао.
Пјешаци се по трави покрише,
Оде Луко су четрест друга,
Коња љути, а пред Турке иде.
Како Турци опазише Луку,
Одмах Турци Луку познадоше,
Па говори Пејзо Мехмед-ага:
„Ти си, курво, Лазаревић-Луко!
„Што сам ћео, то сам удесио,
„С тобом ћу се, курво, огледати."
Трже Турчин сабљу димишћију,
Трже сабљу у лијеву руку;[17])
Али Луко Пејзе не познаје,
Него мисли, да је Али-паша,
Па се њему јуначки јављаше:

[17]) Кажу, да је Пејзо био шуваклија.

„Ја сам, курво, пашо Али-пашо!
„Жена био, ко ти побјегао!“
Трже Луко сабљу у десницу,
Један другом добра коња пусти,
Доиста се ударити ћаху,
Ал' Србини не дадоше Луки,
Већ с' утјече један пред другога,
Да Србима Луко не погине,
Србима је жао поглавара;
Утече се Бакал Милосаве
На јагрзу коњу високоме,
Па говори Лазаревић-Луки:
„Побратиме, Лазаревић-Луко!
„Ја ћу за те на мејдан изићи,
„Ти ћеш мене прије покајати.“
Трже Бакал сабљу у десницу,
Па полеће Пејзи Мехмед-аги,
Ал' тек што се коњи сусретоше,
А јунаци да с' сабљам' ударе,
А Бакала срећа изневјери:
Под Бакалом јагрз посрнуо,
Паде Бакал пред коња у траву,
Бакал паде, а Пејзо допаде,
Да Бакалу одсијече главу;
Ал' се Бакал и пјешице брани
Бритком сабљом и десницом руком.
Бјежи Бакал около јагрза.
Када виђе Лазаревић Луко,
Ће ће Турчин посјећи Бакала;
Скиде Луко пушку крцалијнку,
Којано је обљевена златом
Од јалмана до горњег-нишана,

На којој је тридес'т белензука,
Све од чиста жеженога злата,
Паразлама од тридес'т дуката;
На којој је до дванаест слова,
Свако слово у крв' окаљено,
269 На јуначко тело нам'јењено;
Она бије сваку амајлију;
Па је Луко онда говорио:
„Та не бој се, брате Милосаве!
„Тај те Турчин ље погубит' не ће,
„Нит' ће вићет' буле ни матере.“
Крцалијнки живу ватру даде,
Пуче шара, пуста остат' не ће,
Те погоди Пејзу Мехмед-агу,
Погоди га под грло бијело,
Закла Пејзу као јагње б'јело;
Пејзо паде са коња у траву,
Ал' долеће Осман-барјактару
С голом сабљом у десници руци,
Да Бакалу одсијече главу,
Па му не да јагрза узјати,
Бакал бјежи око коња свога,
Па се Бакал и пјешице брани,
Ал' би њега Турчин погубио,
У Бакала вјерна слуга бјеше:
Павлић момче из града Мостара,
Когано је Бакал одранио
Уз кољено к'о рођеног сина
Зарад' Бога и заради душе,
Павлић собом заклоња Бакала,
Заклоња га собом и врапчићем,
Младо д'јете, одвише слободно,

Трже Павлић двије пушке мале,
У Османа обје окренуо:
„Стан' Турчине! куд си насрнуо?
„Не ћеш згубит' мога господара,
„Док је моје на рамена главе.“
Обје пукле, Османа згодиле,
Синџирли га зрна ударила,
У Осману срце истргала.
Кад падоше двије поглавице,
Онда Турци натраг устегнуше,
У то доба Бакал Милосаве
Узја коња, па поћера Турке,
Ал' повика Тузла капетане:
„Јао Турци, моји јењичари!
„Нема Лука већ четрёест друга,
„А нас има три хиљаде равно,
„Ето јако што се од нас ради!
„Јалах кардаш, јуриш на душмана!“
Тад' се Турци опет повратише,
На коњике Српске јуриш чине,
Срблји сташе пред њима бјегати!
Та не бјеже да Турцим' утеку,
Веће маме Турке на пјешаке.
А кад Срблји Турке домамише,
На мах пуче од стотине Срба,
На мах пуче стотина пушака,
Мртвих паде стотина Турака,
Погибе им Тузла капетане;
А Србињи онда јуришише,
Турци сложно огањ оборише,
Под Штитарцем убише ђогата,
Под Ђорђијом убише дората;

Ево Ђорђе пјешице измаче,
271 А Штитарца ђогат притиснуо;
На Штитарца Турци долећеше,
Лежећива да га посијеку.
Један Марко лежећи се брани:
Бритком сабљом и лежећи маше,
Око себе рашћерује Турке.
Доиста би Марко погинуо,
Ал' опази Глувац Михаило,
Ђе су Марка забунили Турци,
Трже мача Глувац Михаило,
Па кроз Турке јуриш учинио,
Док до Марка путе просијече,
Седамнаест Турак' посијече;
С друге стране Пушибрк Остоја,
Док Остоја путе просијече,
Десет Турски глава одсијече;
Те Штитарца с коњем опростише.
Кад се Марко ногу докопао,
Кано соко крила на планини,
Па поћера Турке на алаје,
Све разбише Турке на алаје,
Даше Турци плећа, побјегоше,
А на Дрину воду нагазише,
Одведоше Исаију старца.
Од Турака мнго и утече,
А мнго их и онђе остаде;
Седамнаест погибе Србина,
Оста мејдан Лазаревић-Луке.
Како Турци Дрину пребродише,
Али-паша далеко их виђе,
272 Мало ближе пред њих истрчао:

„Јала кардаш! како ј' у Србији?“
Турци њему невесело веле:
„Али-пашо, синја кукавицо!
„Никако је у Србиј' по Турке!
„Колико смо тебе говорили,
„Да не шаљеш војске преко Мачве;
„Та ће ти је Пејзо Мехмед-ага?
„И ће ти је Осман барјактару?
„И ће ти је Тузла капетане?
„Које Босна нигда стећи не ће.
„Погуби их Лазаревић Луко
„Су својијех четрјест коњика!
„Још да бјеше Чупићу Стојане,
„Не би тебе гласник Дрине преш'о,
„Нит' би' им'о ко глас донијети,
„Да ти каже, каконо је било.“
Од како је свијет постануо
Није Србин Турке дочекао,
Мало Срба а млого Турака,
Разма тада Лазаревић Луко
Што дочека Турке код Новога,[18])
И погуби Пејзу Мехмед-агу
О крстову дану јесењему.
Ова пјесма свима Србињима,
Од мен' пјесма, а од Бога здравље!

273

35.

Бјелић Игњатије

Протужио Бјелић Игњатије
Уз кољено славном господару,

[18]) т. ј. села.

Господару Чупићу Стојану:
„Господару, Чупићу Стојане!
„Ево има шест година дана,
„Како тебе дворим, господару,
„Боље т' служим него баба мога,
„А од сад те ја служити не ћу:
„Ви с Турцима мира учините,
„Једни другим вјеру задајете,
„Ви Србије своје позаптите,
„Не дате им ићи у Турћију
„Ни Турака бити ни робити;
„У Турчина тврде вјере нема:
„Све нас Турци на вјери харају,
„Јуче су нам жалост учинили.
„Ев' Шуманца Мићу погубили,
„Уцв'јелили и оца и мајку,
„И украли коња испод мене,
„И на коњу одн'јели оружје,
„Мноме јесу учинили спрдњу:
274 „За живота коња м' одведоше,
„И од мене оружје однеше;
„Веће чу ли, Чупићу Стојане!
„Дај ти мене, ако Бога знадеш!
„Да ја идем у земљу Турћију,
„Не би л' своју покај'о срамоту;
„Ако ли ми ти то дати не ћеш,
„Вјера моја тако ми помогла
„Не ћу служит' тебе, господару,
„Ни ћу служит' цара ни ћесара,
„Већ ћу узет' пушку по средини,
„Па ћу одбећ' гори у хајдуке,
„Не би л' своју покај'о срамоту,

„Ил' не би ли изгубио главу;
„Под срамотом овом остат' не ћу."
Ал' бесједи Чупићу Стојане:
„Буљубаша, Бјелић-Игњатије!
„Да не чиним мира са Турцима,
„Нит' да држим вјере у Турцима:
„Купи друштво по богатој Мачви,
„Па ти иди те покај срамоту,
„Ходи мудро, не погини лудо,
„И по Мачви избирај дружину,
„Не остави Чоњаге Живана:
„А кад друштво покупиш од Мачве,
„Ти позови новога бимбашу,
„Та новога Катић-Симеуна,
„Нек покупи своје Прекодринце,
„Који знаду стазе преко Дрине,
„Па ако ћеш мене послушати,
„Не остави голог сина Зеке,
„Голог сина Зеке буљубаше:
„Зеко знаде по Босни каменој,
„Ђе се може добит', ђе л' изгубит',
„На богазу ће ће дочекати;
„А кад, Игњо, друштво сакупите,
„Тад сви Зеку у образ љубите,
„Нек вам Зеко буде старјешина,
„Штогоћ рече Зеко, послушајте."
Кад то чуо Бјелић Игњатије,
Капу скиде, на земљу је баца.
Па Чупића у руку пољуби,
Ниже руке у четири скута
И пред Стоком у земљицу чарну;
Па му 'вако Бјелић бесједио:

„О вала ти, слатки господару!
„На твом дару, на слаткој бесједи.“
Узе Бјелић шару за средину,
Па он зађе по богатој Мачви,
Те накупи двадесет Мачвана
И пред њима Чоњагу Живана,
Оде с друштвом Дрини на обалу,
Па он пише књигу на колѣну,
Те је шаље новоме бимбаши:
„Господару, Катић-Симеуне;
„Да си брзо к мени води Дрини,
„Доведи ми неколико друга,
„Да идемо у земљу Турћију,
„Да срамоту моју покајемо,
„Данас моју, ја ћу сјутра твоју.“
276 Кад то чуо Катић Симеуне,
Хитро скочи, припаса оружје,
Па накупи двадест Прекродринац',
И поведе Прекодринца Раду,
Радивоја, старога курјака,
Који добро пушком бити знаде,
Коме пушка назалуд не пуца;
Води друштво Бјелић Игњатија,
А кад Игњат Симу опазио,
Пред њим скочи на ноге лагане,
Руке руче, у лица се љубе,
Па уједно друштво саставише,
Све се друштво редом изљубило,
Нерођена браћа к'о рођена,,
Ту се њима мало учинило,
Већ саију шаљу Парашници,
Голом сину Зеки буљубаши:

„Да наш брате, Зеко буљубаша!
„Да си брзо Дрини валовитој,
„И поведи голаћа јунака,
„Да идемо у земљу Турћију,
„Да срамоту твоју покајемо,
„И Шуманца Мићу осветимо.“
Саија је Зеку застанула
У меани, ђе он пије вино.
Када Зеки таки хабер дође,
То га Зеко једва дочекао,
Па потеже пушку од појаса,
Својој пушци живу ватру даде.
Кад Зекина пуче пушка мала,
277 Аваз оде по свој Парашници,
Сви голаћи пушку познадоше,
Да је пушка Зеке буљубаше,
Сви голаћи Зеки дотрчаше
Под оружјем и под свом оправом,
Долеће их четири стотине.
То се Зеки много учинило,
Уста Зеко одбирати друштво,
Ев' изабра деведесет брата,
А триста их натраг повратио;
Оно триста сузе прољевало,
И овако Зеки говорило:
„Господару, Зеко буљубаша!
„Што смо гори те нас на бој не ћеш?“
Ал' бесједи Зеко буљубаша:
„Нисте гори, већ мени једнаци,
„Ко ће море чуват' Парашницу?“
Узе Зеко шару за средину,
А за њиме деведесет друга

Па он оде Дрини на обалу.
Кад га вид'ле двије поглавице,
Пред Зеком су на ноге скочиле,
Руке руче, у лице се љубе;
Па међу се Зеку посадише.
А уједно друштво саставише.
Ту се саста сто и триест друга.
Онда рече Бјелић Игњатије
И бимбаша Катић Симеуне:
„Да наш брате, Зеко буљубаша!
„Од сад нама буди старјешина,
278 „Штогођ речеш, тебе ћемо слушат',
„А води нас на т'јесне богазе,
„Ђе би какве дочекали Турке,
„Да срамоту нашу покајемо.“
Онда рече Зеко буљубаша:
„Ако мене, браћо, услушате,
„Биће доста меса и гавраном
„И у гору зелену курјаку.“
То рекоше, на ноге скочише,
Докопаше пушке по средини,
Валовиту Дрину пребродише,
Машише се пусте Семберије.
У пустињи обрасла је трава,
Та добри би коњи посустали,
Јер се трава газити не даде,
Зеко пође, па с друштвом почива,
Не ће свога друштва да умори,
Док прегази пусту Семберију,
Пак се маши луга Посавскога,
Лугом прође село Црљеново,
А кад прође село Црљеново,

Те је био покрај воде Саве
И на Сави скеле Суботишта,
У по луга сједе почивати.
Ту спртише торбе пртењаче,
Отворише дрвене чутуре,
Све два и два сјеше ужинати,
А заједно до три поглавице.
Онда рече Зеко буљубаша:
„Да мој брате, Бјелић Игњатија!
279 „Господару, ти Катићу Симо!
„Куда ћемо, на коју ли страну?
„Да би ишли Брчко поробити,
„Далеко је бјежат' низа Саву;
„А да би се натраг повратили,
„Бијељину би ми поробили,
„Бојати се војске од Турака,
„Па можемо лудо изгинути
„На Јаменој скели Суботиште:
„Кад сам гођe на њу долазио,
„Та на њој сам шићар задобио,
„Све по једног друга оставио,
„Она ми је срећа и несрећа,
„Нека знате, и сад ће остати,
„Останути који гођe брата,
„Да радимо да не оставимо,
„Веће, браћо, стотина голаћа!
„Није л' мајка родила јунака,
„Да се испне на највише дрво,
„Да погледа друму Суботишком,
„А на скелу, прооде ли Турци,
„Да л' на скелу, јал' са скеле, браћо,
„Суботиште нигда није празно."

Сви јунаци ником поникоше,
Не пониче Чоњага Живане,
Веће узе пушку за средину:
„Ја ћу ићи близу друма, Зеко!
(Па се крај њег' на дрво попео,)
„Како могу вићет' на све стране,
„Све ћу теби казат' од истине.“
Заскака се Чоњага Живане,
Како љељен од три годинице,
Па он оде друму Суботинском,
Украј друма на дрво се пење,
Па погледа на обије стране,
Али Турци цареве ичаге,
Ал' промичу на скелу Јамену,
И на силу рају поћерали,
Раја гони коње и коморе,
Јера тада од Босне везире
С Нијемцима, брате, трговаше,
Из Њемачке рану узимаше,
Чим ће везир своју ранит' војску;
Ту је млого св'јета и комора,
Млого Турак' цареви ичага:
Једни истом Саву прелажаху,
Други топрв на Саву долазе.
Кад то виђе Чоњага Живане,
Он се врати, па казује Зеки.
То је Зеко једва дочекао,
Па устаде на ноге лагане
И овако друштву бесједио:
„Чујеш, брате, Бјелић-Игњатије!
„Како ћемо ударит' на Турке?“
Ал' говори Бјелић Игњатије:

„Сјетуј, Зеко, ти си старјешина.“
Онда Зеко поче сјетовати:
„Господару, Катић-Симеуне!
„Е ти јеси госпоством најстар'ји,
„Узми друштва, па ти друма чувај:
„Господски су пути и друмови,
„А хајдучки тијесни богази!
„А ти брате, Бјелић-Игњатије!
„Твоја кавга, за тобом смо пошли,
„Ти удари са својом дружином,
„Иди, Игњо, лугом зеленијем
„Уза Саву, уза воду ладну,
„Ти ћеш најпр'е ударит' на Турке;
„Ако Турци почну бјежат' млади,
„Не ће Турци бјежат' низа Саву,
„Нит' ће Турци друмом широкијем:
„Знаду Турци, на друму ј' бусија,
„Већ ће Турци побјећ' уза Саву;
„Ја ћу моју дружину узети,
„Па ћу засјест' Турке од запада,
„Не дам њима уза Саву проћи.“
Мучно било Катић-Симеуну,
Јер у њега цигло двадест друга,
Заплака се Катић Симеуне
Голом сину Зеки буљубаши:
„Дај ми, Зеко, дружине у зајам.“
Зеко даде тридесет голаћа,
Та даде му, ријечи не рече.
У Игњата двадесет Мачвана,
Ваља њему најпре ударити,
Ал' је страшно са мало дружине,
Веће Игњат Зеки бесједио:

„Дај ми, Зеко, у зајам дружине.“
Даде Зеко, ријечи не рече,
Даде Игњи тридесет голаћа.
282 Зеко узе понајмање друштва,
Понајмање тридесет голаћа.
Оде Симо друму са дружином,
Симо оде су педесет друга,
Оде Бјелић право од истока
Уза Саву са педесет друга,
И овако Зеко бесјеђаше:
„Нико пушке прије да не баца,
„Док не пукне пушка Бјелићева,
„Па остали на глас полетите,
„Са свих страна Турке забуните;
„Мало Срба има са Турцима,
„Ту хоћемо душу потопити,
„Све гледајте, Срба не уд'рите,
„Та чувајте, браћо, не шал'те се.“
То рекоше, па се растадоше,
Оде Зеко засјест' од запада,
Да не бјеже Турци уза Саву.
А кад Симо на друм изашао,
Враг му не да, бусије чувати,
Веће Симо друмом путоваше,
Па на Турке често извирује
И дружини својој проговара:
„Браћо моја, педесет јунака!
„Да ми, браћо, Зеке не слушамо,
„Већ да прије уд'римо на Турке,
„Не би л' више добили шићара.“
Ал' бесједи тридесет голаћа:
„Господару, Катић-Симеуне!

„Кад смо ћели унаточ радити,
283 „Јера си нас од Зеке искао?
„Ми не ћемо уд'рит' прије Зеке.“
Ал' не слуша Катић Симеуне,
Већ се ближе Турцим' прикучује,
У то доба Турци привиђеше,
Привиђеше Симу и бусију;
Па се болан Турци узодаше,
Сташе своје потпрашиват' пушке
И оружје себи привлачити.
Када виђе Катић Симеуне,
Да су њега привиђели Турци,
Викну Симо Прекодринца Раду:
„Земљи падај, старац Радивоје,
„Земљи падај, пушци огањ дајн,
„Веће су нас привиђели Турци,
„Ти на залуд пушке бацит' не ћеш.“
Земљи паде старац Радивоје,
Земљи паде, шарци ватру даде;
Када шара пуче Рад'војева
Оде аваз на четири стране,
Познадоше у земљи Њемачкој,
Да је пушка Прекодринца Раде.
Ђе је глед'о, Раде ударио:
Ев' погоди Мулу евендију,
Удари га међу обје очи,
Чело прште, очи искочише,
Мртав паде Мула евендија.
А кад чуо Бјелић Игњатија,
Да је Симо прије ударио,
Ево Игњо с друштвом похићео,
284 Кад је близу Турцим' долећео,

Викну Бјелић Црљеновца Перу:
„Земљи падај, харамбаша Перо,
„Земљи падај, пушци огањ дајн
„Јер ти пушком промашити не ћеш.“
Петар паде, ријечи не рече;
Земљи паде, пушци ватру даде,
Ђе је глед'о, Петар ударио:
Ев' погоди агу Омер-агу
Из Брчкога, што је Брчком глава,
Уд'рио га под грло бијело,
Закла агу к'о и јагње б'јело,
Мртав паде земљи Омер-ага.
Каде пушка пуче Перишина,
Оде аваз на четири стране,
По Њемачкој пушку му познају,
Онда Бјелић викну на дружину:
„Сродна браћо, огањ оборите,
„А на Турке јуриш учините.“
Од истока Игњат ударио,
А од друма Катић Симеуне,
Турци мртво огањ оборише,
Србињима Бог и срећа даде,
Ту од Срба нико не погибе,
Разма Симин у његову друштву.
Турци даше плећа, побјегоше
Уза Саву воду валовиту,
Ками мајци да утећи хоће!
Дочека их Зеко буљубаша,
Каде Зеко на њих подвикнуо,
285 Црвен пламен за небо свезао,
Све са горе одлијеће лишће,
Ту се Турци забун учинише,

Од стра' сташе у Саву скакати;
Више Турак' добит' не могаше;
И Србиьи од стра' поскакаше,
А у Саву воду валовиту.
Турци вичу: „Богом сестро, Сава!
„Прождери нас, не пусти нас Зеки."
Кад се Срби стадоше гушити,
Зеко бјеше срца жалостива,
Трчи Зеко покрај воде Саве,
Па он с брда дугу пушку пружа:
„Србадијо браћо, не топ'те се!"
Сви голаћи Сави полећеше,
И Србиье по Сави ваташе,
Бог им даде Србље поваташе,
Поватали, на суво извели;
А Турака ни ватат' не ћеше.
Од Србиьа нико не погибе
Разма момче Катић Симеуне,
Од Турака нико не утече,
Разма један ев' Асан ћевојка,
Он утече путем пријекијем
Без сарука и без коња свога
И без свога свијетла оружја,
Да казује, каконо је било.
Сава много прождрије Турака,
А двојици, што најпр'е убише,
Омер-аги, Мули евендији,
Њима Бјелић одсијече главе.
Покупише шићар од Турака,
Доста пуста задобише блага,
Цијел' товар везиреве каве,
Четрдесет коња задобише,

Под такумом и под хаљинама,
Под пушкама и под кубурама,
Све Турскијех добријех бињака.
Поглавице коње посједоше,
Мртва оног Срба понесоше,
Не хћеше га браћа оставити;
Узаједно шићар понијеше,
Па одоше шеру Парашници.
Кад дођоше шеру Парашници,
На весеље огањ оборише,
Сам је Чупић на радост дошао,
И Зеко му пешкеш учинио,
Учинио једну страну каве,
Другу страну Лазаревић-Луки.
Кад сједоше, шићар под'јелише
На добријех сто тридес't јунака,
Сваком дође све по литра злата.
Од како је гавран поцрнио,
Није нико брже покајао,
Него Бјелић што покаја Мићу
И својега коња испод себе,
За једнога четрёст добио;
А на Мићин гробак доносио
Тузлелина Муле русу главу,
И из Брчког главу Омёрову,
287 Па је Игњат Мићи бесједио:
„Брате Мићо! није по те криво.“

36.

Хвала Чупићева[19])

Често књиге земљу прелазише
Од Тополе села поносита,
Од онога Петровића Ђорђа,
Од Ђорђије, од Србије главе,
На господу и на војеводе,
На кнезове и на буљубаше:
„Весел'те се, ђецо Србадијо!
„Амо Турке јесам поб'једио
„На нашему шанцу Делиграду,
„Разбио сам царску султанију;
„Ал' су Турци брижни и срдити,
„Отишли су земљи по ћенару,
„Невјерници јесу свагда Турци,
283 „Чувајте се од Босне поносне,
„Отуда ће Турци ударити,
„Чувајте се, да вас не преваре."
Прву књигу Шапцу граду посла:
„Попе Луко, моја десна руко!
„Добро чувај Посавине славне,
„Посавине и Тавнаве, Луко,
„Да ми Турци роба не одведу;
„За роба ћу тебе погубити."
Другу пише, те у Јадар шаље,
У Лозницу Богићевић-Анти:
„Војеводо, Богићевић-Анто!

[19]) Какогод што се Чупић хвали овдје у пјесми, тако се и у говору хвалио и јунаштвом и богаством и свачим.

III[6], 385.

„Учувај се од града Зворника,
„Да тебека Турци не преваре:
„Добро чувај Лознице и Јадра,
„А од Јадра не пусти робиње;
„За роба ћу тебе погубити.“
Трећу пише, у Поцерје шаље,
Свом посинку, Поцерцу Милошу:
„Мој посинко, Поцерац-Милошу!
„Добро чувај Цера и Љешнице,
„Да тебека Турци не преваре,
„Из Поцерја роба да не воде;
„За роба ћу тебе погубити.“
Књигу пише, те је шаље Ђорђе
Ев' Чупићу, змају из Ноћаја:
„Ој Чупићу, змају из Ноћаја!
„Извуци се, море, иза бара,
„Па се свагда украј Дрине нађи:
„Добро чувај Мачве и Подриња,
289 „Да тебека Турци не преваре,
„Да из Мачве роба не одведу;
„За роба ћу тебе погубити.“
Кад Чупићу ситна књига дође,
Учи књигу Чупићу Стојане,
Другу Стојан на кољену пише,
Те је шаље у село Тополу,
А на руке Петровићу Ђорђу:
„Ој ти Ђорђе, од Србије главо!
„Ја с' не бојим цара силенога;
„Пуст' их на ме, ако су ти тешки;
„Турци на ме ударит' не смију,
„Док ј' у мене мојих капетана
„И момака, лава одбранијех,

„Кој' б' на ватру живу ударили:
„Док ј' у мене првог капетана,
„Капетана побратима Луке,
„Он с' не боји једнога везира;
„Па док ми је другог капетана,
„Капетана Ковић-Мијаила,
„Он с' не боји другога везира;
„Па док ми је трећег капетана,
„Да од Дрине Бјелић-Игњатија,
„Он с' не боји трећега везира;
„Па док ми је Срдана Илије,
„Кој' с малијем боја бити не ће,
„Веће жели да на трумпу уд'ри;
„Он с' не боји четвртог везира;
„Па док ми је голог сина Зеке,
„Голог сина Зеке капетана,
„И његових голаћа јунака,
„Он с' не боји петога везира;
„Па док ми је слугу одбранијех,
„Одбранијех, лава избранијех,
„Кој' на ватру смију ударити:
„Та док ми је Сићића Маринка
„И док ми је Шуманца Васиља
„Па док ми је Латковић-Јована,
„И док ми је Нинковић-Јовице,
„Па док ми је Кара-Мијаила,
„Ето Кара из луга Китога,
„И док ми је Шиша Мијаила,
„И док ми је Ђорђе с Бјелотића,
„Па док ми је Гацуљић-Стјепана,
„Он без кавге ручати не може,
„И док ми је Качкина Стевана;

„И док ми је лава одбранога,
„Кога гојим у двору мојему,
„Од Сријема писара Андрије;
„Па док ми је мог коња дората,
„И док ми је сабље Мађаркиње,
„Ја б' на цара јунак ударио,
„Лави би му чадор бастисали;
„Бога молим, да ударе Турци."
Оде књига Петровићу Ђорђу,
Учи књигу Петровићу Ђорђе.
И то Ђорђу врло мило било,
Од милине на ноге скочио,
И 'вако је Ђорђе говорио:
„Вала синко, Чупићу Стојане!
291 „Нисам знао, што под скутом држим:
„Кад без мене можеш војевати,
„Сад ја, синко, могу почивати;
„Да би тако, Стоко, и не било,
„Доста мене, што говориш рабро."

37

Бој на Кукутници

(комад од пјесме)

Мили Боже, на свему ти вала!
Да ли грми, да л' се земља тресе?
Да ли пуца Крњо и Зеленко
На Зворнику, на бијелу граду,
Те се јека на далеко чује?
Од тог није ништа ни једнога,
Већ се бију двије силне војске
У врлетну ломну Влаху старом

На високу брду Кукутници:
Једно војска паше Скопљанина,
Та Српскога силна душманина;
А друго је војводе Милоша
Од Рудничке на гласу нахије.
292 Били су се половину данка,
Па кад бјеше око заранака,
Српска војска Турску надвладала
А ломнијем Влахом поћерала,
Ту се рани паша Сулемане
У десницу у бијелу руку,
Изгибоше Босанске спахије
И Мостарске на гласу делије;
Ту погибе Туранбеговићу
Од честите Босне камените,
Погуби га млади Шибалија
Од Мораче, гњезда хајдучкога,
Туна Срби добро задобише
Па се они рахат учинише,
Но повика са планине вила,
Она зове у Српску ордију
По имену војводу Милоша:
„О Милошу, Српска војеводо!
„Ал' не чујеш, али се не плашиш,
„Но се уздаш у твоје јунаке,
„А не чујеш јаде на Морави? [20])

— — — —
— — — —
— — — —
— — — —

[20]) По свој прилици је ово било године 1809. Кад је Карађорђије оставно Сјеницу па отишао к Делиграду, а Сулеман-паша

38.

Чавић Мустај бег и Кара-Ђорђије

(комад од пјесме.)

Још зорица не забијелила,
Ни даница помолила лица,
И од дана ни спомена нема,
Док прокликта са Јавора вила,
Виче вила у Сјеницу града
А на име Чавић-Мустај-бега
Од Мораве и од Шумадије:
„Ђе си данас, Чавић-Мустај-беже?
„Ђе си данас? није те не било!
„Ал' не чујеш, ил' не ајеш, бего?
„Ето иде силна војска на те,
„А пред војском Петровићу Ђорђе
„Од Тополе, од његове куле,
„С њиме иде небројена војска,
„Три стотине младих барјактара,
„Пет стотина младих буљугбаша
„И дванаес главнијех војвода;
294 „Вуче Ђорђе Њемачке топове
„И ситнога праха Њемачкога,
„Скоро ће ти граду досадити,
„Љута му је у дружини гуја
„Мутаф Лазо од воде Мораве,
„А са њиме Крцуле Јоване
„Из високе Рудничке планине,

потом покоривши Дробњаке и осталу Херцеговину до Лима ваљада је преко Старога Влаха дошао на Србију и ту се с Милошем побио.

„Јаше Србин суру бедевију,
„Штоно му је Ђорђе поклонио.“
А кад зачу Чавић Мустај-беже,
Одмах беже одговори вили:
„Луда ти си, мила посестримо,
„Што ме плашиш црним каурином,
„Каурином од Тополе Ђорђем;
„Ђорђе тога нема ни једнога,
„Већ он вуче од трешње топове.
„Од куд Ђорђу Њемачки топови?
„А шта ће ми вала досадити?
„Док је мени паша у Пазару,
„А у Скадру Мамуте везиру
„И Ћул-бего из Гусиња равног,
„И док су ми аге Колашинци
„А од Босне тридес капетана
„И са њима Травнички везиру,
„Не бојим се црна каурина,
„Каурина од Тополе Ђорђа.“
Очет вила бега дозиваше

— — — —
— — — —
— — — —

295

39.

Лазар Мутап и Арапин

Књигу пише црни Арапине
Из ордије цара силенога
Од Видина, града бијелога,
Те је шаље у земљу Србију
У Тополу, село поносито,

Црном Ђорђу од Србије глави:
„Чујеш море, каурине Ђоко!
„На те јесте царе протужио,
„Ти си цара за срце ујео,
„Србију му земљу освојио,
„Оборио мечет' и мунаре,
„Повисио цркве и олтаре;
„Исјек'о си хоџе и муфтије;
„Још си већи зулум починио:
„Исјек'о си паше и кадије;
„Још си већи зулум починио:
„Туркиње си многе покрстио,
„Имена им Српска нађенуо,
„За Србљина многу удомио;
„А ти знадеш, каурине Ђоко!
„Да то Турска вјера не подноси.
„Прођ' се тога, каурине Ђоко,
296 „Прођ' се тога, дај цареву рају;
„Ако ли се тога проћи не ћеш,
„Да цареве земље не газимо,
„Да цареве раје не таремо,
„Изиђи ми на мејдан јуначки
„У широко у поље Видинско,
„Или за се пошљи замјеника;
„Пак да знадеш, каурине Ђоко!
„Ако мене суђен данак нађе,
„Цар већ на те више војштит' не ће,
„Остаћ' твоја сва земља Србија,
„Остаћ' твоја од сад до вијека;
„Ако л' тебе суђен данак нађе,
„Царска земља к'о што је и била.
„Ако ли ми изиђи не смијеш,

„Послаћу ти везак и преслицу,
„Те ми преди гаће и кошуљу
„А на мјесто моје наручнице;
„Пак ћу силну војску подигнути,
„Са војском ћу рају прегазити,
„И теби ћу у Тополу доћи,
„Б'јеле ћу ти дворе попалити,
„Тебе хоћу жива уватити,
„Везаћу ти руке наопако,
„Везана те у Стамбол пратити,
„Те ћу тебе-цару поклонити;
„Тако ће се земља умирити.“
Дође књига Петровићу Ђорђу.
Учи књигу Петровићу Ђорђе,
Књигу учи, грозне сузе рони,
297 Пак од јада на ноге скочио,
И ишета из бијела двора,
Ниже двора у зелену башчу,
Пак се спусти на зелену траву,
Мисли мисли Петровићу Ђорђе:
„Моја мајко! што ли ћу ти јако?
„Ја сам први кавгу заметнуо,
„Црвописак на душу узео:
„Куд ће моја душа и тијело?
„Да б' Арапу на мејдан изиш'о,
„Може мене суђен данак наћи,
„А очима ни вићети не ћу,
„На коме ће земља останути;
„Да би посл'о за се замјеника,
„Не знам данас, кога ћу послати.
„Да би посл'о Лазаревић-Луку,
„Лука није срећан на мејдану;

„Да би посл'о Чупића Стојана,
„Чупић јесте срећан на међдану,
„У њег' би се мог'о поуздати,
„Боље у њег', нег' у десну руку;
„Ал' кад пошљем Чупића Стојана,
„Ко ће чуват' Мачве и Подриња
„Од Турака, проклетих Бошњака?
„Да би посл'о посинка Милоша,
„Ко ће чуват' Јадра и Поцерја
„Од проклетих Турак' Зворничана?
„Да би посл'о Вељка харамбашу.
„Ко ће чуват' Бање и Косова[21])
298 „Од Турака љутих Арнаута?
„Тог ни једног послати не могу.
„Имаде ми ђетић Цинцар Јанко,
„Ал' још није рана пребољео;
„Чарапићу Васо, грдна рано!
„Лудо ти ми на граду погибе!«
Мисли Ђорђе, мисли на све стране,
Мисли мисли, па на једно смисли,
Брже пише једну ситну књигу,
Те је шаље Чачку бијеломе
А на руке Мутапу Лазару:
„Десно крило, Мутапе Лазаре!
„У које ти доба књига дође,
„Да си брже к мени у Тополу;
„Ти не жали до четири коња,

[21]) По овоме се види да слијепац Филип није знао, гдје је Бања; али то није чудо, јер сам ја читао на Њемачком језику, како учен Нијемац прекрасно описује Зрињијеву јуначку смрт у Сигету, па каже да је Сигет на утоку Мориша у Тису. (Гдје је Сигет Сегедин!)

„Да б' под тобом коњи поцркали,
„Ја ћу теби коње потпунити."
Оде књига Чачку бијеломе.
Истом Лазар за вечеру сјео,
Још'те прве чаше не попио,
Већ је држи и Богу се моли,
А књига му паде на колѣено.
Кад је Мутап књигу сагледао,
Пуну чашу на синију баци,
299 Па узима ону ситну књигу;
А кад виђе, што му књига каже,
Брже викну своје вјерне слуге:
„Слуге моје, итро поитајте,
„Опрем'те ми дору од мејдана:
„Нове њему плоче пром'јените,
„Ситнијим га клинцима поткујте;
„Измијте га ђулсом и сапуном,
„Оседлајте седлом сребрнијем,
„Зауздајте уздом позлаћеном;
„С двије стране меће'те у дората,
„Мећите му до двије гадаре,
„О ункашу балту оковану;
„Док с' обучем и узмем оружје.
„Ево има три бијела дана,
„Кад ја легнем, чудан санак усним,
„Чини ми се у кавзи ћу бити,
„Господар ме Петровићу Ђорђе
„Врло брзо своме двору зове.
„Бог ће дати, да ће добро бити."
Пак се Лазар поче облачити:
Он обуче свилу и кадифу,
И припаса све сретно оружје,

Са којим је на бој ударао
И здраво се натраг повраћао.
А слуге му дора изведоше,
Изнова му плоче пром'јенили,
А новијем клинцим' потковали:
Измили га ђусом и сапуном,
Оседлали седлом сребрнијем,
300 Зауздали уздом позлаћеном;
Двије стране вргли у дората,
Метнули му до двије гадаре,
О ункашу балту оковану;
Кад дорату потегли колане,
Трипут дорат увретен скочио
И првијем ногам' закопао:
Знаде дорат, да ће путовати,
А на кавгу на мејдан изићи.
Пак се Лазар ману на дората,
И заиска чашу са синије,
Са дората попи чашу вина.
По вечери три сата прођопе,
Нит' бијаше зв'језде ни мјесеца;
Али Мутап и по мраку види,
Кано звјерка курјак у по ноћи.
Кад полеже дорат преко поља,
Кано зв'језда преко ведра неба;
Веле људи, да је дван'ест сати
Од Тополе до бијела Чачка,
Мутап Лазар за два сата дође.
Кад на страже Ђорђине удари,
Стражани га једва дочекаше,
До б'јела га двора допратише,
Пред авлијом Лазу уставише,

Отрчаше у дворе Ђорђији,
У ложници Ђорђа пробудише:
„Господару! теби Мутап дође.“
Ђорђе скочи из меке постеље,
И без капе и без свог појаса,
Без чизама и без јеменија,
Без оружја у танкој кошуљи
Од радости пред Лазу изиђе;
А кад Лазар Ђорђа опазио,
Пред њим дору коња одсједнуо,
Капу скиде, Ђорђу к руци пође,
Ал' му Ђорђе десне не да руке,
Већ га Ђорђе загрли рукама,
Па Мутапа у образ пољуби,
И Ђорђе му 'вако одговори:
„Добро дош'о, мој сиви соколе!“
Па га узе за десницу руку,
Уведе га у бијеле дворе,
Пак му даде прву чашу своју:
„Напиј ми се, мој сиви соколе!“
Али Лазар вина пити не ће,
Већ ће Ђорђу Лазо говорио:
„Што ме зовеш, славни господару?“
Тад' му Ђорђе стаде говорити:
„Знадеш, Лазо, знадеш, мили сине!
„Мене Арап на међан позива
„Ев' под Видин у поље Видинско,
„Али за ме иште замјеника;
„Би л' се, Лазо, у се поуздао,
„Да Арапу на међан изиђеш,
„А да мене, сине, замијениш?
„Ако Бог да, те ти здраво дођеш,

„Не ћу знати, што ћу теби дати:
„Честита ћу тебе учинити
„К'о и сина нејака Алексу;
„Ако ли те суђен данак нађе,
„Л'јепо ћу ти име опојати,
„Дуго ћу те, синко, спомињати.“
Мутап Лазар Ђорђи проговори:
„Господару, Петровићу Ђорђе!
„Би се јунак у се поуздао,
„Нити би се Арапа препао,
„Арапу би на мејдан изиш'о;
„Али немам коња за мејдана,
„Дорат ми је тешко остарио,
„Остарио, па је отешчао,
„У Турака с' врло добри коњи,
„А на коњма Турци бињаџије.“
Ал' бесједи Петровићу Ђорђа:
„Имаш, синко, коња за мејдана:
„Из мојијех седам стотин' коња
„Избер' коња, кога теби драго.“
У по ноћи св'јећу зажегоше,
Па одоше коње пробирати.
Мутап Лазар коња нађ' не може,
Ту за њега коња не бијаше:
„Немаш, Ђорђа, слатки господару!
„Ти не имаш коња за мејдана,
„Већ ћу ићи на дорату моме.
„Веће Ђорђа, слатки господару!
„Дај ти мени седам стотин' Срба
„На хатима а под миздрацима
„И под свијем Турским хаљинама,
„Да чувају страже од Турака,

„Док с Арапом међан подијелим:
„У Турака нигда вјере нема,
„Могу мене опколити Турци,
„Па у руке жива уватити;
„Нек' чувају мене од Турака."
То је Ђорђа једва дочекао,
Изабра му седам стотин' Срба,
Све под Турским св'јетлим хаљинама,
На хатима а под миздрацима.
Заће Ђорђа сваког даривати,
Сваком даде по трипест дуката,
А Мутапу не ше ни бројити,
Четири му џепа напунио.
Одатле се Лазар подигао
И за њиме седам стотин' Срба,
Лијепо их Ђорђа испратио.
Да вам кажем, кога дана пође:
У суботу на светог Лазара
Пред Ристово пред цвјетоносије.
Да вам кажем, кога доба пође:
Прије зоре и дана бијела,
Кад с' даница роди од истока.
Од Тополе нико га не виђе
Са својијех седам стотин' друга.
Заведе их Лазар у планине
Од свијета, куд га вићет' не ће,
Куд с' не чује вашке ни кокота.
Мудро Лазар води своје друштво,
Јер се боји Турских пријатеља,
Да не кажу црну Арапину.
Води Лазо друштво седам дана,
Нитко Лаза привићет' не може

Разма Бога и горе зелене;
А кад било на Велики петак,
Те с' угледа то поље Видинско,
По Видину куле пребијеле,
Између' кула високе џамије,
Онда Лазар мудро уредио:
Своје друштво по гори сакрио,
И суботу онђе преданио,
Од Турака нико га не виђе.
Кад је било на васкрсеније
Прије зоре и бијела дана,
Мутап Лазар друштво сјетовао:
„Моја браћо, седам стотин' Срба!
„Добро коњма притеж'те колане,
„Сваки свога добра коња сакриј,
„Нека коњи под серсаном стоје,
„А и ви се по гори покријте,
„Па гледајте преко поља равна,
„А ја одо на моме дорату
„Преко равна поља Видинскога
„На биљегу, ђе је Арап рек'о;
„Ако буде црни Арап дош'о,
„Те се с њиме по пољу поћерам,
„Ја ћу бјежат' пред Арапом црним,
„Ви гледајте добро по дурбину,
„Не ћу бјежат', да утечем њему,
„Веће ћу га мамит' од Турака,
„Ближе ћу га вама прикучити;
„А када се, браћо, ја окренем,
„Те се оштрим гвожђем огледамо,
„Ви гледајте, мене познајите:
„Ако падне са Арапа глава,

„А ви онда коње посједните,
„Па у поље к мени потеците,
„И по једну пушку избаците,
„А Србињски у глас подвикните,
„Не би л' како Турке поплашили,
„Да менека не увате Турци;
„Ако л' моја падне руса глава,
„Ви се онда јављати немојте;
„Већ готове коње посједните,
„Па бјежите у земљу Србију,
„Бјеж'те, браћо, не гините лудо."
То изрече војвода Лазаре,
Пак посједе виловна дората,
Оде право преко поља равна,
Као зв'језда преко ведра неба.
Када Лазо на биљегу дође,
Али Арап прије бјеше дош'о,
И извео седам хиљад' Турак':
Све попели по пољу шаторе,
Приставили кавене ибрике,
А просули сребрне филџане,
А стоје им коњи под седлима
Повезати, зопца устакнута;
Арап шатор с краја разапео
Под шатором пије рујно вино,
Пред шатор је копље ударио,
А за копље свез'о бедевију;
306 Често Арап гледа преко поља,
Кад ће му се Ђорђа помолити.
Прије Турци Лазу опазише
Од онога црна Арапина,
Дотрчаше Турци Арапину,

Па овако њему говораху:
„Арап-ага, ето иде Ђорђа,
„А не води момка ниједнога,
„Нека знадеш, на предају иде,
„И он теби носи млого благо.“
Кад то чуо црни Арапине,
Итро скочи, припаса оружје,
Пак посједе суру бедевију,
И на сусрет потече Лазару;
А остали Турци устадоше,
Устадоше, па се поређаше,
Те гледају Лазу и Арапа,
Кој' ће коме очи заварати.
Кад се Арап прикучи Мутапу,
Поче њему Мутап говорити:
„Море курво, црни Арапине!
„Јер се мени не даш одморити?
„Ја сам јунак трудан и уморан.
„Та мејдан се тако не дијели,
„Већ јунаци од коња одјашу,
„Па се онда обадва рукују,
„И по једну чашу пију вина,
„Један другом док опрости крвцу.
„Та ласно је кавгу заметнути,
„Ал' је тешко крвцу опростити.“
307 Ал' то Арап ни слушати не ће,
Већ потеже сабљу димишћију,
На Мутапа јуриш учинио;
Ал' га Мутап не ше дочекати,
Већ окрену помамна дората,
Пак побјеже преко поља равна,
А за њиме Арап на кобили.

Сва ордија Турска ев' устала,
Пак се смију и рукама пљешту,
И међ' собом Турски говораху:
„Ала! ала! јада од хајдука!
„Како Ђорђе пред Арапом струже!“
Ал' не бјежи Лазо да утече,
Већ Арапа мами од Турака.
Кад га Лазо далек' измамио
На помолу својим Србињима,
Онда Лазо окрену дората,
А потрже сабљу димишћију,
Иза себе удари Арапа,
Иза себе преко л'јеве руке,
На довату по црноме врату,
У једном му одсијече главу,
Паде глава у зелену траву,
Остаде му тело на кобили,
Мртва глава из траве говори:
„Богом брате, Петровићу Ђорђе!
„Твоја земља и твоја Србија!
„Немој мене више ударати.
„Чини ми се, могу пребољети.“
Да вам кажем, ког' сата погибе:
308 У нељељу на васкрсеније,
Кад се рађа сунце од истока.
А кад виђе седам стотин' Срба,
Ђе погибе црни Арапине,
Сви на добре коње посједоше,
А у поље равно истрчаше,
Пламенито грлом подвикнуше,
И по једну пушку избацише,
И Лазару брже долећеше.

Кад то вид'ли Турци Видинлије.
Сви пјешице граду побјегоше,
Оставише распете шаторе,
Оставише коње повезане,
Пристављене кавене ибрике
И просуте сребрне филџане;
Ал' Србињи нагло ударише,
Од појаса сабље повадише
И у Турке јуриш учинише.
Да је коме стати па гледати.
Како Српске сабље сијевају!
Како Турске главе зијевају!
Видинлије с' Турци препадоше,
И на граду затворише врата,
А са града пукоше топови
Ту не оста Србин у дружини,
Који Турске не одс'јече главе.
Пак се Срблји пољем повратише,
И све Турске коње поваташе,
Оборише све Турске шаторе,
У терћије шаторе савише;
309 Покупише кавене ибрике,
Покупише сребрне филџане;
Сваки Србин десет коња доби.
Мутап узе Арапову главу,
Дорату је у зобницу баци,
Пак дората у поводу води,
Арапову јаше бедевију.
Одатле се Лазар подигао,
Оде право у земљу Србију
Пјевајући, коња играјући.
Када дође у село Тополу,

Далеко га Ђорђе опазио,
Пред њега је брже истрчао:
Руке руче, у лица се љубе;
Мутап узе од Арапа главу,
И он рече Црноме Ђорђију:
„Господару, Петровићу Ђорђе!
„Нај ти даре црног Арапина,
„Арап ти је јабуку послао.“
Па пред Ђорђа русу главу баци.
Кад је Ђорђе главу сагледао,
Онда Ђорђе весеље учини,
И изврже тридесет топова.
Оде абер по земљи Србији,
Сви Србини весеље чињише,
На градов'ма пуцаше топови,
Јер је Лазар посјек'о Арапа,
Србинима свима дика јесте.
А кад чули Турци Босанлије,
И они су весеље чинили,
Са градова бацали топове,
Јер Босанци млидијау Турци,
Да с' Србија земља умирила.
Не зна Ђорђе, шта ће Лазп дати,
Већ га пита: „Ишти, сине Лазо!
„Ишти, сине, небројено благо'
„Ишти, сине, шта је теби драго.“
Али Мутап на благо не гледа,
Веће Ђорђа у руку пољуби:
„Господару, Петровићу Ђорђе!
„Даћеш мени, што је теби драго;
„Даћеш мени слободу јуначку,
„Да ми нико судити не може,
„Осим Бога и тебе једнога.“

40.

Растанак Кара-Ђорђија са Србијом

Виче вила с Рудничке планине
Изнад воде танке Јасенице,
Она зове у Тополу равну,
А на име Петровића Ђока:
„О курвићу, Ђоко Петровићу!
„Ђе си данас? Није те не било!
„Ако пијеш у механи вино,
„Вино ти се на ране пролилио!
„Ако лежиш у ложници с љубом,
„Удова ти љуба останула! –
„Зар не видиш, њима не вићео!
„Ђе ти Турци земљу преотеше?“
Ал' говори Ђоко Петровићу:
„Мучи, вило, муком се замукла!
„Док је мене на Тимоку Вељка,
„И док ми је на Равњу Милоша,
„И док ми је Лазара Мутапа
„На тврдоме шанцу Делиграду,
„Не бојим се цара ни везира.“
Таде њему вила говораше:
„Бјежи, Ђоко, жалосна ти мајка!
„Погибе ти на Тимоку Вељко,
„Разби ти се на Равњу Милошу,
„Мутапа ти Турци затворише
„У тврдоме шанцу Делиграду,
„И прођоше на воду Мораву,
„И на ушћу воду пријећоше,

IV⁶, 327. — *Растанак Ђорђија...* — 86. И Силистре.

„И ето их у Годомин, Ђоко!
„Годомин су поље напунили:
„Коњ до коња, јунак до јунака,
„Барјаци су, кано и облаци,
„А чадори, ка' бијеле овце,
„Бојна копља, кано гора чарна;
„Не уздај се ни у кога, Ђоко,
„Нико тебе помоћи не може;
„Но товари мазге и сејсане,
312 „А на мазге млого твоје благо,
„На сејсане чоху нерезану,
„Бјежи, Ђоко, Сријем-земљи равној.“
Кад то зачу Ђоко Петровићу,
Проли сузе низ бијело лице,
Удари се руком по кољену,
Нова чоха прште на кољену,
И од злата бурме на рукама:
„Авај мене, до Бога милога!
„Ђе ме жива уватише Турци
„Код толиких мојијех војвода!“
Па товари мазге и сејсане,
Оде Ђоко Сријем-земљи равној;
Кад је био воду прељегао,
На своју се земљу окреташе:
„Остан' с Богом, земљо Шумадијо!
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Проћи не ће ни година дана,
„Опет ћу те, земљо, поодити.“
Оде Ђоко Сријем-земљи равној.
Таде Турци земљу одузеше,
И по земљи зулум починише,
Поробише танке Шумадинке,

Исјекоше младе Шумадинце.
Да је коме стати, те гледати
И љута се јада наслушати,
Како вију по косама вуци,
А пјевају по селима Турци!
Тако стаде за годину дана,
И од друге половина прође.
313 Опет виче од Посавља вила,
Она зове Петровића Ђока:
„Ђе си, Ђоко? није те не било!
„Знаш, ђе си се зарекао лани,
„Да поодиш земљу Шумадију
„И бијеле у Тополи дворе.
„Да ти видиш, каки су ти двори!
„Похарани, огњем попаљени;
„Како ти је порушена црква,
„Како су ти парлог виногради,
„И друмови твоји засјечени,
„Обаљене твоје задужбине.“
Проговара Петровићу Ђоко:
„Богом сестро, од Посавља вило!
„Поздрави се мојој Шумадији,
„И мом куму обор-кнез-Милошу,
„Нек ћерају по селима Турке,
„Ја ћу њему доста оправити,
„Оправити праха и олова,
„Из Силистре оштрога кремења;
„А ја одо цару Московскоме,
„Да га служим за годину дана,
„Не би ли ме тамо оправио,
„Да поодим земљу Шумадију
„И бијеле у Тополи дворе.“

314 41.

Скопљак војшти на Шумадију

(из црне горе)

Књигу пише паша Скопљанине,
И посла је Колашину граду,
А на име бегу Мушовићу:
„Море чу ли, бего Мушовића!
„Јес' ли чуо, је л' ти ко кажева':
„Ка' је Турска земља пропанула
„Од силнога војводе Ђорђије,
„И кршнога Мутапа Лазара?
„Попрштише Турску сиротињу,
„Посјекоше тридест муселимах,
„Прифатише тридест паланаках.
„Ти се, бего, добри јунак кажеш,
„И још фалиш Колашинске Турке,
„А тако му Мухамеда свеца!
„Да ти знадеш, бего Мушовића,
„Какови су Власи Шумадијнски,
„А да дође Мутапе Лазаре,
„Да уљезе Колашину граду,
„Примио би Колашина твога,
315 „Изагна' би Колашинске Турке.“
Таде рече бего Мушовићу:
„А да би га не родила мајка,
„Но кобила, која коња мога!
„Хоћу моју силу окупити.
„Окупити Колашина града
„И подграђе око Колашина,
„Пријепоље и Бијело поље;
„И уд'рићу насред Шумадије,
„Опалићу огњем свеколико,

„И учињет', што је мене драго:
„Уфатићу Петровића Ђока!
„И његову вјереницу љубу;
„И уфатит' Мутапа Лазара
„И његову вјереницу љубу;
„И Милоша и његову љубу;
„Милоша ћу цару поклонити,
„Љубу ћу му мене оставити,
„Шњом ћу женит' Ђул-бега, мог сина;
„Лазара ћу у пешкеш послати,
„Послаћу га на Скадар везиру;
„Лазареву љубу поклонити,
„Поклонит' је моме зету милу,
„По имену Шишу Омер-аги;
„А послаћу Петровића Ђока,
„Шњим дароват' Босанска везира,
„А његову љубу поклонити,
„Поклонит' је паши Скопљанину."
Оно рече, а зета дозива:
„Ђе си зете, Шишов Омер-ага?
316 „Узјашиде врана големога,
„Пођерај га преко Колашина,
„Те свакога на војску позивај."
Скочи Туре, те га послушало,
Хабер чини Колашину граду;
Свак једанак на ноге скочио,
Кренуло се мало и велико,
Да се бије боја свеколико.
Силну војску бего окупио:
Три хиљаде пјешца и коњика,
Поведе их Шумадији равној.
А кад бего Шумадији дође,

Ту шаторе разапеше Турци.
Мало било, ништа не трајало,
Али иде паша Скопљанине,
И он води војске три хиљаде,
Табор стави један до другога.
Пође паша бегу под шатору,
Те се димно Турци упиташе,
За јунаштво Турци говораху,
А како те харат' Шумадију.
У ријечи, у које бијаху,
Али трећа сила испанула,
Пред њоме је паша Циналија,
Води војску од Урумелије;
Стадоше се три табора војске,
Па се димно војска разредила.
А одонду Власи Шумадијнски:
Мутап Лазар и Милош војвода,
С треће стране Петровић Ђорђија,
317 За њим има војске три стотине,
Све Шијака, крвава јунака.
Кренуо се паша Циналија
На сокола, Милоша војводу,
А отиде паша Скопљанине
На силнога Ђока Петровића,
А отиде бего Мушовићу
На силнога Мутапа Лазара.
Но се Власи добро наредише,
И велике шанце направише,
Да се из њих од Тураках бране.
А кад сјутра дан и зора дође,
Но удари бего Мушовићу
На силнога Мутапа Лазара,

На силни му шанац ударише,
Стаде цика танкијех пушаках,
А удари сваки на својега,
Заклаше се с три, четири стране.
Ту падају мртви без хесапа;
Но се Турска војска поломила,
Тадер вика бего Мушовића:
„Ђе си курво, Мутапе Лазаре?
„Ну изљези мене на мејдану.“
Скочи Лазар на коња зекуна,
И изљезе бегу на мејдану.
Уд'ришe се два кршни јунака;
Често маха Мутапе Лазаре,
Силну главу бегу уграбио;
Кад то виђе Бул-бег дите лудо,
На срце га бабо заболио,
318 Те из војске коња изгонио,
На Лазара уриш учинио:
„Стан' полако, Мутапе Лазаре!
„Ласно ти је старца изгубити,
„Но је мука момче дочекати.“
Ђе се срели, ту се ударили,
Но му Лазар не чињаше реда,
Ману сабљом, пос'јече му главу.
Кад то виђе Шишов Омер-ага,
Њега добро заболе тазбина,
Па он вика из грла бијела:
„Стан', Лазаре, од курве копиле!
„Обрни се, да се погледамо.“
А Лазар се к њему загонио,
Но га Туре чекати не смије,
А пашче се бјеше научило,

Научило уз пушку гледати,
Од образа танку пушку пали,
И Лазара димно погодио
А у руку на десну рамену;
Зато Лазо ни хабера нема,
Но га зајми на коња зекуна,
Коња угна у Турску ордију,
Те он гони Шишов' Омер-агу,
Турчина је брзо сустигнуо,
И њему је уграбио главу.
Па се врну проз Турску ордију,
Двадест и пет главах окинуо;
Па потрча к Петровића-Ђоку,
Ал' је Ђоко пашу поломио,
319 И главама шанац окитио;
Па потрча к Милошу војводи,
И погледа Мутапе Лазаре,
Ал' Милоша Турци опколили,
Лазар виђе, ђога узмучио,
Па га угна у Турску ордију,
И од шанца одагони Турке,
И петнаест главах окинуо,
А Милоша љуто прекорио:
„Ах Милошу, рђа те убила!
„Што чините, те се не бијете?
„Навукосмо Турке на Влахиње,
„Остаћемо вазда пријекорни;
„Но удрите, ако Бога знате!
„Та нијесам ни ја од камена,
„Не жалите мријет' за поштење.
„А сад, браћо! а помози Боже!
„За крст часни и вјеру Христову.“

Сви једанак на ноге скочише,
А у Турке јуриш учинише,
Жестокога боја заметнуше,
С великијем трудом и умором
Уд'рише им су четири стране,
Са сваке им банде опколише,
Претекоше друме и путове;
Бјеже Турци пољем зеленијем,
Угнаше их у Ужице граду;
Ного куми паша Скопљанине:
„Не, за Бога, Мутапе Лазаре!
„Пушти мене на аману Турке,
„А дајем ви Божу вјеру гврду,
„Никад не ћу војштит' на Мораву.[22])«
То су Ласи на Бога гледали,
Турцима су аман допуштили,
Посла Лазар двије вјерне слуге,
Те стадоше на Ужичка врата,
Па метнуше сабље изнад врата,
Испод сабље излазаху Турци,
Три хиљаде изљезе Тураках;
Но се бјеше Туре нагонило
Од простране земље Скендерије,
Од Жабљака, града бијелога,
Па упали сјајна џефердара,
И погоди Лазареву слугу;
Кад то виђе Мутапе Лазаре,
Скочи Лазар с двије војеводе

[12]) Јужни Срби иза пахије Ужичке и Пожешке све амо преко планина к сјеверу зову Морава, н. п. отишао у Мораву, дошао из Мораве.

И за њима сила сваколика,
Посјекоше три хиљаде војске,
Од Жабљака Туре уфатише,
На Ужичка врата објесише.

42.

Поп Драговић и Марко Таушан

Пије вино Шундић калуђере
На Јавору на росној ливади,
Шњиме пије тридест Морачана,
Међу њима три господска сина:
Једно бјеше Миња Радовићу,
Друго бјеше попе Драговићу,
А треће је Милетић-Мијате.
Вино пију, разговарају се,
А кад су се напојили вина,
Те им винце уљезе у лице,
Проговара Шундић калуђере;
„Браћо моја и дружино драга!
„Од како смо царство изгубили
„На Косову, пољу крвавоме,
„Још не није сунце огријало,
„А данас је огријало сунце:
„Заратио Петровићу Ђуро
„Од Србије, наше земље славне,
„Роби буле а сијече Турке,
„А прифата цареве градове,
„А на Ђура Турци долазише
„Од све Босне и Херцеговине,
„Арбаније и Урумелије,

„Још од много турскијех градова;
„Који Турци Ђуру долазише,
„Ни пола се дома не враћаше,
„Све потрије у Србији Ђуро;
„Најпослије наши Колашинци
„На Србију изгибоше Турци,
„И погибе господско кољено,
„Браћо моја, силан Зејнал-ага
„Са Ђул-бегом, његовијем сином,
„И погибе Омер-агин Шишо.
„Вас Колашин обезглави листом,
„Но залудо, моја браћо драга!
„Кад је љута гуја останула,
„Љута гуја Ђурђевић-Мурате,
„Те ти иде силан Ђурђевићу
„На Бојану Скадарском везиру,
„Везир га је дивно дочекао,
„И баш-агом њега поставио.
„Купи Мурат војску по крајини,
„Хоће с војском на Србију славну,
„Ми невјеру учинисмо Ђуру,
„Те с Муратом вјеру уфатисмо,
„Продајемо коње седленике,
„Опремамо на Србију Турке;
„Сјутра иде дан света нељеља,
„Хоће Мурат на Потрк планину,
„Да купује коње седленике.
„Да је мајка родила јунака,
323 „А мушкијем пасом опасала,
„И данас га овђен намјерила,
„Да отиде сјутра на планину,
„Да убије Ђурђевић-Мурата,

„Дао бих му мавену доламу
„И пол чохе од три стотин' пуља;
„Кунем му се и вјеру му давам,
„Отићићу на Цетиње краљу,
„Издворит' му од злата колајну.“
Сва дружина у траву гледају,
Не гледају три главна јунака,
Но гледају један на другога,
Сва три муче, ништа не говоре,
Доцкан Мијат ријеч проговара:
„А чујеш ли, Радовић-војвода!
„Што говори Шундић калуђере?
„Хајде, брате, сјутра на планину,
„Удри пушком Ђурђевић-Мурата,
„Ми ћемо ти оба у заплеће.“
Одговара Радовић војвода:
„Браћо моја, луде ти ве нађох!
„Да како ћу убити Мурата?
„Кад се стану Турци и Брђани,
„А кад лане пушка у гомили,
„Побиће се љути Колашинци,
„Изгинуће браћа Морачани.“
Таде попе ријеч проговара:
„А војвода, луда ти те нађох!
„Што ми браћу Морачане кажеш,
„Сваки има руке и оружје,
„Па нека се бране од Турака.
„А тако ме не родила мајка,
„Но кобила, која и дорина,
„Хоћу сјутра на планину поћи,
„И мојом ћу пушком наватрити
„На Турчина Ђурђевић-Мурата,

„Да ћу своју главу изгубити,
„И ако ћу главу изгубити,
„Хоћу сјутра, браћо, направити,
„Да се мира нигда не учини,
„Браћо моја, за овијех људи.“
То изрече, попи чашу вина,
Па од земље на ноге скочио,
Дружини се редом поклонио,
А дората свога поклопио,
Па окрену стану бијеломе,
Калуђер му благослове дава,
Код стана је ноћцу преноћио,
У нељељу рано подранио,
Подранио, Богу се молио,
А дората свога опремио:
Оседла га, што се тврђе може,
Па заузда ђемом од челика,
О дорату вјеша кубурлије,
А под колан сабљу привезује;
Пак на себе одијело тура,
Припасује свијетло оружје,
У силава двије пушке мале,
Међу њима свијетла ханџара,
О рамену бистра џефердара,
Па посједе својега дорина,
Па дозива свога побратима,
Побратима Марка Таушана:
„Побратиме, Марко Таушане!
„Ну устани на ноге лагане,
„Те припаши свијетло оружје,
„И опреми твојега мркова,
„Да идемо на Потрке равне,

„Да ми наше коње продајемо,
„Побратиме, по што нама драго.“
Кад то зачу Таушане Марко,
Од земље је на ноге скочио,
И мркова свога опремио.
Па на себе одијело тура,
Припасује свијетло оружје,
У силаве двије пушке мале,
Међу њима ножа јатагана,
О рамену зелену латинку,
На њој девет сребрнијех лама;
Па посједе својега мркова.
Окренуше оба побратима,
И Јаворје пријеђоше равно;
Кад су били граду Семољеву,
У Семољску гору угазише,
И Семољску гору пријеђоше,
Окренуше уз Баре зелене;
А када су на Развршје били,
Ту нађоше Пековића кнеза.
Око њега ђеца Морачани,
Онђе њима помоћ називаше,
326 Лијепо им помоћ прифатише,
И онђе се шњима поздравише;
Спаде попе са коња дорина,
Па дофати дурбин од биљура.
Прегледује у Потрка равна,
Ал’ Турчина нема ни једнога;
Па претури у Грково равно,
Ал’ Турчина ни једнога нема;
Тури дурбин право ка Јаблану,
Од Јаблана Турке угледао,

Угледао Турке на буљуке,
И познаде Ђурђевић-Мурата
На ђогату ка' на горској вили,
Поред њега Ђурђевићу Суљо
На путаљу коњу великоме,
Одмакнули пред дружином Турци.
А кад виђе попе и познаде,
Сави дурбин, тури у бисаге,
А дората узе за дизгине,
Па окрену низ Развршје равно,
А за њиме побратиме Марко,
А за Марком Пековићу кнеже,
А за кнезом ђеца Морачани.
Кад сидоше на Потрка равна,
Но да видиш до два побратима!
До два добра коња посједоше,
Уз Потрка равна окренуше,
И Потрка хитро пријеђоше,
Пјевајући, коње играјући,
Док сидоше у Грково равно,
327 У Грково Турке угледаше,
Два Турчина на два коња силна,
Проговара попе са дорина:
„Побратиме, ако знаш за Бога!
„Кад сретемо у Грково Турке,
„Да ми данас вјеру претуримо,
„Да не иду на Србију Турци:
„Удри, побре, Ђурђевића Суља,
„А не гледај Ђурђевић-Мурата,
„Ја ћу живот дијелити шњиме.“
А рече му Марко побратиме:
„Побратиме, попе Драговићу!

„Ти не гледај Ђурђевића Суља,
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Ја ћу Суља смести на путању;
„Но се чувај бијесноga вука,
„Ја сам чуо, ђе кажују људи,
„Јунака га није настајало
„Од Турчина Ђерђелез-Алије,
„Е сам чуо, мио побратиме!
„Двадест и шест убио Турака
„А четрдест на броју Хришћана;
„Ја се бојим јада великога,
„Он ће твоју главу укинути,
„Па ни моју не ће оставити.“
А попе му ријеч проговара:
„А не бој се, драги побратиме!
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Оба ћемо данас изгубити:
„Ја сам ноћас чудан санак снио,
328 „Санак снио, у санку видио,
„Ђе бијасмо оба побратима
„На два коња у Гркову равну,
„Сретоше нас двије змије љуте,
„Ћаху нама очи извадити,
„Побисмо се шњима из пушака,
„Једну убих пушком срмалијом,
„Брате, убих, и одсјекох главу,
„А ти другу зеленом латинком,
„Па јој русу не одс'јече главу,
„Но утече преко поља равна,
„Мртва паде у зелену траву.“
Таман они у ријечи били,
Близу су им Турци пригрејали.

А када се на близу сретоше,
Силан Мурат помоћ називаше,
А попе му помоћ прифаташе,
И овако ријеч говораше:
„Добро доша', силан Ђурђевићу!
„Јес' ли какву војску покупио?
„Хоћеш брзо на Србију славну?
„Дошао сам тебе на планину,
„И довео коње седленике,
„Да ми данас коње пазаримо,
„И хоћемо вјеру потврдити,
„Сувише се даром даровати,
„Из пушака врућијех крушака.“
Па дофати пушку срмалију,
На Мурата нагони дорина;
Но да видиш силна Ђурђевића!
329 Са рамена скида џефердана,
Па на попа нагони ђогина,
Прсима се коњи ударише,
Обадвије пушке заватрише,
Турчина је пушка преварила,
А попова ватру прифатила,
Устријели у срце Турчина,
Мртав паде под коња ђогина;
Но да видиш Ђурђевића Суља
И делије Марка Таушана!
На танке се пушке дофатише,
Обадвије пушке заватрише,
Суљова је пушка преварила,
А Маркова ватру прифатила,
Те Турчина добро погодила
По његовом свилену појасу,

Опаса се ципијевима Суљо;
А кад виђе, е је погинуо,
Он побјеже на путању своме,
Донесе га до дружине жива,
А кад путањ код дружине дође,
Мртав Суљо паде са путања.
Са дората попе одскочио,
Те Мурату одсијече главу,
Однесе је на Цетиње краљу,
Краље га је дивно дочекао,
Дочекао, па га даровао,
Даровао и омиловао:
Није шала Муратова глава,
Првог слуге Скадарског везира,
Много му је доносио дара,
Много дара од Брђана глава,
Све подмире на Гркову равну,
Два мрамора од два Ђурђевића,
На Гркову, зеленој планини.
Од таде се закрви крајина
Чак од Кома те до Корјенића,
Нож сијева, крв се пролијева.
Како таде, тако и данаске.

43.

Станић Станојло

Још зорица не забијељела,
Ни даница лица помолила,
А од дана ни помена нема,
Кличе вила из Посавља славна

Из зелена луга посавскога,
А Станојла зове харамбашу:
„О чујеш ли, Станићу Станојло!
„Турци су ти жалост учинили,
„Јер су твога брата погубили,
„Мила брата, нејакога Гојка,
„Погуби га Омер Белегија,
331 „И однесе он Гојкову главу,
„Однесе је бијелу Зворнику,
„Онђе добре даре задобио,
„Задобио себи агалуке;
„Ал' се јесте тешко замислио,
„На дивану Турцим' говорио:
„„Јадни ће ми бити агалуци!
„„Залуду сам Гојка погубио,
„„Кад је змија друга останула,
„„А Станојло Станић харамбаша,
„„Он ће брата Гојка покајати;
„„Ал' што Бог да и срећа јуначка,
„„Ћу њега јунак потражити.“
„Пак је Омер с четам' отишао;
„Веће брате, Станићу Станојло!
„Оди мудро, не погини лудо,
„Учувај се Омер' Белегије.“
Кад то чуо Станићу Станојло,
Проли сузе низ бијело лице,
Па Станојло 'вако говорио:
„Брате Гојко! зелена јабуко!
„Ал' ти нејак ти погибе, брате!
„Већ те, Гојко, нигда вићет' не ћу;
„Јали ћу те брзо покајати,
„Јал' ћу своју изгубити главу.“

Па Станојло на ноге скочио,
Седефлију пушку загрлио,
А дружини својој говорио:
„А на ноге, седам брата мојих!
„Седам брата, горскијех хајдука!
„Да идемо потражит' Турака,
„Не би л' брата покајао Гојка:
„Ако ли га брзо не покајем,
„Оћ' у мени живом срце пући.“
За њим пође до седам хајдука,
А до њега Банцетићу Раде,
Младо д'јете, ал' је змајевито,
А Станојло оде Бијељини,
И оптражи Турске кованлуке,
Не би ли ће десио Турака,
Ал' их нигће десити не може,
Чувају се Турци од хајдука.
Станојло се ману до Обарске,
А кад био на воду Дашницу,
Онће Стако деси два Турчина,
Бијељинца Омера Исмића
И Османа млада Амицића;
Кад Станојло опазио Турке,
Онда рече Банцетићу Раду:
„Гледај, Раде, Амицић' Османа,
„Ја ћу гледат' Исмића Омера,
„И ти, Раде, ев' не мећи пушке,
„Док најприје моја пушка пукне;
„Ти ћеш, Раде, намирит' Османа,
„Ако л' мени Омер и утече,
„Ја ћ' Омера ћерат' Бијељини,
„А ви, браћо остала дружино,

„Ви ниједан за мном не трчите.“
То изрече Станићу Станојло,
То изрече, црној земљи клече,
333 Својој јунак шарци ватру даде,
Пуче пушка, к'о гром од небеса,
Сви се пусти лузи проломише.
Ђе Станојло глед'о, ударио,
Баш Омера погоди у прси
Међу пуца, ђе му срце куца,
Синџирли га зрна ударише,
Разбише му срце на седмеро,
Мртав Омер паде у травицу.
Онда Раде пушци ватру даде,
И погоди Амићић' Османа
Баш у чело међу обје очи,
Ђе Осману мелем требат' не ће,
Чело пуче, очи искочише,
Осман мртав паде крај Омера,
А Станојло мача повадио,
Обојици главе одсијече,
Украј друма обје наби Станко,
Наби обје на глогово коље.
Па Станојло пође пред дружином,
Отлен пође, па пјесму запјева,
А чудну је пјесму запјевао:
„Ао Стано, Станојлова мајко!
„Гојка ти је Стако покајао,
„За Гојка сам двојицу убио,
„Ев' Османа и Исмић' Омера;
„Веће, Стано, иди Бијељини,
„Те с' састани с Омеровом мајком,
„Једна другој јаде изјадите,

„Како којој јесте без срдашца.“
Пак Станојло оде у Гојсевац,
У Гојсевцу паде на даниште,
Леже с друштвом санак боравити,
Чува Раде страже од Турака.
Затим мало постајало вр'јеме,
Ал' ето ти три Турчина млада,
Кад их виђе Банцетићу Раде,
Он допаде, пробуди Станојла:
„Устан' горе, драги харамбаша!
„Ти си рек'о, да с' Гојка покај'о,
„Ал' га још'те покајао ниси,
„Ев' нам Турци и на ноге иду,
„Већ устани да их поватамо.“
Кад Станојло иза сна скочио,
Те он јунак опазио Турке,
Он је своме друштву говорио:
„Потеците са четири стране,
„Те ви Турке живе поватајте;
„Ако Бог да, те их поватате,
„Сав ћу вама шићар поклонити,
„Вама шићар, мени Турско здравље.“
Кад то чуло до седам хајдука,
Потекоше, Турке оптекоше,
Оптекоше, па их поваташе,
Од њи св'јетло отеше оружје,
Бијеле им повезаше руке,
Пред Станојла на данак их воде.
Харамбашу кад виђеше Турци,
Сузе роне, Станојлу се моле:
„Харамбаша, поклони нам здравље!
„Узми благо, колико ти драго.“

Ал' Станојло њима говорио:
„Та што ће ми ваше пусто благо,
„Када нема мога брата Гојка!“
Онда рече Банцетићу Раде:
„О Станојло, Српска харамбашо!
„Кад смо Турке живе поватали,
„Да их Шапцу граду одведемо,
„Комендату Луки поклонимо,
„Луко ће нам за добро примити.“
Ал' бесједи харамбаша Станко:
„Од Луке се пустит' могу Турци,
„У Турака доста пуста блага,
„Па нам опет могу додијати:
„Ја их не ћу водит' Шапцу граду,
„Веће ћу их овђе оставити.“
Па Станојло мача повадио,
Све тројици главе осијече,
Па на Турске коње усједоше,
Отидоше шеру Парашници.
Кад дођоше шеру Парашници,
Те је Зеко видио Станојла,
У б'јело га лице пољубио,
И овако њему говорио:
„О Станојло, моја десна руко!
„Кад си тако брата покајао,
„Нико тебе омразит' не може,
„Омразити Богу и народу.“
И Станојло своје друштво врже
У механе, стаде дават' вино,
336 Друштво пои за нећељу дана.
Ова пјесма свјема Србинима,
Од мен' пјесма, од Бога вам здравље!

44.

Војевање Црногораца и Руса на Никшиће

Вино пију до два побратима
На Цетињу код бијеле цркве,
Једно бјеше Петровић владика,
А друго је Москов ђенералу,
На име га Брагодијер вичу.
Кад се рујна вина напојише,
О свачему јеглен затурише,
Онда вели Петровић владика:
„Побратиме, Москов-ђенералу!
„Мене, брате, додијаше Турци,
„Кидисали су четири стране,
„Робе, пале, а сијеку главе,
„Баш се Турска раширила широм,
„А Црна се гора стијеснила,
„Од Турака живљет' не можемо.
„Но те молим, мили побратиме,
„Да ми дадеш азне и џебане
337 „И Москова убојних солдата,
„Да ударим на четири стране;
„Прву ћемо дијелити војску,
„На Никшића са њом ударити;
„Другу ћемо оправити војску
„На Жабјака, града бијелога;
„Трећу, брате, варош-Подгорици;
„А четврту Колашину тврду.
„Ако, брате, Турке надбијемо,
„Црна ће те гора помињати,
„Наком себе спомен оставити
„Док је сунца и док је мјесеца.“

Онда вели Москов ђенерале:
„Побратиме, Петровић владика!
„Све би дао, што си заискао,
„Тек не смијем, мили побратиме,
„Док не питам цара Александра.“
Опет вели Петровић владика:
„Побратиме, Москов-ђенерале!
„Ти се, брате, немој препанути
„Од честита цара Александра,
„Цар ће дати, што иска владика,
„Јер он браћу Црногорце љуби
„Као своје Русе по Русији.“
То се побра оба послушаше,
Да Никшића отму од Турака,
Па голему покупише војску,
Брагодијер подиже солдате,
А владика младе Црногорце;
Право иду бијелу Никшићу.
338 Док дођоше мосту великому,
На помолу бијела Никшића,
Ту су Турци кланце поватали,
Погрaдили метеризе тврде,
Не да Турчин на мос нагазити,
Ту се бише ватром из пушака,
Неколико погибе јунака,
А бесједи Петровић владика:
„Није л’ мајка родила јунака
„У ордију млада Црногорца,
„Да потргне јатагана ножа,
„Да јуриши на мос међу Турке
„И за њиме млади Црногорци,
„Да грађане потиснемо Турке!“

Ту се јунак нађи не могаше.
Онда вели Петровић владика:
„Браћо моја, млади Црногорци!
„Зовите ми Бела барјактара,
„Од Чкрнића на гласу јунака,
„Који носи свилена барјака,
„Он ће први ударит' на Турке."
Црногорци сви владици вичу:
„Бело узе стотину јунака,
„Па отиде низ Рудине равне."
Таман они у ријечи бјагу,
Док ето ти Бела барјактара,
Све Рудине ватром попалио,
Неколике погубио главе,
И Турака седам уватио.
Како дође Бело барјактару,
339 Пред владику мртве тури главе,
Владика му муштулуке даје,
Бело узе крстата барјака,
Па потрже пламена анџара,
А повика браћу Црногорце,
На Ћуприју први ударио,
А за њиме млади Црногорци.
Када Турци то чудо виђеше,
Ту пламене ноже повадише,
И поводе коњма исјекоше,
Млоги јаше, а коњиц му свезат,
Тог свакога жива уфатише;
Па отале Турке пођераше
До Никшића града бијелога;
А кад Турци војску сагледаше,
На бедем се граду начетише,

Заиста се јако препадоше,
Па барјаке земљи положише,
У трипута темена чињагу,
Србима се смјерно предавагу;
Ту послаше до два поглавара
Да замоле Бела барјактара,
Када сјутра буде на предају,
Те им даду бијела Никшића,
Да поштеде од Никшића Турке
Од Москова и Црногораца.
Млого благо обећају Белу,
И Бело иг води пред владику
И његова Богом побратима,
Брагодијер' млада ђенерала,
Ту им вјеру тврду зададоше,
Да предаду свијетло оружје
И Никшића, града бијелога,
Па им ништа учинити не ће,
Нека иду, враг их и однио!
Поглаваре у град повратише,
Па Никшића тврдо опасаше.
Ту иг бијел данак оставио,
А тамна иг ноћца прифатила.
Ђе је срећа, ту је и несрећа:
Завади се Цетињски владика
Са Московом, Богом побратимом,
Овако му Москов говораше:
„Побратиме, Цетињски владика!
„Што ми на број не буде солдата,
„За свакога Москова солдата
„Да ми дадеш по два Црногорца."
А владика каза ђенералу,

Да му не да богме ђавољега.
Ту неслога, да је Бог убије!
Оставише бијела Никшића,
Па одоше на поље Цетиње.

341

45.

Устанак Кнеза Милоша на Турке

Полећела два врана гаврана
Од Србије земље племените,
И Мораве, воде валовите,
Са кубета цркве Немањића,
Сврацимира од старине бана,
Све Моравске земље господара,
Прелећеше равно Драгачево
И врлетну Ужичку нахију,
Машише се ломна Влаха старог,
Док дођоше Дрини валовитој,
Валовиту Дрину пребродише,
Сву камену Босну прелећеше,
Док дођоше Скопљу на крајину,
Ни на чију кулу не падоше,
Но се вију од куле до куле,
Тражећ' кулу паше Ћаја-паше,
Док пашину кулу познадоше,
Те падоше на бијелу кулу.
Како паше оба загракташе,
И на кули журбу учинише,
А из куле нико не чујаше,
342 Но кадуна Ћаја-пашиница,
Па изиђе пре бијелу кулу,

Те кад када тице угледала,
А она им оде говорити:
„Зло вам било, двије тице вране,
„Мало л' ви је Босанских планина
„И по Скопљу бијелијех кула,
„Да ви ваша крила одморите?
„Но падосте баш на моју кулу,
„Те кобите мога господара,
„У Србији пашу Ћаја-пашу."
Кади веле два црна гаврана:
„О госпођо Ћаја-пашинице!
„Ми ако смо на кулу панули,
„Ми нијесмо пали злорадице,
„Но смо аир абер донијели."
А кад када тице саслушала,
А она им оде говорити:
„Ој Бога ви, два врана гаврана!
„Одакле сте јутрос полећели?
„Да нијесте од земље Србије?
„Не знате ли за мог господара,
„У Србији пашу Ћаја-пашу?
„Је л' сишао земљи Србадији?
„Је ли паша земљу освојио,
„И задоста робља наробио?
„Је л' војводе Српске поватао?
„Да л' је од њих благо покупио?
„Је л' Србију земљу умирио?
„Је л' с Милошем паша у дослуку?
343 „Да л' ће скоро Скопљу на крајину,
„Да доведе младијех робиња,
„И донесе тока и долама?"
Но да видиш двије тице вране,

Једна грокну, друга проговори:
„Чујеш, кадо Ћаја-пашинице!
„Ради бисмо добро казивати,
„Али, кадо, добра чули нисмо,
„И јутрос смо рано полећели
„Од Србије, земље племените,
„Са кубета цркве Неманића,
„Са пашине бијеле џамије,
„Вићели смо твога господара,
„У Србији пашу Ћаја-пашу,
„И срећно је паша задобио,
„И боље је, кадо, умирио,
„И с Милошем у дослуку био.“
Кад кадуна тице саслушала,
Аир дову Богу учинила,
Па потрча на бијелу кулу,
Јер јој тамо два бега бијаху,
Да и њима аир абер каже,
Њојзи веле два врана гаврана:
„Стани мало, Ћаја-пашинице,
„Мало слушај, те се разговарај:
„Каде паша земљу умирио,
„Не даде му ђаво мировати,
„Но се, кадо, паша посилио,
„И по земљи зулум поставио:
344 „Роби паша младе и ђевојке,
„А избира по избору момке,
„Те их кољу по Врачару Турци,
„Као стадо по планини вуци;
„Но кад виђе сиротиња раја,
„Ће зулуми њојзи досадише,
„А војводе млоге изгибоше,

„Одмах, кадо, на ноге скочише,
„И Милошу кнезу отидоше.
„Њега Срби главом учинише,
„И тврду му вјеру зададоше,
„Сви овако пред њиме рекоше:
„„Господару, славан кнез-Милошу,
„„Буди Српству данас у помоћи,
„„Избави нас из душманске руке
„„И пашине превелике муке,
„„А сви ћемо тебе послушати,
„„И за Српску вјеру умријети.“
„Кад је Милош Србе саслушао,
„Од паше се, кадо, одвојио
„У планину, ђе зимују виле,
„Сам сједаше, и књиге писаше
„На војводе и на буљубаше,
„Капетане и на барјактаре,
„На кнезове и селске кметове;
„Овако им у књигам' говори:
„„Браћо моја, Српске војеводе!
„„Барјактари, млади капетани!
„„Побацајте куке и мотике,
„„Па удрите по селима Турке,
„„Ви кнезови и селски кметови!
„„Дижите се скупа на оружје,
„„Јали сада, ја више никада,
„„Јер оћемо скупа изгинути,
„„Д'јеца наша муке допанути
„„И под Турским јармом останути;
„„Но на ноге, моји соколови!
„„Припашите свијетло оружје,
„„Из потаје коње изведите,

»»Па ви мене на Љубић одите;
»»Ваља, браћо, на међан изићи,
»»За Ришћанску вјеру умријети,
»»Јер је гуја пала крај Мораве,
»»Љута гуја, паша Ћаја-паша
»»И са пашом петнаест иљада
»»Убојника, љута Арнаута,
»»Та млого су мајки уцв'јелили
»»И Српскога робља наробили
»»И нашијех цркви опустили.«
»Вала Богу, вала јединоме!
»Када књиге земљу преиђоше,
»Кад војводе књиге прочиташе,
»Соколови на ноге усташе,
»На оружје Србе подигоше,
»Сложну, кадо, војску покупише,
»Сви на Љубић брдо отидоше,
»Према паши табор учинише,
»Пред њима је војвода Јоване,
»Мио братац славна кнез-Милоша,
»Он лијепу војску огледаше,
346 »А побоље страже намјешташе,
»Но Милоша дома не бијаше,
»Већ отиш'о Сави валовитој,
»Да набавља рану и џебану
»И оружје, што у Срба нема,
»Но и то је мало постајало:
»Једно јутро јунак уранио,
»Уранио војвода Јоване,
»По Љубићу шанце огледати
»И побоље страже намештити,
»Али стаде јека из пријека,

„Зачуше се јасни таланбаси
„И велики ћесарски добоши,
„И засјаше крстати барјаци
„Низ широко поље Мијоковце,
„Када виђе војвода Јоване,
„Он весело у дружину рече:
„„Браћо моја, Српске поглавице!
„„Ето нашег славна господара,
„„Води војску од богате Мачве,
„„А носи ни ране и цебане,
„„Води, браћо, два топа витешка,
„„Шњима ћемо задобити Турке.“
„Да ти, кадо, беше погледати,
„Кад војводе коње посједоше,
„У сусрећу кнезу отидоше,
„Те сретоше свога господара,
„На Љубића брдо допратише:
„Кад га силна опазила војска,
„Силни Срби просуше плотуне,
347 „Па се они рахат учинише,
„А твој паша, стари варалица,
„Посла, кадо, дванаес увода,[23])
„Да уводе војску Милошеву:
„Но им лоша срећа прискочила,
„Српска их је стража поватала,
„Па их воде своме господару,
„Свих дванаес Милош исијече;
„Он не гледа царева фермана,

[23]) Ово су били некакви кметови и сеоски кнезови, које је Ћаја-паша, идући из Београда к Чачку, похватао и повео са собом, па их сад с бурунтијама послао, да народ зову на предају.

„Ни пашине ситне бурунтије.
„Када паши, кадо, доказаше,
„А он плану као ватра жива,
„Па подвикну огњене чауше,
„А чауши по царевој војсци:
„„Азурала аге и бегови!
„„Ко је коњик, коње опремајте,
„„Сабље паш'те, колане притеж'те,
„„Ко је пјешак, притежи опанке,
„„Па на ноге, децо Арнаути,
„„Јуриш данас Турци на кауре,
„„Јера су се власи посилили,
„„И са нама кавгу заметнули.“
„Кад то, кадо, Турска чула војска,
„Коњаници коње појахаше,
„А пешаци пушке загрлише,
348 „На Мораву воду нагазише,
„Српску, кадо, војску нападоше,
„Добра паши срећа прискочила,
„Ево Српску крдисао војску,
„Отео им два топа витеза,
„И осјек'о глава неколико,
„Па се здраво Чачку повратио.“
Кад кадуна вране саслушала,
Од радости по авлији скаче.
Но њој веле два врана гаврана:
„Стани, кадо, сад ће бити јада!
„Твој се паша пљачки научио,
„Па трећи дан опет уранио,
„На Милоша војску подигао,
„Но ће срећа, ту је и несрећа!
„Дочека га Милош крај Мораве

„Са његовим силним војводама,
„Те с' погнаше ватром по мегдану,
„Намамише Турке на пешаке,
„Пуцањ стаде Српских џевердана,
„Јаук стаде пашиних делија,
„Писка, кадо, љутих Арнаута.
„Срби Турску надвалише војску,
„По равну је пољу поћераше,
„На Мораву воду нађераше,
„Напред бежи паша на лабуду,
„Но га позна Српско момче младо,
„Ево земљи на колена паде,
„Џевердану живу ватру даде,
„Укину ти пашу са лабуда,
349 „Мртав паде у воду Мораву,
„Ту се рани паша Врањалија,
„И погибе пет стотин' делија,
„Арнаута ни броја им нема.
„Други, кадо, Чачку побјегоше,
„У своје се шанце затворише,
„Па ти пашу по табору траже;
„А кад паше не би у табору,
„Устадоше аге и бегови,
„Ситну књигу они написаше,
„Те Милошу, кадо, оправише,
„Овако му у књиги говоре:
„„О Милоше, Српска поглавицо!
„„Ако си ни пашу уватио,
„„Јал' му русу задобио главу,
„„Оправи ни пашу Ћаја-пашу
„„Јали жива, јали мртву главу,
„„Даћемо ти роба шес стотина

„„И све благо паше Ћаја-паше
„„И његову сабљу са лабудом.“
„Кад Милошу ситна књига дође,
„Те виђео, што се у њој пише,
„На књигу се гротом насмијао;
„То Милошу врло мило бјеше,
„Па Турцима другу отписује:
„„Чусте ли ме, Турци крајишници!
„„Амо нема паше Ћаја-паше,
„„Нити жива нити мртве главе,
„„Но га траж'те низ воду Мораву,
„„Ђе је вама брода запушио.“
„Каде, кадо, Турци разабраше,
„Низ Мораву воду отидоше,
„Од једнога брода до другога,
„На другоме пашу угледаше,
„Из Мораве њега извадише,
„Код капије шанцу укопаше,
„Па у зору, кадо, побегоше.“
То кад чула Ћаја-пашиница,
Љуто куне двије тице вране:
„Е да Бог да, два врана гаврана,
„Те ви мрка опанула крила,
„Те са шњима више не летили,
„Ни гласова Босни доносили.“
То им рече, уз кулу утече,
Њојзи веле два врана гаврана:
„Стани мало, Ћаја-пашинице,
„Да ти јаде потекар кажемо.
„Кад из Чачка Турци побегоше,
„А Милошу страже доказаше:
„„О Милошу, славан господару!

„„Из Чачка ти утекоше Турци,
„„И све наше робље одведоше.“
„Кад је Милош страже разумео,
„А он викну на своје војводе,
„А војводе младе барјактаре,
„Те барјаке горе подигоше,
„А на своје коње посједоше,
„Српској војсци абер учинише,
„И на ноге војску подигоше,
„У пођеру Турцима одоше,
„У Бјелици, високој планини,
„Ту их једна војска сусретнула,
„Јелицом их гором пођераше,
„У Ртарско поље истјераше.
„Слушај, кадо, ту ће бити јада!
„Ту их једна чета дочекала,
„Дочека их војвода Мићићу,
„И са њиме млади Драгачевци,
„Погнаше се с њиме по мегдану,
„Но се Турци не боје Мићића,
„Ал' огрија са Јелице сунце,
„И то, кадо, сунце не бијаше,
„Но бијаше Милош с војводама.
„Како дође, он заметну кавгу,
„Оде збијат' Турке у буљуке
„И прогонит' стражње мимо прве,
„Од њи грдне починише јаде,
„Ту топове своје повратише
„И око њих многе исјекоше,
„Изгинуше Турске поглавице,
„По избору бољи од бољега,
„Од камена Скопља на крајини.

„Погибе ти пашић Усеине,
„Погуби га Милош са вранчића,
„Ту погибе бего Мемед-бего
„Од Сереза, мјеста питомога,
„Погуби га Мићић са кулаша;
„Шњим погибе Омер капетане,
„Погуби га од Љеваје Рако,
„И скиде му зелену доламу.
„Одатле их, кадо, поћераше,
„У Тијанске луге нађераше.
„Ту их друга чета сусретнула
„А међу се, кадо, упуштала,
„На њих живу ватру оборила,
„Млогим туна плануше димлије,
„И осташе капе дињарлије,
„Туна добро Срби задобише
„И све своје робље повратише,
„Па их даље тјерат' отидоше,
„У Бјеличко поље ишћераше,
„На Бјелицу воду натераше,
„Туна млоги, кадо, изгибоше
„Од пашиних на гласу делија;
„Ту погибе оца Скопљанине,
„Погуби га Менто калуђере
„Од бијеле Врањевшнице цркве,
„Са путаља осјече му главу;
„Још погибе Асан-барјактаре,
„Од Мостара града бијелога,
„Погуби га од Паштрме Симо,
„Пуст му оста барјак на ледини;
„Ту осташе аге и бегови
„И пашини на гласу кавази,

„Од њих Срби рухо покупише,
„И атове млоге задобише.
„Ту заоста Милош с војводама,
„Да искупи робље на гомилу,
„Али не ће љута сиротиња,
„Жељна, кадо, крви од Турака,
„Па их даље ћерати одоше
„До питома ломна Влаха старог,
„Дотле су их, кадо, дочерали,
„У клисуру сињу начерали,
„А кад бише уз клисуру Турци,
„Изиђоше из горе хајдуци,
„Па међу се упустише Турке,
„На њих живу ватру оборише,
„И ту млоге, кадо, изранише,
„Па их даље ћерат' отидоше;
„Хајдуцима сустадоше руке,
„Сијекући по клисури Турке;
„Да с' не бјеше Мутав преставио,
„Ниједан ти не би остануо,
„Ето вале твога Ћаја-паше,
„Па ти било мило ил' не било.“
Па са куле врани одлећеше,
А кадуну тужну оставише.

46.

Бој на Чачку

(комади од пјесме)

Још зорица не забијелила,
Ни даница лица помолила,

III⁶, 389.

Ал' покличе пребијела вила
Са Авале изнад Биограда,
Она зове стојну Биограду,
А на име Сулеман-везира:
„Зар не видиш (њима не вићео)
„Ће се твоја одметнула раја?
„Залуду си земљу одузео,
„Рашћерао Српске војеводе,
„Једне к мору, а друге к Дунаву,
„Кад, везиру, јеси оставио,
„Оставио до три љуте гује:
„Једно гују војводу Мутава,
„Друго гују Лома Арсенија,
„Треће гују посинка Милоша;
„Још је један акреп настануо,
„Љути акреп од Добраче Јово;
„Сву ти редом одметнуше рају:
„Одметнуше Гружу и Мораву,
„А покрај њих Млаву и Ресаву;
„И на Чачку учинише кавгу:
„Чачак су ти попалили листом,
„И сагнали робље у џамију;
„Не ће проћи три бијела дана,
„Све ће им се предавати робље.“
Кад то зачу Сулеман везире,
Удари се руком по кољену:
„Авај мене до Бога милога!
„Још тројицу да сам погубио,
„Сва би моја останула раја.“
Па дозивље пашу Ћаја-пашу:
„Ћаја пашо, од крајине крило!
„Хајде купи млогу силну војску,

„Па ти иди Рудничкој нахији;
„Похарајте, огњем попалите
„До Мораве и око Мораве,
„Па у Чачку логор учините,
„Уватите три војводе Српске,
„Вежите ми посинка Милоша,
„Вежите му руке наопако,
„А на ноге желез-гвожђе тешко,
„Турите га на коње мезилске,
„Пратите га мене к Биограду,
„Од њега ћу сехир учинити;
„Ту двојицу горе погубите,
„Драгачево себе призовите,
„Све кметове и њине кнезове,
„Па их пола онђе погубите,
„А пола их к мене оправите;
356 „Пођерајте робље и плијене,
„Па хајдете стојну Биограду.“
То је паша једва дочекао,
Брже оде у своје конаке,
Пред конаке изнесе барјаке,
Под барјаке покупи јунаке,
Све бекрију горег од горега,
А јунака бољег од бољега,
Који може стићи и утећи
И на страшну мјесту постајати,
А не жали јунак погинути;
Ком је сабља и отац и мајка,
Кабаница кућа ће му драго,
А за вјерну љубу и не знаде,
Но се мисли скоро оженити
Ја Моравком, јали Шумадинком;

Он покупи петнаест хиљада,
Па истури војску у Врачара.
Њега гледа Сулеман везире
Баш са куле, ђе му сати стоје,
Мало му се учинило војске,
Па дозива сина Амет-агу:
„Амет-ага, да мој мио сине!
„Куп' јапју царева пјешака
„И атлију пашине кавазе,
„Па ти иди паши у индата;
„Млого ћете робље придобити.“
Амет-ага оца послушао,
Сву је војску био покупио,
И он оде с пашом у нахију,
357 И падоше на прве конаке
По Врбици и по Трешњевици.
С миром Турци иду уз нахију:
Ником' с' не да у село свратити,
Ником' не да зулум учинити.
Кад дођоше у Таково Турци,
Ту је пашу књига сусретнула
Од онога бега Асан-Гоља:[24])
„Ћаја-пашо, сунце огријано!
„Пушти, пашо, у нахију војску,
„Похарајте, огњем попалите;
„На мене су власи насилили,
„И воду су мене узаптили,
„Ево данас три нећеље дана.“
Каде паши така књига дође,
Пушћа паша своју млогу војску,

[24]) Из Чачка.

Похараше, огњем попалише
До Мораве и око Мораве,
Много пусто робље придобише;
И ту Турци на конак падоше
У мален село Коњевиће,
Заноћише а не освануше,
До у Чачку освануше Турци,
Туна Турци логор учинише.
А кад виђе господар Јоване,
Он истури војску на Љубића,
На Љубићу шанце начинише —
— — — —
— — — —
— — — —

Враг нанесе пашу Ћаја-пашу
На јунака Книћанина Васа.
Кад је Васо пашу угледао,
Он је својој пушци бесједио:
„Пушко моја, не остала пуста!
„Немој мене данас преварити!
„Досле сам те сребром окивао,
„Одселе ћу жеженијем златом
„Код мојега славна господара.“
Пушци рече, а оку примаче,
Пуче пушка, свијетла му рука!
На лоше га мјесто погодио,
Ће спучава токе на прсима,
Не уквари тока на јунаку,
Но уквари срце у јунаку;
Паде Турчин у воду Мораву —
— — — —
— — — —

— — — —

Када Турци угледаше војску,
Ђе удари са четири стране,
Побјегоше, робље оставише,
Оставише робље и топове,
Оставише хазну и џебану;
За њима се Срби натурише,
Да испрате уз нахију Турке.
Од Јелице до воде Бјелице,
Све осташе баше и субаше
Око пута отуд и одовуд,
Све осташе један до другога,
Да не жали један на другога;
Од Бјелице те до Моравице,
Све осташе аге и бегови
Око пута отуд и одовуд,
Све осташе један до другога,
Да не жали један на другога;
Од Морав'це те до у Водице,
Све осташе пашини кавази
Око пута отуд и одовуд,
Све осташе један до другога,
Да не жали један на другога;
Од Водице до села Кладнице,
Ту осташе хоџе и хаџије,
Око пута отуд и одовуд,
Све осташе један до другога,
Да не жали један на другога;
Док дођоше у Сјеницу Турци.
У Сјеници по доњем сокаку
Око оних кућа Убанића,
Туна су се састајали Турци,

На пријепис казивали војску,
Колико им изгинуло војске,
Изгинуло дванаест хиљада,
И што дошло, остати не може.
Кад се Српска искупила војска,
Доведоше деведесет роба
И тридесет живијех Турака,
Доведоше у село Коиће,
Све господар исијече Турке,
А робљу им даше пратиоце,
Он оправи робље у Ужице,
Да казују по Ужицу каде,
Како јесу Срби задобили,
Како ли су заглавили Турци;
Нек се прича и нек се казује,
Кад је паша војску подигао,
Да увати обор-кнез' Милоша.

361

47.

Петар Бошковић и Гарван барјактар

Овце чува Петре Бошковићу
У Острогу високој планини,
Друга нема, поредника нема,
Но са собом два луда синовца,
Те му врћу по планини овце,
Па се силан Петар разболио,
Чувајући у Острогу овце,
Па је ситну књигу написао,
А шаље је у Брда камена,
А на руке снаси Анђелији:

„Попадијо, снахо Анђелијо!
„Ево сам се Петар разболио,
„Чувајући у Острогу овце,
„Но ми довед' вранца коња мога,
„Е ћах сићи у Брда камена.“
Каде снаси глас и књига дође,
Она цикну ка' и змија љута,
А закука кано кукавица,
Као, брате, за мила ђевера,
Па устаде на ноге лагане,
И довати коња дебелога,
362 Па отиде у Острог планину,
Докле дође на мутно језеро,
Ту је Турску чету находила.
А пред четом Гарван-барјактара,
За Гарваном Севере Пипере,
За Севером десетак Тураках,
Биранијех на гласу јунаках.
Када Турци виђеше Српкињу,
Ал' говори Севере Пипере:
„Плијенимо коња и Брђанку,
„Е на бољи шићар удрит' не ћеш.“
Ал' му рече Гарван барјактаре:
„Муч', Севере, с каменом ти стале!
„То је снаха Петра Бошковића,
„Пред Петром сам три пута бјежао,
„Да ме коњиц није уносио,
„Ја се главе не бих наносио,
„Јере има Петар џефердара,
„Ће обрне, хоће нишанити,
„Ће нишани, хоће погодити,
„Ће погоди, мелем не требује.“

Кад зачула млада Анђелија,
Што говори Гарван барјактаре,
Да га Петар љуто уплашио,
Она ћера уз планину вранца,
Докле Петру на торину дође,
Ту ђевера болеснога нађе;
Љуто плаче Анђелија млада,
Ма јој рече Петре Бошковићу:
„А не плачи, снахо Анђелија,
363 „Но ми привед' вранца дебелога,
„Е ћах јездит' у Брда камена;
„И принеси лака џефердара,
„Јер се шњиме раздвојити не ћу,
„Док раздвоји кука и мотика.“
Хитро га је послушала млада,
Приведе му коња дебелога,
И приноси лака џефердара,
Отидоше низ Острог планину,
Док дођоше у Брда камена,
На гранично мјесто Црногорско.
Како дође на своје дворове,
Паде јунак трудан на постељу,
Ту ми лежи три бијела дана,
Кад четврти на објутро било,
Пуче пушка у Острог планину,
Ал' дијете кликује Вукале
Свога стрица Петра Бошковића:
„Ај ђе си ми, Петре, мио стриче!
„Али сада али до вијека,
„Е ме робом заробише Турци,
„Заробише мене и Радоја,
„И бијеле плијенише овце.“

Ко чујаше, чут' се не хоћаше,
Али чула млада Анђелија,
Па ми цвили, и невоља јој је,
А зачу је Петре Бошковићу,
Па је снаси тихо говорио:
„А не цвили, снахо Анђелија!
„Чини ми се, умријети не ћу.“
364. Ал' му вели снаха Анђелија:
„О ђевере, Петре Бошковићу!
„Ја не цмилим, не да' Бог, за тобом,
„Ного цмилим, и невоља ми је,
„Пуче пушка у Острог планину,
„И дијете кликује Вукале
„Свога стрица Петра Бошковића
„По имену и по презимену:
„„Ај ђе си ми, о мој мијо стриче?
„„Али сада, али до вијека,
„„Е ме робом заробише Турци,
„„Заробише мене и Радоја,
„„А бијеле плијенише овце.““
Када Петар снаху разумио,
Скочи јунак ка' и соко сиви,
И окрочи коња вранца свога,
Обрну га уз Острог планину,
Докле дође јунак на торину,
Ал' не хоће свртат' на торину,
Ного пође Турком у претијеч,
Па погледа Хаином планином,
И догледа Гарван-барјактара,
Ђе ми јави пребијеле овце,
А уз њега Раде и Вукале,
Свезанијех рука наопако;

А кад виђе Петре Бошковићу,
Пуче њему срце у прсима,
Од образа пали џевердана,
А погоди Гарван-харамбашу
Баш под грло, ђе пуце запуча,
Паде Туре стрмено на главу.
Кад виђеше двоје ђеце лудо,
Побјегоше гором и планином
Докле Петру стрицу долазише,
Те им б'јеле ослободи руке.
Опет Петар пали џевердана,
Те погоди Севера Пипера
Посред паса, укиде га с гласа,
Ни трава га не дочека жива;
А прискочи Раде и Вукале,
Посјекоше Север' и Гарвана,
И скидоше свијетло оружје;
Када ђеца пушке доватише,
За Турцима јуриш учинише,
Бошковићи сиви соколови
По планини претијечу Турке,
Не пуштише ђавољега жива
До самога Груде барјактара,
Нека бјежи, кукала му мајка!
И њему је саломљена рука.
У то стаса Брцка покрајина,
Ал' је Петар све посјека' Турке
Су његова два храбра синовца,
И поврати на торину овце.
Ал' за фајду, драги побратиме,
Е је љуто Петар оболио,
И болова за пет нећељ' дана,

Доке њему испанула душа,
Ту се купе Брђани јунаци,
Те ми Петра укопаше димно,
366 Укопаше и ожаловаше.
Бог му дао у рају насеље,
Нама, браћо, здравље и веселье.

48

Бој на Морачи

Султан Махмут од Стамбола б'јела
Он пошиље на Босну везира,
По имену пашу Целадина;
Јер у Босну не има везира,
Но се Босна земља похасила,
И цару су даве додијале;
Зато шиље првога везира
Да по Босни ћера јарамазе,
И умири све крајине редом
По свој Босни и Херцеговини.
И кад везир Босни земљи дође,
Сретоше га паше и кадије
И остале баше и бегови,
Пред везиром сви чине давије,
Јер је њима зулум додијао
Од Мораче и горње и доње:
„Од ускоках, горскијех хајдуках,
367 „Скоро су се од нас одметнули,
„Не дају нам царева харача,
„Ни остале цареве верђије,
„Нити Турску прифатају руку,

„Они иду ломној гори Црној
„На Цетиње, тер владику моле,
„И његову прифатају руку,
„И још њему приносе дарове,
„Владика их добро дочекује,
„Поклања им злаћене медаље
„Великога цара Московскога,
„Поставља им по жељи главаре
„И сердаре и војводе младе;
„Бегоћ бјеше влаха ваљатнога
„У сву Босну и Херцеговину,
„Све побјежа у Морачу горњу,
„Робе, пале, а сијеку Турке,
„Разбијају по друму трговце,
„Одјавише из планине овце
„Одагнаше коње и волове,
„Похараше господске дворове,
„Раскопаше куле и чардаке,
„Поведоше буле кадуџике,
„Узимљу их за вјерне љубовце;
„Аман везир, за царево здравље!
„Ти освети Турке на власима,
„Ако ли их осветити не ћеш,
„Носићемо кључе од градовах
„И оставит' наше пашалуке,
„Чинићемо у цара давију,
„Твоју ћемо одријети главу.“
А кад везир у Травнику дође,
Сву господу на диван скупио,
И овако њима говорио:
„Није л' мајка родила јунака,
„Да му дадем силовиту војску,

„Да отиде у Брда камена,
„Да Морачу горњу похарају,
„Све пороби и под мач окрене,
„Све ускоке и горске хајдуке,
„Свеколико мало и велико;
„Да потурчи у Морачу цркву,
„Да начини мечет и мунаре,
„За пашу бих њега учинио.“
Муче Турци ништа не говоре,
Но гледају на ћилиме шаре,
Но не мучи делибаша Ибро,
Но везиру Ибро бесједаше:
„О везиру, сунце огријано!
„Дај ми војске петнаест хиљадах
„И сокола Али-барјактара
„И делију Мусу Ратована,
„Ја ћу поћи на Морачу горњу;
„Еда би ме не родила мајка,
„Већ кобила, која коње ждреби,
„Те ја Турке осветити не ћу
„И све влахе под мач окренути
„И бијелу цркву потурчити
„И начинит' мечет и мунаре.“
То везиру врло мило било,
389 Даде њему петнаест хиљадах
По избору силнијех војниках
Од све Босне и Херцеговине,
Пет хиљада царевих делија
Од'тле пође делибаша Ибро
Преко Босне и Херцеговине,
Код Мораче на границу дође
У Тушину, пољу маленоме,

Код бијеле куле Церовића,
Ту је Ибро табор учинио,
По Тушини рају пофатао,
Двадест и пет глава окинуо,
Толико је роба заробио;
Из табора ситну књигу пише,
Тер је шаље у Морачу горњу,
Баш мишљаше, да ће преварити,
Тер овако њима говораше:
„Морачани, моја права рајо!
„Од зулума што сте побјегнули,
„То је вама за невољу било,
„Јер је Босна самовољна била,
„А сад ево на Босну везира,
„Тер по Босни ћера јарамазе,
„А нам'јешта по Босни кадије,
„Да му раји по ћитапу суде,
„Мисли рахат учинити рају,
„Но пуштите мене у Морачу,
„Ја ви дајем божу вјеру тврду,
„Тврда јемца Мухамеда свеца,
„Да ви хиле учинити не ћу,
„Тек четири ноћи преноћити
„И покупит' порез и хараче,
„Па ви раја као што сте били,
„Немојте се, рајо, преварити,
„Но слушајте цара честитога,
„Оштра сабља Бога великога
„Посјећи ће вас све до једнога,
„Све пофатат', у ропство одвести.“
А кад књига у Морачу дође
Војеводи Мини Радулову,

Он покупи браћу и главаре
Од ускоках и од Морачанах,
И даде им књигу од Тураках;
А кад они књигу разумјеше,
Одмах Ибру другу оправише:
„Што се кунеш, Турска арамијо?
„Знаш ли, што си јучер учинио
„Баш од своје у Тушини раје,
„Која тебе ништа крива није?
„Двадест и пет пос'јече им главах,
„И толико пороби робовах!
„Сам ти кажеш, да ти јавно лажеш;
„Ми смо тебе харач приправили:
„Из пушаках праха и олова,
„У десници оштријех сабаљах,
„Хајде к нама, кад је тебе драго.“
Па су другу књигу оправили
На Цетиње насред горе Црне,
Да владици учине на знање:
„Господару Петровић-владико!
371 „На нас иде сила превелика,
„Турске војске двадесет хиљадах
„А пред војском делибаша Ибро;
„Ми немамо праха ни олова
„Ни спрам њега од боја јунаках,
„Јер је много силе у Тураках;
„Но за Бога, драги Господару!
„Пошљи нама војске и џебане,
„Немој пуштит' ти своје душмане,
„Да погубе твоју сиротињу,
„И изгоре у Морачу цркву,
„Задужбину Српскијех краљева,

„Па је од њих тебе останула.“
Кад владици ситна књига дође,
Он им шаље праха и олова,
Па је ситне књиге оправио:
Прву шаље у племе Пјешивце
На јунака Мркоја сердара:
„О Мркоје, моја вјерна слуго!
„Ти покупи Пјешивце јунаке,
„Хајде с њима у Морачу горњу,
„Те ћеш тамо Турке дочекати.“
Па је другу књигу оправио
Под Острогом игумну Ђорђију:
„Сиди, слуго, у Бјелопавлиће
„Код војводе Радовић-Вуксана,
„Тер окуп'те њеколико војске,
„Хајте брже у Морачу горњу,
„Те ви тамо Турке причекајте.“
Кад Мркоју књига допанула,
372 Он покупи браћу све Пјешивце,
Три стотине бираних јунаках,
Брже иде у Морачу горњу.
И игумну кад књига допаде,
Једнак брже на коња усједе,
Тер отиде војводи Вуксану,
Три стотине другах окупише,
У Морачу горњу отидоше,
Ту нађоше здраво Морачане.
Једном бјеху Турци ударили
На стражаре на равно Јаворје,
Ал' нијесу ништа учинили,
Него тридест глава оставили,
Па се натраг грдни повратили,

Ту се они мало одморише,
И ћебану војсци разд'јелише.
Стало вр'јеме за нећељу данах,
Када осмо јутро освануло,
Ал' изиде делибаша Ибро
На Јаворје високу планину,
И извуче од боја топове,
Пушта силну на Морачу војску
А пред војском Омер-барјактара
И силнога Мусу Ратована.
Кад Брђани војску угледаше,
Многа бјеше сила у Тураках,
Силне војске двадесет хиљадах,
А Брђана хиљаду и двјеста,
Па пред Турке изићи не смију,
Но по гори разд'јелише војску,
Низ Морачу ударише Турци,
Сву Морачу огњем изгорјеше
До на Ратњу воду камениту
И до двора Мијата сердара,
Не да сердар изгорјети куле,
Собом има тридесет момаках,
Дочека их огњем из пушаках;
Тад' скочише два добра јунака,
Од Мораче Мина војевода,
Од ускоках Петар Кршикапа,
Повикаше грлом бијелијем:
„Сад, Брђани, соколови сиви!
„Сад је вр'јеме, да им ударимо.“
Тад искочи један јунак добар
Из дружине из горе зелене,
По имену Бајо Кнежевићу.

И дозивље Омер-барјактара:
„Стан, Турчине, куд си похитао?“
Па од ока пали цевердара,
Те погоди Омер-барјактара,
Турчин паде, барјак му остаде,
У Тураках сва јакост нестаде,
Тад Брђани на Турке удрише,
И живијем огњем навалише,
С једне стране Мина војевода,
С друге стране Јакша Гачанине,
Који знаде све Турске крајине
Јер је много одсјекао главах;
С треће стране Мркоје сердару
А с четврте Вуксан војевода,
374 С пете стране Ратко харамбаша.
Кад Брђане Турци угледаше,
Плећи даше, а бјежати сташе,
Ал' Брђани бјежати не дају,
Но пламене ноже повадише,
И у Турке јуриш учинише.
Боже мили чуда великога!
Ту се просу крвца од јунаках
Како бурна киша из облака.
Из планине гледа делибаша,
Пали Ибро убојне топове,
Да препадне Брдске соколове,
Ал' се они више раздражише.
И на Турке боље ударише;
Кад то виђе делибаша Ибро,
Плећи даде, а бјежати стаде,
Ту Турцима мало Бог поможе,
Јер их брзо тамна ноћца стиже.

А Брђани уморили руке,
Сијекући поглавите Турке.
Ту погибе Муса Ратоване
И са њиме хиљаду Тураках;
Од Брђана три добра јунака:
Од Пјешивца Мркоје сердаре,
Од Ускоках Крушевац Никола,
Једно момче од Бјелопавлићах;
Седам другах ранах допадоше,
А остали здраво остадоше.
Од Тураках шићар задобише
Дв'је хиљаде коњах седленијех,
Л'јепо турско рухо и оружје
А и много небројено благо.
Слава Богу и богородици,
На Цетиње светоме владици.

49.

Бој Морачана с Турцима

Бијела је кликовала вила
Од Јаворја зелене планине,
Те дозива у Морачу горњу
А на име Мину војеводу:
„О војводо од двије Мораче!
„Сјутра те те ударити Турци
„И Мораче обље похарати
„До бијеле намастира цркве;
„Шиљи књигу у Ровца камена,
„Ровчани су пушка напрешита,

IV⁶, 343. — (1820. године).

„До подне те у бој долазити;
„Шиљи другу у Морачу доњу,
„Да 'ко дође барем половина.“
Но је Мина вили говорио:
„Хајд' отоле, пребијела вила!
376 „Већ се мене додијало тврдо,
„Шиљућ' ситне књиге по Брдима
„По Брдима и по гори Црној.
„И ако те ударити Турци,
„Мене дошло пет стотин' Брђана;
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Ако нама и ударе Турци,
„Те Морачу похарају горњу,
„Отолен те обрнути грдно.“
Каде сјутра саба-зора дође,
А на гору огријало сунце,
Од Јаворја ударише Турци,
Развише се бијели барјаци,
И Морачу опалише горњу
А до Ратње до воде студене;
Преко Ратње робље прегонише,
У Потајску гору нагонише,
Отле Мина војевода виче:
„Ој Брђани, моја браћо драга!
„Ка' ми клете упуштисмо Турке,
„Те Морачу похараше горњу,
„Оте б'јелу намастира цркву;
„А што ћете по Брдима казат',
„По Брдима и по гори Црној?“
То је Мина у ријечи био,
Но је младо момче искочило,
Ускок момче од Мицановића,

Од образа танку пушку пали,
Те погоди једно Туре младо,
Па прискочи, пос'јече му главу;
377 Та је глава свјема Брд'ма фала:
Отале се поломили Турци,
Преко Ратње воде побјегоше.
Да је било коме погледати!
На малену селу Трновици
Искочише два сиви сокола:
То не бјеху два сокола сиви,
Но два брата до два Секулића,
Једнак танке пушке изметаху,
А на Турке загон учинише,
Погубише Турска барјактара,
С Трновице поломише Турке.
А да ти је погледати, друже,
Чудне муке, што је од Турака!
А за њима Мина војевода,
И за њиме до два Секулића,
На алаје предвајаху Турке.
Од бијеле куле Драговића
До крваве ступе Поповића,
Пет стотина глава посјекоше,
Док дођоше на воду Морачу,
Са банде им Брда ударише,
Ударише вуци и хајдуци,
А пред њима попе и Вуксане,
С друге стране Мркоје сердару,
На Морачу предвојише Турке,
Алабанда заврже се кавга.
И да ти је погледати, друже,
Ка' каурске сабље сијевају,

Мртве Турске главе зијевају!
378 У Морачу погибоше Турци,
Уз Љевишке подагнаше стране
До Јаворја зелене планине;
Ту погибе шест стотин' Турака,
Ту ми попе цмили Драговићу:
„Ај си њему до Бога једнога!
„Ђе погибе Мркоје сердару,
„Но таквога у сву војску нема.“
Нека гине, весела му мајка!
Е се сердар добро осветио:
Шест стотина за њега једнога.

50.

Опет Морачани с Турцима

Фала Богу! фала јединоме!
Ка' Морачу тама притиснула
Од жестока праха и олова
А од паре коњске и јуначке,
Не види се коња ни јунака;
Бога моли војводина љуба:
„Боже! вијор од планине пушти,
„Да разагна маглу у крајеве,
„Да ја вићу, чија гине војска,
379 „Чија гине, чија ли добива.“
Бога моли, и умолила га:
Тихо вјетар од Јаворја пуну,
Те разагна маглу у крајеве,
Испод магле млада погледала,

IV⁶, 346.

Те угледа младога јунака,
Боја кнеза од Мораче доње,
На њега су седам, осам рана,
О коњу му седамнаест глава,
Те му млада ријеч говорила:
„Млади кнеже од Мораче доње!
„Умијеш ли мене право казат'
„А за Мину, мога господара,
„И Стефана, његовога сина,
„Је ли њина погинула војска?"
Но јој Бајо ријеч говорио:
„Кад ме питаш, војводина љубо!
„Ја ћу тебе право кажевати:
„Војводи се уморише руке,
„По Морачи сијекући Турке,
„Шест стотина погибе Турака:
„И погибе од Брда сердару,
„Око њега седам, осам друга.
„Још се момче нагна од Роваца,
„По имену Шћепановић Ново,
„Те он узе алај-барјак царев,
„И у барјак небројено благо;
„Нека носи, весела му мајка!
„Е су њему двори опанули,
„Не би л' своје дворе поновио.
„Да је суда у овијех људи,
„Још би Нова добро даровали,
„Даровали злаћеном челенком;
„Теке њима Ново не зафаља,
„Но је њему Бог и срећа дала,
„Добио је на мејдан јуначки!"

51.

Поп Љешевић и Матија Јушковић

Књигу пише попе Љешевићу,
Те је шиље у Морачу горњу,
А на руке Јушковић-Матији:
„О мој куме, Јушковић Матија!
„Да л' не чујеш, ил не ајеш за ме?
„Од зулума дурат' не можемо
„Од Ченгијћа, паше са Загорја:
„Ево има баш петнаест дана,
„Како ми је пао на Горанско,
„Кољем њему овце и јагањце;
„И тај би му зулум прегорео,
„Ал' не могу Аировић-Ибра:
„Ево има три нељеље дана,
381 „Како купи по Пиви хараче,
„Још харачи њему доста нису,
„Већ он глоби преко мјере људе,
„Скоро нам је Ибро оглобио
„Кнеза с Унча стотину овнова
„И Чавића голема дорина;
„И тај би му зулум опростио,
„Ал' не могу бегова Усицу:
„Он ми вата Пивљане јунаке,
„Узима им сјајне џефердаре:
„Скоро нам је, рече, узимао
„Џефердара Туфекчијћа Мића
„И Ацијћа кнеза из Лисине;
„Е његов би зулум опростио,

IV$_6$ 301.

„Ал' не могу Наргилу Алију:
„Он ми вата Пивљанке Српкиње,
„Скида њима в'јенце и обоце,
„А љуби их силом на срамоту;
„То је мене зазор и срамота.
„Изгуби ми Аировић-Ибра,
„Ево тебе двије кесе блага,
„Све у жуту ситна Млечанина;
„А остали Пивљани јунаци
„Чиниће ти дочек и поштење.
„Но покупи друга неколико,
„А пред њима Балић-Милутина,
„Не остави друга најбољега
„По имену Вујачића Крста;
„Ајде с њима под Гол'ју планину,
„Под Голију у Дугу крваву,
382 „Скоро ћ' Ибро у Никшиће поћи,
„Чекај њега у Дугој крвавој,
„Не би ли ти Бог и срећа дала,
„Да би њега мог'о дочекати:
„Добро гађај Аировић-Ибра
„На Чавића помамну дорину,
„У њега су од Пиве харачи.“
Кад Матију књига допанула,
И он виђе, што му књига пише,
Седам осам покупио друга,
И пред њима Балић-Милутина,
Не оставља Вујачића Крста,
Па одоше уз Морачке стране,
Док Крњево клето уминуше,
Све Крњево и племе Дробњачко,
Ватише се Пиви Дурмитора,

Дурмитора здраво пријеђоше,
На Горанско село доодише,
Б'јелој кули попа Љешевића.
Кад хајдуци кули доодише,
Алком куца Јушковић Матија
На авлији попа Љешевића,
Али попа дома не бијаше,
Но Росанда млада попадија,
Чим зачула, одмах се сјетила,
Трком трчи низ бијелу кулу,
Те Матији отворила врата,
Руке шире, у лице се љубе,
Па одоше на бијелу кулу,
За здравље се свију упиташе.
383 У ријечи, коју бесједише,
Ето ти им попа Љешевића,
Са шњима се изљубио дивно,
За јуначко здравље питаше се,
Па за пуну совру посадише,
Сташе пити вино и ракију.
Још'те рече Јушковић Матија:
„О мој куме, попе Љешевићу!
„Ђе је тебе паша од Загорја?
„Ђе ли ти је Аировић-Ибро?“
Одговара попе Љешевићу:
„Ено, вели, паше од Загорја
„И са шњиме Аировић-Ибра
„Код бијеле цркве манастира
„У Орашју, мјесту питомоме,
„Код игумна Гаговић-Аџије;
„Ту је паша конак учинио,
„А сјутра ће рано одлазити,

„Одлазити Гацку пространоме,
„И са шњиме Аировић Ибро.“
Колика је тавна ноћца била,
Не спаваше попе ни Матија,
Но разговор код совре водише;
Матијино све поспало друштво
Око совре попа Љешевића,
Све поспало, као и поклано.
Ноћца прође, и зорица дође;
Тад Матија пробудио друштво,
Ту се с попом изљубише дивно,
Па одоше у Гол'ју планину,
384 Спустише се у Дугу крваву.
Кад им сјутра јутро освануло,
Подиже се паша од Загорја,
Те он иде Гацку прстраноме,
С њиме иде Аировић Ибро.
Док дођоше на Равно планину,
Ту ми Турци коње одсједоше,
И мало се они одморише,
И по једну каву испекоше,
Каву пише, тутун запалише,
Учинише мало разговора.
Још говори Аировић Ибро:
„О мој куме, пашо од Загорја!
„Ти ћеш ићи Гацку пространоме,
„А с Гацка ћеш у Рудине равне;
„Но кад дођеш у Рудине равне,
„Имам кмете села Корављице,
„А до њих је село Делеуша,
„На њих ћ' доћи млоге давуције,
„Кумим тебе Богом истинијем,

„Богом кумим, а руку ти љубим,
„Немој кмета кога изгубити!“
Њему вели паша од Загорја:
„О мој куме, Аировић Ибро!
„Оди са мном Гацку пространоме,
„С Гацка ћемо у Рудине равне,
„Одатле ћеш, Ибро, у Никшиће;
„Стра је мене, ја се бојим љуто
„Пролазити проз Дугу крваву,
„Хоће тебе дочекат' хајдуци.“
Ма му рече Аировић Ибро:
„А не бој се, мој милосни куме!
„Ја имадем мила кмета свога
„Под Голијом Баја Балетића,
„Проз Дугу ће мене пропратити,
„Те ћу проћи мирно од хајдука.“
То му рече, па се раздвојише,
Пољуби га у скут и у руку.
Паша оде Гацку пространоме,
Ибро оде под Гол'ју планину
Своме кмету Балетићу Бају,
Ту га Бајо дочекао дивно,
Даде њему конак и вечеру.
Онда рече Аировић Ибро:
„О мој кмете, Балетићу Бајо!
„Ти покупи младе Голијане,
„Да ме пратиш проз Дугу крваву,
„Јер се бојим љуто од хајдука.“
Кад у јутро јутро освануло,
Бајо купи младе Голијане,
Те он прати Аировић-Ибра,
Прати њега проз Дугу крваву;

Неколико Дуге проодише,
Тад' завика Аировић Ибро:
„Мио кмете, Балетићу Бајо!
„Што је било гњезда вучијега,
„Све смо данас у Дугој проишли;
„Но ти врати твоје Голијане.“
То је Бајо једва дочекао,
Па се с друштвом враћа на трагове.
Но хајдуци међ' собом говоре:
„Милутине, наша харамбашо!
„Или нас је срећа оставила,
„Те су Турци прије проодили;
„Или правог не згодисмо пута,
„Одимо се враћат' на трагове.“
Тада рече Балић Милутине:
„Браћо моја, љубимна дружино!
„Да чекамо, докле ноћца дође.“
То су они у ријечи били,
Ал' хајдучка стража допаднула,
И њима је 'вако бесједила:
„Милутине, наша харамбашо!
„Покриј друштво по трави зеленој,
„Ев' одовуд тридесет Турака,
„Пред њима је Аировић Ибро
„На дорату коњу помамноме.“
Кад хајдуци ријеч разумјеше,
Покрише се по трави зеленој;
Још говори Јушковић Матија:
„Браћо моја, љубимна дружино!
„Немој који пушку опалити
„На бијесна Аировић-Ибра,
„Док ја не би моју опалио;

„Ако не би Ибра погодио,
„Удри који, родила га мајка!“
У ријечи коју бесједише,
У то доба навалише Турци.
Добро гађа Јушковић Матија
Баш онога Аировић-Ибра,
387 Добро гађа, ал' лоше погађа:
Не погоди Аировић-Ибра,
Но код њега бегова Усицу,
По добру га мјесту погодио,
У сковију међу очи црне,
Мртав паде у траву зелену.
Пуче друга пушка од хајдука,
Добра друга Вујачића Крста,
Те погоди Наргилу Алију
Посред паса, укиде га с гласа,
Мртав паде у траву зелену.
Тад' побјеже тридесет Турака,
Ал' не бјежи Аировић Ибро,
Он нагони коња у хајдуке,
А кликује од Никшића Турке:
„Ну од', Турци, родила вас курва!
„Ну од', Турци, мало је хајдука,
„Не ћемо л' их данас рашћерати.“
Пушку пали Балић Милутине;
Он погоди Аировић-Ибра,
По добру га мјесту погодио,
Међу пуца, ђе му душа куца,
Мртав паде са коња дорина;
Пак хајдуци на ноге скочише,
Те им турске осјекоше главе;
Ал' је њима лоша срећа била,

Утече им Ибрашмов доро
И однесе од Пиве хараче.
За њим они трчат' ћадијаху,
Ал' не даде Балић Милутине:
388 „Не трчите, љубимна дружино!
„Ми за доста имамо шићара:
„Са Турака одијело дивно,
„И још више свијетло оружје;
„Даће нама попе Љешевићу,
„Хоће дати двије кесе блага,
„Све у жуто ситна Млечанина.“
Одатле се натраг повратише,
У Морачу здраво доодише,
Мртве Турске донијеше главе,
На б'јелу их кулу поставише,
Б'јелу кулу Малише сердара,
Нек' се чудо на далеко чује.

52.

Смрт Бибића Зеинила

Полећеле двије тице црне
Од Рудина и од Омутића,
Трубјело су тице прелећеле,
У Никшићко поље долећеле,
Док су у град долећеле биле,
Вијале се тамо и овамо,
Ни на чије дворе не пануле,
389 Но на дворе Бибић-Зеинила.
Из двора их нико не вићаше
Него доцкан кићена кадуна.

Она млада гола излазила,
Само гола у танку кошуљу,
Само гола како мушка глава,
Јесте боса у папуче жуте,
Она црне тице угледала,
Па покупи дрвље и камење,
Пано црне тице сагоњаше:
„Двије тице, да вас Бог убије!
„Окле сте ми јутрос дораниле?
„Ја сам чула од старијех људи,
„Ђено пану двије тице црне,
„Да ту нема добра никаквога,
„Е вас е је срећа донијела
„Од Рудина и од Омутића,
„Тамо ми је Бибић на паланзи,
„Тено кланце чува од хајдука,
„Ја сам јутрос млада подранила,
„Те сам везак на ђерђеву везла,
„Па ми хабер од Рудина дође,
„Да пуцају шибе и топови,
„А он иде често у планину,
„Собом води хрте и огаре,
„И да лови срне и кошуте;
„Је ли Таир главу доносио
„Од Трешњева поља маленога?
„Е се својој кади зафалио,
„Да ће посјећ' Туровића Станка
„И донијет' на Оногошт главу,
„Понијет' је на Мостар везиру,
„Ту се хљеба задобити нада.“
Кад то чуле двије тице црне,
Једна граче, у облаке скаче,

А друга је с булом бесједила:
„Стани, кадо, да ти јаде кажем:
„Бисмо раде казат' добре гласе,
„Ма не ћемо, но што је истина:
„Зле ти срне, а кошуте црне!
„Није Таир главу доносио
„Од Трешњева поља маленога,
„Ни Зеинил лова уловио,
„Него им је војска ударила."
Кад то чула Турска була млада:
„Двије тице, да вас Бог убије!
„Да знасте ли, чија бјеше војска?"
Много тице опет бесједиле:
„Стани, кадо, да ти јаде кажем:
„Бјеше војска од Цуца сердара;
„Ну кад бјеше о акшаму, кадо,
„Ми смо силну војску угледале,
„Угледале на воду Ракиту,
„Међу војском од Цуца сердара,
„Ђе дугачки тутун запалио,
„А ијетко проз ордију шета,
„Па га Трипко Беговићу пита:
„„Што је тебе, од Цуца сердару,
„„Те ијетко проз ордију шеташ?"
„Ма му вели од Цуца сердару:
391 „„Да ти, Трипко Беговићу, кажем:
„„Нема мене два добра јунака,
„„Нема мене Кривокапић-Рада
„„На његова Муја од мегдана,
„„И нема ми Шћепановић-Вука."
„У ту ријеч, коју бесједаху,
„Ал' ето ти Кривокапић-Рада

„На његова Муја од мегдана,
„А за њима Шћепановић-Вуче
„На његова космата вранчића,
„Пала му је коса до копита,
„Из седла се Вуко не вићаше,
„Бегоћ дође, свуд замеће кавгу.
„Кад дођоше у ордију, кадо,
„Е су сјели, ноге прекрстили,
„Са сердаром ријеч бесједили:
„„Ће си војску силну сакупио?
„„А ће ли ћеш с њоме ударити?“
„Ма да чујеш од Цуца сердара:
„„Ласно ћу ја с војском ударити,
„„Док је мене Туровићу Станко,
„„И док ми је Косовић-Дрекале,
„„Хоћу удрит' на Омутић с војском,
„„На троје ћу војску разредити,
„„Баш на троје на около града.“
„Па ми посла Косовић-Дрекала
„У Лужину доље покрај града,
„И посла ми Туровића Станка
„Баш управо на бијелу кулу,
„Те затвори у кулу пандура;
392 „Но стан', кадо, да ти јаде кажем:
„Подрани ти Бибић-Зеиниле,
„Каконо се, кадо, научио,
„Научио често у планину,
„Дано лови срне и кошуте;
„Не обрну, кадо, у планину,
„Но окрену, кадо, у Лужине,
„У Лужине, кадо, испод града,
„Угледа га Косовић-Дрекале,

„Ма га пита једно момче младо,
„Кадо моја, од поља Трешњева,
„Баш бијаше од Банићевића:
„„Да за Бога, Косовић-Дрекале!
„„Који ј' оно јунак по имену?
„„Лоше пушке, а добра јунака!“
„Вели њему Косовић Дрекале:
„„Да чу ли ме, дијете Никола!
„„Оно ми је Бибић-Зеиниле,
„„Онакога на крајину нема,
„„Но чу ли ме, дијете Никола!
„„Дано Туре близу напуштимо,
„„Е су брата изгубили мога,
„„Не ћу ли га данас осветити.“
„Па су Туре близу напуштили,
„Ма га гађа Кнежевић Филипе,
„И дивно је Туре погодио,
„Десну му је ногу саломио;
„Ма да видиш Бибић-Зеинила!
„Ће се Турчин крајем луга вуче,
„Ками мајци, да утеч' могаше!
393 „Но га ћера Банићу Никола,
„Лоше ћера, пристиже га брзо,
„Јест му русу изгубио главу,
„По стан', кадо, да ти јаде кажем:
„Таир њему помоћи хоћаше,
„Но не даде Туровићу Станко,
„Затвори га у бијелу кулу,
„Докле војска прође испод града.
„Но стан', кадо, да ти јаде кажем:
„Када војска дође код сердара,
„Сердар војску добро дариваше:

„Неком гроша, а неком дуката,
„А Николи коња испод себе.
„И још, кадо, стани да ти кажем:
„Кад је сердар главу причекао,
„Пренесе је преко горе Црне,
„Док дођоше на поље Цетиње,
„Кад дођоше у Петра владике,
„Владика их добро дариваше,
„Ма најбоље Банића Николу;
„Даде њему лака џевердара,
„Он долази пет стотину гроша.“
Кад то зачу Турска була млада,
Оде клети и јадиковати:
„О сердару, да те Бог убије!
„Од како си ти закрајинио,
„Многе ти си мајке ојадио,
„А љубовце у род опремио,
„И сестрице у црно завио!
„Косовићу, не веселио се!
394 „Што ти тражиш на Омутић с војском?
„Те изгуби мога господара,
„Господара Бибић-Зеинила.“
Јоште була бесједити ћаше,
Но не могла од жалости млада,
Па зависе кули низ пенџере,
Жива скочи, земљи паде мртва.

53.

Морачани и Колашинци

Књигу пише Радовић војвода
На Јаворју зеленој планини.

Те је ситну књигу оправио
У Морачу Качаницу тврду
А на руке Мијату сердару:
„Чујеш ли ме, Мијате сердаре!
„Јес' ли чуо, је л' ти ко казао,
„Е сам шићар добар уводио?
„Робе иде четрдест товара
„Од Приштине града бијелога,
„А ћерају Турци од Никшића,
„Ту шићара доста за дружину;
„Скупио сам амо крајичнике
„Од Љевишта све ускоке листом:
„Но покупи твоје крајичнике,
„Мој сердару, листом Морачане,
„Хитро хајде пољу Тушинскоме,
„И поведи кнеза Пековића,
„Не остави попа Драговића
„На његова дебела дорина,
„Ако буде ћерат' ал' бјежати,
„Хоће нама доро требовати."
Кад Мијату глас и књига дође,
И кад виђе, што му ситна каже,
Он је танку књигу оправио
У зелено поље Драговића:
„Чујеш ли ме, попе Драговићу!
„Како сјутра б'јели данак дође,
„Ти појаши твојега дорина;
„Хитро хајде пољу Тушинскоме,
„Е смо шићар добар уводили."
Па се Мијат на ноге дигнуо
И ђогата свога поклопио,
Па на Свирке ишћера ђогина,

Те дозива кнеза Пековића,
Све му каже, што му књига пише,
Пушке мећу, а из грла вичу,
Даше гласе на четири стране,
Окупише листом Морачане,
И отолем с војском окренуше,
А када су на планину били,
На планину, на баре зелене,
396 Ту их данак био оставио,
А тамна их ноћца прифатила;
На барама ноћцу преноћише,
А у јутро рано подранише.
А кад бише пољу Тушинскоме,
Ту нађоше Радовић-војводу,
Онђе њему помоћ називаше,
Војвода им помоћ прифатио,
Руке шире, у лица се љубе,
За јуначко испитују здравље,
Одоше се разговарат' онђе.
Доклем им се војска искупила,
Онђе војску на број ударише:
Седам стотин' и седам јунака
Убојника љута крајичника,
Но је њима данак навалио,
Вријеме је војсци полазити,
Полазити војсци уз планину
У Боровца на врх Буковице,
Но се бјеху тешко уздртили,
Ђе им нема попа на дорину,
Па гледају често уз планину,
Угледаше попа на дорину,
Ђеце нешто води низ планину.

А кад попе ка дружини дође,
Помоћ даде, низ дората спаде,
Онђе њему помоћ прифатише,
Лијепо се с њиме поздравише,
Оде попе прегледати војску,
Па овако ријеч проговара:
397 „Боже драги, огњевите војске.“
Сједе попе у траву зелену,
Преко крила тура џефердана,
Па овако ријеч проговара:
„Браћо моја и дружино драга!
„Куд сте ову војску окренули?“
А рече му Мина и Мијате:
„Јес' ли чуо, је л' ти ко казао,
„Е су нама гласи допанули
„Од нашега главна пријатеља,
„Робе иде четрдест товара
„Од Приштине града бијелога,
„А ћерају Турци од Никшића,
„Хоће сјутра у Језера равна,
„Да идемо, да им ударимо,
„Ту шићара доста за дружину.
Гротко им се попе насмијао,
Па овако ријеч говорио:
„Браћо моја, луде ти ве нађох!
„За што ће ви мријет' даганџије
„И свилари, који мјере свилу?
„Да хоћете мене послушати,
„Ја бих ову војску окренуо
„На нашега старога крвника,
„Крвавоме граду Колашину,
„Који су нам много јада дали,

„Да на једно село ударимо,
„На пространу Штитарицу равну,
„Да крвничке куће похарамо
„А живијем огњем заватримо,
398 „Окупимо робље и пљенове,
„А бијемо боја с јунацима:
„Ево данас не пуна година,
„Од како смо боја пожељели,
„Да се сјутра с њима изиграмо
„По планини равној Синјавини.“
Но дружина много проговара:
„Чујете ли, наши поглавари!
„Колашинци с' од боја јунаци,
„Сјутра ћемо тамо изгинути.“
А на то им попе одговара:
„Браћо моја и дружино драга!
„Који жали јуначкога меса,
„Нек' не иде нигда на Турчина,
„На Турчина љута Колашинца.“
Таде рече Мијате сердаре:
„Устај, попе, на ноге лагане,
„Те потражи лаке калаузе,
„Баш хоћемо Штитарици равној.“
То је попе једва дочекао,
Од земље је на ноге скочио,
А дората свога поклопио,
Па повикну грлом и авазом,
И дозива Баковића Лаза:
„Чујеш ли ме, Баковићу Лазо!
„Зови, Лазо, Томов-Петронију,
„И позови Лазовића Рада,
„Зови, Лазо, Чулковић-Милоша:

„Сва четири јесте ускочили
„Од простране Штитарице равне,
399 „Калауз'те нама уз планину,
„Е хоћемо Штитарици равној;
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Сјутра ћемо њима ударити,
„Брате Лазо, су четири стране.“
То кад зачу Баковићу Лазо,
То је Лазо једва дочекао,
Од земље је на ноге скочио,
Узе шару преко половине,
Заскака се Лазо низ планину,
Како јелен од седам година,
А за њиме до три калауза,
А за њиме три главна јунака
На три коња кано горске виле,
А за њима остала крајина,
Сињавину пријеђоше равну,
А када су у Мулече били,
Ту их био данак оставио,
А тамна их ноћца прифатила,
Ту заставу тврду оставише,
На заставу Пековић-Станишу;
На четворо дијелише војску
За четири лака калауза,
Окренуше низ гору зелену,
Док сидоше Штитарици равној.
Кад у јутро био данак дође,
Јединога Бога поменуше,
Су четири стране ударише:
Многе Турске куће похараше
И живијем огњем заватрише,

Од Тураках штету учинише,
Ал' делија Чулковић Милошу
Двије русе уграбио главе;
Окупише робље и пљенове,
Окренуше уз гору зелену,
А напријед војска и пљенови,
У заплеће убојни јунаци,
Те се огњем бране из пушака.
А када су на Мулече били,
Ту их многи Турци сустигнули
Од простране Штитарице равне
И од поља иза Штитарице,
Од Вранеша и од Рогалева,
Побише се огњем из пушака,
Пођераше уз планину војску,
А када су код Понора били,
Виче попе са коња дорина:
„Браћо моја, ако Бога знате!
„Многи су се Турци прикупили,
„Хоће нама штету учинити;
„Већ на прси да им ударимо;
„Да ми ове Турке рашћерамо
„Уз Мулече зелену планину.“
Па на дору дизгин поткупио,
Ватио га бакрачлијом сјајном,
И на Турке нађера дорина,
Дочекаше љути Колашинци,
Те на попа огањ наложише,
Ема попу добри Бог помага,
Ниједна га пушка не погађа,
Ни под њиме дебела дорина,
Ту испали бистра џефердана

И четири кубурлије мале,
Дофати се сабље оковане,
Па кроз Турке прођера дорина,
Заклопила остала крајина,
Не даше им пушке напунити,
У Мулече Турци побјегнуше,
А ћера их Брђанија љута,
Уз Мулече Турке рашћераше,
И от'ле се натраг повратише.
А када су на Поноре били,
Ђе се стају до пута четири,
Скупила се војска и пљенови,
Не да ти се оком нагледати
И ушима онђе наслушати:
Стоји вриска коња и волова,
Стоји блека овце и јагњади,
Стоји писка робља од Турака.
Проговара Мијате сердаре:
„Браћо моја, ако Бога знате!
„Да пуштимо робље од Турака,
„С Турцима смо вјеру уфатили,
„Да се с њима нигда не робимо.“
То рекоше, магбул учинише,
Низ планину робље оправише.
Гачанине Јакша проговара,
И запита Мијата сердара:
„Куда ћемо окренути мала?“
А рече му Мијат са ђогина:
„Ћерај мала на Грково равно
„А с Гркова преко Потркова.“
Проговара попе са дорина,
И дозива свога побратима,

402

Побратима Јакшу Гачанина:
„Ти не иди на Грково равно,
„Из Гркова преко Потркова,
„Престић' ће вас буљумбаша Мехо
„Су његове до три породице,
„Су његових четрдест Пепића,
„С буљумбашом двије породице
„Ал-Омери сиви соколови,
„Још Пијуци ка' од горе вуци:
„Отеће вам плијен у планини,
„Од дружине штету учинити;
„Узми, побро, друга половину,
„И пођерај мала великога,
„Бјежи шњиме низа Шиљежаре
„Преко поља на Шљемена равна,
„Са Шљемена пољу Тушинскоме,
„А из поља у Тушину равну,
„Ми ћемо ти остат' у заплећа,
„Да бијемо боја низ планину."
То кад зачу Јакша Гачанине,
Ту превриje половину друга
И пођера великога мала,
Шњим побјеже низа Шиљежаре,
А осташе бирани јунаци,
На плећи им навалише Турци,
Те се бију огњем из пушака
Низ Поноре три дебела сата.
Кад погледа Радовић војвода
Са мркова коња широкога,
И угледа стотину коњика,
Широкога друма претекоше,
Метеризе тврде уфатише,

Међу собом те их опколише,
Па дружини ријеч проговара:
„Браћо моја, ако Бога знате!
„Турци нама друма претекоше,
„Метеризе тврде уфатише,
„Међу собом те нас опколише.“
Кад погледа попе са дорина,
И угледа буљумбашу Меха
Су његове до три породице,
Вруће су га пјене попануле,
Па својега устави дорина,
Па он стаде мислит' и размишљат',
Све је мисли на једно смислио,
На дорату дизгин попуштио,
Право друмом нађера дорина,
А под руком носи џефердана,
А с дората ријеч проговара:
„Стан', Турчине, буљумбаша Мехо!
„Не ћеш мене друма затворити
„Без мртвијех и без рањенијех.“
Дочека га стотина Турака,
Опалише стотину пушака,
Ема попу драги Бог помага,
Ниједна га пушка не погађа,
Ни под њиме дебела дорина;
Ту испали бистра џефердана
И четири кубурлије мале,
Дофати се сабље оковане,
Па на Турке нађера дорина,
А склопи га остала крајина,
Не даше им пушке напунити,
Уз планину побјегоше Турци,

А ћера их Брђанија љута;
Но да видиш попа на дорину,
Како ћера Турке уз планину,
Носи сабљу у десници руци!
Но је попу лоша срећа била:
Кад је мало понапријед било,
На љуту је гују нагазио,
Љуту гују у зеленој трави,
На Турчина Хусовић Јашара,
Дочека га силан Јашар-ага,
Дочека га из зелене траве
И с његовом брешком од образа,
Од образа брешком заватио,
Добро га је Турчин погодио;
Проломи му токе на прсима,
Помијеша сребро и олово;
Ема попу други Бог помага,
Те његово месо не пробија,
Ема га је љуто забољело,
Па се смете на коњу дорину,
А погледа с десна на лијево,
Поред себе бјеше угледао
Побратима Рада Таушана,
Па с дората силом проговара:
„Удри, Раде, Богом побратиме!
„Јест ме Турчин љуто обранио.“
Но да видиш Рада Таушана!
Од образа ватри цеверданом
На Турчина Хусовић-Јашара,
Тешко га је умор освојио,
Не погоди Хусовић-Јашара,
Но крај њега момче Требалевче,

Сломио му ногу у кољену,
Рањена га Турци дофатише,
У шкрипину момче затурише,
Уз планину побјегоше Турци,
А ћера их Брђанија љута,
Док догнаше до Гркова Турке,
А када су код Гркова били,
Отеше им тридест седленика,
И отлем се натраг повратише;
А кад бише пољу Шиљежару,
Но да видиш Радовић-војводу!
Окренуо широка мркова
Право пољем низа Шиљежаре,
А попе га са дората виче:
„Не уз поље, Радовић-војвода!
„Малић имаш у планини друга,
„Многи су се Турци прикупили,
„Опколиће у пољу широку,
„Хоће нама штету учинити,
„Држ' се тврће Старца великога.“
То кад зачу Радовић војвода,
Уза Старце окрену мркова
А за њиме остала дружина,
Сустигоше лаки Колашинци,
Те се бију огњем из пушака
Уза Старце три дебела сата,
А многи се Турци прикупише,
Прикупише, те их опколише,
Пресипљу их огњем жестокијем,
Браћо моја, су четири стране,
А бране се на четири стране;
Тешко су им додијали Турци,

Тешко их је умор освојио,
Шала није ни четири сата,
Да камо ли двадест и четири.
Како војска није починула
Нити гладна хљеба заложила
Ни уморна воде напојила,
Од жеђе им уста испуцала,
А низ прси крвца оборила,
А њино је лице поцрњело
Од брзога праха и олова,
Ту друг друга познат' не могаше.
Но да видиш буљумбаше Меха
Су његових стотину коњика!
На то боја не окреће главу,
Но пролеће пољем Шиљежаром,
Ћера Мехо мала великога,
Одмакао пред дружином Мехо;
А када је за Шљемена био.
407 У задњи је плијен угазио,
Па пролази шарена говеда,
Сва је њега војска угледала:
На Меху је црвена долама,
А под њиме црвени дорине,
Одоше се разговарат' шњиме:
„Ћерај, попе, шарена говеда.“
Но да видиш буљумбаше Меха!
Са рамена скида џефердана,
Па овако ријеч проговара:
„Кога хоћеш запопити, курво?
„Данас сам ти, попе, изгубио,
„Изгубио Мину и Мијата
„И сву њину осталу дружину.“

Џеферданом у њих заватрио,
А сустиже стотина коњика.
А кад војска ријеч разумјела,
И многе је Турке угледала ,
Оставише великога мала,
Побјегоше низ планину равну.
Онђе Турци мала прифатише,
И отлем га натраг повратише,
Окренуше пољу Шиљежару,
Угледа их Раде Таушане,
Па повикну Мину и Мијата:
„Браћо моја, ако Бога знате!
„Дружина је наша изгинула,
„Отели су мала великога,
„Браните се огњем од Турака,
„Пуштите ми половину друга,
„Е ћу с Мехом мала дијелити.“
А кад зачу Мина и Мијате,
Те се огњем од Турака бране,
Даше Раду половину друга,
Грлом Раде Таушане виче:
„Стан', Турчине, буљумбаша Мехо!
„Не ћеш угнат' мала великога
„Без мртвијех и без рањенијех.“
Па потеже ножа пламенога,
И на Турке јуриш учинио,
Поред њега Вуксанов Јоване,
С друге стране Бошко Секулићу,
Одмакао попе Драговићу,
Угледа га буљумбаша Мехо,
Па с дората ријеч проговара:
„Не напријед, попе Драговићу!

„Ја сам чуо, фали те крајина,
„Ал' ни мене не куди дружина,
„Ја ћу тебе у сретање доћи,
„Чекај саде, ето мене на те.“
Па пут њега нагони дорина,
Но га попе хитро дочекује
Из његова бистра џефердана,
Од образа заватрио шњиме,
Тешко га је умор освојио,
Не погоди на коњу Турчина,
Но под њиме дебела дорина,
Под њим паде на зелену траву,
Буљумбашу дорат притиснуо,
Не може се Турчин извадити,
Радује се попе Драговићу,
На Турчина јуриш учинио,
И понио сабљу оковану,
Да Турчину одсијече главу,
Не даду га љути Колашинци,
Но га огњем из пушака бране,
Извадише буљумбашу Меха
Испод коња дебела дорина;
Побише се огњем из пушака,
Побише се, те се пом'јешаше,
На љуто се гвожђе ударише
И најпосље студеним камењем,
И отеше мала од Турака,
Међу собом те их опколише,
Метеризе тврде уфатише,
Па се бране на четири стране,
Колашинци како мрки вуци,
Колашинци те се искорише,

На Брђане јуриш учинише,
И отеше мала великога.
А што ћу ти више кажевати:
Трипута су Турци отимали,
А Брђани трипут у Турака,
И четвртом мала им отеше,
За Шљемена плијен затурише,
Метеризе тврде уфатише,
Те се огњем од Турака бране,
Многу штету од Турака граде;
А кад виђе буљумбаша Мехо,
Е Брђани плијен очераше,
А штету му од дружине граде,
С Брђанима боја раскидоше,
Низ планину Турци окренуше.
Но да видиш Кречка Кнежевића!
Метериза свога оставио,
Пламенога ножа извадио,
Па он Меха зове на мегдана,
Јунак бјеше бу̀љумбаша Мехо,
Ђе га влашка ријеч затакнула,
Окрену се к њему у сретање,
Грлом виче попе Драговићу:
„Не напријед, Кречко Кнежевићу!
„Е ћеш сада изгубити главу.“
За то Кречко ни хабера нема,
На Турчина јуриш учинио,
Пуче танка пушка од Турака,
Те погоди Кречка Кнежевића
По сред паса, да не дава гласа,
Мртав паде у траву зелену;
Радује се буљумбаша Мехо,

На Кречка је јуриш учинио,
И понио сабљу оковану,
Да он Кречку одсијече главу,
Не даду га посјећ' Морачани,
Но га огњем из пушака бране;
Ту по једном пушке изметнуше,
Метеризе тврде оставише,
А пламене ноже повадише
И на Турке јуриш учинише,
Кнежевића Кречка ограбише,
На готова коња натурише,
Низ планину Кречка оправише,
Метеризе опет уфатише,
Те се огњем од Турака бране.
Опет Турци боја раскидоше,
Низ планину Турци окренуше,
Но да видиш Аћима Костића!
Метериза свога оставио,
Пламенога ножа извадио,
Па он Меха зове на мегдана
Јунак бјеше буљумбаша Мехо,
Ђе га влашка ријеч достигнула,
Онђе стаде њему на биљегу,
Грлом виче попе Драговићу:
„Не напријед, Аћиме Костићу,
„Е ћеш саде изгубити главу."
За то Аћим ни хабера нема,
На Турчина јуриш учинио,
Пуче танка пушка од Турака,
Те Аћима пушка погодила,
Љута га је рана допанула,
Баш од које пребољети не ће,

Тек утече рањен у дружину.
А дружина њега дочекаше,
На готова коња натурише,
Низ планину њега оправише:
Метеризе опет уфатише;
Опет Турци боја раскидоше,
Низ планину Турци окренуше.
Но да видиш попа Драговића!
412 Метериза свога оставио,
Па искочи на плочу студену,
Прегледује Турке низ планину,
Како носе мртве и рањене,
Кад погледа на лијево,
Угледао тридесет Турака,
Који прије нијесу стизали,
Ни стизали, ни у боју били,
Пред њима је Турчин одмакнуо,
Силно Туре Змајо барјактаре,
На врапчићу ка' на горској вили,
Угледао попа у долами,
Турчин мњаше, да је буљумбаша,
Према њему ишћера врапчића,
Па одсједе уморнога враца,
Отиде се разговарат' шњиме:
„А за Бога, буљумбаша Мехо!
„Зар ти власи плијен очераше?"
Попе мучи, ништа не говори,
На Турчина десном руком маше,
К њему Змајо барјактаре пође,
А за собом врапчића поведе,
Не хоће се повести врапчићу,
Клетан му се вранац уморио,

На вранца се Турчин обазрио,
А попе му очи преварио,
Пак ухита, ватри џеферданом,
Планина га бјеше преварила,
Те Турчина пушка потурила,
Обје му је бедре саломила,
Паде Змајо у траву на главу,
Радују се попе Драговићу,
На Турчина јуриш учинио
И понио сабљу оковану,
Да Турчину одсијече главу,
Ал' га срете тридесет Турака,
Опколише попа у долини,
Пресипљу га огњем жестокијем,
Ту хоћаше изгубити главу,
Но је попу добра срећа била,
Те се бјеше близу намјерио
С десне стране Мијате сердаре
А с лијеве Раде Таушане,
Те га огњем из пушака бране,
И утече попе у дружину,
Барјактара Турци дофатише,
На врапчића коња натурише,
Низ планину шњиме побјегоше,
Турци тамо, Брђани овамо.
Кад су пољу Тушинскоме били
И у пољу плијен сустигнули,
Доклем Турчин са Шљемена викну.
Силан Турчин буљумбаша Мехо,
И овако Турчин проговара:
„Чујеш ли ме, попе Драговићу!
„А тако ти Бога истинога!

„И тако ти јеванђеља твога!
„Што те питам, да ми право кажеш,
„Колико је тамо погинуло
„Од нашега огња великога?
414 „Колико ли има рањеника?“
А Турчину попе одговара:
„О Турчине буљумбаша Мехо!
„А тако ми Бога истинога!
„И тако ми јеванђеља мога!
„Кад ме питаш, право ћу ти казат':
„Погибе нам Рубежанин Миро
„Под бијелом Ћатовића кулом,
„У планину, у боју жестоком;
„Погибе нам Кречко Кнежевићу,
„А рањен је Ћиме Костићу,
„Љута га је рана допанула,
„Баш од које пребољети не ће,
„Још седморо похарно момчади,
„А ниједно умријети не ће.
„Но Турчине, буљумбаша Мехо!
„А тако ти Бога истинога!
„А тако ти дина и амана!
„Кажи право, тако био здраво!
„Колико је вама погинуло
„Од нашега огња маленога?
„Колико ли има рањеника.“
Проговара буљумбаша Мехо:
„А тако ми Бога истинога!
„И тако ми дина и амана!
„Хоћу право, тако био здраво!
„Дван'ест јесте мртвијех Турака,
„А двадесет и шест рањеника,

„Још су многе куће похаране
„И живијем огњем изгореле,
„Оћерасте мала великога:
„Три хиљаде и седам стотина,
„Седам стотин' коња и говеда;
„И све бих ви опростио, каже,
„Но не могу јаде опростити,
„Отесте нам тридест седленика
„У планини бојем жестокијем."
Таде попе пође низ планину,
А запјева грлом бијелијем:
„Мили Боже, на свему ти фала!
„А добар ти шићар задобисмо,
„Задобисмо, ема и платисмо:
„Кнежевића Кречка изгубисмо,
„Свој крајини крило обломисмо."
Па сидоше у Тушину равну
Под бијелу Церовића кулу,
Кнежевића Кречка ожалише,
Ожалише па га укопаше
У Тушини пред бијелом црквом,
Ноћас Кречка, а сјутра Ћима.
Великога мала дијелише,
Рањеника седам понијеше
У Морачу, те их извидаше.
То је било, није давно било,
Скоро било, сад се спомињало,
Вама пјесма, а помоћ од Бога!

416

54.

Јунаштво и смрт Лопушине Вука

Вино пију до три побратима,
На Лијечно у бијелу цркву:
Прво ти је попе Милутине,
А друго је Шундић калуђере,
Треће бјеше Буњићу Малиша;
Вино пију, разговарају се.
Кад се побри напојише вина,
Па им винце удари у лице,
А ракија ријеч отворила,
Но бесједи Буњићу Малиша:
„Свјештеници, да се послушамо:
„Јесам скоро у чету ходио,
„Долазио у равно Крново,
„Ту сам градске угледао овце,
„Седамдесет и седам торина
„Од Крнова до малог Вучева:
„Ево сада честит Петров данак,
„Петров данак и барјам хџијнски,
„Хоће бити у граду грађани,
„Да клањају и теверич дају,
„Код оваца нико бити не ће
„До невјеста и до ђевојака
417 „И до луде ђеце без пушака;
„Саде смо им згоду уватили,
„Али јутрос али никадаре,
„Да ми једну војску покупимо,
„Да удримо на градску планину,
„Сви ни могу шићарит' Брђани.

Кад то чуше до два свештеника,
Па Малиши напојницу дају,
И отолен ситну књигу пишу,
Послаше је у равну Повију
На бијелу кулу Мркоњића
А на руке Мркоју сердару:
„О Мркоје, од Повије главо!
„Покупи ми момке Повијане,
„Повијане, с њима Стубичане,
„Све Лакиће момке нежењене,
„Који могу стићи и утећи,
„А на страшно мјесто запанути,
„На запету пушку ударити
„А рањена друга унијети;
„Хајде с војском на Сливје Никшићко,
„Те ми Сливје од грађана чувај.
„Удрићемо на градску планину,
„Страх је мене, а бојим се љуто,
„Да ме не би претекли грађани;
„Ако би ми Бог и срећа дала,
„Те би градске плијенио овце,
„Добар ћу ти дио оставити
„Како моме најбољему другу,
„Још сувише тебе старјешинство.“
418 Па отоле другу књигу пишу,
Послаше је у Бјелопавлића
На бијелу кулу Николића
А на руке Ђукану сердару:
„О Ђукане од Бјелопавлића,
„Дај покупи војске неколико,
„Доћи с војском на равно Лијечно
„У нећељу, која дође прва.“

А отоле трећу књигу пишу,
Послаше је право у Пипере
На бијелу кулу Шушовића
А на руке Шушовић-Пауну:
„Чуј соколе, Шушовић-Пауне!
„Ти покупи Куче и Пипере,
„Војске купи што можеш највише;
„Хајде с војском на Лијечно равно
„У нећељу, која дође прва.“
Па четврту књигу накитише,
Послаше је у стојну Морачу
На бијелу кулу Драговића
А на руке попу Драговићу:
„Никодиме попе Драговићу!
„Покупи ми обије Мораче,
„Не остави Лопушину Вука,
„Јер је момак скоро ускочио
„Од Требјесе од градске крајине,
„Он познава све градске торине,
„На торине Турке Арбанасе,
„И свакога ата и парипа;
„Он ће дивно уводити овце;
419 „Хајде с њима на равно Лијечно
„У нећељу, која дође прва.“
Кад су ситне књиге растурили,
И сердаре књиге допануше,
И за собом војске покупише,
Сваки хита, за Лијечно пита,
Докле војска на Лијечно дође:
Како дошла, па се пребројила,
Таман двадес' и седам стотина,
Тад главари и Вука завичу:

„О ускоче, Лопушина Вуче!
„Хајде узми три, четири друга,
„Те ми пођи у равно Крново,
„Те уводи овце и торине,
„Код оваца Турке Арбанасе,
„Боје ли се од Црногораца,
„Моремо ли ласно ударити
„Ја на силу, ја на пријевару.“
Скочи Вуче на ноге јуначке,
И довати бистра ћевердара,
Собом узе три, четири друга,
Повуче се уз планину Вуче,
Докле сађе на равно Крново,
А ту Вуче паде на даниште
У засеље у ражи озимој.
Док у вече мрка ноћца дође,
Па се Вуче из засеља крену,
На најпрву приступи торину
У Пиштете на Мустафагића,
Ту ми нађе пет Мустафагића,
И пет коња у метериз нађе
Оседланих, уздам' зауздaних,
За сичиле привезати љуте,
Надају се ћењку од Брђана;
Па с' отоле опет примакао
На Улуке на Беширевиће,
И ту нађе три Беширевића,
И три коња у метериз нађе,
Оседлани, уздам' зауздани,
За сичиле привезати љуте,
Е се боје ћењка од Брђана;
Па с' отоле опет примакао

На торину Груде Омер-аге,
Ту Омера су три сина нађе
И свезана четири парипа,
Оседлани, уздам' зауздани,
Надају се џењку од Брђана;
Па с' отоле опет примакао
На торину Љуваревић-Салка,
И ту бјеху три Салкова сина,
Још сувише шездесет коњика,
Сви бијаху коњи оседлани,
Оседлани, уздам' зауздани,
За сичиле привезати љуте,
Надају се џењку од Брђана,
Ту је пусто срце од оваца;
Па с' отоле опет примакао
На торину Веризовић-Муја,
И ту бјеху шест Веризовића,
И шест коња оседланих били,
Одседлани, уздам' зауздани,
Надају се џењку од Брђана;
Па с' отоле опет примакао
На торину Анзе Мушовића,
И ту бјеху девет Мушовића,
Девет коња оседлани били,
Оседлани, уздам' зауздани,
Надају се џењку од Брђана;
Па с' отоле опет примакао
На торину Маша Лакчевића,
И ту Маша и Омера нађе,
Су његова два ата зелена,
Једне длаке како једне мајке,
Оседлани, уздам' зауздани,

Надају се џењку од Брђана;
Па с' отоле опет примакао
На торину Рожајачког Каља,
Још ту бјеху три Каљова сина,
И три коња оседлани били,
Оседлани, уздам' зауздани,
За сичиле привезати љуте,
Надају се џењку од Брђана;
Па с' отоле опет примакао
У крваву гору Керанића
На торину Дура Брновића,
И ту Дура манитога нађе
С његовијем проклетијем вранцем
И његова три сокола сина,
Оседлани четири парипа,
Оседлани, уздам' зауздани,
422 Надају се џењку од Брђана,
И већ с њима нигда нико нема
До педесет шуша и мркама,
То бијаху љути сиромаси:
Стоји писка шуша и мркама,
Све се боје од Црногораца,
А Дурло им Барловићу виче:
„Не бојте се, моја ђецо луда,
„Ако нама удре Црногорци,
„Те ми моју посијеку главу,
„То је ваша срећа и несрећа;
„Ак' утечем и пушку унесем
„И уведем вранца дебелога,
„Кунем ви се, а вјеру ви давам,
„Не ћу ласно упустити овце,
„Но ће многе мајке закукати.“

Више Вуче уводити не ће,
Седамдесет обиде торина,
И ту виђе Лопушина Вуче,
На Крново да бит' ништа не ће
А до злића и крвопролића,
Па побјеже нотњо уз Крново,
Докле опет на Лијечно дође.
Ту га срете Буњићу Малиша,
Па га Малиш' за Крново пита,
А кад чуо Лопушина Вуче,
Па овако њима говорио:
„А шта ћу ви дуљит' и казиват',
„Но вас Богом великијем кумим,
„Ако сте се ужељели меса,
„Хајте, браћо, са мном у Морачу,
„Ту ја имам три стотин' овнова
„И стотину Бачкијех волова,
„Хајте, браћо, те их покољите,
„Те од меса жељу испуните;
„Ако сте се ужељели вина,
„А ја имам бистра џевердара
„И за пасом двије пушке мале
„И међу њих ноже и синџире,
„Оружје сам скоро добавио
„Са Турчина Рама Рушевића,
„Њега убих, а скидох оружје,
„Те продајте свијетло оружје,
„Свијех море напојити вина:
„Кунем ви се, а вјеру ви давам,
„Да ви никад заискати не ћу
„Ни овога ни оног свијета;
„А немојте ићи на Крново:

„Како су се сигурали Турци,
„Не боје се све седмеро Брда.“
А Малиша Вуку бесједио:
„О ти Вуче, женска страшивице!
„Ни си јунак, нити те родио,
„Него хајде опет у Требјесу,
„Те ту ори Турске поткутњице,
„Те агама четвртину давај.“
А кад чуо Лопушина Вуче,
Млада момка убила срамота,
Па упали бистра џевердара,
А завика, што му грло даје:
„Когоћ са мном на ударац не ће,
„Проклет био на оба свијета!
„Ама ћемо, браћо, изгинути,
„Да се каже у пошљедно вриме.“
Па се Вуче уз планину вуче,
А за њиме двадесет стотина.
Кад је била војска починула,
Па су ситну књигу накитили
На Цетиње Петровић-владици:
„О владико, сунце огријано!
„Пошљи нама Његуше трговце
„И по њима талијера новце,
„Е ће купит' Арбанашке овце,
„Даћемо им овце по јевтино,
„Како могу продат' и добити;
„И држи нам четверо денија
„На освиту од Петрова дана
„Па ћемо ти парусију писат'
„И довести једну булу младу,
„Једну младу булу из Крнова,

„Да јој нема пара до ћесара,
„Милу сестру Кајовић-Демира,
„Довести је па је превјерити,
„Брата твога оженити њоме.“
Па с' отоле војска покренула,
Докле војска низ засеље дошла
Код торине Муја Заловића,
Ту ми Вуче разређује војску,
Сваком каже, ђе ће ударити,
А остави до двије торине,
Кајовића и Мустафагића,
Једну себе а другу Малиши.
На торину Љуваревић-Салка,
На њу посла хиљаду Брђана,
Јер је на њу шездесет коњика;
Па дозива Малишу сердара:
„А ја и ти, Малиша сердару!
„Осталу смо разредили војску,
„Сад ја и ти окле дођ' не ћемо:
„Ал' ти драго удрит' на торину
„Кајовића ја Мустафагића.“
А Малиша Каја одабрао,
Вук Малиши ријеч бесједио:
„Хајде тамо, Малиша сердару,
„Ако тебе утекоше Турци,
„Ти си јутрос у јад ударио;
„Ако ли ти изгибоше Турци,
„Ела јави овце уз планину,
„А на ме се немој обртати:
„Како тебе, тако је и мене.“
Отоле се с њима раздвојише:
Дође Вуче на Мустафагића,

Кад се Усо за колибу свуче,
Тад' удрише у крила пијевци,
Па подрани Мустафагић Усо,
Па старицу мајку дозиваше:
„Мајко моја, оба ти свијета!
„Дај дигни се на ноге лагане,
„Дај ти мене гаће и кошуљу,
„Што нијесу пријед облачене,
426 „Нити прије на јунака биле,
„Хоћу ти се, мајко, преобући,
„Хоћу тебе јутрос погинути,
„У ње ћеш ме укопати, мајко.“
Скочи була на ноге лагане,
Па му даде гаће и кошуљу,
Што нијесу пријед облачене,
Нит' су прије на јунака биле,
Па се свуче те се преобуче,
Па припаса свијетло оружје,
И довати бистра џевердара,
Отле Усо у метериз пође,
И своју је браћу пробудио:
„Браћо моја, удрише Брђани!“
Ма не виђе Лопушина Вуче,
Каде Усо из пружине пође.
Докле танке пушке запуцаше
На торину Рожајачког Каја,
Ту удари Малиша сердаре,
Ту Малиши лоша срећа била:
Утекоше три Кајова сина,
И стари је Кајо сумакнуо,
И Кајову Зилу уватише,
И бијеле овце отворише,

Кад су прве пушке запуцале
На торину Рожајачког Каја,
Па је Вуче јуриш учинио
На пружину Мустафагић-Уса
Не би л' Уса уфатио жива,
Кад ли у њу нигда нико нема
427 Но Усова остарила мајка,
Ту јој Вуче добро јутро виче:
„Здраво био, Лопушина Вуче!
„А ето си добро уранио,
„На Уса се мога потежио,
„Ако било од Бога суђено,
„Ти му јутрос посјекао главу
„А бијеле одјавио овце!
„Ак' од Бога не било суђено,
„Ни здрав био, ни њих одјавио!"
Таде Вуче отворио овце;
Кад ето ти Малише сердара,
Ће најави овце Кајовића,
И наведе сестру Демирову.
Кад два пуста стада саставише,
Кајовића и Мустафагића,
Но с Малишом Вуче говорио:
„О чу ли ме, Малиша сердаре!
„А зар јутрос нико не удари
„До јаднога Вука и Малише,
„Но издаше, љето их издало!
„За нама ће све Крново кренут',
„Баш за њима нико не имаше
„До ђидије Мустафагић-Уса."
Па поклопи бијесна ђогина,
Е је својој браћи бесједио:

„Браћо моја, црн ви образ био!
„Што ће рећи у граду грађани,
„Кад дођемо сјутра без оваца:
„„Да ће бише пет Мустафагића,
428 „„Остала им саморана мајка!
„„Буд ли им се одјавише овце,
„„Бој не бише, боја не вићеше,
„„Ни убише, ни кога ранише,
„„Нити Брдску одсјекоше главу.“
„Но јуриш'те, црн ви образ био!“
Па нађера газију ђогина
Па устражље војску достигнуо,
Те ограби двије Брдске главе,
Таде натраг узврати ђогина,
Обје главе у траву турио,
Па је опет јуриш учинио;
Ту га Брдске пушке дочекаше,
Убише му дебела ђогина,
Паде ђогат у зелену траву,
Обје ноге Усу притиснуо,
А то гледа Мустафагић Ибро,
Брани брату главу и оружје,
Док и њега ранише Брђани;
То гледао Мехмед Мустафагић,
Мустафагић Мехмед и Алија,
Па око њих браћа запануше,
Бране браћи главе и оружје,
Ту се бише, па их обранише,
И они се обадва ранише,
И по свијем Уса посјеч' ћаху,
Но се собом јунак нагонио,
Па се брани малијем пушкама,

Док изгорје три тесте фишека,
Док ево ти Авди-Љуце Уса:
„Бржај, Усо, курталиши Уса!“
Но се Усо скида са дорина,
Па превали под Усом ђогина,
Скочи Усо пјеше на ногама:
Опет Усо пристиже Брђане,
Па у стражње јуриш учинио,
Те уфати два попова ђака,
Поведе их натраг за перчине,
Ко виђаше, вјешт се не чињаше,
До јаднога Лопушине Вука,
Па завика грлом бијелијем:
„Сад ће си ми, Малиша сердаре!
„Буд ли јучер на Лијечно рече,
„Да ти мореш удрит' на Крново,
„Поглај саде Мустафагић-Уса,
„Ће одведе два попова ђака,
„Сад не ваља болан у првијем,
„Него саде ваља у стражњијем
„Бојак бити и заметат' кавгу,
„Знах ја јучер, шта ће јутрос бити.“
А Малиша ни хабера нема,
Него води Зилу Кајовића,
Ма се тако Вуку не могаше,
Но за Усом потекао трагом,
Па довати бистра џевердара,
Донесе га оку и образу,
Пред очи му ватру наложио,
Добро гађа, још боље погађа,
Те погоди Мустафагић-Уса,
Ни жива га земља не шчекала,

Утекоше два попова ђака,
Оставише на Уса оружје,
Ма не хоће Лопушина Вуче,
Но на Уса загон учинио;
Него спријед Турци дочекаше,
Убише се с Вуком кубурама,
Ту нањ пуче три стотин' кубура,
Још се Вуче оканити не ће,
Но се вуче по зеленој трави,
Док за мртво Туре приватио,
Ту његову посијече главу
И скиде му свијетло оружје
И у ћесе четрест фишека,
Па побјеже Вуче уз планину,
Прислекоше од страга грађани;
Најприје су седам Авди-Љуца,
А за њима пет Бешировића,
Омер Груда су три своја сина.
А за њима сви остали Турци.
Уз планину Вука пристигоше,
Најпрви је Љуца на дората,
Тован доро а Љуца бијесан,
Уз планину Вука пристигоше;
А кад виђе Лопушина Вуче,
Ће га стиже Љуца на дората,
Но завика Авди-Љуца Усо:
„Копиљане, Лопушина Вуче!
„Немој мене гађат' џевердаром,
„Него ходи да се сијечемо.“
А завика Лопушина Вуче:
„Богм' ето ме, Авди-Љуца Усо!
„Својој сам се мајци зарекао

„И свој мојој браћи и дружини,
„Да ја бјежат' од Турчина не ћу.“
Тада Љуца ђипи са дората,
И пламене ноже повадио,
А сад да је видијети коме!
Вук на вука ни по ноћи не ће,
Ама хоће јунак на јунака,
Авди-Љуца на бијесна Вука,
Ал' да ти се јада нагледати,
Ће се кољу два бијесна вука,
Авди-Љуца и Вук Лопушина,
Ножа маше један на другога.
Ће је срећа, ту је и несрећа:
Бјеше Вуче б'јесан и дугачак,
Бјеше Усо и узак и кратак,
Оде Вуку под лијеву руку,
Ману Вуче ножем пламенијем,
По обрви Љуцу доватио;
Ману Љуца пламенијем ножем,
Вук' ос'јече иза ножа руку,
Оде рука преко мрка Вука;
А кад виђе, да је погинуо,
Он лијевом јуриш учинио,
Те за прси Љуцу уватио,
Обори га у зелену траву,
На прси му игра кољенима,
Одиста га изгубит' хоћаше,
Зубима му живот извадити;
Враг нанесе Кајовић-Демира,
Одмах Демир кубурлију пали,
Те погоди Лопушину Вука
Посред паса, укиде га с гласа.

Паде Вуче у зелену траву,
Скочи Љуца испод мртва Вука,
Те ту Вуку одас'јече главу,
Усо главу, а Демир оружје,
Учинише по пола јунаштво.
Прислекоше од града грађани,
Уз планину стигоше Брђане,
А завика Зила Кајовића:
„Бржај, брате, Кајовић-Демире!“
Кајов Демир јуриш учинио,
Не по једном, но по седам пута.
Кад виђеше остали Брђани,
Како Демир узмакнути не ће,
Но за сестру хоће погинути,
Погинути, ал' је избавити,
Па Брђани ноже потегоше,
Потегоше, те је посјекоше,
Да Демира брата не кликује.
А сад да је видијети коме,
Кад грађани стигоше Брђане,
Па ту с њима џењак заметнуше!
Вука нема, да Брђане брани.
Мили Боже, немила састанка!
Од мрамора Лопушине Вука
До врх капе од Мораче горње
Тридест и три посјекоше друга,
433 А до Вука тридес'т и једнога;
Повrнуше овце свеколике,
Од Турака нико не погибе,
Но погибе само седамнаест,
Све то поби Лопушина Вуче.

55.

Први ударац Турски на Грахово (1836)

Закукаше у Мостару Турци
Уз кољено Али-паше старца:
Од Никшића Осман капетане
И сувише сва Никшићка раја:
„Хај помагај, драги господаре!
„Одметну се Даковић Јакове
„Од широка поља Граховскога
„И остали листом Граховљани,
„Те чуваху цареву границу
„Од ваљатне ломне горе Црне
„И сувише земље ћесарове;
„Та је раја градовима глава,
„Те је ћилер бијелу Мостару;
„Изагнаше баше и субаше,
„А чивчије аге потурише,
434 „Отеше им метле и лопате,
„О главе им ломе варићаке,
„Буљубаше наше ишћераше,
„Тевериче Турске обалише,
„А паланке царске запалише:
„Све то чини Даковић Јакове.
„Хај помагај, драги господаре!
„Јаков јаше ата четвртака,
„А другога у поводу рани,
„Ђе Турчина у кнежини нађе,
„Топузом му ребра испребија,
„А кад стане Турчин умирати,
„Он га баци у јаму бездану,
„Ђе му гавран кости наћи не ће;

„Топузину о ункашу носи,
„Све соколи Српске харамбаше
„А пред њима Митра Поповића,
„Те на чете иду Граховљани,
„Робе, пале, и сијеку главе,
„Не даду нам овцу заметнути
„И у рало вола уватити
„Ни дебела коња оседлати,
„Све отеше, паре не дадоше.“
У ту ријеч, у коју збораху,
Док и друга дава долазила
Од Клобука и од Корјенића,
Од Бањана и од Петровића,
Мазар чине аге у Клобуку:
Кара-Мамут Капетановићу
И Шеховић ага с Корјенића,
И кадија од Диздаревића,
У кога је ћитап хамалија,
И та мазар паши принијеше
Четири га аге донијеше,
Шњима кнеже Маловићу дође,
Заплакаше, даву учинише:
„Хај помагај, драги господару!“
Док их трећа дава допанула
Од Требиња и свега Завођа,
Од Љубиња и од Љубомира,
Донесе је Ресул-беговићу,
И шњим дође кнеже Анђелијћу,
И та мазар паши принијеше:
„Хај помагај, драги господару!
„На Јакова и на Граховљане.“
Док четврта дава долазила

С Гацка равна Ченгијћ Смаил-ага
И Бакија од Диздаревића,
С Метохије попе Зимоњићу,
С Казанаца од Тодоровића,
Од Изгори од Мастиловића,
Од Врбице од Горановића,
С Трновице од Уљаревића,
Донесе је Ченгијћ Смаил-ага,
И шњим дође Горанов Михајло,
Што је аги вазда уз кољено,
И та мазар паши принијеше:
„Хај помагај, драги господаре!
„На Јакова и на Граховљане.“
Вишу даву учини Михајло
436 Горановић из села Врбице,
Нег' остали сви Гатачки Турци,
Док и пета дава долазила
Од широка поља Невесиња
Љубовића и Речепашића
И кадије Хазнадаревића,
Из Враточи кнеза Радовића,
А с Трусине од кнеза Чалића,
Села Плане Шоботе Авдијћа,
Од Билећа Ахмета Хаџијћа;
Све су даве паши принијели:
„Хај помагај, драги господару!“
Тадај рече Ченгијћ Смаил-ага:
„Хај помагај, драги господару!
„На Јакова и на Граховљане:
„Он је паша, а ми смо субаше,
„Већ овако дурат' не можемо.“
Кад то виђе Али-паша стари,

Удари се руком по кољену:
„Ао њему до Бога милога!
„Да како ћу њега преварити,
„Како ли га жива уватити?“
Тадај рече бего Асан-бего
Од Требиња града бијелога:
„Добро ћемо, пашо господаре!
„Ево оће седам муселима,
„Сваки има по двије хиљаде
„Све биране у нахију војске,
„Пола влаха, а пола Турака,
„Да ми нашу војску покупимо
437 „И за војску таин и џебану,
„Да идемо бијелу Клобуку,
„Онђе ћемо табор учинити
„И од тебе књиге начинити,
„Јакову их слати у Грахово,
„Да нам Јаков с главарима дође;
„Ако бисмо њега преварили
„И Јакова жива уватили
„Ја на вјеру ја на пријевару,
„Грахово ће руке објесити,
„Све нам дати гроше и хараче
„И агама аке са земаља;
„Ако л' не ше, пашо, тебе доћи,
„А ми ћемо њему ударити,
„Под кулу му шанац закопати,
„А на кулу огањ оборити,
„А по пољу коње разиграти,
„А по брду пјешце истурити,
„Метеризе нове подизати
„А сваку им воду заптисати;

„Тако ћемо њему одољети.“
Како рече беже Асан-беже,
Послуша га Али-паша стари
И остало седам муселима,
Сви отолен на ноге скочише,
И дебеле коње посједоше,
Сваки оде кадилуку своме,
Јабаш-ага сину Невесињу,
Поче купит' своју силну војску
И за војском таин и захиру,
По Турцима јечам и сијено
А по раји масло и овнове
И ораће дебеле волове,
А по Гацку Ченгијћ Смаил-ага
А по Жупи и Никшићком граду
А по њима Осман капетане,
По Требињу Ресул-беговићу,
Кара-Махмут Корјенићке Турке,
Равну Плану и Билећу малу
Ахмет Хаџијћ и Шобота Авдијћ,
Низ Бањане и низ Петровиће
То покупи кнеже Миховићу,
По Завођу кнеже Анђелијћу;
Али-паша не сједи за луду,
Него купи по Габели ћосе,
Да му гоне кола и кочије,
Да потежу бумбе и топове,
Сва се сила на Клобука сплила,
И пред њима седам муселима,
Али-паша табор учинио,
И велику војску пребројио,
Кад ал' војске тринаест хиљада

И сувише кола и коморе,
И сувише бумбе и топови.
Тадај паша шемлук учинио,
И отолен књигу начинио,
И посла је у поље Грахово
А на руке Даковић-Јакову:
„О Јакове, од Грахова главо!
„Али се болан помамио
439 „Али си се силом посилио,
„Што одмећеш рају од Турака?
„Једна раја, а два господара,
„Једна земља, а двоји харачи,
„То не може земља поднијети;
„Него ходи, пољуби ми руку,
„И доведи твоје поглавице,
„Булаића Баја Матовића,
„Саврх поља Ковачевић-Андра,
„Од Челине Тодоровић-Лаза,
„Са Граховца Миловића Тома,
„Са Јамака Мирковића Јова,
„Од Билуча Петровић-Ћирака:
„Дођи мене бијелу Клобуку,
„И донеси принос од Грахова:
„Дојави ми стотину овнова,
„И доћерај тридесет волова:
„Ако л' тако учинити не ћеш,
„Кунем ти се Богом великијем
„И мојијем дином и кураном,
„Удрићу ти до три б'јела дана,
„Тебе жива хоћу уватити,
„На живе те муке ударити,
„На огањ те ватру наложити,

„Твога Живка брата објесити,
„Лака ћу ти сабљом посијећи,
„Вука брата на колац набити
„А твоју ћу кућу затријети.“
Књига пође и Јакову дође.
Кади виђе, што му паша пише,
Ону тури, другу начинио,
Овако га у њу поздравио:
„Али-пашо, Турски господаре!
„Што ми пишеш, што ми припрећујеш,
„Што ми иштеш мито из Грахова,
„Не дам тебе ништа из Грахова
„До камена на твоје рамење,
„А ево ти поља Граховскога,
„Не било ти за очину душу,[25])
„Чекаћу те у бијелу кулу.“
А кад паши танка књига дође,
И кад виђе, што му Јаков пише,
Од муке је на ватру турио,
Али-паша на ноге скочио,
Па у војску пуштио теларе:
„Ко је коњик, притежи колане,
„А о бедри сабље оковане,
„А пјешаци, на ноге опанке,
„Гарубине пушке потпрашујте,
„Барјактари, развијте барјаке,
„Харамбаше, напријед идите,
„На Грахово сјутра ударите,
„Све по пољу куле изгорите,
„Што је мушко, сабљом изгубите,

[25]) т. ј. ако не дођеш.

„Младо женско мене доведите;
„А Јакова жива уватите,
„И мене га у Клобук пошљите,
„Сву његову кућу ископајте.“
Отолен се сила подигнула,
Док на Заслап Турци изађоше,
Дочека их стотина момака
И пред њима Даковићу Живко,
Побише се, боље не могоше,
Док утече робље у планину,
И чобани овце прејавише,
Док најачи сила и Турћија,
У широко Турци уватише
Од Бабљака зелене планине
До дно Лисца високе планине,
Коњ до коња, јунак до јунака,
Све барјаци ка' мрки облаци,
И у равно поље уљегоше,
Све бијеле куле запалише,
Двије б'јеле цркве оборише;
Око Умца табор учинише,
На Јакова нагло ударише,
Под кулу му шанац закопаше
А на кулу огањ оборише,
Са Јаковом тридесет момака.
Затвори се у бијелу кулу,
Па опали шибе и мошкуле
И биране танке џевердане,
Ломи Турске коње и јунаке,
А разгони по логору Турке;
Он се бије три бијела дана,
Ни сједоше, нити починуше,

Ни једоше, нити воде пише,
Изгибе му у кулу дружина,
Погибе му Лако и Благоје,
И остало браство Вујачића
И сувише своји племеници;
Ал' се Турцим' предавати не ће,
Него књигу на кољену пише,
И посла је на поље Цетиње
На владику свога господара:
„Ал' не чујеш, ал' хабера немаш?
„Ево на ме Турци ударише,
„Топал паша од града Мостара
„И за њиме седам муселима
„И за њима тринаест хиљада,
„Б'јеле су ми куле изгорјели,
„А бијеле цркве оборили,
„На кулу ми Турци ударили,
„Господару, са четири стране,
„А све моји гину Граховљани,
„Но ми пошљи браћу Црногорце
„И пред њима Стева и Јована,
„Чекаћу их три бијела дана."
Књигу посла на поље Цетиње,
Виђеше му књигоношу Турци,
Ће је посла преко горе Црне,
Па му горе кидисаше Турци:
Под кулу му шанац примакоше,
С друге стране лагум закопаше,
А с треће га топовима туку,
А с четврте јуришили Турци.
А кад виђе Даковић војвода,
Да ће кулу Турци прифатити,

Па докопа шибу оковану,
Која ждере литру тученика,
По дванаест оловијех зрна,
Ево ти га у мермер авлију,
За њим сине дијете Антуне,
Луд бијаше, десет му година,
У руци му везена шишана
А за пасом бијели вишеци,
А за њима тридесет момака,
Побише се око б'јеле куле.
Ту погибе пашина топчија,
А топови пусти остадоше,
Ту погибе цвијет од Турака
И господа старијех оцака
И пред њима пашина катана
Бег Цинц-ага из доње крајине,
Крк-газија од два пашалука,
Он носаше цареве нишане
А везирско седам перјаница,
Изгибоше баше и бимбаше
Од Никшића и од Колашина
И од Хоче и равне Тасличе,
Од све Босне и доње крајине
И од Стоца и града Мостара,
Од Клобука и од Корјенића;
Од Љубиња и града Требиња,
Ту погибе кућа Шеховића,
С Невесиња два Реџи-пашића,
Оба уби шиба Даковића,
444 С Гацка равна два Вакијагића,
И њих уби пушка Булаића,
Бег-Цинц-агу царева газију,

Њега уби Јакововић Анто
Са капије бијеле авлије,
Луд бијаше, ал' добро гађаше,
Бојак бише два бијела дана,
Ни сједоше, нити починуше,
Док од куле Турке одмакоше,
Своје многе мртве покопаше,
А кад треће јутро освануло,
И на попас сунце искочило,
Док ево ти Станковића Стева
И Јована брата владичина
И за њима пет стотин' момака
Пред бијелу Јаковову кулу,
Ту крсташе побише барјаке,
И ту трудни мало починуше,
Ту их Јаков дивно дочекао,
И даде им пиво и јестиво,
А кад пише и обједоваше,
Тадај Јаков за владику пита:
„Камо вама и још више војске?
„Оће војске за Турака нема."
Бесједе му оба Петровића:
„Господине, Даковић-војвода!
„До'ће војска сјутра око подна
„И пред њима славан господару."
У ријечи, у којој збораху
Док с табора Турци побјегоше,
Повезоше бумбе и топове.
Кад то виђе Црногорска војска,
Помислише, Турци утекоше,
Барјактари развише барјаке,
За Турцима пољем потекоше,

А завика војвода Јакове:
„Не за Бога, браћо Црногорци!
„Данас ће нас околити Турци,
„А они су стари невјерници.“
Црногорци не обрћу главе,
Но с Турцима кавгу заметнуше.
Силни Турци, бијесни коњици
Са четири стране ударише,
Црногорце натраг повратише,
И четрест глава посјекоше,
Само десет браства владичина
И Јована брата владичина
И Стевана његова синовца
И сувише тридест Граховљана,
Рашћераше уз Ивањске стране,
А Јакову кулу освојише,
И на кулу ватру навалише,
Док ето ти бега Асан-бега
Од Требиња Ресул-беговића,
Те на вјеру извади Јакова,
Све му мртве поклонио Турке,[26])
И даде му бутом Граховљане,
446 Да он влада и заповиједа.
Тадај му је приступио руци,
Кад се Јаков на невољу нађе:
Тешка мука и душманска рука,
Невјерници Херцеговци Турци;
Још се Јаков од Турака брани,
Прије би се небо проломило,
Јали жарко помрчало сунце,

[26]) т. ј. опростио му што их је побио.

Но се Јаков предао Турцима;
Ал' дођоше Српске поглавице
Од Грахова слуге Јаковове:
Прво дође Милошевић Андро,
Друго шњиме Бајо Матовићу
Од јакога братва Булаића,
Треће дође Тодоровић Лазо,
А четврто Сладојевић Гојо,
То су вјерне војводине слуге,
Па се моле Даковић-Јакову:
„Ми ћемо се предати Турцима.“
Јаков не ће са Турцима мира,
Што му не ће предати сенете,
Да је глава од све Српске раје,
Да он влада и заповиједа,
Што он рече, паша не порече,
Да на пола дијеле хараче.
Паша даде цареве вермане
И његове ситне бурунтије:
Што он рече, да се не порече,
Да је вјера Поповићу Вуку,
Који јаде по Турћији ради,
447 Да је вјера Царацићу Вулу,
Који гони паши кесимаче
И староме Ђаур-баби Шуку,
Који хара Шуме и Попово;
Све му паша Божју вјеру дава,
И остаде сабља Јаковова,
И тадај му даде војеводство,
Да је Јаков јемин за Турака.
Јаков моли Бога милоснога,
Да помрзи Турскога султана,
А ојача владичина рука.

56.

Опет то, али друкчије

(комади од плесме)

Сан саснила војводина Стана
У Грахово на бијелој кули,
На бијелој војводиној руци,
Ђе је ладна вода поревала
Из планине из брда Бојана
Од Клобука и од Корјенића
У широко у поље Грахово
А на кулу Милошевић-Андра,
448 Бијелу му занијела кулу,
Однијела десну ластовицу
И торину и бијеле овце,
Старом Андру из рамена руку,
И сломи му танка џефердара,
Све широко поље занијела,
А из воде борје поникнуло
И под њиме несите хаждаје,
Из зуба им жива ватра скаче,
Све се куле по Грахову пале,
Док нарева на Никољску цркву,
У бијелу уревала цркву,
И од цркве олтар однијела
И све златне крсте и иконе,
У поноре крсте унијела,
Па отолен пада на валове
А до куле протопопа Шћепа,
Сву му кулу из темеља крену,
По дувара вода однијела,
Ал' из воде жива ватра скаче,

Протопопу сву опали браду,
И десно му око искочило;
Ту се ладна вода уставила,
И букове себе прикупила,
Јако борје по води стануло,
Шње полеће тридест кукавица,
Попадаше на главицу зборну
На механу Поповића Божа,
Како пале, упут закукале,
А отолен вода поревала
449 Широкијем друмом низ Грахово
А до Умца и мечита старог,
Ту се ладна вода оставила,
Пушта гране на четири стране

— — — —
— — — —
— — — —
— — — —

Стана сана, па се препанула
А Јакова руком отурила,
Собом бије о дувар по кули,
А Јаков је Стани бесједио:
»Што је, љуби, да те Бог убије!
»А зар си се ноћас помамила,
»Али си се у сну препанула?«
Тадар му се љуби разабрала,
Она пође на оџак од куле,
Па је мрку каву пријарила,
Док питоме тице запјевале.
Ал' ево ти војводе Јакова,
А Стана му каву доранила.
Кад су мрку каву окинули

И за кавом жуту амберију,
Па он пође запитиват' љубу:
„Што се, љубо, бјеше препанула?“
А она му тијом бесједила:
„Прођи ме се, драги господаре.“
Па му санак по истини каже,
А кад Јаков љубу разумио,
Та му санак мио не бијаше,
Па овако ријеч бесидио:
„Мучи, Стано, стале јој каменом!
„Ласно ти се томе присјетити:
„Што је ладна вода проревала
„Од Клобука и брда Бојана
„И погане Корјенићке жупе
„То су нама Турци ударили;
„Што је кулу Андру занијела
„И његове овце и торине
„И његова танка џевердана
„И десну му у рамену руку,
„То је њему Шуњо погинуо,
„Бијела му кула изгорјела;
„Што се пољем вода узмутила,
„То је поље војска притиснула;
„Што ј' у воду борје поникнуло,
„То је, љубо, бијело чадорје;
„Што су подањ несите хаждаје,
„То су, богме, муселими царски;
„А што од њих живи огањ скаче,
„То су, љубо, соколови Турци,
„Они куле по Грахово пале;
„Што је вода у цркву удрила,
„Из ње златне крсте изнијела,

„То ће наши момци изгинути,
„А пуста ће црква останути;
„Што је попу кулу изнијела
„И његово око искочило,
„То ће њему Митар погинути,
„Бијела му кула изгорјети;
451 „Што се ладна вода уставила,
„То је, љубо, војска починула;
„Што је пало тридес кукавица
„На механу Поповића Божа,
„То је, љубо, тридес удовица
„Од Грахова поља широкога,
„Ту ће, љубо, долазит' невјесте
„И жалити своје господаре;
„Што је мутна вода ударила
„Широкијем друмом низ Грахово,
„То су силни соколови Турци
„На атима и на паripима;
„А да мечит ђедовину траже,
„Ту се хоће уставити Турци
„И бијело попети чадорје,
„Мене бити и бијелу кулу;
„Што су воде распуштиле гране,
„Моја, љубо, на четири стране,
„То су Турци растурили страже,
„Па разгоне моје Граховљане;
„Што су, љубо, три сокола сива,
„Те су нашој кидисали кули,
„То су, богме, три газије царске,
„Затекле се цару и везиру,
„Да ће моју донијети главу
„И узети перјаницу златну;

„Што се браним у бијелу кулу,
„То се моји бију Граховљани;
„Што се димљак с куле саломио,
„То ћ' изгинут' моја породица,
452 „Што ми сломи двије пушке мале,
„То ћу, љубо, посирочет' тешко;
„Што је тебе прстен саломио,
„То је, богме, Лако погинуо,
„Који ти је прстен добавио,
„Куку мене и срцу мојему!
„Што полеће триста соколова
„А пред њима несита хаждаја,
„Из зуба јој жива ватра скаче,
„И долеће у горицу Црну,
„Те се куле по Трешњеву пале
„Па на доље проз горицу Црну,
„То ћ' у помоћ Црногорци доћи
„И Бога ми, љубо, изгинути;
„Што се куле по Цетињу пале,
„То ћ' изгинут' браство владичино;

— — — —
— — — —
— — — —
— — — —
— — — —

У ту ријеч, коју бесједаше,
Док бијела покликнула вила
Из Дервиша зелене планине,
Она зове војводу Јакова:
„Ал' не видиш, ал' хабера немаш?
„Удари ти паша од Мостара
„И његово седам муселима

„Од санџака и Херцеговине;
„Него бљежи из бијеле куле,
453 „Сва се сила у Грахово сплила.
„Ако ли ми томе не вјерујеш,
„А ти узми срчали дурбина,
„А изиђи на бијелу кулу,
„И погледај уз Грахово равно,
„Па ћеш видјет', лаже ли ти вила.“
А кад чуо војвода Јакове,
Па је вили тијом бесједио:
„Мучи, вило, стале јој каменом!
„Не бојим се паше од Мостара
„И његово седам муселима
„Од санџака и Херцеговине,
„Док је мене Цетињски владика
„На Цетињу насред горе Црне!“
Онда ђипи на ноге лагане,
А довати срчали дурбина,
Који гледа на четири сата,
Истегну му четири каната,
Па погледа до Никољске цркве;
Док је силу Турску разгледао,
Мили Боже, на свему ти фала!
Колика је сила у везира!
Од бијеле од Никољске цркве
А до куле Милошевић-Андра,
А да падне из неба јабука,
Не би пуста на земљу панула
Но на коња али на јунака,
Ал' на чадор ал' на копље бојно.
Около се бију Граховљани,
А Јакова заболела глава,

454 Па он сиђе у бијелу кулу,
А завика мајстора Јована,
Те му пали шибу племениту,
Опали је три, четири пута,
Глас растури на четири стране,
Те овчари ујавише овце
У камену земљу ћесареву,
Вујачиће у бијелу кулу,
С њима чека соколове Турке,
Док ево ти протопопа Шћепа,
А под руку носи џевердара
На бијелу Јаковову кулу,
И ту нађе тридест Граховљана,
Све бољега и ваљанијега
И у њима два Перова сина,
По имену Лака и Јакова,
Пуне пушке, а чекају Турке;
Протопоп им добро јутро дава,
Војвода му здрављем приватио:
„Бог ће дати, мио духовниче!
„Ево јутрос ударише Турци!“
Ал' поп Шћепо јунак од јунака:
„А не бој се, наш соколе сиви!
„И ово нам у добри час било!
„Него књигу на кољену пиши,
„Да је носим на Цетиње равно,
„Да подигнем главна господара
„И осталу ловну гору Црну,
„Доћи ћу ти за четири дана
„И довести двадесет хиљада,
455 „Но се брани три бијела данка,
„Удри мудро, не погини лудо,

„Лукави су и проклети Турци,
„Па се чувај, да те не преваре,
„Док владика и сва војска дође,
„Па ћемо им згодом ударити.“
А кад чуо војвода Јакове,
Пољуби га у бијелу руку:
„А нека те, протопопе Шћепо!
„Вазда ли си срца јуначкога!
„А твоја се посветила уста!“
Па му ситну књигу накитио,
А поп Шћепо књигу доватио,
Како соко под бијело крило,
Па полеће преко горе Црне,
Јаков оста чекајући Турке,
Докле сила Турска навалила,
Док дођоше Унцу каменоме
А на мечит своју ђедовину,
Ту клањаше и авдес узеше,
И велики логор учинише,
Па Јакову онда ударише,
Ма се Јаков из чардака брани
Све брзијем прахом и оловом
Од дне до дне три бијела данка
И четири ноћи без помоћи,
Све му с главе гину Граховљани:
Погибе му Лако на пећину,
Добро му се крила саломише,
И Јакова жалост опржила;
456 Турци носе жито и сијено,
Оков чине а сијеку главе,
А све пале по Грахову куле.
А кад јутро треће освануло,

Кад ево ти брата владичина
А за њиме пет стотин' момака,
Носи барјак у бијеле руке,
Здраво сиђе Јакововој кули,
Ту га Јаков дочекао дивно,
И даде им бистрицу ракију,
Па сједоше трудни починути;
А кад се је сила окупила,
То гледају Херцеговци Турци,
Па код Унца табор запалише,
На ријеку горје побјегоше,
Па казаше Ченгијћ-Смаил-аги,
Смаил-ага војску уставио.
То виђеше тужни Црногорци,
Па вељаху, утекоше Турци,
Погледа се јунак на јунака:
„Али, браћо, за Бога једнога!
„Да се данас накидамо глава,
„Шићаримо коња и оружја
„И с Турака ћурков' и калпака."
Па отолен на ноге скочише,
Полећеше како соколови
Од бијеле војводине куле
До ријеке и Никољске цркве,
Уватише брда и планине,
А с Турцима џењак заметнуше:
457 Лукави су Херцеговци Турци:
Силну војску попушташе на се,
Су двије им ударише банде,
Црногорску околише војску.
Ђе је срећа, ту је и несрећа,
У Челину претекоше Турци:

Посјекоше брата владичина,
Узеше му барјак и оружје,
Ту тридесет глава посјекоше,
А остало гором рашћераше,
А Јакова Турци освојили,
И он њима пољубио руке,
И даде им кључе и хараче
И момака дванаест талаца,
И он шњима Али-паши пође,
Пољуби му руку и колено,
Поведе га у града Мостара,
Ту га паша у тавницу баци,
У њој био по године дана,
Док Грахово фета учинише
И по њему харач покупише
Од нејака од године дана
И до старца од стотине љета,
И виши му зулум учинише,
Двије цркве харач предадоше:
Свети Саво и Свети Никола,
Узеше им двије мађарлије,
И потом је шњима ратовао
И владици руку пољубио.

458

57.

Смрт Смаил-аге Ченгијића

I. Истинити догађај

Ченгијићи су између првијех племића или оџаковића закона Турскога у Херцеговини и у Босни. По нашијем народнијем пјесмама од њих је било алај-бега и паша. Пјева се да су имали дворе на Загорју, али је Смаил-ага сједио у Гацку у селу Липнику, гдје му и сад сједе синови.

За овога Смаил-агу Ченгијића мислило се и говорило да је између првијех јунака у Турскоме царству. Ја ћу овдје најприје приповједити истинити догађај, како је он погинуо, пак ћемо онда видјети како је народ то у пјесму обукао.

У нас су до сад позната два Грахова: једно између Црне горе и Турске Херцеговине, а друго у Љеванском кадилуку близу Далмације. Ово прво Грахово било је отприје сасвијем ни Турско ни Црногорско а помало и Турско и Црногорско: Граховљани су имали својега војводу с којијем су сами себи судили, везиру Херцеговачкоме плаћали су по нешто у име царскога данка а тако исто и Турцима Корјенићкијем у име ака од земаља, а Црногорци су могли међу њих долазити кад је коме воља, и Турци их ондје нијесу смјели гонити. Кад настане у Црној гори владика Петар II., Граховљани се под својијем војводом Јаковом Даковићем Вујачићем мало по мало одметну са-
459 свијем од Турака и престану им ништа давати, и стану јавно четовати по Турској као и остали Црногорци. За то године 1836. Херцеговачки везир Али-паша Ризванбеговић (који се по граду Стоцу, одакле је био родом, звао и Сточевић) подигне на Грахово војску од све Херцеговине. Кад се у Црној гори чује да су Турци ударили на Грахово, млада момчад, особито с Његуша, желећи да се покажу против Турака јунаци као што су слушали да се приповиједа за њихове старе, одмах спопадну оружје па не чекајући велике војске потрче пред Турке на Грахово. Међу овом момчади био је рођени брат владичин Јоко, који се по надимку звао Пијо, и владичин синовац а потоњега кнеза Данила и садашњега главнога Црногорскога војводе Мирка рођени брат Стефан и још једно момче од Петровића којему сад не знам имена. Момчади ове свега, које што је пошло с Његуша које што је путем пристало, било је око три стотине. Кад они дођу на Грахово, Турци се учине као да бјеже и тако их умаме међу се, и Смаил-ага Ченгијић опколи их и многе побије и главе им изосијеца, међу којима су била и сва три поменута Петровића. Граховљани потом не могући се од Турске силе одбранити, прије него приспије већа војска Црногорска, предаду се са својијем војводом Јаковом Турцима, и Турци вративши се натраг војводу са још неколико знатнијих главара одведу у Мостар и баце у

тамницу, а пошто ондје дуго потамнују, пусти их паша на откупе и на обећање, да се више не ће одметати од Турака.

Црногорцима, а особито владици, остане на срцу велика жалост што им Турци ову момчад побише, а исто тако и велика брига како ће их осветити. За то владика којекако наговори Дробњачке и ускочке главаре да убију Смаил-агу, кад гдје изиђе у Дробњаке да купи хараче, и они му се обреку да ће то учинити, како први пут изиђе међу њих. Међу овијем Дробњачкијем главарима најзнатнији су били Новица Церовић из села Тушимње, које је на крај Дробњака готово до Морачке границе, и којега су оца, попа Милутина, Турци одмамили на вјеру у Пљевља па га ондје посјекли: и војвода Шујо Карапић из Петнице, којега је оца, војводу Стојана, године 1809., пошто се Кара-Ђорђије вратио са Сјенице, Сулеман-паша Скопљак домамио на вјеру и посјекао, што је онда био подигао Дробњаке и остале Херцеговце до Лима те се саставила Црна гора са Србијом.

Сулеман-паша посјекавши војводу Стојана Карапића оставши по обичају његова сина Шуја, да буде војвода у Дробњацима; али се Шујо с Турцима никако није могао слагати него је два пута бјежао у Србију: једном за времена Кара-Ђорђијева, а једном за времена кнеза Милоша: и вративши се опет натраг једнако се с Турцима био и гдје је год могао убијао их и главе им сјекао, а Турцима никако није одлазно. А Новица Церовић и други знатнији главари Дробњачки највише су пријатељовали с Црногорцима и ускоцима а од Турака зазирали. Тако Смаил-ага не имајући за себе никаквога главнога старјешине у Дробњацима, поставн као обор-кнезом некаквога Ђока Маловића са села Дужи, које је по свој прилици на другоме крају Дробњака к Турцима, као што је Тушимња онамо к Морачи. Само се по себи може мислити да су они главари Дробњачки Ђока Маловића називали Турском удворицом, као и он њих пред Смаил-агом што је називао одметницима.

Дробњаци су између најзнатнијих и најхрабријих Херцеговачкијех племена, и као сусједи Црногорски носили су оружје као и Турци и Црногорци, и често су Турке убијали и главе

им сјекли и носили својијем кућама не плаћајући никакве крвнине него само чувајући се од освете; а у новија времена на-
461 селило се у онај крај од Мораче много ускока, који се у Морачи нијесу могли смјестити, гдје су погрдили на сохама или на дирецима чардаке, у којима су зими сједили са женама и дјецом а љети ишли те четовали по свој Турској Херцеговини. Кад би Смаил-ага дошао с војском у Дробњаке да купи хараче, они би са женама и с дјецом и са стоком побјегли у Морачу, па кад би Смаил-ага отишао из Дробњака, они би се опет вратили у своје чардаке; а једном у најновије вријеме не хтједну бјежати у Морачу него покупе на пушку по двије цванцике па их по неколика старца пошаљу Смаил-аги, и он примивши те новце остави их на миру.

По овоме што ја сад рекох за Дробњаке и за ускоке, може се ласно помислити, да Смаил-ага с малом пратњом није смио излазити у Дробњаке. Тако и године 1840. (у јесен) кад намисли онамо ићи, скупи из различнијех мјеста око 400 коњика све по избор јунака бољег од бољега, и дошавши с овом војском у Дробњаке намјести се у Дужима код свога привржених Ђока Маловића; али они који су му о глави радили, измаме га оданде даље на Млетичак.

Које Дробњака које ускока и Морачана било се скупило више од 400 што ће нањ ударити. Оволико људи нијесу се могли скупити сасвијем тајно, него су начули за то и гдјекоји Турци. У очи самога оног дана, кад ће у јутру Срби ударити на Турке, дође Смаил-аги пред вече некакав поп (у пјесми стоји попадија, али сам ја чуо за попа) и каже му да ће ону ноћ ударити ускоци нањ, него одмах да бјежи оданде. Смаил-ага се на те попове ријечи врло расрди, мислећи и говорећи да Дробњаци хоће да га поплаше, да више не смије долазити међу њих да купи хараче, па попа не само сиктерише него викне на момке те га још и избију. Иза тога мало доцније дође му некакав Турчин Никшићанин те му каже онако као и поп, али
462 он и њега сиктерише, па онда стане говорити Турскијем главарима који су се код њега десили а особито Ахмету Бауку из Никшића, који је био мали човечуљак али велики јунак, и имао је много челенака што је добио за главе Црногорске:

„Каки ускоци! Каки власи и говна! Вала и била док узјашем мојега брњаша а потегнем сабљу, ја ћу сам ударити на 500 ускока; а ти, Бауче, на колико ћеш?“ — „Вала ја ћу на 300.“ — „Е Турске ми вјере не ће их више ни ударити од 800.“

У јутру у саму зору ударе Срби на Турке, и Смаил-ага како чује пуцњаву од пушака, одмах под чадором скочи на ноге, па припасујући оружје повиче: „Брњаша ми дајте.“ А кад му јаве да је брњаш већ у ускочкијем рукама, он усједне на другога коња и видећи Ахмета Баука гдје стоји на коњу повиче му: „Стани, Бауче! не бјежи, курво! Знаш шта смо синоћ говорили,“ па онда са сабљом у руци удари онамо на ватру, али кад види да одонуд сипа зрневље из пушака као киша, поврати се натраг па опет повиче на Баука: „Не бој се, Бауче! нема овдје војске него је само чета, сад ће то узмаћи,“ па онда полети на ватру, али кад се онамо прикучи, погоди га једно зрно и обали с коња на земљу. Кад Баук то види, он повиче: „За Турску вјеру! шта то би!“ Па обрне коња и побјегне.

Кад Срби виде да су убили Смаил-агу и главу му осјекли, они за остале Турке толико нијесу ни марили него се забаве око пљачке, те тако побјегне више од половине Турака. Потом главари Дробњачки и ускочки одведу Смаил-агина брњаша и однесу му главу и оружје на Цетиње.

II. Сад ево пјесама:

463 Пише књигу Ђоко Маловићу
Од Дробњака, од племена јака,
Те је шаље Гацку широкоме
А Липнику селу маленоме,
А на руке Ченгијћ-Смаил-аги:
„Смаил-ага, драги господаре!
„Ал’ не чујеш, ал’ не хајеш за ме?
„Сва се твоја одметнула раја
„Од твојега зенћила Дробњака,

„Одметнуше три бана Дробњачка;
„Ја да ти их по имену кажем:
„Од Тушине Церовић Новица,
„Од Малинска Дамјановић Мирко,
„Од Петнице Карапићу Шујо;
„Све призивљу Кршикапу старог,
„Кој' је к нама ускочио давно
„Од нашега кршна Колашина,
„Па он себи одмеће Брђане.
„Јесу ишла три Дробњачка бана,
„Јесу ишла на врело Цетињу
„У владике, Црногорског краља,
„И владици тебе опањкали,
„Господару давом учинили:
„„О владико, драги господаре!
„„Већ зулума трпљет' не можемо
„„Од Турчина Ченгијћ-Смаил-аге:
„„Пођера нам овце и јагањце,
„„И волове наше ранитеље,
„„И малене краве и теоце,
„„И одведе коње под седлима,
464 „„Под седлима и под самарима,
„„И покупи гроше и хараче;
„„И тај бисмо зулум опростили,
„„Ваља предат' цареву мирију;
„„Не можемо зулум опростити,
„„Кад нам ага Смаил-ага пође,
„„Ага пође, бег Рустан-бег дође,
„„Он не купи гроша ни харача,
„„Веће купи Татарске дахије,
„„Невјернике и безобразнике,
„„Који нема ни вјере ни душе,

„„На крст пљују, Бога не вјерују;
„„Па их води нашему Дробњаку
„„Те нам љуби лијепе ђевојке,
„„Наше драге сестре и родице,
„„И невјесте скоро доведене.
„„О владико, мили господаре,
„„Дај ти нама војске неколико,
„„Кад нам ага Смаил-ага дође
„„У Дробњаке да купи хараче,
„„Да ми аги главу изгубимо,
„„Донесемо тебе на Цетиње.“
„А вели им Цетињски владика:
„„Ја Бога ми, три Дробњачка бана,
„„Не смијем ви ни ја дати војске
„„Од мојега краља Николаја,
„„Да ме не би резил учинио;
„„Већ чујете, три Дробњачка бана!
„„Море ли се добар јунак наћи
„„И вашему зенћилу Дробњаку,
„„Кој' би аги главу изгубио
„„И донио мене на Цетиње;
„„Ја бих њега добро даровао,
„„На Цетињу дворе саградио,
„„А дао му рану из беглука
„„Да је њему доста до вијека.“
„Кад то чула три Дробњачка бана,
„Па одоше у бијелу цркву
„До ковчега више Петра светог,
„Светог Петра ковчег целиваше,
„И над њиме они се заклињу:
„Док им ага дође у Дробњаке,
„Да ће аги главу изгубити

„Јали све три своје изгубити.
„Ја кад чуо Цетињски владика,
„Ту војводе обдарио даром:
„Ту Новици даде капетанство;
„Кара-Шују потврди војводство,
„Да ј' војвода у Дробњаку своме,
„Ка' што су му и стари бивали;
„Мирку даде двије пушке мале,
„Обје су му у срму залите,
„А у златну пјену умочене. —
„Вратише се три Дробњачка бана
„У Тушину на бијелу кулу,
„Те ту пију жуту амберију;
„Свакоме се јаду домишљају,
„Смаил-ага, и моме и твоме,
„Како ће нам главе изгубити.
„Веће чујеш, драги побратиме!
466 „Ти покупи војске неколико
„По твојему Гацку широкоме;
„(Немој водит' калабалук војске,
„Да се не би раја уплашила),
„Поведи је у Дробњаке равне,
„А на Дужи мојој кули билој,
„Не бисмо ли како преварили,
„Преварили три Дробњачка бана,
„Да им русе погубимо главе;
„Чинили би по нашем Дробњаку,
„Чинили би што је нама драго;
„А малу би ђецу остављали,
„Штоно би нам права била раја,
„И Турчина славно послушали.“
Када књига Гацку допанула,

Кад је види ага Смаил-ага,
Па је ага књигу приватио,
И на књизи печат разломио;
Књигу учи, а врло се мучи,
Јер му књига није мила била;
Па је књигу на шилте турио,
На свилен се јастук наслонио,
А госпоцки чибук запалио,
Пак у себи мало промислио,
Што ће радит' од живота свога;
Све мислио, на једно смислио,
Па од земље на ноге скочио,
Те довати дивит и хартију
И калема чим се књиге пишу,
Па је ситну књигу накитио,
467 Те је шаље камену Мостару,
Али-паши Ризванбеговићу:
„Али-пашо, драги господаре!
„Ал' не чујеш, ал' не хајеш за ме:
„Сва се моја одметнула раја
„Од мојега зенђила Дробњака,
„Одметнуше три Дробњачка бана,
„Да их тебе по имену кажем:
„Од Тушине Церовић Новица,
„Од Малинска Дамјановић Мирко,
„Од Петнице Карацићу Шујо;
„И призивљу Кршикапу старог,
„Који им је ускочио давно
„Од нашега кршна Колашина,
„Па он себе одмеће Брђане;
„Но ми пошљи Миралаја сина
„И још с њиме стотину коњика,

„Ма избирај коња и јунака,
„Кој' о коњу и о сабљи ради,
„Нека иде Гацку широкоме.“ —
Па је другу књигу накитио,
Те је шаље у Никшиће равне
А на руке побратиму своме,
Побратиму Ахмету Бауку:
„Побратиме, Ахмете Бауче!
„Ал' не чујеш, ал' не хајеш за ме,
„Ђе се мене одметнула раја
„Од мојега зенђила Дробњака,
„Одметнуше три Дробњачка бана,
„Ја да ти их по имену кажем:
468 „Од Тушине Церовић Новица,
„Од Малинска Дамјановић Мирко,
„Од Петнице Карађићу Шујо;
„Све призивљу Кршикапу старог,
„Који им је давно ускочио
„Од нашега кршна Колашина,
„Па све себи одмеће Брђане.
„Ну Ахмете Турска буљубашо!
„Ти покупи стотину Турака
„По својему граду Никшићкоме,
„Све бољега злицу и крвавца,
„Води Турке у племе Дробњаке,
„Да купимо цареву мирију
„И да нашу тефтишемо рају;
„По Ахмете, мој сиви соколе!
„Ти притисни села свакомка
„Од Крлова до Млетичка равна,
„Па ти хајде у широке Дужи
„Билој кули Ђока Маловића,

„Ту, Ахмете, да се састанемо.“
Па је трећу књигу накитио,
Те је шаље кршну Колашину,
А на руке Мушовић-Мујаги:
„О Турчине, Мушовић-Мујага!
„Ал' не чујеш, ал' хабера немаш,
„Сва се моја одметнула раја
„Од зенђила мојега Дробњака,
„Одметнуше три бана Дробњачка,
„А да ти их по имену кажем:
„Од Тушине Церовић Новица,
469 „Од Малинска Дамјановић Мирко,
„Од Петнице Карапићу Шујо;
„Све призивљу Кршикапу старог,
„Кој' је њима давно ускочио
„Од твојега кршна Колашина,
„Па он себе одмеће Брђане;
„Веће, побро, Мушовић-Мујага!
„Та покупи војске неколико
„Па је води на села Шаранска,
„Те притисни сва села Шаранска,
„А сва села до Добријех села.“
Дође књига камену Мостару,
Кад је виђе Али-паша стари,
Он покупи стотину коњика
По Мостару и около града,
И пред њима Миралаја сина.
Отолен се војска подигнула,
И Буну ти воду прегазила,
И у Столац на конак панула.
Ту ти Турци попеше чадоре,
А у јутру рано поранише,

Па одоше пољу Невесињу,
Ђе ти ага на конак пануо
Под оцаком бега Љубовића.
Ту ти ага чадор разапео,
А у јутру рано поранио,
Па ти оде Гацку широкоме.
Дође ага Гацку широкоме
Под мален село Лазарића,
Ђе имаду врела три, четири:
Ту је ага табор учинио,
И бијели чадор разапео. —
Дође књига у Никшиће равне,
Кад је виђе Ахмете Бауче,
И он ти је војску покупио
По Никшићу и около града;
Доста Турчин војске покупио,
Сакупио војске три стотине,
Па он оде у Дробњаке равне,
И притисну села сваколика
Од Крлова до Млетичка равна.
Дође књига кршну Колашину,
Кад је виђе Мушовић Мујага,
А он стаде купити војнике:
Доста Турчин војске покупио,
На број војске четири стотине;
Па он оде зенђилу Дробњаку
Па притисну сва села Шаранска,
А сва села до Добријех села. —
А кад чуо ага Смаил-ага,
Да је дош'о беже Миралај-бег,
На млађе је срклет учинио,
Натовари доста сеисана,

Пра', олова и друге заире,
Која ће му бити од потребе,
Ага виче Мартина сеиза,
Изведе му ата брњастога,
Пак ми ага на ата усједе,
Па окрену низ то Гацко равно,
А за њиме Ефенди-кадија;
471 Кад дођоше селу Лазарићу
До чадора млада Миралаја,
С ата скочи, под чадор ускочи.
Дочека га бего Миралај-бег;
Госпоски му чибук запалио,
А мрку му каву наточио;
Када попи каву из вилџана,
Миралају ријеч бесједио:
„Миралај-бег, драги господаре!
„Ја отидох јахат' у Дробњаке,
„Хоћу купит' гроше и хараче,
„Те би до шта до потребе било,
„Те би на ме удрили Брђани,
„Нека имам војске на искупу."
Па он скочи на ноге лагане,
Те се с агом љуби и опрости,
Миралај му хаир дову дава:
„Хајде с Богом, ага Смаил-ага!
„Душмани ти под ногама били
„Како ату чавли и поткови!
„Ђе удрио, свуда задобио!"
Па с' отоле ага подигао
А за њиме пет стотин' Турака,
Отидоше зенђилу Дробњаку.
Ђе ти први конак учинио

На Смријечну у Аћима кнеза,
Ту ти Турци ноћцу преноћили,
А у јутру рано поранили,
И ту тежак зулум погрaдили.
Други конак ага учинио
472 У бијелу Пивском манастиру,
И ту већи зулум учинио,
Добри су га калуђери клели;
Па с' отоле ага подигао
У малено село Рудинице,
И ту трећи конак учинио
У некаква Алексића кнеза,
И ту већи зулум учинио,
Љубио му љубу на срамоту.
Па с' отоле ага подигао,
И он дође у племе Дробњаке
А на Дужи кули Маловића,
И ту нађе Ахмета Баука;
Ага паде на росну ливаду,
На ливади чадор разапео,
Ту је једну ноћцу преноћио,
И у јутру рано поранио.
И он оде на бијелу кулу,
Баш на кулу Маловића Ђока.
То зачула три бана Дробњачка
У Тушину на бијелој кули,
Па бесједи капетан Новица:
„Чујете ли, моја браћо драга!
„Ево дође ага Смаил-ага
„У Дробњака да купи хараче,
„Сад што ћемо од живота свога?
„Како ћемо агу преварити,

„Да му русу главу изгубимо?“
Ал’ Новица мудар и паметан
Па госпоцки чибук запалио,
473 А у себи мало промислио,
Све мислио, пак се домислио,
Кара Шују ријеч бесједио:
„Кара Шујо, драги побратиме!
„Ти ћеш узет’ десет, дван’ест друга,
„И узећеш твојега дората,
„Па ћеш отић’ до на Дужи б’јеле
„А до куле Маловића Ђока,
„Ту ћеш наћи агу Смаил-агу,
„Па ћеш се ти аги поклонити,
„Пољубит’ му руку и кољено,
„Хоће ти се ага зачудити,
„А још више Маловићу Ђоко,
„Што си дош’о, побратиме Шујо,
„Ког’ Турчину никад дош’о нисп
„Нити Турске пољубио руке,
„Рећ’ ће теби ага Смаил-ага:
„„Ђе си, Шујо, Дробњачка војводо,
„„А камо ти Мирко и Новица,
„„Ког’ сте скоро ишли на Цетиње
„„У владике, Црногорског краља,
„„И владици мене опањкали,
„„И њему ме давом учинили?“
„А ти реци, драги побратиме!
„„Смаил-ага, драги господаре!
„„Ми нијесмо ишли на Цетиње
„„У владике, Црногорског краља,
„„Ено теби Мирка и Новице
„„У Тушину на бијелој кули:

»»Они пију жуту амберију,
»»И мене су теби опремили,
»»Да ти дигнем војску на Млетичак,
»»Ће имаду врела три, четири,
»»Онђе ћемо конак доранити,
»»И покупит' гроше и хараче,
»»Сву предати цареву мирију,
»»Све хараче, пару без кусура,
»»Тебе лаже Маловићу Ђоко,
»»Лаже Ђоко, да му пара дајеш,
»»Јера си га дават' научио!«
А кад чуо Карапићу Шујо,
Па од земље на ноге скочио,
И привати лака џефердана,
Па отрча низ бијелу кулу,
Доке спаде до коња дората,
Па се дору баци на рамена;
Собом узе десет, дван'ест друга,
Па отиде на Дужи бијеле;
Када дође Карапићу Шујо
Ка бијелом агину чадору,
Под чадором аге не бијаше,
Но отиш'о на бијелу кулу,
Кад изађе на бијелу кулу,
Каде сједи ага Смаил-ага,
И поред њег' Маловићу Ђоко,
Каву пију, чибук запалили:
Још бесједи Маловићу Ђоко:
»Смаил-ага, драги господаре,
»Да можемо како преварити,
»Три Дробњачка бана погубити,
»Чинили би по нашем Дробњаку,

„Чинили би што је нама драго.“
Када Шујо врата отворио,
О чивилук тури џефердана,
Па ми к аги бјеше приступио,
И смјерно се њему преклонио,
Пољуби га у скут и у руку;
Зачуди се ага Смаил-ага,
А још више Маловићу Ђоко,
Што је дош'о Карацићу Шујо,
Кој' Турчину никад дош'о није,
А ни Турске руке пољубио,
Вели њему ага Смаил-ага:
„Ђе си, Шујо, Дробњачка војводо?
„А камо ти Мирко и Новица,
„Кој' сте скоро ишли на Цетиње
„У владике, Црногорског краља,
„И владици мене опањкали,
„И њему ме давом учинили?“
А бесједи Карацићу Шујо:
„Смаил-ага, мили господаре!
„Ми нијесмо ишли на Цетиње,
„Лаже тебе Маловићу Ђоко,
„Лаже Ђоко, да му блага дате,
„Јера сте га дават' научили;
„Ено теби Мирка и Новице
„У Тушину на бијелој кули,
„И мене су к тебе опремили,
„Да ти дижем војску на Млетичак,
„На Млетичак код воде језера,
„Онђе ћемо конак доранити,
„Све покупит' гроше и хараче,
„И предати цареву мирију,

„Све хараче, пару без кусура.“
Ја кад чуо Ченгијћ Смаил-ага,
Мисли Туре, што ће и како ће:
Лаже Ђоко, ал' не лаже Ђоко:
„Таман лаже, вси му је*ли мајку!“
Па од земље на ноге скочио,
Па отиде низ бијелу кулу,
А за њиме Карапићу Шујо,
Докле дође бијелу чадору,
На млађе је срклет учинио,
Натовари млоге сеисане,
Он посједе ата брњастога,
А пред њиме Шујо на дорату;
Па одоше на Млетичак равни,
Изведоше војску на Млетичак,
Ту је Шујо конак наредио,
Наредио коње и вечеру.
Ја кадно су вечерали Турци,
Кад је доба по јацији било,
Кара Шујо стражу поставио
Пола влаха, а пола Турака,
Да му не би пријевара била.
Ја да видиш Карапића Шуја,
Ђе уљезе аги под чадоре,
Па је њему био бесједио:
„Смаил-ага, драги господаре!
„Дај ти мени у кесу дувана
„И дружини по тесте вишека
„Да ја одем гори Буковици,
„Да ја чувам стражу од Брђана.“
Ту се ага љуто преварио,
Шују даде у кесу дувана

И дружини по тесте вишека,
Кад се Шујо горе добавио,
Па заведе друштво у валугу;
Па дружини ријеч бесједио:
„О дружино, моја браћо драга!
„Није л' мајка родила јунака,
„Јали сестра браца одгојила
„Брез бешике на десници руци,
„Кој' ће узет' лака џефердара
„Па потећи доље низ планину,
„Доке сиђе доље у Тушину
„До бијеле Новичине куле,
„Да да хабер Мирку и Новици,
„Да с' изашли на Млетичак Турци.
„Да ми ноћас њима ударимо?"
Ту се нађе једно момче младо,
Па привати бистра џефердара,
Па потече доље низ планину,
Побратиме, од стине до стине,
Како љељен од пуне године,
Па ти спаде доље у Тушину
До бијеле Новичине куле.
Кад изиде на бијелу кулу
Каде сједи Мирко и Новица
И још шњима осамдесет друга,
478 Све јунаци од кршна Дробњака,
Они пију жуту амберију,
Још бесједи Церовић Новица:
„О јунаци, моја браћо драга!
„Што би, браћо, саде најволио?
„Да ја могу добар хабер чути
„Од мог брата, Карацића Шуја,

„Да с' изишли на Млетичак Турци,
„Да ми ноћас Турцим' ударимо.“
Младо момче врата отворило,
Па ти свијем добар вече виче,
А они му здрављем приватише;
Помакну се један до другога,
И момчету мјесто начинише,
Дадоше му чаше три, четири
Ожђелдије и добродошлице,
Кад се момче мало напојило
И на себи ћеип уфатило,
Онда њима по истини каже,
Како их је Шујо поздравио,
Да с' изашли на Млетичак Турци.
Ја кад чуо Церовић Новица,
Па он скочи на ноге лагане,
И привати бистра џефердана,
И са њиме осамдесет друга;
И около бјеше наредио,
Да се скупе околни Брђани
Код биїеле Госпоћине цркве;
Те се скупи друга три стотине,
Добавише попа свештеника,
Па лијепо друштво наредише,
Причестише и исповиђеше
И самртну причест узимаше;
Још бесједи Церовић Новица:
„Чујете ли, моја браћо драга!
„Ко би ноћас изд'о на Млетичку,
„Издало му љето и година,
„Уз кољено сина не виђео!“
Отолен се друштво подигнуло,

Па одоше горје уз планину,
Док нађоше Карацића Шуја,
Па се шњиме за здравље питају.
До поноћа ведро небо било,
Од поноћа наоблачило се,
Из облака тиха роса нађе,
Тиха роса пробудила Турке,
Турци живу ватру наложише.
Већ пијевци тице запјеваше;
Турци знаду, аги не казују,
Да ће њима ударит' Брђани:
Кад ето ти танане влаиње,
То бијаше млада попадија,
Попадија попа Завишкога,
Па уљезе аги под чадора,
Па је њему бесједила била:
„Смаил-ага, драги господаре!
„Ноћас ће ти ударит' Брђани:
„Него дижи војску са Млетичка
„На Завишће мојој кули білој."
А вели јој Ченгијић Смаил-ага:
„Ид' отоле, млада попадијо!
„Ја с' не бојим влаха ни смокава;[27])
„Ја имадем побратима мога
„По имену Ахмета Баука,
„Кој' с' не боји влаха пет стотина,
„А ја с', „рече", не бојим толико,
„Од хиљаде више удрит' не ће."
Ту је тешко резил учинио,

[27]) Смокава овдје значи поган. Смаил-ага је ово казао изријеком, као што се у народу говори; али пјевач ваљада је овако мало замотао.

Па се млада натраг повратила,
Кад се б'јеше мало одмакнула.
Па је млада ријеч бесједила:
„А да Бог да и свети Никола,
„Да ти ноћас ударе Брђани,
„Да ти русу посијеку главу!“
Кад отиде млада попадија,
Ал' ето ти једнога Турчина
Под бијела агина чадора,
Мили Боже, који то бијаше?
Од Никшића хоџа Мушовићу;
Смаил-аги био бесједио:
„Смаил-ага, драги господаре,
„Ноћас ће нам ударит' Брђани,
„Веће дижи са Млетичка војску.“
Ја бесједи ага Смаил-ага:
„Ид' отоле, хоџа Мушовићу!
„Ја с' не бојим влаха ни смокава,
481 „Ја с' не бојим пет стотина влаха.
„Амет Баук не боји с' толико;
„Од хиљаде више удрит' не ће.“
Ту га тешко резил учинио,
Па отолен Турчин одлазио;
Кад се бјеше даље одмакнуо,
Па у себи био промислио:
„Ја да Бог да и Муамед светац,
„Да му ноћас ударе Брђани.“
Веће прасну зора од истока,
А пијевци тице запјеваше;
Ја бесједи Мирко и Новица:
„Побратиме, Карацићу Шујо!
„Већ нас мркла ноћца оставила,

„А бијел нас данак застануо,
„Да ми данас аги не удримо,
„Веће каде друга ноћца дође,
„Онда ћемо аги ударити.“
Ја кад зачу Карацићу Шујо,
Па је њима био бесједио:
„Црн ви образ, Мирко и Новица!
„Ја ћу јутрос аги ударити,
„Ја ћу своју изгубити главу.“
Па он узе десет, дван'ест друга,
И покраде коње од чадора
И агина ата брњастога,
Па заведе коње у планину,
Онда аги удрише Брђани,
Намах пуче триста џефердана
На агина бијела чадора,
482 На куршумим' чадор разнијеше.
Под чадором ага Смаил-ага,
Он лежаше, санак борављаше;
Онда Турчин на ноге скочио,
Па привати двије сребрњаче
Те је обје пушке истурио,
Па их обје на траву бацио,
А припаса сабљу оковану,
Па завика Мартина сеиза:
„Дај ми, море, ата брњастога.“
А бесједи Мартине сеизе:
„Ками ћу га теби доводити,
„Кад су ти га украли Брђани.“ —
„Дај ми твога вранца маленога,
„Дај ми вранца, пси му је'ли мајку!“
Па се ага на вранчића баци.

То казују и причају људи,
Да доиста побјећи могаше,
Ал' не може Турчин од јунаштва;
Па он натраг узврати врањчића,
А потеже сабљу заковану,
Да он влашке осијеца главе.
Угледа га једно момче младо, —
Боже мили, који то бијаше?
Од Малинска Дамјановић Мирко, —
Па дочека агу Смаил-агу
Из својега бистра џефердана,
И агу је добро погодио
У повије међу очи двије,
Од добра га вранца оборио,
483 Турчин паде, а Мирко допаде,
Па он сомли ножа повадио,
Те му русу посијече главу.
Ту војводе главе посјекоше,
Посјекоше глава осамдесет;
Ту Новица посијече главу,
Посијече Ефенди-кадију;
Кара-Шујо старог Каримана,
Каримана старог Ђустовића,
За браду му износио главу.
И с' Турака одору скинуше,
Што дружина носити могаше;
Побјегоше на врело Цетиње,
Дочека их Црногорски краље,
Па војводе добро дариваше. —
И војводе њега дароваше,
Дадоше му главу Смаил-аге,
И дадоше ата брњастога.

484 58.

Опет то, мало друкчије

Књигу пише Ђоко Маловићу,
Силан Ђоко с каменијех Дужи,
Па је посла Гацку и Липнику
Смаил-аги на бијеле руке:
„Чуј ме, ага, гази Смаил-га!
„Јеси л' чуо, јеси л' разумио?
„Одметну се раја по Дробњаку,
„Не даду ти гроша ни харача
„Ни икаква трећелева царског,
„А не даду зијамета твога;
„Главари ти о невјери раде,
„А најпрви Церовић Новица,
„Од Сировца Петар Кршикапа,
„Од Малинска Дамјановић Мирко,
„Амза Томић од села Превиша,
„Од Петнице Караџићу Шујо,
„Од Пошћења Башов Милутине
„И са њиме Попе Головићу,
„Који перо држи у рукама,
„Ситне књиге на Цетање спрема,
„Те он тебе пањка у владике;
485 „Ђурђић Јоко с Комарнице равне
„И Гаврило Шибалија стари,
„Те ти, ага, о невјери раде
„Како ће ти погубити главу;
„Још ћу ти се, ага, радовати
„И велике јаде искаживат'
„За Новицу за крвника твога,

„Што се твоме јаду домислио:
„Отишао врелу и Цетињу
„Код владике краља Цетињскога,
„Он је тебе даву учинио
„И овако њему говорио:
„„Вићи зулум, са Цетиња кра̑љу,
„„Од зулума и од зулмћара,
„„Од Турчина Ченгијћ-Смаил-аге!
„„Ми од њега живјет' не моремо,
„„По Дробњаку велик зулум ради:
„„Кад долази да купи хараче,
„„Он доводи триста харачлија,
„„Узима нам краве и волове,
„„Смаил-ага нама од пореза,
„„И гони их Гацку и Липнику;
„„Те би јаде раја опростила,
„„Но не може јаде опростити:
„„Смаил-ага оде, Русто дође,
„„И доводи триста кесеција,
„„По Дробњаку више јаде ради,
„„Које нама краве и волове
„„И дебеле овце и овнове;
„„И то бисмо с јадом подносили,
486 „„Но не мож'мо јаде подносити,
„„Што се Русто аси учинио:
„„Сад нам иште лијепе ћевојке
„„Ал' невјесте скоро доведене;
„„То не може раја подносити,
„„На оваки зулум обикнути.
„„Вићи зулум, са Цетиња краљу!«
„Кад владика бјеше разумио,
„Што говори Церовић Новица,

„Новици је тако бесједио:
„„А Новица, моја узданице!
„„Могу ли се поуздати у те,
„„Да убијеш Ченгијћ-Смаил-агу,
„„И његову да изгубиш главу?
„„Знаш, Новица, није било давно,
„„Кад изиде на Грхово војска,
„„А пред војском бијаху Ченгијћи,
„„Да привате питомо Грахово,
„„Мене књига од војводе дође,
„„Од војводе Дакова Јакова,
„„Да му дајем индат у Грахово,
„„Да Грахово браним од Турака,
„„А ја послах моје Црногорце
„„А пред њима браћу Петровиће
„„А пред свијем Станова Стефана,
„„Те одоше питому Грахову,
„„Кад дођоше на Грахово с војском
„„Код војводе Дакова Јакова,
„„А Бог уби Дакова Јакова,
„„Те он срете Црногорску војску
„„А пред њоме моје Петровиће
„„Па изнесе жежену ракију,
„„Те опоји моје Црногорце,
„„Па у Турке јуриш учинише,
„„И у војску Турску огрезнуше,
„„Те их силни Турци опколише,
„„Исјекоше моје Петровиће
„„И остале младе Црногорце;
„„Таде су ми очи извадили
„„И у срцу рану направили,
„„Како ми их таде исјекоше,

„„И данас ми стоји рана љута
„„На Турчина Ченгијћ-Смаил-агу;
„„Ја у томе ситне књиге писах
„„На главаре низ Херцеговину
„„Не би ли се Србин намјерио,
„„Ко би браћу моју осветио
„„На Турчину Ченгијћ-Смаил-аги,
„„Не нађе се доброга јунака:
„„А Новица, ако Бога знадеш!
„„Нејли мене осветити, сине!
„„А ево ти Божју вјеру давам,
„„Честита бих тебе учинио,
„„Док је трага и кољена мога.“
„Кад Новица разумје владику,
„Он је њему тако говорио:
„„Ал' ћу своју главу изгубити
„„Ал' агину донијети оће
„„И осветит' твоје Петровиће.““
Све то каза Ђоко Маловићу
488 А Турчину Ченгијћ-Смал-аги:
„Истина је, Ченгијћ Смаил-ага!
„То је амо свеколико било,
„Сад те хоћу, ага, сјетовати:
„Купи војску, хајде у Дробњаке,
„Да Дробњаке тевтиш учинимо
„И узмемо гроше и хараче;
„Теке ћу те ага сјетовати:
„Немој купит' калабалук војске,
„Него само триста харачлија,
„Којијех је раја обикнула.
„Од тог раја успрегнути не ће,
„Но ће к тебе раја похитати

„И донијет' гроше и хараче,
„Онда ћемо лако за главаре."
Када аги ситна књига дође.
И кад виђе што му Ђоко пише,
Мисли ага, што ће од живота,
Све мислио, на једну смислио,
Па шарену књигу начинио,
Начинио, па је оправио
На Турчина Сточевић-везира:
„Јеси л' чуо, Сточевић-везире!
„Јеси л' чуо, јеси л' разумио,
„Који су се јади начињели
„У Дробњаку у племену јаку?
„Е се раја аси учињела,
„Не даду ми гроша ни харача,
„Па ми Ђоко Маловићу каже,
„Да поведем харачлије Турке?
489 „Само моје триста харачлија,
„Па не смијем инокосан поћи
„Пр'о простране Пиве каловите,
„Кад ја Пиву каловиту прећем,
„Те ја дођем у племе Дробњаке,
„Дробњаци су крвави јунаци,
„Па не жале за зло дати благо,
„Шарене ће књиге оправити,
„Ситне књиге на Пивске главаре,
„Велико им мито обећати,
„Пивску рају дићи на оружје.
„Они ће ми с плећи ударити
„За Дробњачко нечестито благо,
„А Дробњаци спријед дочекати,
„Па се бојим, изгубићу главу;

„Но те молим како старијега,
„Пошљи твога сина Миралаја,
„Око њега шест стотин' Турака,
„Нека иде Гацку и Липнику,
„И даћу ти Божју вјеру тврду,
„Водити га у Дробњаке не ћу,
„Но г' оставит' Гацку и Липнику,
„Нек на Гацку власи чују војску,
„То кад чују од Пиве главари,
„Не смију се власи преварити
„Ни Дробњачко мито приватити,
„Ја ћу тада у Дробњаке поћи.“
Па кад такву књигу оправио,
Ону посла, опет другу пише,
Оправи је крваву Никшићу
На кољено Амету Бауку:
„Окупи ми жестоке грађане,
„Па их води у племе Дробњаке,
„Те узапти сва села Дробњачка
„Од Мокрога до Добријех села,
„Ето мене с војском у Дробњаке,
„Да невјеру мене не учине.“
Ону посла, трећу брже пише
Крвавоме Колашину граду
На Стричину бегу Мушовићу:
„Јеси л' чуо, беже Мушовићу!
„Е се моја раја одметнула,
„Па ја одох у Дробњаке с војском,
„Па се бојим од њих пријеваре,
„Него купи сератлије Турке,
„Хајде брже у племе Шаранце!
„Те устави сва села Шаранска,

»Док Дробњаке тевтиш учинимо.«
Па кад такве књиге разаслао,
Мало сио па отпочинуо,
Док ето ти силна Миралаја,
Миралаја везирова сина,
И доведе шест стотин' Турака,
Кад га виђе гази Смаил-ага,
Под кулу је њега намјестио,
Па окупи триста харачлија;
Кад окупи триста харачлија,
Он устаде на ноге јуначке,
Сабљу паше, а брњаша јаше,
А гаврана у поводу води.
491 Отоле је ага окренуо,
И први је конак учинио
На Смријечну селу маленоме,
Ту ноћио, и дивно му било;
Па кад свану и огрија сунце,
Отоле је окренуо војску,
Други конак на Безује дође,
Ту ноћио, и дивно му било.
А кад свану и огрија сунце,
Отоле је претурио војску
Пр'о Драгаља зелене планине,
Дође ага на камене Дужи,
Ту га виђе Ђоко Маловићу,
Па он срете агу Смаил-агу,
Води агу на бијелу кулу;
Друга војска табор учинила
На ливаду пред Ђокову кулу,
Пошто Турци конак учинили,
То се чуло у племе Дробњаке,

Ђе је ага на Дужи дошао,
И то чуо Карапићу Шујо,
Па је једва ноћцу претрајао,
Па како је зору опазио,
Тад војвода посједе дорина,
Оћера га на камене Дужи,
А кад дође на камене Дужи,
Догна коња до Ђокове куле,
Оде слушат', што бесједи Ђоко,
Што бесједи и ага и Ђоко.
Ага пита Маловића Ђока:
492 „Сад што ћемо, Маловићу Ђоко!
„Сад што ћемо, Ђоко, од Дробњака?“
А Ђоко га стаде сјетовати:
„Чујеш мене, гази Смаил-ага!
„Ти ако ћеш мене послушати,
„Ти увати Церовић-Новицу,
„Те Новицу на колац удари,
„Па увати Карапића Шујá,
„Те војводу Шуја ти објеси,
„А увати попа Головића,
„Те му одбиј од рбата месо,
„И десну му осијеци руку,
„Да не пише књиге на Цетиње,
„А остале Дробњачке главаре
„Под жестоку глобу ти удари,
„И ти узми благо у Дробњака,
„Таде ће нам сиротиња доћи
„И донијет' гроше и хараче.“
То вељаше Ђоко Маловићу,
А то чуо Карапићу Шујо,
Па одсједе од дората свога,

Па срдито на кулу изиде
Пред одају, ђе ага сједаше,
Ногом десном врата отворио,
Па агину руку пољубио,
А ага му говорит' отиде:
„Ђе си, Шујо, очигледна курво!
„Који мени о невјери радиш
„И одмећеш рају у кауре?“
А Шујо му говорит' отиде:
493 „Чуј ме, ага, гази Смаил-ага!
„Ја нијесам очигледна курва,
„Но је Ђоко очигледна курва,
„Што те лаже, те ти благо мами,
„Пањка рају своме господару.“
А рече му ага Смаил-ага:
„Кад нијеси очигледна курва,
„Камо тебе Церовић Новица?“
А рече му Карацићу Шујо:
„Ено, ага, Церовић-Новице
„У Тушимњу на бијелу кулу,
„Искупља ти порез од Тушимње;
„И чујеш ли, што ћу говорити:
„Ђе речемо, Новица ће доћи,
„И кад би те за то преварио,
„Немој мене ништа вјеровати.“
Таде поче гази Смаил-ага:
„Нек Новица на Пошћење дође.“
Таде рече војевода Шујо:
„Дај ми, ага, изуна твојега,
„Да ја пођем у Петницу кули,
„Да ти, ага, конак сигуравам.“
А ага му изун даровао.

Оде Шујо у Петницу кули,
Како дође на бијелу кулу,
Ситну књигу на кољену пише,
Оправи је Церовић-Новици,
Све му каза, што је и како је,
И како се аги затекао:
„Но Новица! мој брате милосни!
„Хајде брже у племе Дробњаке,
„Не ћемо ли агу преварити,
„Не бисмо ли агу погубили;
„Кад ми не би доша' у Дробњаке,
„Ти мој брате, Церовић Новица,
„Не би мене ага вјеровао,
„Но би мене погубио главу."
Кад Новици ситна књига дође,
Брже зовну братучеда свога,
Братучеда Церовић-Секула:
„Братучеде, Церовић-Секуле!
„Да идемо у племе Дробњаке."
Послуша га Церовић Секуле,
Па пођоше оба у Дробњаке.
Кад дођоше у племе Дробњаке,
Ту нађоше Карацића Шуја,
Сједи Шујо на камен студени,
Па он грозне сузе пролијева,
Новица му Божју помоћ викну,
А Шујо му с плачем приватио,
А пита га Церовић Новица:
„Што је, Шујо, на зло ударио? —
„Не питај ме, Церовић-Новица!
„Смаил-ага на Пошћење дође,
„И велик нам зулум учинио,

„Увати нам попа Головића,
„Те м' удари стотину тољага,
„На муке је њега ударио;
„Сад што ћемо од живота свога?“
Таде рече Церовић Новица:
„Добро ћемо, војевода Шујо!
„Волији сам мушки умријети
„Но велики зулум подносити,
„Кунем ти се, а вјеру ти давам,
„Ја ћу на њег' пушку опалити,
„Да бих знао, да ћу погинути,
„Него хајде на ноге лагане,
„Да идемо аги на Пошћење.“
Устадоше и аги пођоше,
И одоше аги на Пошћење,
Ту вилене коње разјахаше,
Коње даше Церовић-Секули,
Они иду аги под чадором,
Шујо аги пољубио руку,
Новица се наљутио нањга,
Не ште аги да приступи к руци,
А ага му оде бесједити:
„Самовољни Церовић-Новица!
„Зашто си се наљутио на ме,
„Те ми не ште пољубити руку?“
А рече му Церовић Новица:
„Чујеш мене, Ченгијћ-Смаил-ага!
„Зашто слушаш Маловића Ђока,
„Што за благо пањка сиротињу?
„Зато сам се наљутио на те;
„Што намучи попа Головића,
„Ти си мене жалост учинио,

„И ти мене зовеш невјерником,
„Ти си мени, ага, наредио,
„Да ти купим гроше и хараче
„Од Тушимње села маленога,
„Па сам за те чуо у Дробњаке,
„Па окупих јуче Тушимњане,
„Заисках им цареве хараче,
„Сиротиња блага не имаше,
„Догоњаше краве и волове
„И дебеле овце и овнове,
„Да приватим њима од пореза,
„Ја не могах без изуна твога,
„А они се наљутише на ме,
„И на мене пушку окренуше,
„Одиста ме убити хоћаху,
„А ја сам им тако бесједио:
„„Стан'те мало, моја браћо драга!
„„Док ја агу на Пошћење питам,
„„Хоћу ли ви марве приватати,
„„Да ја аги намирим харача.“
„Ево тебе дођох у Дробњаке,
„Да те питам, Ченгијћ-Смаил-ага,
„Хоћу ли им марве приватати,
„Да ја тебе намирим харача?“
А ага му поче говорити:
„Истина је, Церовић-Новица,
„Штогод узмеш тамо од пореза,
„Примиће ти ага Смаил-ага,
„И чинити поговора не ће.“
Таде рече Церовић-Новица:
„Молим ти се као старијему.
„Да подигнеш харачлије Турке,

„Да их водим на Млетичак равни
„На зелену бару Зајовића.
„Онђе ћете табор учинити,
„А истури по међама Турке,
„Нека Турци пале кубурлије,
„Нека јека иде кроз ускоке,
„Нека чују момци од ускока,
„Од тебе се хоће препанути,
„И брже ће порез искупити,
„Да не иду Турци у ускоке,
„Но ће мене порез донијети,
„А ја тебе сјутра на Млетичак;
„И ево ти дајем вјеру тврду,
„Сјутра ћу ти на Млетичак доћи,
„Како сване и огрије сунце;
„И кад бих те за то преварио,
„Онда мене посијеци главу.“
А ага му поче говорити:
„А аферим, Церовић-Новица!
„Држаћу те вјернога главара,
„Да пред тобом старијега нема
„У Дробњаку у племену јаку,
„Него хајде у Тушимњу кули,
„Ето мене на Млетичак равни,
„Довече ћу на конак панути.“
Кад Новица зачу лакрдију,
Он посједе вилена лабуда,
Па оћера у Тушимњу кули;
Како дође у Тушимњу кули,
Он не гледа да купи хараче,
Но шарену књигу оправио
На војводу Мину Радовића:

„Купи мене силновиту војску,
„Хајде брже у Тушимњу кули,
„Да ударим Ченгијћ-Смаил-аги,
„Не ћу ли му погубити главу,
„Да осветим браћу Петровиће,
„А да скинем земљи зулумћара.“
Ону посла, другу накитио,
Оправио Дамјановић-Мирку:
„Окупи ми тридест Малинштана,
„Хајде брже у Тушимњу кули,
„Да на агу славно ударимо,
„Не бисмо ли агу погубили,
„Да осветим браћу Петровиће.“
Кад је такве књиге растурио,
Он окупи од Тушимње момке
А под своју пребијелу кулу,
Па ту сједе, те је починуо,
Док ето ти Мине Радовића,
И за њиме дође силна војска;
Таман дође Мина Радовићу,
Док ето ти Алексића Мирка,
И за њиме дође нешто војске
Саставше се под бијелу кулу;
Таман соко окупио војску,
Док пукоше пушке на Млетичак,
Смаил-ага на Млетичак дође,
И ту конак Турчин учинио,
И на кланце ставио пандуре.
Докле акшам паде на долину,
499 Онда крену Церовић Новица
Уз Тушимњу од бијеле куле
Па он води војску на Слатину,

Ту вељаше, нико не вињаше,
Ал' ту бјеше тридесет Турака,
И пред њима Јелез буљубаша,
Па опази Новичину војску
Па под руку пушку доватио,
Па побјеже пријекијем путем,
Право аги под шатора дође,
Како дође, аги говорио:
„Силан ага, у з'о час ти било!
„Ти у з'о час вјеровао за се
„Мрку влаху Церовић-Новици:
„Он не купи порез по Тушимњи,
„Но окупи силновиту војску,
„И изведе на Слатину равну,
„У јутру ће на те ударити,
„И твоју ће откинути главу
„И све твоје Турке крдисати.“
И ага му вјеровати шћаше,
Али силан Шујо не даваше,
Него аги ријеч говораше:
„Вјеруј мене, ага господаре!
„Новица ти ударити не ће,
„Но дај мене четрест пандура,
„Да ја идем, да ти стражу чувам.“
Онда рече Ченгијћ Смаил-ага:
„Бре макни се, Јелез буљубаша!
„Што ми пањкаш Церовић-Новицу!
„Новица ме преварити не ће.
„Него чујеш, војевода Шујо!
„Узми, Шујо, педесет пандура
„Од Дробњака добријех момака.“
Шујо узе педесет пандура,

Да он чува на Слатину стражу.
Кад изиде на Слатину Шујо,
Онђе нађе Церовић-Новицу.
Кад се Срби састадоше онђе,
Међу собом збора учињеше:
„Кудар ћемо на њег' ударити?“
Па рекоше „да му ударимо
„Са Ивице високе планине.“
Па тудије војску поведоше,
На Ивицу кад је изведоше,
Онђе викну Церовић Новица:
„Стан'те, Срби, да отпочинемо.“
Ту сједоше и отпочинуше.
Пошто бјеху мало починули,
Устадоше на ноге јуначке,
Па пођоше на Млетичак равни.
Но бијаше ага уранио
И под чадор кафу пријарио,
Таман мрку кафу пријарио,
Док гром пуче, а синуше муње:
То не бјеху муње ни громови,
Но то бјеше Новичина војска
Па на агу Срби ударише,
Побише се огњем из пушака.
Како Срби на њих ударише,
501 И по једном пушке истурише,
Тад' за оштра гвожђа приватише,
Па у Турке јуриш учинише.
Ту погибе Ченгијћ-Смаил-ага,
Уби њега Церовић Новица,
А пос'јече Дамјановић Мирко,
И четрдест Турскијех бегова

И другијех стотину Турака,
И стотину коња уграбише,
Поскидаше свијетло оружје
И Турачке са рамена главе,
И велики шићар задобише,
Па се Срби здраво повратише,
Пјевајући и пушке мећући,
Понесоше главу са Ченгијћа
И остале главе са бегова
Цетињскоме краљу на Цетиње,
Дивно их је краљу дочекао,
Даровао Церовић-Новицу,
Даде њему медаљу од злата,
И сувише њега поставио,
Постави га за првог војводу,
И овако њему зафалио:
„Фала, синко, Церовић-Новица!
„Док је рода и колена мога,
„Држаћу те како своју главу.“
Мирку даде од срме медаљу,
И осталим што је за којега.

502

59

Опет то, али друкчије[28])

Још су тице двије полећеле,
Обје тице, два злосретња врана.
Прелећеше Дугу и Голију,

[28]) Ја имам још четири пјесме о овоме догађају које су у главноме све налик на ову прву, а у начину се мало разликују једна од друге.

Док слећеше Гацку широкоме,
Све се виле, па док попадале,
Баш на кулу Ченгијћ-Смаил-аге,
Како пале, тако заграјале.
Зачула их Смаил-агиница,
Пак изиђе на мермер-авлију,
На оџаку тице сагледала,
Гони тице свачим на свијету,
А највише дрвљем и камењем,
А најпотље руком и јаглуком;
Све их гони, оћерат' не може,
Па је тице Богом заклињала:
„Богом браћо, два злосретња врана!
„Ђе сте синоћ тице омркнуле?
503 „Окле ли сте јутрос полећеле?
„Нијесте ли отуд од Дробњака,
„Од Дробњака, од племена јака?
„Виђесте ли Ченгијћ-Смаил-агу?
„И за њиме силовиту војску?
„Је ли здраво у племе Дробњачко?
„Је ли њему раја долазила?
„Је ли њему пешкеш донијела?
„Је л' изнова метнуо кнезове?"
Један граје, други проговара:
„О кадуно, Смаил-агинице!
„Ради бисмо казат' добре гласе,
„Не моремо, но како је било:
„У Дробњаке јесмо омркнули,
„А из њега јутрос полећели
„И виђели Ченгијћ-Смаил-агу;
„Јутрос ти је здраво освануо,
„И јутрос му војска ударила,

„И његову погубили главу,
„И од њега јаде начинили.
„Ту смо били и очим' вићели."
А кад зачу агина кадуна,
Паде тужна главом на авлију,
Таде су је јади задесили:
У Црници неста поглавара,
Поглавара Турчин-Каримана,
И утече Агићу Ибрица
На Пинину бијесну дорину,
И унесе Пинине цекине.
Не чудим се јаду великоме,
Што погибе шесет на гомилу,
Но утече Марун на кобилу!

60.

Корјенићи и Трешњевски овчари

Пили вино на крајину Турци
У Клобуку бијеломе граду,
Тријес ага све од Корјенића,
А међу њих влаха не бијаше
Но једнога ускок-Радоице.
Кад се ладна напојише вина,
Али вели диздар од Клобука:
„Турци браћо, зло попили вино!
„Видите ли, њима не гледали!
„Црногорци вјеру уватише
„С Мушовићем Осман-капетаном
„И са свијем Никшићкијем градом,
„За нас нико ни хабера нема;

„Но нема ли доброга јунака,
„Ал' Турчина али ришћанина,
„Ко ће чету малу покупити,
„Шњоме поћи крајем горе Црне,
„Не би л' добар шићар уводио
„На крајини ломне горе Црне,
„А ће бисмо Турци ударили
„И крајини образ отворили
„А и себе поштење добили?"
Но говори ускок Радоване:
„Господару, Клобучки диздару!
„Ја сам синоћ из чете дошао,
„И био сам крајем горе Црне,
„Ја сам шићар уводио диван,
„Црногорске од Трешњева овце,
„Ето овце у Рудине равне
„Под Омутић цареву паланку,
„Јест оваца дванаес торина,
„Код оваца двадесет овчара
„Најбољијех што су у Трешњево,
„Не смијемо њима ударити,
„Да скупимо свијет до Дунава,
„И бисмо се повернули грдни
„И крајини бруку задобили."
Но му вели диздар од Клобука:
„Курво једна, ускок-Радоване!
„Ти не жалиш бруку на Турћији
„Но бијеле са Трешњева овце
„И биране Црногорске главе;
„Хајте брже војску да купимо,
„С овчарима срећу да кушамо."
Али скочи Ћеримагић Мујо

С побратимом ускок-Радованом,
Па су силну војску покупили
Од Клобука и од Корјенића,
Од Требиња и од Љубомира,
Од Рудине и од Поповога,
Сакупише петнаест стотина
Лака пјешца и брза коњика,
Све уздана бирана јунака.
Отоле се диздар подигао,
За њим војска Турска сваколика,
Ноћно иде гором и планином.
Док за брдо Божурово били,
Ту је војска трудна починула;
У то зора б'јела отворила,
Сви су Турци пали на даништа,
Ал' не хоће Ћеримагић Мујо,
Но је танку пушку доватио
Шњеговијем ускок-Радованом,
Па одоше зеленом планином.
Док дођоше на врх Љешевица,
Оклен могу гледати торине
И бијеле овце на Рудине,
Кад јутрње сунце огријало,
Но се струга једна отворила,
Из оваца јунак излазио,
А какав је, три га јада смела!
Црна брка а ока крвава,
Црни су му брци до рамена,
Сјају му се токе на прсима,
Синьгавом се струком приклопио,
А танани чибук припалио,
А на рамо носи џевердана,

Бијеле је најавио овце,
507 Стаде јека звона и чактарах,
А за њим је двоје ђеце лудо,
Ђеца луда, ема змије љуте.
Кад га виђе Ђеримагић Мујо,
Па овако ријеч говораше:
„Страшна влаха, Раде побратиме!
„Ко је оно, да га Бог убије!
„Страшнијех му брка до рамена!
„Страшнијех му тока на прсима!
„А добра ли носи џевердана!
„Чија ли су оно ђеца луда,
„Што бијеле овце раскриљују?“
А вели му ускок-Радоване:
„Оно ти је, драги побратиме!
„Соко сиви Голубовић Вуко
„Од крваве куће Перовића;
„Од како је Вуко настануо,
„Многе Турске буле уцв'јелио
„А сестрице у црно завио;
„Оно што му разузбија овце,
„Оно су ти два Вукова сина,
„Луди Јован и луди Мушеља;
„Кунем ти се, драги побратиме!
„Ак' утече из торине Вуко
„Су његово двоје ђеце лудо,
„Хоће Турске буле прокукати,
„Прескакаће уз Рудине Турке;
„Но се мичи без грдила, Мујо!“
А Мујо се мицат' не хоћаше.
Док се друге отворише овце,
508 А пред њима јунак излазио,

На рамену носи џевердана,
А бијеле најавио овце,
Просједа му и глава и брада,
Па се шета около оваца,
А гледа га из планине Мујо,
Па он пита Рада побратима:
„Ко је оно код оваца, Раде?
„Што се они старац помамио,
„Те под старост иде код оваца?
„Али нема у двору никога,
„Ко ће њему разузбијат' овце?“
Ал' му Раде право кажеваше:
„Оно ти је, Мујо побратиме!
„Од Трешњева Перовићу Марко,
„С овцама се старац погодио,
„Оставит' их за живота не ће,
„Но све чека код оваца Турке,
„Жеља га је још да гађа Турке,
„Кад га пушка не би саломила,
„Хоће Марко убити Турчина.“
У ријечи у којој бијаху,
Ал' се треће отворише овце,
А пред њима добра два овчара,
На рамена носе џевердане,
За појасом леденице мале,
Шетају се около оваца,
А пјевају пјесме за јунаштво,
Бога моле да им удре Турци.
Али Мујо побратима пита:
509 „Ко је оно, драги побратиме!
„Који су ти оно два јунака?“
А Раде му по истини каже:

„Оно су тц два брата Шакића
„Са Трешњева од Банићевића,
„Који су се вазда научили
„Ватат' Турке и прескакат' живе,
„Оно ти је Вуко и Никола;
„Но се мичи без грдила твога!"
А Мујо се мицат' не хоћаше.
Док се струга отвори четврта,
Из ње добар јунак излазио,
На рамену носи џевердана,
Попријеко гледа уз планину,
А бијеле овце најавио.
Али Мујо Раду говораше:
„Боже мио, ко би оно био?"
А Раде му по имену каже:
„Оно ти је од камена гуја,
„Од Трешњева Перовић-Дрекале,
„Ак' утече сјутра из торина,
„На њега ће буле прокукати;
„Но се мичи без грдила твога!"
А Турчин се мицат' не хоћаше.
Док се пете овце отворише,
А пред њима добра два овчара,
На рамену носе џевердане,
Звека стоји звона и чактара,
И за њих га запитује Мујо:
„Којино су оно, побратиме?
„Чије ли су оно б'јеле овце?"
А ускок му кажеваше Раде:
„Оно су ти два Савићевића
„Од Трешњева до два џевердана,
„Одиста ће убити Турчина:

„Но се мичи у дружину, Мујо!“
Ма се Мујо мицат' не хоћаше.
Док се струга отворила шеста,
Изиђоше добра два јунака,
На рамо им брешке окићене,
Ма су лоше струке на 'овчаре,
А за њима малено оваца,
Носе брешке на рукама сјајне,
Све гледају, кад ће бити кавга;
Кад их виђе Ћеримагић Мујо,
Свијем се је гротом насмјехнуо,
И овако ријеч говораше:
„А Бога ти, Раде побратиме!
„Који су ти оно два јунака,
„Штоно мало имају оваца,
„На ње звона ни чактара нема?
„Чему грде оваке овчаре?
„Што не пасе на Трешњево врага?“
А вели му у планину Раде:
„Мучи, Мујо, мајка му кукала!
„Ка' му данас хоће и кукати,
„Оно су ти два од горе вука:
„Банићевић Станко и Шакоје,
„Да таквијех у све Цуце нема,
„Не траже ти да овце напасу,
511 „Но чекају на крајину кавгу,
„Ће је није, и сами је граде.“
Кад то зачу Ћеримагић Мујо,
Од јада га заболела глава,
А од главе увати грозница,
Не ће више ни гледат' овчаре,
Но у руке главу притиснуо,

Па се натраг проз планину вуче,
Пушчина му по камењу туче,
Разб'јен, грдан у дружину дође,
А Турцима ријеч бесјеђаше:
„Хајде, Турци, дома да идемо,
„Ја ви ходит' на торине не ћу,
„Јере ћемо, браћо, изгинути
„И крајини бруку задобити?“
А вели му Алија диздаре:
Мучи, Мујо, стале му с каменом!
„Не мећи ми страву на дружину,
„Но ако се јеси препануо,
„Е си мрке влахе угледао,
„Хајде, бјежи Корјенићкој жупи,
„Не мећи ми страву на дружину.“
А вели му Ћеримагић Мујо:
„О Алија драги побратиме!
„Пошто сам се тако препануо,
„Ко му сјутра не ће ударити,
„Они свога дома не видио!“
Па скочио на ноге лагане,
Па отолен војску окренуше.
Докле на друм дошли на Рудине,
512 Ту је Турска војска починула.
Кад је било ноћи по поноћи,
Ал' је Мујо на ноге скочио,
Па на троје војску раздвојио:
Једну војску себе уставио,
Другу даде Алији диздару,
Трећу даде ускок-Радојици,
И тако им Мујо говораше:
„Хајде с Богом, Алија диздаре!

„Те удари на мркога Вука,
„Но се чувај, драги господаре!
„Ако би ти Бог и срећа дала,
„Да изгубиш Вука су два сина,
„Већ за тобом пушке пуцат' не ће;
„Ако ли би Вуко утекао
„Са његова два посопка сина,
„На зло ће ти сјутра зора доћи
„А на девет сунце огријати;
„А ти хајде, Раде побратиме,
„На торине два Банићевића
„И сокола Дрека Косовића,
„Ако све три Срба изгубите,
„Већ за вама пушке пукнут' не ће;
„Ако ли ви Срби утекоше,
„На јад ће ви јутро осванути
„А на девет сунце огранути;
„А ја одох долу Рашовића
„На торину Марка Перовића,
„Па што Бог да и срећа јуначка."
То рекоше па се раздвојише,
513 Овцама се близу примакоше.
Кад у јутро зора осванула,
Овчарима лоша срећа била,
Прерано им Турци ударише,
У незгоду нађоше овчаре,
Још спаваху у овче торине,
Голи, боси бјеже из торина,
Половина оста им оружја.
Најпрви је Мујо ударио
У маломе долу Рашовића
На торину Марка Перовића,

И Турчину добра срећа била,
Старцу Марку посјекоше главу,
Без инада отворише овце.
А удари ускок Радојица
На торине на Баничевића,
И Турцима добра срећа била,
Бијеле им овце отворише,
И убише Баничевић-Сава,
Ма утече Станко и Шакоје
Са рођаком Дреком Косовићем,
Бране Саву главу и оружје,
Два Турчина раном обранише.
А удари дизар од Клобука
На торину Перовића Вука,
Ето муке и невоље љуте:
Наредан се Вуко намјерио,
Бјеше Вуко рано уранио,
Те с' умио и Богу молио,
А танани чибук припалио,
514 Па све мисли о јаду Турскоме;
А каде му Турци ударише,
А искочи из торине Вуко,
А погледа на бијеле овце,
Али Турци стругу отварају,
А кад виђе, е их отворише,
Од образа ужди џевердана,
Те Турчина добра погодио
Од крваве Корјенићке жупе
По имену Шеховић-Авдију
Посред паса, не даде му гласа,
А проз њега Ћеримагић-Уса,
Ни земља их живе не шчекала;

А покличе Вуко до два сина:
„А Јоване, ђе си и Мушеља?
„Не вићела мајка ни једнога!
„Ево овце плијенише Турци.“
А искочи Јован и Мушеља,
Западоше у крш код оваца,
Два Турчина раном обранише,
Докле клети Турци побјегоше,
Понијеше мртве и рањене,
А бијеле овце оставише;
Но намјера бјеше намјерила
На торину Вукова синовца,
Лудо момче Марка Мрковића,
Па у Турску војску угазио,
Те му Турци посјекоше главу.
А кад виђе Голубовић Вуко,
Он кликује два сина нејака:
„Хај Мушеља, ђе си и Јоване?
„Не вићела мајка ни једнога!
„А што ћете казат' на Трешњево?
„Ја сам стрица осветио Марка,
„А вам' ето вашега роћака,
„Па светите какогоћ можете,
„Зањ ви не ћу обрнути главу.“
А кад зачу Јован и Мушеља,
Два јунака на ноге скочише,
А шарене пушке доватише,
А у Турке јуриш учинише,
Па Турчина жива уватише,
И Јован му узе џевердана,
А Мушеља пос'јече му главу,
Па бацише главу на Рудине,

За Турцима загон учинише;
А кликује Вуко све овчаре:
„А ђе сте ми, два Банићевића?
„И ђе си ми, Дреко, мој рођаче?“
Ма ни они не сједе залуду,
Но оспријед Турке устављају;
И кликује два брата Шакића,
Ал' залуду браћу кликоваше,
Оружје им Турци уграбише,
Е не бјеху Срби у торину,
Но бијеле овце облажаху;
А кликује два Савићевића,
А скочише добра два јунака,
Па у Турке јуриш учинише,
Ма ђе срећа, ту је и несрећа,
Пуче танка пушка од Турака,
Те погоди Сава џевердана,
Саломи му по рамену руку,
Паде Саво у траву на главу,
А на њега Ђуро допануо,
Не хће брату гледат' ране љуте,
Но му ћесе узе и оружје
Те их даде Дреку Косовићу;
Па ми вићи, моја браћо драга,
Од сокола Вуковић-Јована,
Ђе сам себе јунак кунијаше:
„Ах Јоване, данас погинуо!
„А Трешњева никад не видио!
„Уби Вуко, пос'јече Мушеља,
„А да што ћу казат' на дворове?“
На у Турке загон учинио,
Те Турчина жива уватио,

Па му добру посјекао главу;
То виђеше бирани овчари,
Па на пола те се предвојише,
Половина претекоше Турке,
Половина страга нађераше,
Нађера их јунак на јунака,
На крваве друме на Рудине,
Ту четири главе посјекоше,
А дванаес раном обранише,
И отеше овце свеколике,
Па и празне Турке поћераше;
Намјера је и Бог намјерила
Од Трешњева једну чету малу,
517 Чету малу, три, четири друга,
А пред четом Горчинов Шабане
Од Шакића од Банићевића
Са рођаком Зрном Вуковићем,
А ћерају плијен низ Рудине,
А кад чуше боја на торине,
Код дружине плијен оставише,
Два јунака загон учинише,
Па у средње Турке ударише,
Док на другу страну изиђоше,
Јест изиде Зрно Вуковићу,
А изнесе с Турчина оружје,
Каде Шабан Горчинов изиде,
Крвавијех до рамена рука,
А изнесе двије Турске главе,
Вук Шакија страга допануо,
Те с Турчина узе џевердана,
И остави пусат и оружје,
Кад се Вуко довати оружја,

Стаде ука уз Рудине Вука,
Царска би се сила препанула,
А не мртва Корјенићка војска;
Побјегоше уз Рудине равне,
А кликују Граховске овчаре
И Бањане што су ближе били.
А скочише Граховски овчари,
А у руке капе доватише,
Капом моле, а Богом их куме,
Да им пуште Корјенићке Турке.
А овчари за Бога хајаше,
Пуштише им Корјенићке Турке,
Ма им доста јада учинише:
Четрнаес глава пос'јекоше,
А двадес им раном обранише.
Богу хвала, Срби задобише
И поштење дивно учинише!

61.

Мурат Оташевић и Мехмед буљубаша

Пошетали два добра јунака
Под Омутић цареву паланку,
Насред друма на Рудине пута:
Једно бјеше грацка буљубаша,
Веризовић Мехмед од Никшића,
А друго је Српска харамбаша,
Оташевић Мурат Црногорче;
Шетајући Мурат говораше:
„О Мехмеде, Турска буљубашо!
„Ходи, Мехо, да се помиримо,

„Да од мира вјеру уватимо,
„Мир и вјеру за годину дана,
„Да издигнем с овцам' у Рудине,
„Да заједно овце попасемо,
519 „И успоред да поредујемо,
„Да тргује овчар у овчара,
„И двојица дуван да пушимо,
„Један другом даре доносимо:
„Ја ћу теби од Рисна бијела,
„А ти мени од града Никшића.“
А Мехмеду лоша срећа била:
Виђе двадес сиједијех длака
У јуначку Муратову главу,
Он помисли, е је остарао,
Те не може више четовати,
Па овако ријеч бесједио:
„О Мурате, Српска харамбашо!
„Не могу те очима гледати
„А некмоли да поредујемо,
„Један другом' пешкеш да носимо,
„И заједно дуван да пушимо.
„Знаш, Мурате, мој стари крвниче!
„Кад пос'јече Мрке у Дубочке,
„Пос'јече ми два Веризовића,
„Веризовић-Ђура и Ахмета?
„Па знадеш ли, мој стари крвниче!
„Кад пос'јече Јашар-Тутуројку
„На Рудине у Киту планину,
„Пос'јече ми Веризовић-Муја.
„Не знадеш ли, мој крвниче стари!
„Кад пос'јече глава четрнаес
„На Гребице насред од Рудина,

„Пос'јече ми два Веризовића,
„Веризовић-Уса и Алију?
„Па знадеш ли, Мурате крвниче!
„Кад пос'јече два Бараковића
„Под Требињем бијелијем градом,
„Бараковић-Зека и Смаила,
„То су моји оба сестричића?
„Ето на те Зеку џевердана
„А Смаила леденица сјајна;
„Ако Бог да и срећа јуначка,
„Обоје ћу с тебе понијети,
„Али своју главу изгубити.“
А вели му Оташев Мурате:
„О Мехмеде, мајка ти кукала!
„И на тебе ето џевердана
„И за појас леденица сјајна,
„Ако буде срећа од јунаштва,
„Обоје ћу тебе понијети,
„Ка' и с твоје оба сестричића.“
Па већ више збора не чињаше,
Но отолен на ноге скочио,
А на рамо мету џевердана,
Па отиде уз Гоштац планину,
Оста Мехмед на Рудине равне,
А Мурат је крајем од Брестица,
Те уводи овце Мехмедове,
Код оваца Мехмедовић-Муја,
И остале три Турске торине,
И шњим бјеху Срби Драголучки.
А кад овце виђе и торине,
Па отолен на ноге скочио,
Доклен дође у Цуце крваве,

521 На дворове Митра Перовића,
А ту Митра побратима нађе,
Све му право и како је каже
За Мехмеда и његове овце,
И тако му Мурат бесједаше:
„А на ноге, Митре побратиме!
„Купи доње Цуце свеколике,
„Ја ћу горње брзо окупити,
„Сјутра вече да се састанемо
„На равноме долу Кобиљему,
„Да му ондан рано ударимо,
„Докле није Турчин утекао
„У крваву граду Никшићкоме.“
То рекоше, па се раздвојише,
Па све племе Цуце покупише,
Три стотине бирана јунака,
Ђе рекоше, па се састадоше,
Па отолен војску окренуше,
Док дођоше долу Репишкоме,
Ту на троје војску разредише:
Једну води Оташев Мурате,
Да удари овцам' од Брађанца;
Другу води Митре Перовићу,
Да удари од Гошца планине;
Трећу води Кривокапић Јоко,
Да удари од Лишца пустога.
Кад у јутро зора осванула,
На торине Турске ударише,
А најпрви Кривокапић Јоко
На торину Мехмед-буљумбаше.
522 Из далека Јоко зовијаше:
„О Мехмеде, јес' ли код оваца?

„Ето тебе на торину Јоко,
„Знаш, Мехмеде, не знали те људи!
„Кад удари мене код оваца
„У равноме долу Дубочкоме,
„Пос'јече ми Сава и Лазара
„И дијете Мијајловић-Шунду
„У Брестице код твоје торине,
„Ево има три године дана,
„И оћера хиљаду оваца
„На мир Божиј и на вјеру тврду,
„Ја утекох уз Лисац планину?
„Ево земан и вријеме дође,
„Ако Бог да, да ми јаде плаћаш.»
А Мехмед му ријеч одговара:
„Хајде боље, Кривокапић-Јоко!
„Ево сам ти ручак приправио,
„Из колибе бјежати ти не ћу.«
У то доба момци ударише,
Колибу му сломише камењем.
А кад виђе Мехмедовић Мујо,
Е колиба паде на све стране,
Он побјеже проз бијеле овце
Црногорске пушке запуцаше,
И убише Мехмедовић-Мујa;
А загна се Кривокапић Ђуро,
Нож истрже, пос'јече му главу.
А кад виђе Мехмед буљумбаша,
Подиже се на ноге лагане,
523 Да он свога замијени сина,
Црногорска пуче пушка сјајна,
Те Мехмеда добро погодила,
Ни жива га земља не шчекала,

А допаде Кривокапић Јоко
Те Мехмеду посијече главу;
А удари Оташев Мурате
С побратимом Митром Перовићем,
На торине Турске ударише,
Ма не бјеже из торина Турци,
Но се кољу као мрки вуци,
Од Турака пуче пушка сјајна,
Те погоди Голубовић-Вука
Од крваве куће Перовића,
Саломи му ногу у кољено,
А то виђе један јунак зоран,
Јест синовац Оташев-Мурата,
По имену Косанов Милошу,
На торину загон учинио,
А пламена ножа повадио,
Од колибе врата отворио,
Да сијече у колибу Турке,
Ал' се сјећи не дадоше Турци;
Из колибе пуче пушка сјајна,
Те Милоша бјеше погодила,
Живо му је срце изгорјела:
Паде јунак у траву на главу:
Кад виђеше оно Црногорци,
На колибу јуриш учинише,
Те колибу Турску обалише,
524 И четири главе посјекоше,
А Ришћане браћу поваташе,
Не кћеше их посјећ' Црногорци,
Доватише рањене и мртве,
И велики плијен окренуше,
Дв'је хиљаде б'јелијех оваца

И стотину коња и говеди.
Отолен се натраг подигоше,
Већ поћере не би од Турака,
Но велики плијен доћераше
На равноме долу Кобиљему
Ту Милоша укопаше друга,
А лијепо шићар дијелише,
Голубовић-Вука извидаше.

525

62.

Спомен од боја на Кукутници

Закукале до три кукавице
У староме Влаху јуначкоме
По Крстову дану јесењему:
Једна кука с Мучња кршевита,
Друга кука с ломна Златибора,
Трећа кука с брда Кукутнице;
То не биле до три кукавице,
Већ то биле три Старовлашанке,
Свакој има седамдесет љета,
Овако су старе бесједиле:
„Чујете ли, Срби Старовласи,
„Већ имаде педесет година,
„Три, четири више претуриле,
„Од времена и тога земана,
„Откад клети ударише Турци,
„Скопљак паша од Босне камене
„Са Ше-агом из Нове вароши,
„Тад' Стари влах они похараше,
„Похараше па и попалише,

„Попалише па и поробише,
„Млого робље Српско поведоше,
„Поведоше Босни каменитој,
„Да им служи буле и кадуне;
„Но Бог даде и Богородица,
„Те стигоше три Српске војводе
„Од Ужице и од Златибора
„Са својијех до хиљаду друга:
„Прво бјеше Милош Обреновић
„Са два друга два сокола сива,
„Са Дринчићем и Јован-Мићићем;
„Друго бјеше Старовлах Максиме
„С јунацима Старовлашанима;
„Треће бјеше Мутап сиви соко
„С Новачићем и Драгачевцима.
„Ту војводе пристигоше Турке
„Испод кршна брда Кукутнице
„Код Чепова и код Бјелеуше;
„Ал' свак Србин не има оружја
„Да се може са Турцима бити
„И да може мегдан дијелити,
„Онда рече Милош Обреновић:
„„Срби браћо, кој' сте без оружја,
„„Потрчите брду Кукутници,
„„Па из кршa удрите ст'јенама
„„Бат упрво у Турску ордију.“
„А војводе удрише с дружинем,
„Бише Турке прахом и оловом,
„Четир' сата мегдан дијелише,
„Србима је срећа помагала,
„Кукутницу магла притиснула
„До Катића јуначког гнијезда,

527 „Па не знаду нити виде Турци,
„Откуд Срби бију из пушака,
„Откуда ли други са камењем;
„Кад се Турци вићеше на муци,
„Плећи даше, бијежати сташе
„Испод Мучња зелене планине,
„Право бјеже Увцу валовноме,
„За њима се Срби натурише,
„Три, четири ћераше их сата
„До Увачког моста великога,
„Па с' отоле Срби повратише,
„Српско робље одмах отпуштише
„Од Турака које су отели,
„Свако оде своме завичају;
„Срби Турке ће су пристизали,
„Туна су им главе одс'јецали:
„На Пресјеци брду вјетровиту,
„И сада се Турско гробље зове,
„Ће су тада Турци изгинули.
„Тад' војводе плијен повратише,
„Што би чије, сваки ођераше,
„И однесе који што познаде.
„Тад Турака ту доста погибе,
„А и више рана их допаде,
„Па и паша рана допануо
„Од јунака војводе Милоша,
„Десну руку у лијевој носи.“
Још овако старе бесјећаху,
И Србима редом казиваху,
Кад је који јунак преминуо,
528 Кад је који и на коме мјесту,
Ће почину и ће који оста:

„Војводе су све те преминуле,
„Преминуле па и починуле,
„Неки прије а неки послије:
„Погибе нам Новачић војвода
„Код крвавог шанца Делиграда
„Све бранећи Србе од Турака;
„Премину нам Мутапе Лазаре
„Више Чачка украј Драгачева,
„Њему бјеху ране додијале
„Којијех је јунак допануо
„На Сјеници и на Пријепољу,
„На Лозници и на Делиграду;
„Погибе нам Дринчићу војвода
„Украј Дрине на равноме Дубљу
„Отимљући шанац од Турака
„Премину нам војвода Максиме
„У питомој земљи Шумадији
„Код лијепа мјеста Крагујевца
„У малену селу Јаружици,
„И њему су ране додијале
„Којијех је јунак допануо
„На ономе ломну Златибору,
„Муртеници и на Косатици,
„Он погуби пет Турских катила
„Пет катила Бјелобрковића;
„Хеј невјеро, нијеше не било!
„Јер погуби Мићића Јована
„У проклетој Вренчевића кули
„Крај Тимока више Гургусовца!“
Још овако старе бесеђаху
И с планина ’вако нарицаху:
„Ев’ ово су јади поврх јада:

„Премину нам господар Милошу
„У ономе стојну Биограду
„О Крстову дану јесењему;
„Сад овако Срби да речемо:
„Бог да прости господар-Милоша!
„Он је Српску земљу освојио,
„Од зулума Турског избавио
„Од Дунава до Рашке студене
„И до Увца воде каловите,
„Од истока до воде Тимока,
„Од запада до валовне Дрине;
„Бог да живи књаза Михаила!
„Нек му Бог да и срећу и здравље,
„А Србима слогу и поштење!“

ДОДАТАК

1.

О смерти Гуше Бульукбаше[1])

[1ª, 106]

Вино пию Сербски Капетани
На Забрежю у край воде Саве.
С њима пие Лауд-Генерале;
А кадасе добро понапише,
И винце им ульезе у лице,
А ракия стаде бесѣдити;
Тад говори Лауд-Генерале:
„Дѣцо моя Сербски Капетани!
„Ниє л' майка родила юнака
„И мужкием опасала пасом,
„Или сестра одњияла брата
„Без колевке на десници руци,

[1]) Гуша Бульукбаша био є храбри Турски чиновник, као Капетан, кои є сѣдио код Сокола у селу Бачевцима: и ондале є излазио и велику штету чинио Цесарцима, и Сербско роблье одводио, кад є Цесарска войска у Сербии била прие 20 и неколике године.

„И на чистом крилу девоячком:
„Да му дадем войске и чжебане [1])
„Пак да оде нахии Соколской,
107 „Да похара Дону [2]) и Бачевце
„Да похара и ватром попали,
„Да увати Гушу Бульукбашу
„Да доведе, ил' донесе главу;
„Я би њему место извадио
„Код Цесара, код Цара нашега.“
Сви Јунаци ником поникоше
И у церну земљу погледаше,
Како трава на завитке расте,
Као дојке у младе девојке.
Ял' устаде Фенрих од Гараша [3])
Пак он јунак поче говорити:
„Господине Лауд-Генерале!
„Дај ти мени войске и чжебане,
„(Ама войске из Сербски Фрајкора
„Да я узмем кога мени драго,
„Кои може стићи и утећи,
„На запету пушку ударити,
„И на страшну месту постаяти)
„Я ћу отић' нахии Соколской,
„Попали ћу Дону и Бачевце,
„Довест' ћу ти Гушу Бульукбашу,
„Ил' довести, ил' дониет' главу.“
То Лаудан једва дочекао,
Пак му даде избрани Фрајкора.

[1]) Чжебана је рием турска и значи воене потребе: барут, олово и пр.

[2]) Дона је село Турско код Бачеваца.

[3]) Гараши зовесе једно село у нахии Карановачкой.

Отидоше к нахии Соколской.
Нападоше Дону и Бачевце,
Баш у ютру кад зора освиће,
И све живом ватром попалише,
И убише Гушу Бульукбашу,
И русу му одсекоше главу.

2.

Дијоба Селимовића

[III⁶, 212].

Свадила се два брата рођена,
До два брата, два Селимовића,
Око пуста блага Селимова.
Никако се помирит' не могу,
Но стављају земаљске кметове:
Од Котора Совру Провидура,
А од Грбља Грбљичића Зана,
Од Новога два Лазаревића,
А од Рисна Ћеловић сердара,
И дијете Кузман војеводу:
Од Пераста до два Перличића,
И јунака Пивљанина Баја;
Од Доброте Ђура Поповића,
Од Прчања до два Лучевића,
И јунака Шарабаћу Вука;
Од Његуша два Богдановића,
Од Цетиња два Мартиновића,
Од Ћеклића два Вујошевића,
Од Бјелица два Милошевића,
А од Чева Вукала сердара,
И Богдана сина Вукалова;

Од Заљути Пера и Радула,
И Манојла сина Вукотина.
Свега кмета двадест и шестина.
На једно се мјесто састадоше,
Пак одоше преко горе Чарне
Док дођоше на ријеку Црну,
Ту ми сташе три бијела дана,
Те ми мире браћу Сел'мовиће,
Али Турци не ће да се мире
Кад с' досади Перовић Радулу,
Он се скочи од земље на ноге,
Овако је Радул бесједио:
„Мирите се, двије пасје главе!
„Јер, тако ми Бога истинога,
„Ако ли се помирит' не ћете,
„Учинићу, што сам намислио."
Но се Туре једно препаднуло,
Са пенџера од бијеле куле
Опалило сјајна џефердара,
Те погоди Перовић Радула
214 Посред паса, укиде га с гласа;
Једном викну: „Леле њему, мајко!"
Другом викну: „Освети, Манојло!"
То изрече, и душу испусти.
Манојло га осветити шћаше,
Но не даше земаљски кметови:
„Сједи с миром, Вукотић-Манојло!
„Немој данас заметати кавге,
„Још ће бити дана од мегдана."
Пак с' отоле натраг повратише,
Ал Радула Перо не оставља,
Но га носи преко горе Чарне,

Донесе га у племе Заљути,
Ту Радула саранише дивно,
Родбина га своја ожалила,
Ожали га мало и велико.
Бог му дао у рају насеље,
Нама, дружбо, здравље и весеље!

3.

Срби у Донаверту (1744.)

(НАРОДНА ПЈЕСМА).

[Даница за годину 1826. стр. 112.]

Још ни зоре ни бијела дана,
Паде магла од неба до земље
Око бела града Донаверта,
Пак покличе вила загоркиња
Са висока дела Шелемберга,
Те дозива граду Донаверту
По имену млада комендата,
Мијаила баш Продановића:
„Што с' легао, млади комендате!
„На те иде сва сила Бабурска,
„Да опколи града Донаверта,
„Да опколи са четири стране;
„Ако мене томе не верујеш,
„Ти се попни граду на бедене,
113 „Те погледај низ то поље равно,
„Све је поље војска прекрилила,
„Долом пешци, а брдом коњици.“
Он ми вили тијо одговара:
„Мучи, вило, муком се замукла!
„Да су Пари како соколови,
„Врани коњи, као горске виле,

„Још̀те не би данас улетили;
„Ја сам добре поставио страже:
„Посред плаца града Донаверта
„Поставио педесет ајдука,
„И пред њима младог барјактара,
„По имену Туцића Стевана,
„Који носи токе од биљура,
„Који нема у мудри Латина;
„А на горњој капији каменој,
„Код велике цркве капуцинске,
„И онде је педесет ајдука,
„И пред њима Гвоздене војвода,
„Који јаше вранца без белеге;
„Од ливада од поља широка
„На капији педесет ајдука,
„И пред њима старог барјактара,
„По имену Марка Рашковића,
„Који јаше дору од мејдана;
„Од висока дела Шелемберга
„На капији бирта Крепси-бирта, (Krebſenwirth)
114 „И онде је педесет ајдука,
„И пред њима барјактар Косанић,
„Који носи мача Гребештака,
„На рамену пушку Млетачкињу,
„Којано је у Млетку кована,
„Кована је три године дана,
„Гди погледа, онде не промаша;
„На капији тијога Дунава,
„Онде има стотина ајдука
„И пред њима баш млади капетан,
„По имену Јова Белградија,
„Који паше сабљу Мисирлију,

„На глав' носи везена клобука,
„За клобуком сребрна челенка,
„Којано је од дванаест пера;
„Преко воде тијога Дунава
„У шанцу је стотина ајдука,
„И пред њима Костреш капетане,
„Који носи кратка Личаника,
„Куд погледа, онде и удара."
Мало време за тим постајало,
Пак дозива млади Продановић,
Он дозива Туцића Стевана,
Па говори Туцићу Стевану:
„Брже пошљи, Туцићу Стеване,
„Брже пошљи младог омелдера, (Anmelder)
„Нека каже Гвоздену војводи,
„Да он добро на капији стражи,
115 „Да нас како сила не превари."
И отиде Туцићу Стеване,
Те он посла младог омелдера,
По имену Брзоплета Стојка,
И отиде Брзоплете Стојко,
Те он каже Гвоздену војводи,
Да он добро на капији стражи.
Мало време затим постајало,
Пак се попе Гвоздене војвода,
Он се попе на камену кулу,
Те погледа низ то поље равно;
Све је поље војска прекрилила,
Долом пешци, а брдом коњици,
Коњ до коња, јунак до јунака,
А барјаци као и облаци.
Кад то види Гвозден војевода,

Он покличе танко гласовито:
„Сад на ноге, дружинице моја!
„Сад на ноге и на пушке шарке,
„Те дајите огањ од образа;
„Ево сила иде на капију.“
Кад то чула млада ајдучија,
Скочили су на ноге јуначке,
А узеше дуге шарке пушке,
Те им дају огањ од образа
Док се они огњем преметаше,
Дотле Еси (die Hessen) на град ударише,
И капију они одсекоше.
116 Кад то види Гвозден војевода,
Да ће лудо погубити главе,.
Он покличе танко гласовито:
„Ајте за мном, дружинице моја!
„Да кажемо младом комендату:
„Изненада Еси ударише,
„И капију они одсекоше.“
Пак одоше Дунавској капији,
Те нађоше млада комендата,
Гди он у ред намешта ајдуке;
Комендату тијо говорио:
„Господине, млади комендате:
„Тешка нас је сила опколила,
„И капију она освојила.“
Текем Гвозден у ријечи беше,
Ал уд'ришеЕски гранатири
И пред њима принц Илденбургсаузен,
А за њимеЕски капетане;
Сви ајдуци ћуприју прећоше,
А за њима млад Продановићу,

Нос' у руци своју џеферлију;
Кад је био на полак ћуприје,
Те се натраг јунак обазрео,
Како у град Еси улажау,
И пред њимаЕски капетане;
Кад га види млад Продановићу,
Он прислони своју џеферлију,
Прислони је десноме образу,
117 Пак погледа горњему нишану,
Џеферлији живи огањ даде,
Те удари Еског капетана,
На добро га место ударио,
Под велику капу гранатирску,
Не поквари на капи перваза,
Већ поквари мозак у јунаку;
Чело пуче, очи му прскоше.
Викну танко млади Продановић,
Те дозива Кострешa Илију:
„Што си стао, Кострешу Илија!
„Што си стао, окаменио се!
„Те не дајеш огањ Личанику?“
Још комендат у речи бијаше,
Одма пуче стотина пушака,
На ма паде стотина Есова.
Док се они огњем преметнуше,
Сви ајдуци у шанац стадоше,
Те се онде огњем преметаше
Од зорице до послије подне;
А када је ићиндија била,
Нестаде им праа и олова.
Ал покличе млади Продановић,
Те дозива Јову Белградију:

„Брже иди, брате Белградија!
„Те ти кажи Трипсу генералу:
„Млога на нас сила навалила,
„А неста нам праа и олова;
118 „Нек нам пошље у помоћ ајдука,
„Јал' ајдука, јали мушкатира;
„Еда би се како обдржали,
„Док изиђе и звезда Даница."
Отиш'о је млади Белградија,
Те он каже Трипсу генералу —
Њему вели Трипсу генерале:
„Помоћи вам послати не могу
„Од велики Бабурски топова."
Вратио се млади Белградија,
Те он каже своме комендату. —
Кад комендат речи разабрао,
Он покличе танко гласовито:
„Дружинице, браћо нерођена!
„Нерођена, као и рођена,
„Да се вишњем Богу помолимо,
„Еда би нас данас изнесао."
Пак се вишњем Богу помолише,
И из шанца здраво изиђоше,
Те пођоше Рајну бијеломе.
Ту и срете Фелдмаршал Бернклау,
Божју му је помоћ називао:
„Божја т' помоћ, млад Продановићу!
„Јел' ти много војске погинуло?
„И јели ти много израњено?"
Комендат му потијо беседи:
„Господине, Фелдмаршал Бернклау!
„Јест тринаест у шанцу остало

„Чувајући стражу без промене,
„Без промене, докле је крајине;
„И тринаест рањени водимо.“
Па одоше Рајну бијеломе.
Кад у јутру бели дан освану,
Пише књигу Фелдмаршал Бернклау,
Те је шиље граду Донаверту
По ономе своме тромбетеру.
Бог поможе младом тромбетеру,
Сву господу у скупу затече,
Сви бијау на царској пароли,
Међу собом они бесеђау:
„Мили Боже, да чудни јунака!
„Ил' су виле, ил' су љуте змије?
„Да или и олово не бије?
„Да см' од прије и по чему знали,
„Од сребра би танета ковали;
„Што нам војске много погубише!
„Баш иљаду и триста јунака,
„Све по избор'Ески гранатира,
„И ранише Шраа (Schrey) четецију,
„Кога нема у Француском царству.“
Кад то чуо млади тромбетеру,
Он отиде Рајну бијеломе,
Те он каже Фелдмаршал Бернклау,
Што говоре Бабурска господа
Кад Бернклау речи разабрао,
Он написа једну ситну књигу,
Те је шиље госпођи краљици;
Кад краљица књигу разгледала,
Гроотом се она насмејала,
Пак узима злаћене кључеве,

Те отвора сребрне сандуке,
Те извади колајну од злата,
Пак написа једну књигу ситну,
Те је шиље бану Бањанији:
„Верна слуго, бане Бањанија!
„Шиљем тебе колајну од злата,
„Те је подај младом Продан'вићу,
„Сам му метни на грло бијело.“
Књига дође бану Бањанији,
Кад је бане књигу разгледао,
Младог зове он Продановића
Кад господа беу на пароли,
Те он њему потијо беседи:
„Господине, млад Продановићу
„Прими милост од наше краљице,
„И на дар ти колајна од злата
„А за твоју верност и јунаштво.“ [1])

4.

Анђелко Вуковић и Синан кесеција

[VI[6], 330.]

Фала Богу, фала јединоме!
Зла зулума у Косову равну
Од курвића Синан-кесеције!
Изиш'о је у Косово равно

[1]) По свој прилици тада су Срби у итњи оставили у Доњаверту ону икону матере Божје (с пјесмом, наоколо у дрвету изрезаном, из октоиха 8. гласа: „О тебѣ радѹется, обрадованнаѧ, всѧ тварь“ и т. д.), коју је скоро издао у каменој штампи садашњи (од оног истог рода) „Крепсибирт,“ Ал. Дитрих.

331 Из Кутловца села великога;
Од Звечана уз Косово равно,
Од Звечана те до Вучитрна,
Узаптио скеле и друмове,
Нит' се даје женит' ни удават',
Ни мирија царева да прође,
Ни трговац да тргује с благом,
Ни аџија да иде на ћабу.
Тад' одлазе млоге давуџије
На дивана паше Вучитрнском:
„Аман пашо! види ни зулума
„Од курвића Синан-кесеџије:
„Ето данас три године дана
„Узаптио уз Косово равно
„Од Звечана те до Вучитрна,
„Узаптио скеле и друмове,
„Нит' се даје женит' ни удават',
„Ни мирија царева да прође,
„Ни трговац да тргује с благом,
„Ни аџија да иде на ћабу."
Кад то чуо паша Вучитрнски,
Он ми пушта лакога телала
Телал виче града Вучитрна:
„Ког је мајка родила јунака,
„Да отиде низ Косово равно
„До Звечана града бијелога,
„Од Звечана уз Клисуру тврду,
„Уз Клисуру Трепчу камениту,
332 „Те да нађе Синан-кесеџију,
„Да доведе паше на дивана,
„Ил' од њега да донесе главу?
„Даје паша три товара блага,

„И да ће му по санџака свога,
„Те да суди како паша суди.“
Телал вика града Вучитрна
Све једнако три недеље дана,
Када телел по чаршији виче,
Ко би даље, чини се не чуо,
Ко би ближе, к земље погледује,
Како расте трава на завојке,
Како дојке у добре девојке;
Ето нема доброга јунака,
Да погуби Синан-кесецију.
Најзад зове паша Вучитрнски
На дивана своје тевабије,
Арами им погачу белију,
И арами од овна јанију:
„Арам вама, моје тевабије!
„Што ве раним тридесет година,
„Кад међу вас не има јунака,
„Да погуби Синан-кесецију!“
Кад то рече паша Амет-паша,
Шта да видиш младе тевабије!
Све су ниско главе обалиле
И образем к земље погледале,
Па сви муче ништа не говоре
333 Тад' говори Дедић Осман-ага:
„Није вајда, наш пашо честити!
„Јел се ватра са сламом не гаси,
„Но се ватра сламом грђе пали!
„Ни ти можеш с твоје тевабије
„Погубити Синан-кесецију,
„Но га можеш грђе разљутити
„Нити има сад овде јунака,

„Ни у граду, нити у наије,
„Да погуби Синан-кесецију;
„Теке што је Вуковић Анђелко
„Из Ор'ова села маленога;
„Гледајући Вуковић-Анђелка,
„Чини ми се може га згубити;
„Но ти зови Вуковић-Анђелка,
„Обрекни му, шта си обрицао,
„Обрекни му, и опет га моли,
„Нек свем срцем Синана потражи.“
Кад то чуо паша Амет-паша,
Брже праћа две добре делије
Ораову селу маленоме
На дворове Вуковић-Анђелка.
Кад су били у његове дворе,
Анђелко се у двору не деси
Отиш'о је горе у планину,
У планину на Костово равно
Да он гледа стада и чобане,
То с' у јесен беше догодило,
Баш у јесен о Крстову дану,
Кад с' промешта стадо и торови,
Те Анђелко стадо премешташе
Из планине доле у равнину.
Ал' одоше две добре делије
Од дворова на Костово равно
К торовима Вуковић-Анђелка.
Кад су били на Костово равно,
Ђогата му један слуга вода;
Када ђогат угледа делије,
Ногом бије, а ушима стриже,
На нос фрче, држати се не да,

А слуга га води ка Анђелку,
И казује њему за делије.
Кад то чуо Вуковић-Анђелко,
Он се маши ђоге на рамена,
Па изиђе тамо пред делије,
Делијама био говорио:
„Што је паша за мене пратио?“
Ал' говоре две добре делије:
„Све је добро, Вуковић-Анђелко!
„Нас је паша за тебе пратио,
„Да ти идеш паше на дивана,
„Ел те чуо доброга јунака,
„Да те прати низ Косово равно,
„Да уватиш Синан-кесецију,
„Да доведеш паше на дивана,
„Или жива, ил' од њега главу;
„А даће ти три товара блага,
„И даће ти по санџака свога,
„Те да судиш, како паша суди.“
Ал' ј' Анђелко грђи од Синана,
Те га мрзи у град да отиде,
И боји се Турске пријеваре,
Да га нешто паша не превари;
Па он враћа две добре делије,
„Ид'те натраг, две добре делије,
„Поздрав'те се паше честитоме,
„Дођ' ћу сутра њему на дивана,
„Теке ми је ђогат непотковат,
„Док поткујем ђога дебелога.“
Тад' одоше две добре делије,
А остаде мислећи Анђелко:
Да л' да иде, или да не иде

У Вучитрн паше на дивана;
Све мислио, на једно смислио:
„Волим исти, те Синана тражит',
„Него л' исти паше у Вучитрн;
„Ако да Бог и срећа јуначка,
„Те погубим Синан-кесецију,
„Пратићу му од Синана главу,
„А у град му опет исти не ћу."
Па он јаше дебела ђогина.
Те силази шеру Митровице
Код онога Осман-налбантина:
„Куј ми коња, Осман-налбантине;
336 „Ама удри тврдога поткова,
„Што ће трајат' барем месец дана."
Налбантин му коња потковао,
Па поиска, да му потков' плати;
Ал' говори Вуковић Анђелко:
„Имам чиме тебе потков платит',
„Ал' ти потков наплатити не ћу;
„Но да молиш Бога јединога
„Да се опет натраг здраво врнем,
„И да тебе потков после платим."
Ал' говори Осман налбантине:
„О Бога ти, незнана делијо!
„Како ћу те чекат' вересијом,
„Кад те никад несам ни видео,
„А камо ли да те познат' могу?"
Но говори Вуковић Анђелко:
„Курво једна, Осман-налбантине!
„Ако да Бог и срећа јуначка,
„Те ја здраво уз Клисуру одем,
„Уз Клисуру Трепчу камениту

„До старога Трга манастира,
„И опет се здраво натраг врнем,
„А мој ђога негде потков збаци,
„Ти ћеш мене онда познавати
„И другоме сваком казивати.“
Кад то чуо Осман налбантине,
Он обрте дебела ђогина
Под биньташа, где се коњи јашу;
337 Јаше коња Вуковић Анђелко,
Па се маши у шпагове свил'не,
Те извади три дуката жута,
Те ји дава Осман-налбантину:
„На, Османе, те се напиј вина.“
Па он оде уз Клисуру тврду,
Уз Клисуру Трепчу камениту.
Кад је био под село Кутловац,
Под Кутловац у село Засеље,
Он се сврну у бијеле дворе,
У дворове Курте буљугбаше,
Иште с коња воде да с' напије.
Познаде га Курта буљугбаша,
И мало се био осетио,
Да он тражи Синан-кесецију,
Ел он знаде Вуковић-Анђелка,
Да он јесте врло добар јунак;
Али пита Вуковић Анђелко:
„О Бога ти, Курта буљугбаша!
„Да л' си штогод чуо за Синана?
„Да л' је сада у селу Кутловцу,
„Да л' је негде доле у Косову?
Но говори Курта буљугбаша:
„О Бога ми, Вуковић-Анђелко!

„Ја сам јучер чуо за Синана,
„Да је био у селу твојему,
„Јер је чуо, да ти њега тражиш,
„Јесте чуо' ал' добро не знаде,
338 „Па везао Павла Папуџијћа,
„Удара га на муке велике,
„Да му каже штогод за Анђелка
„Куда ли је, на коју ли страну;
„Савезана њега отерао
„Ка Староме Тргу манастиру,
„И синоћ је онде заноћио.“
Кад то чуо Вуковић Анђелко,
Он расрди дебела ђогина,
Оде право уз Клисуру тврду,
Ка Староме Тргу манастиру,
Да он тражи Синан-кесецију.
Кад је био близу манастира
У Клисуре места најтешњега,
Двије су се але сусретнуле.
А да видиш Синан-кесецију!
Уседнуо врану бедевију,
Па на њојзи ноге прекрстио
Самур-калпак над очи турио,
Положио копље па колена,
Балчу сабљу за леђа турио,
Па он курва бије у тамбуру,
И он тера Павла Папуџијћа;
Како виде Вуковић-Анђелка,
Спусти ноге брже узенђије
Бојно копље на раме дигао,
Остру сабљу под пазуо врну,
А тамбуру баци насред друма;

Кад сагледа Вуковић-Анђелка
На ђогату коњу аловитом,
С обрвама калпак саставио,
Вију му се брке на рамена,
Баш к'о да су крила од гаврана [19])
А Синана лоше загледао,
Баш јунака очима пресече,
Како муња тамнину у вечер;
Лоше је се Синан препаднуо,
Па Анђелку брже говорио:
„Ето тебе Павла Папуџијћа,
„Теке немој да задеваш кавгу,
„Јер сам чуо од старије људи:
„Ни за кога није добра кавга.“
Ал' говори Вуковић Анђелко:
„Бре курвићу, Синан-кесеција!
„Ти си до сад кавге каил био,
„И неси се кавге уклањао,
„А што си се сада уплашио,
„Те ти кавгу рад заденут' неси?
„И да неси заробио Павла,
„Ја се кавге не би остануо
„А камо ли што си г' заробио!
„Мене ј' паша за тебе пратио,
„Да те водим њему на дивана,
„Ил' од тебе да однесем главу;
„Сад ако се, курво, тенеш везат',
„Да те терам граду Вучитрну,
„А ти немој да задеваш кавгу;

[19] Заиста Анђелко има лепе и велике црне бркове, ако и нису баш колико крила од гаврана.

„Ако ли се, курво, везат' не ћеш,
„Удри сада мегдан да делимо."
Кад то чуо Синан кесеција,
Он наљути врану бедевију,
Па он баца копље битевију,
Те он гађа Вуковић-Анђелка;
Ал' Анђелко копље сачекује,
На двоје му копље предвојио,
Предвојио сабљом пламенитом.
Кад то виде Синан кесеција,
Он потрже злаћена кубура,
Те он гађа Вуковић-Анђелка,
Али му се срце уплашило,
Беле му се уздрктале руке,
Те јунака није погодио,
Тек му један рукав сагорео,
С леве стране рукав на доламе.
Кад то виде Вуковић Анђелко,
Он потрже злаћена кубура,
Те удара Синан-кесецију
Удара га у прси јуначке,
На другу му протерује страну
341 Са зрнима цигерицу белу;
Ал' да видиш чуда великога!
Како јунак пушку не есапи,
Но ка' да га није ударила,
Већ га још'те грђе наљутила
Те потеже и друга кубура,
А крв иде из врућа јунака,
Те затопи злаћена кубура,
Креше Синан, али не опали.
Тад' Анђелко и он потргнуо

Злаћенога другога кубура,
Те удара Синан-кесецију,
Опет му је рану задавао,
Леву му је ногу саломио
(Да му није ногу саломио,
Најзад би га Синан погубио);
Па тргоше сабље пламените,
Јуриш чине један на другога,
Те с' стадоше сабљам' ударати,
Један другом сабље дочекиват',
Обе су се сабље саломиле,
Сад' осташе у руке балчаци
Па скочише од коња на земљу,
Узеше се за грла бијела,
И се сташе онде омаиват';
Носише се за пол добра сата.
Шта да видиш чуда великога!
Где обори Синан кесеција
342 Баш и рањен Вуковић-Анђелка!
Па га вуче по Клисуре тврде
Те он тражи од сабље одломце,
Да закоље Вуковић-Анђелка.
Нема куда Вуковић Анђелко,
Тек се моли Богу јединоме
И помиње светога Николу:
„Боже јаки, опрости грешнога!
„Ја данаске не гинем за благо,
„Но за веру и велику правду;
„Прими тебе а у име твоје!
„Да остане овде спомен мене!"
Кад то рече Вуковић Анђелко,
Бог му даде и свети Никола

Синану се ране оладише,
Те он паде на лијеву страну
Паде јунак на тврдо камење,
Па Анђелку био говорио
„Молим тебе, Вуковић-Анђелко!
„Немој мене више да задеваш,
„Да се с миром са душом растанем,
„Ели су ми ране одолеле,
„Више млого живети не могу.“
Ал' ј' Анђелко срца јуначкога
Над њиме је мало постајао,
Док је Синан душом издануо;
Па помисли Вуковић Анђелко:
„Не ћу сећи од јунака главу,
„Ни ћу грдит' тела на јунаку;“
Но одреши Павла Папуџијћа:
„Иди, Павле, граду Вучитрну,
„Те ти кажи паше Вучитрнском,
„Да Анђелко погуби Синана;
„Ал' ја к њему у град ићи не ћу,
„И на част му и санџак и благо;
„Ако ли ме паша више тражи,
„Грђи ћу му бити од Синана.“

О ОВОМ ИЗДАЊУ

Као осталима тако је и овој књизи основа четврта књига трећег, бечког, издања:

„**Српске народне пјесме,** скупио их и на свијет издао *Вук Стеф. Караџић*. Књига четврта, у којој су пјесме јуначке новијих времена о војевању за слободу. у Бечу, у штампарији јерменског манастира 1862.“ — На 8°. л. 8. стр. 545. Са сликом кнеза Михаила. На првих осам непагинираних листова је посвета и предговор који се овде напред штампају (стр. XL); песме су до стр. 529, а од 530 до краја „имена г. г. пренумеранта.“

Од 62 песме у овој књизи раније су штампане двадесет и три у овим издањима:

I[a] (види I књ. стр. 657) једна, бр. 30, стр. 186, али она толико одступа од песме о истом догађају штампане у доцнијим издањима, да је овде наведена под бразду као варијанат.

Остале јуначке песме ове књиге (I) штампане су у овом државном издању у II (в. стр. 636) и у III (в. стр. 547) књизи. Једна је у доцнијим издањима са свим изостављена и штампана је овде у додатку стр. 487.

II[a] (види I књ. стр. 658) четири: бр 24 (стр. 117), 28 (161), 30 (186) и 32 (210).

Остале јуначке песме ове књиге штампане су у овом државном издању у II (в. стр. 637) и III (в. стр. 547) књизи.

III[6] (в. I књ. стр. 548) петнаест: бр 1 (стр. 1), 3 (11), 6 (28), 10 (62), 11 (71), 24 (117), 26 (149), 28 (161) 29 (176), 30 (186), 32 (210), 33 (221), 34 (241), 36 (267) и 46 (326).[1])

Остале песме ове књиге штампане су у II (в. стр. 638) и у III (в. стр. 548) књизи овога издања, а једна је са свим изостављена, и штампана је овде у додатку на стр. 489.

Песма под бр. 29 штампана је осим тога и у Давидовићеву *Забавнику* за год. 1820 (стр. 165).

IV[6]: **„Народне српске пјесме.** Скупио и и на свијет издао *Вук Стеф. Караџић*, (Јадранин из Тршића, а од старине Дробњак из Петнице,) философије доктор, учени друштава: Санктпетербурскога вољнога љубитеља Руске Словесности, Краковскога Тирингско-Саксонскога, за истраживање отач. старине, Краљевско-Гетингскога, и Московскога историје и старине Росијске член кореспондент, и бивши президент славнога магистрата наше и вароши Београдске. Књига четврта, у којој су различне јуначке пјесме. У Бечу, у штампарији Јерменскога манастира. 1833.« — На 8°. стр. XLIV, 368 (песме до стр. 348, 349—352 речник, 353—54 садржај, а од 355 до краја претплатници).

Посвета, предговор и речник штампани су овде напред стр. VII, и даље.

Од 47 песама те књиге унесено је у ову седам: бр. 4 (17), 5 (22), 31 (195), 40 (288), 49 (345), 50 (348) и 51 (350).[2])

Од осталих песама унесена је једна у I (в. стр. 133), 14 у II (в. стр. 628) и 24 у III (в. стр. 549) књигу овога

[1]) Уз побележена одступања ваља додати још: стр. 12, стих 10: *Ја л'* — 29, 33: што. — 64, 56: *у* Котора. — 136, 591: штогођ. — 167, 193: а под. — 179, 55: *о*сјекоше. — 211, 33: ђога *тр*че. — 232, 365: *о*ј војводо. — 237, 495: сад*е*. —247, 176: с њим*а*. — 269, 66: *Ја* од. — 331, 124: кад*е*.

[2]) Уз побележена одступања ваља додати: стр. 18 стих 33: кано. — 349, 15: *доброга* јунака. — 349, 27: кажи*в*ати. 349, 45: ју на. — 350, 27: *Е* његов. — 350, 15; 355, 183; 357, 227: још*т*. — 351, 35: жуто. — 354, 152: у ју*т*ро.

издања; једна је изостављена, и штампа се овде у додатку стр. 498.

Предговор и све напомене писане су у овој књизи (IV^6) источним говором. Правопис је као и у III^6, и у осталим Вуковим списима, нема још *х* али место *их* пише *ји*, а не као у III^6 само *и* (в. II књ. стр. 640).

Песма 14 (стр. 85) штампана је раније у *Даници* за год. 1829 (в. II књ. стр. 638).

Вук вели да је и песма 48 (стр. 337) штампана раније, али ја нисам могао наћи где.

У додатку (стр. 491) штампана је још једна песма из *Данице* за год. 1829 (в. II књ. стр. 638), која није доцније била унесена ни у једну књигу.

У осталом ово издање је приређено као и остале прве три књиге. Само морам напоменути да ни у једној Вуковој књизи нема толико штампарских погрешака као у овој, јамачно што Вук сам није могао држати коректуру. Осим очевидних, исправљане су и таке које на први мах не падају у очи као н. пр. стр. 28 ст. 16. место од *Д*едана два *Д*едановића исправљено је од *Б*едана два *Б*едановића према III^6, и према ст. 95 и 96 исте песме; стр. 70, ст. 265 м. од Рача: од Драча; стр. 73, ст. 73 м. . . . војску у планину: . . . војску владичину, према III^6; стр. 120 ст. 63 тнесен је из II^a и III^6; стр. 160 и 161 ст. 11 и 43 м. Јабучју, Забучју, јер овако се зове брдо над Ужицем, а онога првога имена и нема никако; и т. д.

Фебруара 1896
у Београду.

Љуб. Стојановић.

LSer.C
K1825s

541642
Karadžić, Vuk Stefanović (comp.)
Српске народне пјесме.
КЊ. 4
[Translit.: Srpske narodne pjesme.]

DATE.

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

SEEN BY
PRESERVATION
SERVICES
DATE...OCT 02 1987....